Eb 5/20

3569

141.B.108
10

ČESKÉ STÁTNÍ GYMNASIUM JIRSÍKOVO
V Č. BUDĚJOVICÍCH.
KNIHOVNA PROFESORSKÁ
2492 Eb 5/20

METHOD.

Časopis věnovaný umění křesťanskému.

Zároveň orgán odboru

pro výtvarná umění a archaeologii

při

AKADEMII KŘESŤANSKÉ V PRAZE.

M. 37/20

C. K. ČESKÉHO GYMNASIA
KNIHOVNA
V BUDĚJOVICÍCH

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

XX. ROČNÍK.

Čelý
I
C 25

V PRAZE 1894.

KNIHTISKÁRNA „POLITIKY". — NÁKLADEM VYDAVATELOVÝM.

STÁTNÍ VĚDECKÁ
KNIHOVNA
Č.Budějovice
J 71230 Vyš
Vyš. j. dupl. 4
odeps. pod č. 2303.

Obsah XX. ročníku „METHODA“.

I. Články.

Dvacátý ročník. (1.) F. J. Lehner.

Kostely, církve a chrámy v Čechách. (15. 57. 103.) František Vacek.

Pokřestění Moravy. (16. 29.) J. D. Štoček.

Votivní chrám Páně sv. Ludmily na Král. Vinohradech. (25—29.) Architekt Antonín Turek.

Dějiny obnov Karlova Týna. (49—53.) F. J. Lehner.

Které jsou předpisy v příčině zařízení svatostánku. (61. 75.) Josef Vajs.

O krajanu českém Mikuláši ze Stachovic biskupu Řezenském a o českých pokladech dómu Řezenského. (73). M. Kolář.

O památkách starých a o způsobu, jakým dlužno pěstovati umění v době přítomné. (85—93.) F. J. Lehner.

Umění Církvi sloužící. (92.) Josef Vajs.

A. Chrám. 1. Čeho dlužno šetřiti při stavbě a opravě chrámu. (127. 136.)

Z chrámových inventářů. (121.) Dr. Zikmund Winter.

II. Románské exkurse.

V Čechách (102—115).

Kostel sv. Václava na Brůdku u Všerub. [Půdorys, pohled z venčí.] (13—15.)

Bývalý kostel sv. Petra a Pavla v Čestinkostele. [Portál, věž.] (37—40.)

Hřbitovní kostel sv. Jakuba v Ostrově. [Půdorys, portál, pohled z venčí.] (54.)

Farní kostel sv. Jakuba v Stodůlkách. [Půdorys, pohled.] (76.)

Farní kostel sv. Vavřince v Butovicích. [Půdorys.] (77.)

Filiální kostel sv. Martina v Řepích. [Půdorys.] (78.)

Farní kostel sv. Bartoloměje v Kondratci. [Půdorys, pohled, okno věžní.] (100.)

Filiální kostel sv. Michala v Soběšíně. [Pohled.] (110.)

Hřbitovní kostel sv. Martina ve Všerubech. [Půdorys, kruchta, pohled.] (123.)

Farní kostel sv. Václava v Chřenovicích. [Půdorys, pohled, okna věžní, portál, sedilie.] (133.) Napsal F. J. Lehner.

Filiální chrám sv. Martina v Měchnějově. [Půdorys, pohled z venčí.] (65.)

Kostel sv. Anny, dříve sv. Šimona a Judy ve Zdebuzevsi. [Půdorys.] (67.)

Filiální kostel v Psářích. [Půdorys, pohled.] (93.) Napsal a nakreslil Václav Krch.

Na Moravě (10—14).

10. Kostel sv. Klimenta u Osvětiman. (9.) J. D. Štoček.

11. Bývalý kostel sv. Markéty na Topanově. [Pohled.] (100.) F. J. Lehner.

12. Filiální kostel Všech Svatých v Přeskači. [Půdorys.] (113.) F. J. Lehner.

13. Bývalý kostel sv. Bartoloměje v Krumsíně. [Půdorys.] (125.) Josef Grmela.

14. Kostel Nanebevzetí Marie Panny v Plavči. [Půdorys.] (126.) F. J. Lehner.

III. Exkurse přechodní.

Stručný úvod. (2.) F. J. Lehner.

1. Kostel Vrcholtický. [Půdorys, vnější, vnitřek.] (2—9). Václav Krch.

2 Kostel sv. Jana Kř. ve Svojšicích. [Půdorys, portál.] (40—41.) R. Kuchynka.

3. Hřbitovní kostel sv. Bartoloměje ve Vimberce. [Půdorys.] (56.) R. Kuchynka.

IV. Monografie kostelů.

Filiální kostel sv. Kateřiny ve Mlýnech. (22.) Frant. Hůlka.

Farní chrám Páně sv. Jiljí v Moutnicích na Moravě. (31. 42.) Emanuel Janků.

Chrámy dekanátu Turnovského a Mnichovo-Hradištského: Březina (79), Vlastibořice (106). J. V. Šimák.

Osada Frantole u Prachatic. (115.) Karel Geringer.

V. Literatura.

Prameny dějin českých. Díl V. (82.)

Prof. Josefa Kalouska Historická mapa Čech. Druhé vydání. (138.)

VI. Různé zprávy.

Výroční zpráva o činnosti Jednoty pro obnovení kláštera bl. Anežky v Praze za rok 1893. (33.) — Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta za r. 1893. (68.) — Pamětní spis kostela v Kralupech. (70.) — Zlatá Praha. (81.) — Rozšiřování městského musea Pražského. (82.) — Nová úprava státních archivů. (83.) — Hollareum v Rudolfíně. (83.) — Pařížské soukromé obrazárny. (83.) — Pečeť biskupa Daniela z kostela Nudvojovického. (95.) — Starobylý chrám křesťanský objeven v Alžíru. (95.) — Falešné kartony Rafaelovy. (95.) — Obnova dvou starých kostelů na Hrušticí a v Nudvojovicích. (116.) — Vnitřní obnova chrámu Páně Týnského. (117.) — Obnova fresek v kostele sv. Jiří na hradě Pražském. (117.) — Výzdoba musea národního. (117.) — Socha sv. Václava. (117.) — Objevené sochy z doby Karla IV. (117.) — Pomník Řehoře Volného v Příboře. (118.) — Konvent Plasský vyhořel. (118.) — Pohřeb Rossiho. (119.) — Nálezy v římských katakombách. (119.)

VII. Akademie křesťanská.

Osmnáctá zpráva výroční za r. 1892—93. (43—47.)

Popis některých předmětů Akademií křesťanskou zhotovených. (59.)

Měsíční zprávy: 11. 12. 24. 35. 47. 59. 72. 84. 96. 108. 120. 132. 140.

VIII. Seznam předplatitelů. 141.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo I. **V Praze, dne 30. ledna 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Dvacátý ročník. — Exkurse přechodní. 1. Chrám Vrcholtovický. — Románské exkurse na Moravě. 9. Kostel sv. Klimenta u Osvětiman. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec 1893 a leden 1894.

K. ČESKÉHO GYMNASIA KNIHOVNA V BUDĚJOVICÍCH

DVACÁTÝ ROČNÍK.

Před dvaceti roky vydal se »METHOD« na pouť uměleckou po vlasti. První ročník vyslal redaktor do světa — bez předplatného. Kolem praporu seřadil se zástup přátel umělecké archaeologie.

Prvé desítiletí bylo přípravné. Vysvětleny a znázorněny jsou slohy stavitelské posloupností historickou. Theoretickým návodem získáno »METHODU« zvolna spolupracovníkův, kteří počali bedlivěji si všímati různých památek uměleckých z dob minulých. Sémě zaseté se ujalo. Po době přípravné následovala doba práce výkonné.

V druhém desítiletí počala se již sbírati látka k dějinám umění českého. »Exkursemi románskými« objevila se rozsáhlá činnost stavitelská v Čechách a na Moravě za věku 10., 11. a 12., v níž zrcadlí se směr i vkus architektonický za prvních křesťanských dob ve vlasti naší. Po slohu románském přicházejí na řadu památníky slohu přechodního.

Jest veležádoucno, aby sbor badatelů a spolupracovníků vzrůstal. Mají-li přípravy ku knize dějin umění českého rychlejším postupem se bráti, jest nezbytně třeba, aby více hlav a více rukou pracovalo.

Budiž dvacátý ročník utěšenějším a vydatnějším závěrkem druhého desítiletí!

F. J. Lehner.

Exkurse přechodní.

Napsal F. J. Lehner.

Šestiletou soustavnou prací dospěly »Románské exkurse« ne-li k úplnému zakončení, přece však tou měrou, že valná část románských kostelů v Čechách jest objevena a oceněna. Na Moravě v práci započaté bude se usilovněji pokračovati.

Nyní přichází na řadu sloh přechodní, jehož hlavní zásady objasněny jsou ve IV. a V. ročníku »Methoda«.

Redaktor vznáší tudíž ku čtenářům časopisu tohoto, jakož i k veškerým pěstitelům starovědy umělecké vroucnou prosbu, aby počali ohlížeti se po kostelích slohu přechodního a výsledky bádání svého v »Methodu« uveřejňovali.

Kostely slohu přechodního lze mnohem snadněji poznati, než kostely románské, jestliže byly v dobách pozdějších částečně více neb méně přetvořovány. Sloh přechodní zřejmě se ohlašuje obloukem lomeným v portálech, oknech, vítězných obloucích a klenbě. Klenba spočívá na mohutných žebrech jednoduše článkovaných. Polokruhová apsida naprosto ustoupila choru buď pravoúhlému neb polygonálnímu, z počátku bez opěrných pilířů, později opěrnými pilíři opatřenému. Menší kostely venkovské buď bez věže aneb s věží na průčelní straně skládají se obyčejně z lodi stropem kryté a nižšího a užšího choru, vždycky sklenutého na mohutných žebrech, spočívajících buď na krakorcích anebo na příporách v rozích polygonu postavených. Hlavice krychlové ustoupily hlavicím štíhlým tvaru kalichovitého, nejrozmanitěji ozdobovaným různotvarným listím.

Kostel slohu přechodního, byť pozdějšími úpravami částečně přetvořený, lze tudíž vždy snadněji poznati i oku méně zkušenému.

Redaktor zahajuje tudíž »Exkurse přechodní.« Jaro se blíží. Horliví badatelé bohdá se rozejdou po různých končinách koruny české a snášeti budou v »Methodu« výsledky bádání svého.

Ku znázornění popisů posloužejí vedle kreslených půdorysů a architektonického detailu nejlépe fotografická vyobrazení vnějšku i vnitřku. A jelikož armáda fotografických amateurů silně jest rozvětvena, nebude snad o věrná vyobrazení přílišná potíž.

Starým i novým spolupracovníkům k nové práci: Zdař Bůh!

1. CHRÁM VRCHOLTOVICKÝ.

Napsal a nakreslil profesor odborné školy Václav Krch.

Nedaleko posvátného »Blaníka«, od tohoto jihozápadně a starobylého města Mladé Vožice severozápadně, rozkládá se na výšině krabatiny českomoravské malá víska 16 nevelikých statků čítající, »Vrcholtovice« u lidu zvaná, však dle starých dát historiografů »Rchoutovice« nebo »Erchůtovice« pojmenovaná.

Nepovšimnut stojí na konci této dědinky starý památný chrám, ač jenom půl hodiny vzdálen jest od silnice z Mladé Vožice přes Neustupov do Votic vedoucí. Snad nepohodlná cesta nebo pouhé opomenutí archaeologů — kteří dosti bedlivě prohlédali údolí Blanické a stručně popsali památky téměř všech staveb historicko-uměleckých stávajících neb ve zříceniny propadlých a dávné šedověkosti slávu praotců kol Blaníku usedlých hlásající — bylo příčinou, že jeden z těchto pomníků slávy stavitelské ve středověku až do dnešního dne zůstal rouškou tajemnou zahalen.

Starobylý chrám Vrcholtovický shlíží co svědek mnohozkušený již po mnohá století s výše své na všecky osudy a změny dědin se všemi památkami a chrámy, které v kolovatém běhu událostí byly je potkaly. Kol něho rozkládá se od nepamětných dob prostičký hřbitov přifařených vesnic, krášlený vně na straně východní starými kaštanovými stromy, jež zastiňují svatyni téměř v poloviční výši tak, že příchozímu objeví se ony charakteristické formy chrámu, když jest u samých vrátek hřbitovních.

Chrám Vrcholtovický jest jednolodní, maje půdorys tvaru obdélníku a jest spojen na východní straně s chorem mnohoúhelníkovým. (Obr. 1.) Obdélník

ve světlosti 12·83 *m* délky a 8·80 *m* šířky mající na východní straně jest oddělený od apsidy obloukem vítězným 5·25 *m* širokým. Půdorys choru tvaru šestiúhelníku, jehož dvě strany vbíhají do lodi, vyniká nad všechny chrámy jemu podobné celého dalekého okolí.

Loď chrámová osvětlena jest šesti okny, z nichž tři nalézají se v severní, ostatní pak na jižní straně lodi, dosahujíce 2 *m*; vzdálenost jich až na nepatrné odchylky jest stejná, tak že touto souměrností oku mile lahodí.

V jižní straně lodi umístěn jest pod středním oknem hlavní vchod chrámu (Obr. 2.) s jednoduchými kamennými veřeji, nad nimiž zdvíhá se kamenný přístřešek nesený krakorci.

Ve výši 6 *m* kryje loď chrámovou rákosový strop na místě dříve obvyklého stropu dřevěného u většiny chrámů tohoto druhu užívaného. V pozadí lodi ku straně západní umístěna jest kruchta, spočívající na čtyřhranných sloupech bez patky. Pod kruchtou jest pak druhý vchod síní věžní na hřbitov.

Věž sama jest — v prodloužení podélné osy lodi — přistavěna ku její západní straně a má půdorys čtvercový, jehož vnější strana rovná se 5·40 *m*.

Jako loď chrámová svou jednoduchostí, ale za to lahodností symetrie na oko působí, tak opět chor poměrnou bohatostí a rozmanitostí forem dojem tento ještě více zvyšuje. Strana choru rovnoběžná s osou podélnou má délky až 6·50 *m* a druhá s touto úhel uzavírající 3·50 *m*. Taktéž síla zdí v choru jest nápadná, obnáší až 1·55 *m* a sesílena jest vně třemi opěracími pilíři.

V jižní straně choru prolomeno jest jedno okno, jehož šířka ve špaletování obnáší 1·84 *m*, za to šířka špaletování oken v šikmých stranách šestiúhelníku obnáší pouze 1·30 *m*. Okno ve výši 2 *m* končí obloukem a za všech okolností na první pohled jest patrno, že to původní jich podoba. Na straně evangelia nalézá se vchod do sakristie, jež v předešlém století obdržela nynější podobu a mnoho zajisté na svém starobylém rázu pozbyla.

Chor překlenut jest klenutím, v temeni štětkovitým kamenem proloženým. Pod temenem klenby jest vrstva žulová a rulová. Tvrdý tento materiál proložený vápnem spečen jest řadou století v celek neozbrojenou rukou neporušitelný.

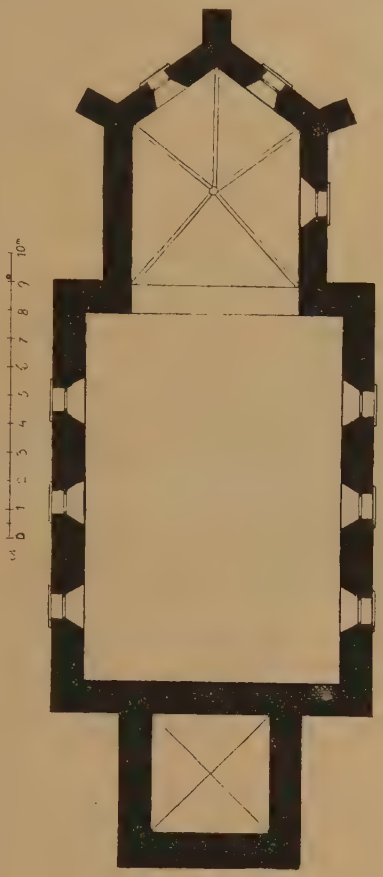

Obr. 1.

Klenutí choru podepírá 5 žeber žulových ve společný svorník se sbíhajících, profil jich má podobu čtyřúhelníkovou. Ač žebra postrádají všeho bohatého profilování, přece ta zvláštnost zasluhuje povšímnutí, že každé jednotlivé ve výši okna se opírá o zvláštní nosiče. Nosiče mají tvar obrácených hrotů a shledáváme je na mnohých nejstarších chrámech gotických v Čechách.

Žula Blanická, jež podstatnou část celé stavby chrámové tvoří, má i v žebrech místa. Každé žebro sestává ze pěti dílů žulových, jemnými spárami — podnes sotva viditelnými — od sebe dělenými. Svorník žeber tvaru kruhového zdobí plochý kříž vypuklinový o stejných délkách ramen, tvaru byzantského. Výška choru v tomto místě jest táž jako v lodi.

Jak výše jsem naznačil, oddělena jest loď od choru obloukem vítězným. Oblouk tento jest tak silně ostroluký, že bezmála vbíhá jeho křivka až do vodorovné základny chrámu.

Všechna okna jak lodi tak choru postrádají všelijakých architektonických článků, za to se nápadně kosmo vnitř rozvírají a vně vodorovně zakončují.

Několikerou omítkou vápna na stěnách zastřeny jsou všechny jemné záhyby oblouků a hrany stěn v choru, a nelze tedy rozeznati, zdali nějakých

ozdob malovaných neb snad plastických buď pole obloukova na klenutí nebo kolmé stěny nesly. Barokový ornament, směsice to křivek dosti nesouvislých, pochází asi z polovice předešlého století a slouží málo k ozdobě tak krásného choru. Též cihelné dlaždičky, kryjící podlahu chrámovou, dlužno nahraditi vkusnějším materiálem.

Na vnější straně chrámu Vrcholtovického nespatřujeme žádných zvláštních okras na římsoví ani na věži, mimo rustiky. Celá stavba provedena jest z lámaného kamene rulového, k němuž něco cihel přimíseno, a jenom podokenní římsy, veřeje a nárožní kameny pouze z tesané žuly zhotoveny jsou. Opěrací pilíře nemají ústupů, sahají pouze do výše oken a postaveny jsou směrem diagonály. Kordonová římsa jak u vlastního chrámu tak i u věže zdobena jest oblounem a půlžlábkem, jenom žulový balkon nad hlavními dveřmi má složitější článkování obounu a žlábku, jeho krakorce jsou ale tvaru jednoduchého. Též chrámové veřeje nenesou žádných ozdob ani článkování.

Obr. 2.

Nad chrámem zdvihá se mohutná vazba poměrně dosti vysoká, krytá šindelem; na straně choru vystupuje ještě věžička se zvonkem, přídavek to jako u mnohých jiných chrámů doby předešlého století. Vnější stěny v místech rožních mají rustikové ozdoby a oblouky oken tesané klenáky.

Přístavků mimo sakristii a věžičku se zvonkem kostel nemá, poněvadž však se slohem budovy nikterak nesouhlasí, ustoupil jsem i od jich nákresu. Věž krytá jest plechem a neposkytuje co do stránky historicko-architektonické žádných zvláštností, patrno, že byla později ku chrámu na místě původní dřevěné zvonice, jakých až do doby nejpozdnější tohoto století stávalo, přistavěna. Vnitř věže umístěny jsou tři památné zvony, o nichž později pojednám.

Vnitřek chrámové prostory poskytuje, jak již bylo zmíněno, ladný pohled nejen svým architektonickým rozdělením, nýbrž i výzdobou kostelních předmětů a některých až podnes zachovaných uměleckých historických památek.

Nejprvnější zmínky zasluhuje obětní stůl hlavního oltáře — zbudován jako nejstarší oltáře z lámaného kamene — stojící osamocen. Jemu vrcholí malovaný obraz nejsvětější Trojice, jíž chrám jest zasvěcen. Dřevěný oltář zbudován pak jest ve slohu barokovém, po stranách obohacen sloupky, na nichž spočívá bohaté římsování. Kdy byl zaměněn nynější oltář sv. Trojice za starý, snad řezaný, o čemž nikde ve farní kronice zmínky není, nesnadno určiti, ač mnozí z pánů duchovních ve kronice zaznamenali, kdy chrám okrášliti nechali neb na svůj náklad opravu provedli, přece letopočtu nelze se dopátrati, kdy hlavní oltář v nynější době postaven byl.

Možno však naznačiti asi rok 1740 za dobu, kdy nynější oltář restaurován neb přeměněn byl. Psáno jest ve farní kronice, že v této době stal se chrám Vrcholtovický opět farním, a poněvač byl velice sešlý, velikých oprav potřeboval. Obraz hlavního oltáře nazvati dlužno prací dosti dobrou, hlavně v koloritu; jeho kresba však postrádá přesnějších nuancí umělce. Figurální práce, pokud jich oltář nese, lze v harmonisaci ku celkové struktuře oltářní na prvním místě uvésti, jsou to zdařené polychromované výtvory plastické ve dřevě.

V lodi chrámové postaveny jsou dva oltáře, z nichž onen na straně evangelia

zasvěcen jest Panně Marii a druhý sv. Janu. I tyto malé oltáříky postaveny jsou ve slchu copovém s mnohými přehnanými ozdobami. Před každým z nich jest malý sklípek, chovající ostatky duchovních chrámu Vrcholtovického. Jednoduchá dřevěná kazatelna umístěna jest při oblouku vítězném, však pro nedostatek místa muselo se zdivo z oblouku ubrati, čímž v pravidelnosti a souměrnosti od křivky na pravé straně učiněna byla odchylka. Ve farních zápiskách činí se zmínka, že farář Vincenc Morávek kazatelnu umístil při sakristii, kde dříve stávala, není žádné stopy. V jednolivých polích jsou na dřevě malované symboly čtyř evangelistů, jediná to ještě stará památka, nevynikající sice žádnou cenou uměleckou, ale technika jest tu jako na starých obrazích toho druhu povšimnutí hodná. Poblíže kazatelny jest dřevěná řezba vypuklinová »Kladení Krista do hrobu«. Co do komposice jsou postavy aestheticky rozestaveny a v harmonický celek skupeny. Řízy šatu v technice jeví dobré propracování a správné ornamentální záhyby jeho poukazují na komponistu školy italské.

Obr. 3.

Vystoupíme-li po schodech do věžní předsíně kůrové, utkví oko na jedné z nejstarších malířských památek chrámu Vrcholtovického. Ač v zapomenutí tu visí starý ten obraz, o němž nikde zaznamenáno, kdy chrámu zaopatřen, přece šťastnou náhodou a nyní vzácnou péčí dp. faráře Myšky staráno o to, by vlhkem a prachem neutrpěl. Na celé postavě patrna jest ruka vyškoleného mistra, jak v kresbě, tak i v barvě. Řízy šatu klidně a přece důstojně halí celou postavu, aniž by oko pozorovatele vyrušeno bylo ze zadumání, v jakém uvedeny oduševněným výrazem tváře světce; i na jednotlivých končetinách patrné jsou ještě stopy dobrých poměrů a propracování anatomické. Z aesthetického stanoviska můžeme zde platně přijati za pravdu, že v jednoduchosti spočívá krása.

Ještě jedna vzácná památka cenná — bohužel že již zmařená — byly písně s iniciálkami na lavicích literáckých, jimž zvěčnělý arcibiskup kardinál kníže Švarcenberk při poslední návštěvě velice se obdivoval. Líto mně, že nemohl jsem se o nich nic podrobnějšího dověděti; snad to byly zbytky z nějakého Graduálu (kancionálu).

Chrám Vrcholtovický dále honositi se může oproti mnohým chrámům historicko-uměleckou vzácností kovovou, jest to koflík (cuppa) měděný. Zub času hlodal i na tomto tvrdém materiálu tak mnoho, že dnes kryje jej již několik nepěkných záplat, které formě nejsou okrasou. Leč prohlédněme tvar, jaký původně měl. Celá nádoba zdobena jest vně rytými ornamenty asi z první doby renaissance. Krk nádoby rozdělen jest ve 2 oddíly, v nichž jednoduché tvary slziček a lístků oddělované kalíšky střídavě pnou se kol nádoby. Ačkoliv tyto jednoduché ozdoby nevynikají žádnou vzácností komposice ornamentální, přece zasluhují zmínky svou originálností. Bohatší ornamentem jest břicho nádoby. Palmeta střídavě pletivem stuhovým spojena zdvíhá se štíhle do výše a vysílá listy v pružných křivkách souměrně na obě strany. K celkové formě nádoby druží se tento ornament velice harmonicky. Koflík tento co historická památka chrámu Vrcholtovického, jakých po různu již nalezáme, zasluhuje jako skvost býti chován.

Mimo této památky nenalezáme z kovových nářadí nic zvláštního. Křtitelnice jest cínařská práce jednoduchá bez ornamentů a profilování. Na noze dole ve tři křídla se rozbíhající spočívá cínová mísa úplně hladká, bez nápisů, krytá železnou plotnou. Původní kamená křtitelnice stojí dnes v zákoutí chrámovém. Jiných liturgických nádob ze starších dob chrám postrádá, a dá se souditi, že dle výše uvedené cuppy i těmi chrám bohatými a nábožnými kollátory obdařen byl.

*

Ještě zmínky zasluhují varhany; pamatují rok 1774, roku 1808 pak 1885 doznaly opravy. Větší ozdobou chrámu jsou však žulové pomníky a památníky bývalých kollátorů, jež dílem v lodi nebo v presbyterium ve sklípkách odpočívají. Žel, že podnes v podlaze uloženy jsou a tak stále zničení jdou vstříc. Bylo by to zásluhou patronátu, kdyby tyto staré stopy svědčící o posledním pobytu historické šlechty zachovány a někam ve stěnu vnitř chrámu postaveny byly.

Po straně evangelijní hlavního oltáře kryje žulová plotna vstup do sklípku, kdež uloženy jsou ostatky předčasně zesnulé dcery Víty ze Rzavého. Kámen rozměrů v délce 91 *cm* a 73 *cm* šířky má písmem latinským na okraji desky tento psaný nápis:

»Lethá 1615 v neděli oculi v mladistvém věku život svůj v Pánu dokonala urozená p. M. Vith. z Rzavého . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Dole jest znak Vítův. Vítové a Lapáčkové ze Rzavého užívali téhož znaku jako Sádlo z Vrážného: bílý pruh v červeném poli a chrta na přilbě, sedícího na podušce zlaté. Jan a Víta ze Rzavého podepsali stížný list ke sboru Kostnickému r. 1415.

V hlavní lodi jest hrobka rodiny Špulířů z Jiter. Deska žulová rozměrů mnohem větších než u prvního náhrobku, jejíž délka jest 2·56 *m* a šířka 88 *cm*, má v latinských písmenech následující nápis:

»Zdetky odpočívá uroz. a stat. rytíř
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Písmo jest sekáno ve vodorovných řádkách, pod nimiž na dolení části nalézá se znak Špulířův. V přilbě na pravou stranu obrácené a na levou křídlem zakončené sedí postava berana. V dolení části znaku jest též v poli na příč beran na zadních nohou vzepřený.

Jedna z historických památek chrámu Vrcholtovického, po níž však není téměř stopy a jenom ze sporých známek na kameni, jenž u hlavního vchodu chrámu se nalézá a sem — bezpochyby co úspora po vyšlapání podlahy — dán byl, dá se souditi, že to jest deska památní snad paní Marie Menšičky z Menštejna a její 8 dítek, jež v chrámu odpočívají; kde — není v kronice zaznamenáno. Jenom péčí a horlivostí mého přítele p. Jana Štěpánka, řídícího učitele ve Vrcholtovicích, zachován byl aspoň nápis ze starého obrazu, jenž zetlelý není dnes více k poznání ani co do barvy, ani v kresbě, který pravdivé svědectví to objasňuje. Z písma obrazu podávám opis z archivu školního ve Vrcholtovicích:

»Tato Tabule jest vyzdvižena na památku věrných milých manželů a dítek jejich, totiž urozeného a statečného rytíře pana Jachyma Špulíře z Jiter na Vitanovicích, Vrcholtovicích, Těmicích a Tučapech, J. M. císaře římského, uherského a českého krále rady a soudce zemského v království českém, kdežto z vůle Pána Boha sobě pojal za svou nejmilejší manželku urozenou pannu Marii Erozebii Menšičku z Menštejna na Vitanovicích, Vrcholtovicích, Těmicích a Tučapech, v lettu 1624 12. dne Novembris. Z Milosti a požehnání božského Pán Bůh ráčil jim plodu manželského požehnati a sedum synů a sedum dcer dáti a tuto v tomto chrámu Páně čtyry synové a 4 dcery s jedním vnukem spolu s svou milou paní máteří, kteráž s tohoto plačtivého údolí prostředkem smrti časně nepochybně do věčné slávy boha všemohoucího 4. dne juni 1657 vykročila, pohřbeny jsou v Pánu odpočívají. Jejichžto milým dušičkám Pán Bůh rač milostiv býti.«

Na pravé straně dveří sakristie vedle kazatelny zadělán jest do zdi náhrobní kámen, svědčící rodině Malovců. Nápis jeho jest následující:

»Letha 1695 dne 17 novembris . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

V hoření části desky vysekán jest dosti jasnými tvary znak Malovcův — půl koně. Znak Běšínův — spojené dva volské rohy — není nikde k nalezení, ač dle poslední vůle ze dne 26. července 1702 urozený Pán Jan Adam Běšín z Běšínů, pán na Vitanovicích, Vrcholtovicích, Leštině a Voldřichově, královský hejtman kraje Kouřimského, založil mešní fundaci s kapitálem 500 zl. na 6% na 52 mší sv. ročně. Jeho choť Susana Cecilie předešla svého manžela

a uložila kapitál 300 zl. za podobným úmyslem jako její manžel.

Poslední a dle letopočtu nejmladší jest pomník Norberta ze Sauerů, proti postrannímu oltáři blahoslavené P. Marie. Má následující nápis dole se znakem Sauerských:

»Hic . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Pojednávaje o stavbě věže podotkl jsem, že o zvonech zmíním se při památkách chrámových. Zvony chrámu vyznačují se nejen svým stářím, nýbrž i přepěkným souzvukem, jakého u novějších neshledáváme. Ze tří různých velikostí má nejmenší největšího stáří. Německými gotickými minusculemi z 15. století kolem okraje jest nápis:

»Slyt jest zvon . . . . . .
. . . . . .

Mimo nápis nemá žádných ornamentálních ni figurálních tvarů.

Na větším zvonu, nejspíše sv. Františku zasvěceném — neboť mezi břichem a krkem vystupuje vypuklinová postava sv. Františka — lit jest opět minusculemi gotickými na krku tento nápis:

»Illa . . . . . .
. . . . . .

Nejvzácnější na dekorativní stránku jest zvon největší sv. Václava. Mezi břichem a krkem v rámci ornamentálním z doby časné renaissance, latinským velkým písmem lze čísti:

»Setržiž a zrusz Hospodine . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . fecit me.«

Pod písmem v poli obruby ornamentální nalézá se tré figurek. První zobrazena jest smrt s kosou. Druhá postava má kol skupinu dvé dítek, z nichž větší drží menší v náručí. Velká postava drží v ruce jakousi větvičku ovinutou hadem, v pravici pak šat. Na třetí postavě podobně obnažené jako u výše jmenované dobře poznati v pohybu nějakého pastevce s holí na rameni a v levici držícího šat, jemuž mezi nohami probíhá pes. Postava sv. Václava s praporem v pravici a řasnatým pláštěm umístěna jest na břichu nádoby. O znamenaných postavách na zvonech jakož i o váze není v kronice žádné zmínky.

Pojednav téměř o všech památkách historických a částečně i uměleckých v chrámu, nemohu opomenouti ještě uchovaných mešních rouch, zbytků to dovedného textilního průmyslu, z nichž mnohé patří století 17. a 18., a svědčí o tom, že i v této stránce staráno bylo o chrám, neboť bohaté paramenty ručně vyšívané stříbrem mají ještě úplně znalé zbytky přepěkných barev, tkaných květin hedvábím neb čistou lněnou nití.

Kdy chrám Vrcholtovický postaven byl, není známo; v zápiskách farních všude pouze psáno, že od dob »nepamětných« (»immemorabilis temporis«) chrám tuto stojí, a až podnes dokazuje jen jediný zápis duchovního správce z r. 1737, že sešlý chrám potřeboval velikých oprav.

Chrám Vrcholtovický jest stavba toho druhu daleko na jihu českém mezi malými chrámy snad jediná, a ať pročteme z archaeologických památek kteroukoli stať staveb chrámových, pojednává se vždy nejvíce buď o chrámech románských neb o gotických na jihu českém (Vlasák a Vocel: Památky archaeologické, D. I., IV.).

Již originální mohu nazvati chor, jehož dvě strany šestiúhelníku uzavírají chor apsidy na místě dříve obvyklé polokopule u slohu románského, a obvyklé polosloupy, o něž později ve slohu gothickém žebra pásů klenbových se opírala, zde jakož i u mnohých staveb přechodních chybí (Obr. 3.) a nahrazeny jsou obrácenými hroty. Příklad takového choru podává nám na jihu českém pouze chrám sv. Prokopa ve Strakonicích, o němž již r. 1243 zmínka se děje, a Vocelem r. 1885 při obchůzce západních Čech prostudován a popsán byl.

Žebra chrámu Vrcholtovického mají základní tvar pravoúhlý. Příklad toho druhu viděti na chrámu v Milévsku. Stavba jeho počítá se mezi r. 1230 až 1250. (Dr. Neuwirth, str. 259; Vocel: Die Baudenkmale zu Mühlhausen in Böhmen, str. 37). Dvě okna choru Vrcholtovického jsou velmi charakteristická, v poměru k výšce dosti sužená, nahoře částí kruhu zakončená a umístěná v polích obloukem silně ostrolukým překlenutých. Příklady téhož druhu oken zachovány do dnešního dne v chrámu Kouřimském a Hradišťském, jakož i ve

chrámu Strakonickém. Nápadná jest i síla zdí, jakouž shledáváme na mnohých chrámech toho druhu, tak na chrámu sv. Anežky v Praze. Podobně jest to s pilíři opěracími.

Možno tedy dle různých architektonických příznaků a článků a hlavně dle obrazu půdorysu podobného onomu chrámu Strakonického, o němž již zmínka r. 1243 se činí, za to míti, že chrám Vrcholtovický a jeho chor na prvním místě vystavěn byl okolo r. 1250 až 1280, a až na malé změny původní podobu podnes zachoval.

Z historie chrámu Vrcholtovického známo, že byl r. 1350 plebánií ve vikariátu Štěpánovském, a sice na nejjižnějším rozhraní jeho mezi vikariátem Vltavským. Přečkal bouře husitské bez pohromy, jako většinou všechny menší chrámy. Při nedostatku duchovních byly tyto chrámy podřízeny jiným farním chrámům, a taký osud zastihl i tuto svatyni. Čteme v kronice farní, že od nepamětných dob byl filiálním chrámu Novovesského, kde byla fara, až teprve r. 1743 stal se opět samostatným.

Dle dát známi jsou plebáni až do r. 1419 (Jan zemřel okolo r. 1379, Jan ze Kbela 1379—1383, Kuneš 1383, Jan zemřel okolo r. 1403, Michal 1403, Mikuláš 1419) a od té doby pozbyl snad chrám vlastního duchovního, také není až do r. 1664 známo, ku které farnosti náležel. Teprve dočetl jsem se, že r. 1664 byl pod správou Novovesského.

Za tuto dlouhou řadu let sešlo farní stavení, nebyvši nikým obýváno tak, že dnes známo pouze místo u kostela, kde stávala, dle jména pole »na farce«.

Jak matrika farní svědčí, byli správci kostela Vrcholtovického Gaufredus Malce r. 1690—1692, Antonín František Hubálek 1692—1694, Jiří František Turinský 1694—1699, Václav Singer 1699—1703, Ac Relig. D. P. Leopold Ring, Ord. Cist. 1703—1733, Andreas Junger od měsíce května 1733 až do 2 května 1737, Adalbertus Pürstel od června 1737 do července 1740.

Tohoto roku stal se se svolením nejd. konsistoře chrám Vrcholtický farním. Prvním farářem, jemuž postavena nová farní budova, byl P. Pavel Pratschofft, narozený v Táboře. Zastával úřad farní od r. 1740—1750. Antonín Noblic 1750—1751. Pohřben v chrámu Páně před oltářem sv. Jana. Vincenc Morávek 1752—1753. Jan Václav Tůma 1753—1781, pochován před oltářem bl. P. Marie. Vít Sázavský 1781—1795, Jan N. Zving 1795—1805. František Antonín Král 1806—1823, Vavřinec Schauff 1823 až 1847, Jan Peyrek 1847—1852. Administrátoři František Soukup do r. 1855. Karel Mlejnek do r. 1858. Desátý farář František Titěra 1858—1877. Administrátor Antonín Davídek. Josef Zákostelský 1878—1885. Administrátor Tomáš Prusík od ledna do června 1885. Dvanáctým farářem jest nynější důstojný pan Josef Myška, narozený v Studnicích, nastoupil duchovní úřad r. 1880 a farní r. 1885.

Jeho vzornosti má nejen kolátora ale i chrám hlavně co děkovati, že uvádí vše v nejlepší pořádek, staraje se o staré památky a obnovuje zanedbané farní knihy.

K doplnění historie chrámu Vrcholtovického podávám ještě, pokud sporé doklady mně dovolují, patrony čili kollátory. R. 1379 byl kollátorem Bohuněk Kramář z Prahy, r. 1383 Mareš a Přech vladyka z Broumovic. R. 1403 Otrad z Vitanovic. Otrad byl přívrženec strany pod jednou, neboť r. 1419 dle zápisků »podával faráře konsistoří katolickou potvrzeného«. R. 1419 Jan Otrad z Vitanovic.

Po více let nejsou známi kollatoři, snad zmocnili se i zde panství Táboři, jako v jiných okolních místech, až teprve r. 1455 svobodný dvorec ve vsi spadl po smrti Václava Maliny z Vrcholtovic právem královským na Dobrana z Mutic, který vdově Dorotě věno její splnil. V 16. století patřily Vrcholtovice ku statku Vlčkovskému, neboť okolo roku 1571 držel Jiřík Vlčkovský z Vlčkovic půl vsi Vrcholtovic. Po dvaceti letech týž Jiřík prodal r. 1595 dvůr a ves Vrcholtovice Martinu Vončatovi ze Vrátkova, od něhož je přijala týmž způsobem Dorota Kořenská ze Sulevic. R 1611 spojil je s Vitanovicemi Bedřich Míčan, r. 1613 vykázány za díl Janu Menšíkovi z Mensteina, jehož dceru pojal za manželku Jáchym Špulíř z Jiter. Po Špulířích r. 1678 byl majitelem Vrcholtovic Jan Josef z Běšínů, od jehož choti Marie Viktorie rozené Ježovské z Lub je koupil a s Vožicí spojil arcibiskup Ferdinand hrabě Khünburg, kterýžto rod jest podnes patronátem chrámu Vrcholtovického. Smlouva vyhotovena 20. září 1715, dle níž prodány Vrchol-

tovice s Vitanovicemi za 58.000 zl. rýnských a 100 dukátů klíčného.

Ku konci zmíniti se musím o místě památném, malou 1/4hodinu od Vrcholtovic vzdáleném a kamenným křížem označeném. O masopustě r. 1594, 12. února sjela se okolní šlechta k rytíři Janovi Vchynskému ze Vchynic na jeho zámek Vitanovice. Při té příležitosti byl Oldřich Skuhrovský ze Skuhrova na Louňovicích pod Blaníkem od Oldřicha Malovce z Malovic a na Kostelci Podolském (blíže Borotína) smrtelně raněn, takže ve dvou hodinách skonal. Tělo jeho pohřbeno v kostele Domašínském. (O souboji na Vitanovicích. Vlasák: Archaeologické pam., str. 184). Brzy na to r. 1598 zemřel i Jan ze Vchynic na Vitanovicích a Těmicích, a pochován v chrámu Týnském v Praze, vedle hrobního kamene Čeňka z Klinsteina.

Za ochotnou službu při sbírání materiálu jsem díky zavázán dp. faráři Myškovi a řídícímu učiteli p. Štěpánkovi.

Románské exkurse na Moravě.

10. KOSTEL SV. KLIMENTA U OSVĚTIMAN.*)

Napsal J. D. Štoček.

Jedním z nejpamátnějších a přece tak málo známých zbytků slohu románského, jež se tak skrovně v arcidiecési Olomoucké nalézají, jsou trosky kostela a kláštera sv. Klimenta u Osvětiman, jež stojí na stejnějmenné hoře, uprostřed hor Buchlovských. »Z míst Velehradu staromoravského«, píše P. Frant. Přikryl, »vede k ní nejdřív stupňovitá a příjemná cesta horou »Lipovou«. Po delší chůzi lesním stínem dostoupí poutník vrcholku hor, a po chvílce schází k cíli své horské pouti s dychtivostí, hledaje na nedalekém pahorku zdi kapličky; nevidí však pro stromoví a hustý podrost ničeho.« R. 1770 bylo viděti ještě zříceniny zdí, jak seznáváme ze Středovského, jenž píše: »Inter cacumina, quæ a Buchlow Arce, ad Cymburg Castrum porriguntur, prominet collis, omni ex parte præcelsis septus montibus; in quo restantes parietinæ, et eius, quod hactenus retinet nomen Klyment quasi diceres, Clemens, veteris templi faciunt fidem.« (Střed., Sacra Mor. hist., pag. 244).

Po roku 1770, jak píše Volný, hledali zde poklady, při čemž vše bylo rozhrabáno a přeházeno, načež koncem minulého století cizí kameníci všechny otesané kameny bez překážky odvezli. Z celé stavby uchovala se pouze asi 3 *m* vysoká hromada kamení, tak že s nouzí poznati lze dnes základy bývalého kostela, jehož půdorys má délku skoro 25 *m*, skládajíc se z předsíně 5 *m* dlouhé, 7·13 *m* široké, z lodi 9·66 *m* dlouhé, 6·77 *m* široké a z presbyteria 8·64 *m* dlouhého a 5·14 *m* širokého. Zakončení choru je elipsoidální. Do předsíně vedly dva vchody, jeden na západě z venku, druhý na jihu ze samostanu. Půdorys, který Frant. Přikryl ve spisu »Sv. Kliment u Osvětiman« podává, neposkytuje žádných znaků slohových. — Budova, kteráž od Augustiánů ve XIV. století byla zgotisována, měla snad rovný strop, což soudíme z toho, že Augustiáni, jež po dlouhou dobu opuštěný samostan převzali, hned na počátku své činnosti kostel zgotisovali, čehož by jistě nebyli učinili, kdyby klenba stará, románská, ještě zde byla bývala. Svědectvím zgotisování toho jsou kameny, semotam po lese blíže svatyně rozházené, ač nyní z části uložené pod dřevěným oltářem, jejž upřímný ctitel hory svato-Klimentské, vdp. děkan Jan Studený, farář v Boršicích, vlastním nákladem pořídil ve zříceninách oboltáří.

Na jihu kostela přistavěn byl samostan, z něhož nezbylo pranic, a vše obehnáno dvěma vejčitými hradbami staroslovanskými. Ve vnitřním hradisku byl klášter s kostelíkem, a v zevnějším, jak se podobá, bydlil lid. Hora sv. Kli-

*) Prameny: Frant. Přikryl, Hora sv. Klimenta u Osvětiman v pověstech lidu slováckého. — Sv. Kliment u Osvětiman. — Notizen-Blatt der hist.-statistischen Section 1888, Nr. 2. — Volného Církevní a politická topografie. — Středovský, Sacra Moraviae historia.

menta pouze na východě souvisí s výšinami okolními, kde lze spatřiti třetí prastarou ohradu. —

Zříceniny právě popsané jsou nám vzkazkem dob Cyrillo-Methodějských, neboť jsou onou kaplí, o níž čteme v Bočkově Codex diplomaticus Moraviæ: »Consecrarunt hi sancti viri (SS. Cyrillus et Methodius) etiam capellam b. Clementis in confiniis Moraviæ.« (I., 32.) Slova tato učencům nemalé působila obtíže. Boček sám, nemaje známosti o hoře sv. Klimenta u Osvětiman, hledá zmíněnou kapli v Litomyšli, Ginzel (Geschichte der Slavenapostel, str. 41, poznámka 8.) a Dudík (Dějiny Moravy, I., str. 111, pozn. 2.) zápisek ten zavrhují.

Slova svrchu zmíněná nalézají se totiž na okraji následující listiny: »In nomine sancte et individue trinitatis. Innotescat omnibus Christi cultoribus, qualiter ego Severus, Dei gratia ecclesie Pragensis episcopus, vidi quandam castulam mihi a decano et capellanis sancti Petri in Olomuc exhibitam eamque vetustam esse agnovi et perlegi in hec verba: — Ratis dux tradidit in die consecrationis ecclesie sancti Petri per venerabilem fratrem Kyrillum omnes homines castelli et civitatis ad ripam usque Marave fluvii. Zvatopluk vero dux tradidit ad altare sancti Petri in manus sacerdotis ioannis sextam partem omnium, quecunque in ripa Olomutici ad castellum proveniunt. Et ego frater sylvester scripsi hec feliciter. Amen. — Quoniam vero hec castula nimis parva et sigilli incapax existebat, quin immo humore et macerie non modice lesa cernebatur, ego prefatus dei gratia episcopus eandem, utpote pium et post vastationem hungarorum unicum superstes monumentum christianitatis propria manu depixi et Otto dux Moraviensis, ad cuius voluntatem hoc feci, paginam meam suo sigillo ipse hilariter roboravit.« Nemíníme zde pouštěti se do učené hádky o pravosti listu tohoto, nám se jedná jen o společnou výtku, jež se činí listu tomu, jakož i svrchu zmíněné poznámce, již přičinil na kraj listu ve XII. stol. neznámý pisatel. Oba odpůrcové Dudík i Ginzel vidí v tom, že prý sv. Cyrill konsekroval kostely sv. Petra a Pavla v Olomúci, jakož i kostel sv. Klimenta u Osvětiman, anachronismus. Ginzl píše totiž: »Sie waren eben nur Presbyter und konnten deßhalb keine anderen kirchlichen Functionen verrichten, als zu denen sie ihre priesterliche Weihe befähigte. Schon aus diesem einzigen Grund muß das Monsesche Fragment, kraft dessen die Weihe der Peterskirche zu Olmütz im J. 863 dem Cyrill zugeschrieben wird, als unecht verworfen werden, weil die Consecration einer Kirche nur dem Bischofe zusteht. Daß aber die anfängliche Wirksamkeit C. u. M. in Mähren sich streng innerhalb der Grenzen hielt, welche ihr das Kirchengesetz zog, erkennt selbst die panonische Legende an, in dem sie c. 8. dem P. Hadrian II. die anerkennenden Worte in den Mund legt: Illi vero ... contra canonem nihil fecerunt.«

Na tuto námitku zcela snadně nalézneme odpověď, sledujeme-li nejnovější výzkumy o životě sv. věrozvěstů; tyto nás totiž přivádí na stopu, že sv. Cyrill již jsa biskupem přišel na Moravu, a že šel s bratrem Methodějem do Říma, nejen aby se ospravedlnil, nýbrž by zde složil munus et onus episcopii a dal bratra svého na biskupa vysvětiti. Pohlížíme-li jak na Šebířovu listinu tak i na poznámku okrajovou s tohoto stanoviska, pak můžeme právě tyto listiny uvésti na doklad této domněnky, činíce následující závěrek: Nečinili nic proti církevním zákonům, a právě proto musil býti sv. Cyrill biskupem, k čemuž nám veledůležité doklady dodává vznik samostanu sv. Klimenta, jak nám ho vylíčil P. Přikryl. —

Na základě pověstí, jež se podnes mezi lidem tamního kraje zachovaly, dokázal P. Přikryl, že sv. Cyrill hned po svém příchodu na Velehrad založil na hoře sv. Klimenta, kamž uložil prozatímně ostatky téhož svatého, samostan, jenž byl současně semeništěm slovanského duchovenstva, a sice zařídil život v něm dle řehole sv. Basilia, jak nás o tom poučuje vzácný rukopis, objevený na hradě Buchlovském P. Juganem z r. 1358, jenž sepsán byl na hoře sv. Klimenta mnichem řádu augustiánského, kdež v čele stojí psáno: »Sv. Cyrill a Method založili klášter svato-Klimentský. Mniši byli Basiliáné.« Zde trávil sv. Cyrill požehnaná léta od roku 863—867, pracuje o základech literatury písma Cyrillského pilností neúmornou, a kdež v době naznačené »brzce celý církevní čin přeložil, naučil je (své mladé Basiliány) jitřnímu i hodinkám, mešní i večerní i povečernici, i tajné službě.«

Aby takto zřízený ústav i v dobách příštích měl bytí své zajištěno, poručil Rostislav kraji mezi Cáhnovem a Trenčínem odváděti poplatek zeměpanský samostanu svato-Klimentskému. Poplatek zmíněný jest znám na Slovensku pod jménem »daně svato-Klimentské« a vybírá se podnes vládou uherskou z hlavy po 20 kr. r. č., čehož důkazem jsou jak zápisky faráře Osvětimanského P. Jugana, tak i lidové podání dnů našich, jež sestavil P. Přikryl v díle »Sv. Kliment u Osvětiman« na str. 27 – 28.

Samostan sv. Klimenta udržel se v rukou Basiliánů až asi do r. 1080, kdež mniši slovanští odstěhovali se ze Slovače navždy a s nimi i liturgie slovanská. Odtud stál samostan opuštěn až do r. 1358, kdež markrabí Jan daroval opuštěnou kapli Augustiánům u sv. Tomáše v Brně, kteří ji zgotisovali, pročež i další dějiny svatyně té nepatří do rámu této práce.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec 1893.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Hradčanech a pro dp. Gerl. Dvořáka, novicmistra na Strahově. — Stříbrná lunula: pro důst. farní úřad v Podole. — 3 nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Ronšperku. — Náčiní kuřtu: pro dp. Fr. Klímu, faráře v Křepicích. — Kaditelnice sloďkou: pro dp. Fr. Klímu, faráře v Křepicích. — Svícny oltářní: 12 kusů: pro nejd. pana gener. opata Sigm. Starého na Strahově, a 6 kusů: pro sl. purkmistrovský úřad v Nýřanech. — Nádobka na mytí prstů: pro dp. Jindř. Flecka, kooper. v Mikulášovicích. — Nástroj na pečení hostií: pro dp. Jindřicha Dudka, faráře v Mladočově.

Rozličné. Obraz P. Marie: pro nejdůst. p. Ant. Horu, kapit. děkana na Hradčanech. — Tělo Páně na plechu malované: pro důst. farní úřad v Mukařově. — Missaly: pro sl. zádušní úřad v Praze a důst. farní úřad v Ronšperku. — Pultíky pod missál: pro dp. Václ. Spanihela, faráře v Bělé, pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně, pro dp. Ant. Trnkala, faráře v Plesné (rak. Slezsko) a pro dp. dra Al. Soldáta, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá a červená: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála kníže-arcibiskupa hraběte Frant. Schönborna v Praze; červená: pro blahorodou pí. Marii Liškovou v Chicagu v Americe; bílá sváteční: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské; 2 bílé, červená, fialová a černá: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu Křížovnického v Praze; černá: pro důst. farní úřad v Schnauhübelu; červená a bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Chotkovou v Praze; bílá: pro dp. Stanisl. Hlínu, faráře ve Chvalkovicích; bílá, zlatem vyšitá: pro nejd. p. gener. opata Sigm. Starého na Strahově; fialová: pro dp. Karla Hüttnera, provisora v Ojstrici v Slavonii. — Pluvialy: černý: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; bílý: pro dp. Tom. Veverku, faráře v Loděnicích; červený s bohatou úpravou: pro dp. Ant. Trnkala, faráře v Plesné (rak. Slezsko). — Pontifikální střevíce červené: pro vys. dp. Jana Sedláka, kanovníka na Hradčanech. — Štoly: pět: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, pro ctih. školské sestry v Třešti na Moravě, a dvě: pro vysokorodou pí. baronku Zessnerovou v Dobřičanech. — Vela: pro dp. Fr. Klímu, faráře v Křepicích na Moravě, pro důst. farní úřad v Uhřiněvsi a pro nejd. pana gener. opata Sigm. Starého na Strahově. — Plášťky na ciborium: pro blahorodou pí. Barboru Dvořákovou v Líbeznicích a pro dp. Frant. Pavlíčka, administr. v Dobříši. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro dp Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě, pro dp. Václ. Spanihela, faráře v Bělé, pro blahorodou sl. Kratochvílovou v Praze, pro dp. Gerl. Dvořáka, novicmistra na Strahově a pro dp. dra Karla Řeháka, faráře u sv. Ducha v Praze. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Václ. Spanihela, faráře v Bělé, pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně a pro kapli v chorobinci sv. Bartoloměje v Praze. — Příkrov: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Birety: pro vp. Václ. Kadlce, kooperatora v Křinci, pro dp. Ad. Wagnera, faráře v Ouhonicích, pro blahorodou paní Sauerovou v Praze a pro dp. Fr. Pavlíčka, admin. v Dobříši. — Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách. — Komže pro kostelníka a ministranty: pět: pro dp. Václ. Jíně, faráře v Roseči.

Prádlo kostelní. Alba a rocheta: pro blahorodou paní Terezii Achillovou v Lichtensteinu; alba: pro blahorodou paní Barboru Bradáčovou v Praze; alba, rocheta, 24 purifikatorií, 6 korporalií a 6 ručníčků: pro důst. farní úřad v Uhřiněvsi; 4 korporale: pro sl správu ústavu pro slepé na Smíchově; 3 alby, 3 rochety, 12 purifikatorii, 8 humerale, 6 purifikatorií, 2 pally a 2 cingula: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; 3 korporale a 5 pall: pro dp. Fr. Janků, faráře u sv. Jindřicha v Praze; alba a rocheta: pro dp. K. Matouše, faráře v Trnové; 6 purifikatorií: pro dp. Gerl. Dvořáka, novicmistra na Strahově; alba, 6 humeralií a 6 korporalií: pro vdp. Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze; 6 humeralií, 6 purifika

torií a cingulum: pro dp. Karla Hüttnera, provisora v Ojstrici v Slavonii; 4 humerale a 2 cingula: pro J. Milost nejd. p. dra Frant. Bauera, biskupa v Brně; 2 korporale, 2 pally 6 purifikatorií: pro dp. dra Al. Soldáta, vicerektora kníž.-arb. semináře v Praze.

Zpráva za měsíc leden 1894.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Pozlacení v ohni: kalichů: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích, pro vysokorodého pana barona Zessnera v Dobryčanech a pro vdp. Jos. Bartáka, děkana v Uh. Ostravě; ciboria a hostiaria: pro důst. farní úřad v Podole; dvou kalichů a relikviáře: pro dp. Jana Richtra, faráře ve Štípě na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Václ. Lišku, kaplana v Hudlicích a pro důst. farní úřad v Čachotíně. — Patenky k zaopatřování nemocných: stříbrná: pro důst. farní úřad v Podole a pro vp. Bohum. Jiráčka, kaplana v Podole. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vp. Fr. Kubánka, kaplana v Rychnově nad Kněžnou. — Kropenek cínových osm: pro sl. správu ústavu pro slepce na Smíchově. — Lampy oltářní: pro ctih. klášter božské lásky v Nelahozevsi, pro ctih. šedé sestry v Praze a pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné. — Kaditelnice: pro blahorodého pana Bedř. Kratochvíla, správce statků v Sedlici a pro vdp. Jana Kohouta, děkana v Dobrytčanech. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Minicích. — Svícny oltářní: pro dp. Fr. Hroneše, faráře v Bohuslavicích a pro vysokorodou paní Johanku hraběnku Nosticovou v Praze. — Kanonické tabulky: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Umyvadlo do sakristie: pro dp. Jos. Bočka, faráře v Maxberku. — Nástroj na pečení hostií: pro vdp. Jos. Kohouta, děkana v Dobryčanech.

Rozličné. Křížová cesta: pro vys. dp. Jana Havlů, č. kanovníka a faráře v Praze. — Missale: pro ctih. šedé sestry v Praze. — Pultíky pod mešní knihu: pro dp. Fr. Schlesingra, faráře v Lužci, pro ctih. klášter božské lásky v Nelahozevsi, pro dp. Fr. Míču, faráře ve Zhoři a pro dp. Em. Picku, faráře v Jincích. — Dvě zpovědnice: pro dp. Jos. Syrového, faráře v Dol. Slivně.

Paramenty. Celý černý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial: pro sl. patronátní úřad v Něm. Brodě. — Kasule: černé: pro dp. Fr. Porazila, kooper. v Mostkovicích a pro dp. Václ. Mikoláška, faráře v Markvarticích; bílá: pro dp. dra Jos. Rydvana, faráře v Kostomlatech; bílá, červená, fialová, černá a zelená: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kateřinkách (rak. Slezsko); fialová: pro vdp. Jos. Moce, děkana v Malešovicích na Moravě. — Pluvialy: černý: pro dp. dra Jos. Rydvana, faráře v Kostomlatech; bílý sváteční: pro vp. J. Olivu, kaplana v Cerekvicích a bílý, bohatě vyšitý: pro ctih. anglické panny v Praze. — Štoly: 6 fialových: pro důst. farní úřad v Mariánském Chlumu; bílá: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kateřinkách; bílá, bohatě vyšitá: pro blahorodého p. L. Vondráčka, lékárníka ve Volyni. — Pláštíky na ciboř: pro dp. Fr. Porazila, kooper. v Mostkovicích, pro dp. Václ. Regála, faráře ve Lhotě, pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Praze a pro vp. Bohum. Jiráčka, kaplana v Podole. — Vela: pro důst. klášter milosrdných bratří v Praze a pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Praze. — Velum do Božího hrobu: pro dp. Jos. Schneidra, faráře v Palici. — Baldachyn nad tabernakl: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra řádu křížovnického v Praze a pro dp. Jos. Farského, spirituálu kníž.-arcib. semináře v Praze. — Korouhve: fialové: pro dp. Čeňka Ševčíka, faráře v Lužci a červené: pro důst. františkánský klášter v Hořovicích. — Antipendia: pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou a pro blahorodého p. Čeňka Láblera, c. k. úředníka v Jílovém. — Okrasa na kazatelnu: pro důst. farní úřad v Štramberku na Moravě. — Záslony k oltáři: pro dp. Pavla Vondráčka, faráře v Hodušíně. — Pokryvka na pultík: pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli. — Birety: pro důst. farní úřad v Mariánském Chlumu a pro vp. J. Schneidra, kaplana ve Sv. Mariensternu v Sasku. — Komže pro ministranty: pro důst. farní úřad v Mariánském Chlumu a pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Praze.

Prádlo kostelní. 2 pally: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích; alba, rocheta, 6 humeralií a 6 pall: pro ctih. klášter božské lásky v Nelahozevsi; 3 alby, 2 rochety: pro důst. farní úřad v Minicích; 12 purifikatorií: pro důst. farní úřad v Mariánském Chlumu; 4 korporale, 1 cingulum, 3 humerale a 6 purifikatorií: pro dp. Jindř. Stürzenhofera, faráře v Kateřinkách (rak. Slezsko).

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 2. **V Praze, dne 28. února 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Románské exkurse (102.) Kostel sv. Václava na Brůdku u Všerub. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Pokřestění Moravy. — Filiální kostel sv. Kateřiny ve Mlýnech. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc únor.

KNIHOVNA

Románské exkurse. (102.)

Napsal **F. J. Lehner.**

KOSTEL SV. VÁCLAVA NA BRŮDKU U VŠERUB.

Kostel sv. Václava na Brůdku jest asi hodinu od zemských hranic vzdálen, uprostřed Všerubského průsmyku, vedoucího skrze pahorkatinu posud z veliké části lesem pokrytou. Za starodávna rozkládal se zde a v celém okolí prales, přístup do země zamezující. Pouze úzká cesta vedla údolím od Kouby do Čech ve průsmyk Všerubský, kterou v dalším směru archaeologové i dějepisci čeští oklikou ku Domažlicům kladou. Domažlice byly na pomezí místem obchodnickým i tvrzí obrannou. V okolí sídlili Chodové, obrancové hranic českých, kteří střehouce les pomezní zabraňovali vstup nepřátelům do vlasti naší. Cesta nemohla jinudy jíti než po dolejším úbočí pahorkovém, průsmyk na západě ohraničujícím. Průsmyk všude jinde skoro úplně plochý právě blíže kostela sv. Václava nejen se zvedá, nýbrž jest zde i nejvíce zúžen výběžky z obou stran vystupujícími. Bylo-li tudíž zde místo uprostřed neprostupného lesa po způsobu starodávném zásekami zataraseno, poskytovalo obhájcům vlasti dle tehdejšího způsobu válečnictví bezpečné opory, aby zastavili pochod nepřítele. Sem tedy Břetislav I. pospíšil r. 1040, když císař Jindřich na obojí straně řeky Řezna od hranic českých do Dunaje tekoucí a odtud přes Koubu táhl ku pomezí a lesu českému.*)

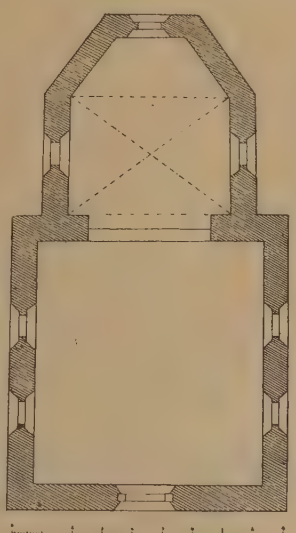

Provodiv Prkošě, na ciesařě jide,
a když do Domažlic přijide,
vzvěděv, že již jest v lesě,
se všémi svými vzdvižě sě.
Káza vším v les vníti,
i káza Chodóm o Němcích
i o sobě les zarúbiti.**)

A promluviv srdnatě ku

*) Fontes rer. Bohem. II. Kosmas, str. 81.
**) Fontes rer. Bohem. III. Rýmovaná kronika česká, str. 90.

lidu svému, pustil se v boj a slavně zvítězil.

Tu velmi mnoho slovútných liudí zbichu, za jich dušě na tom miestě kapliciu postavichu.*)

František Palacký pokládá kostel sv. Václava za pomník onoho slavného vítězství knížete Břetislava nad císařem Jindřichem III. a za místo, kde bitva svedena jest, což nyní všeobecně se uznává z důvodů svrchu uvedených.

Dlužno tudíž památníku samého zevrubněji se všimnouti, shoduje-li se s dobou naznačenou. Již z pouhého půdorysu na první pohled poznáváme, že rozvrhem, rozměry i úpravou shoduje se naprosto s kostely soudobými. Skládá se z lodi a choru polygonálního. Pravoúhlá loď má onen charakteristický tvar venkovských kostelů románských, jsouc 7·90 *m* široká a 8·00 *m* dlouhá. Jest osvětlena dvěma okny z obou stran, jak rovněž pravidlem bývá. Okna podržela původní velikost i tvářnost, pouze bývalé ostění se odstranilo. Jest dosud kryta dosti vysokým stropem. Na rozhraní lodě a choru stojí vítězný oblouk polokruhově sklenutý, za nímž se rozprostírá nižší chor sklenutý klenbou křížovou a závěrkem polygonálním. Silné zdivo postrádá opěráků a pouze okna průběhem času se zvětšila; okno východní jest kromě toho ve spodní části zazděno. Střecha nižšího choru opírá se o zděný štít lodní. Střechy jsou šindelem kryty, jako od starodávna bývalo. Dřevěný sanktusník jest ovšem novějšího původu.

Veškerá stavební úprava kostela sv. Václava na Brůdku potvrzuje tudíž doklady historické, že jest to týž památník, který Břetislav zbudoval na památku slavného vítězství svého. Rozměry půdorysu a nárysu, vzájemné poměry lodě a choru, stavba architektonických okras prostá, odkazují bezděčně kostel do polovice 11. věku, do něhož jej i historie zařaďuje.

Krajina kolem kostela sv. Václava bývala druhdy obyvatelstvem českým osazena. Nepřízní věků pozdějších stalo

se, že významný památník slávy a udatnosti české octnul se nyní na půdě německé. Kostelík, jmění postrádající, byl zanedbáván, opuštěn a zhoubě zůstaven. Nescházelo mnoho a jen hromada rumu byla by naznačovala místo, kde chrabrý kníže český z vděčnosti zbudoval ku poctivosti patrona i dědice země české velepamátnou svatyni. Zželelo se několika upřímným vlastencům ve Všerubech žijícím opuštěného pamětníka tolika věků, když blížila se 850. ročnice slavného vítězství Břetislavova a založení kostelíka. Úpěnlivá prosba jejich rozhlaholila se po veškerých krajích i moravských. Kromě různých darů, pilnou rukou žen českých zhotovených, sešlo se na příspěvcích 1.949 zl. 69 kr.

*) L. c. str. 91.

Obnos s upřímnosti českou věnovaný stačil na řádnou opravu i úpravu. V den sv. Václava L. P. 1890 sešlo se sem ohromné množství lidu z blízka i z dálí. Vdp. vikář a farář Všerubský, Alois Strassberger, *) za assistence dvou pánu kaplanů opravený kostel slavnostně posvětil, načež slouženy jsou v něm slavné služby Boží, jichž svorně, v lásce a zbožnosti účastnili se Češi i Němci. Památník historický na několik decenií jest opětně zachován. Význam i důležitost jeho hlásá nápis na vítězném oblouku:

Břetislaus I. Bohemiae Dux
Achillesque dictus, super Henricum
III. parta victoria, hanc S. Venceslai
Capellam devote fundavit
MXL.

Munificencia gentis Bohemiae eximia
Largisque donis illustrissimi Domini
Friderici Comitis de Stadion hoc vetus
venerabile sacrum S. Venceslai renov.
est
MDCCCXC.

*) Za zaslaný půdorys, fotografii a laskavé zodpovídání veškerých otázek jemu, i vp. nejvroucnější díky vzdává redaktor.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává **Frant. Vacek.** (Pokračování).

Kostel svaté Máří Magdalény v Kunicích (ve farnosti Velkopopovické vikariátu Mnichovického) skládá se z obdélné lodi, pravoúhlého presbytéře a věže v průčelí. Kruchta umístěna jest ve věži a z ní otevírá se do lodi. [1])

O chrámě svat. Bartoloměje v Kyjích (farnosť vikariátu Proseckého) jednali jsme již svrchu. [2])

Chrám svatého Bartoloměje v Mochově (ve farnosti Břístevské vikariátu Českobrodského) ochránil sobě starobylou loď románskou a presbytéř z první doby přechodního slohu. [3])

Kostel sv. Václava v Mokropsích (farnosť vikariátu Zbraslavského) míval obdélnou loď a okrouhlou apsidu. [4])

Kostel Nanebevzetí P. Marie v Počernicích (ve farnosti Kyjské vikariátu Proseckého) skládá se z obdélné lodi a pravoúhlého presbytéře. [5])

Chrám svatého Klementa na Práchni (ve farnosti Horažďovické téhož vikariátu) skládá se ze čtvercové lodi a mnohoúhlého presbytéře. [6])

Kostel Narození Panny Marie v Průhonicích (ve farnosti Českolipské vikariátu Mnichovického) vystaven jest na základném obdélníku. Presbytéř za vítězným obloukem jest delší lodi. V průčelí kostela zdvihá se věž. [1])

Chrám sv. Jana Křtitele ve Strážišti (ve farnosti Mirovické téhož vikariátu) skládá se z obdélné lodi, rovnoúhlého presbytéře a věže v průčelí. [2])

Kostel sv. Lukáše ve Svárově (farnosť vikariátu Slanského) má obdélnou loď, polygonní presbytéř a věž v průčelí. Loď chrámová otvírá se na jihu do příčné síně, jež ovšem později byla přistavěna. [3])

Kostel sv. Jana Evangelisty v Temnici (farnosť vikariátu Kamenického nad Lipou) vykazuje obdélnou loď, pravoúhlý presbytéř a věž v průčelí. Detaily stavby ukazují na dobu přechodního slohu. [4])

Chrám Nanebevzetí P. Marie v Třeboraticích (farnosť vikariátu Proseckého) skládá se z obdélné lodi a pravoúhlého presbytéře. [5])

Kostel sv. Martina v Třebotově (farnosť vikariátu Zbraslavského) míval pravoúhlý presbytéř. [6])

Chrám sv. Jiří ve Vraném (farnosť vikariátu Zbraslavského) ochránil sobě apsidu a východní částku lodi, ke které přiléhá věž. [7])

Chrám sv. Trojice v Zamle-

[1]) Method, 1891; str. 26 n.
[2]) Method, 1892; str. 55, 65 n.
[3]) Method, 1890; str. 105.
[4]) Method, 1890; str. 101 n.
[5]) Method, 1891; str. 26.
[6]) Method, 1892; str. 111.

[1]) Method, 1891; str. 14.
[2]) Method, 1891; str. 52 n.
[3]) Method, 1891; str. 86.
[4]) Method, 1891; str. 67 n.
[5]) Method, 1891; str. 27.
[6]) Method, 1890; str. 102.
[7]) Method, 1890; str. 99.

kově (farnosť vikariátu Planického) skládá se z obdélné lodi a užšího presbytéře, jenž ukončen jest apsidou. Ve průčelí chrámu zdvihá se věž.[1])

Kostel sv. Havla nad Zbraslaví (ve farnosti Zbraslavské téhož vikariátu) zachoval sobě loď a průčelnou věž. Východní zakončení chrámu jest polygonní.[2])

Chrám sv. Petra a Pavla ve Zdíkově (farnosť vikariátu Volyňského) skládá se z obdélné lodi a pravoúhlého presbytéře. Věž zdvihá se nad lodí v severezápadním rohu jejím a opatřena jest zdvojenými okénky.[3])

Chrám Nanebevzetí P. Marie v Železné (farnosť vikariátu Berounského) vykazuje obdélnou loď a pravoúhlý presbytář.[4])

Vracejíce se k pořadí časovému, vzpomínáme nejprve stavby cistercijského kláštera v Oseku,[5]) která počata byla r. 1206. Ku jmění kláštera toho přidal pan Bohuslav, syn předního zakladatele Slávka, farní kostel v Ostrově (Schlackenwerth ve vikariátu Hroznětínském). O darování tom děje se první zmínka r. 1207 v potvrzovací listině krále Přemysla I.[6]) I nelze nám udati, zda míněn tu chrám sv. Michala, jenž za naší doby jest farním kostelem v Ostrově, či chrám sv. Jakuba na hřbitově, o němž již svrchu jsme se zmínili.[1])

Roku 1209 svěcen byl v klášterním chrámu P. Marie v Oseku oltář sv. apoštolů Petra a Pavla, jakož i hřbitov klášterní. Svěcením přisluhoval biskup Pražský Daniel II.[2])

Klášteru Břevnovskému přibyla roku 1213 cella P. Marie v Polici. Základ k ní položil mnich téhož kláštera příjmím Vitalis, jenž s několika druhy vedl život poustevnický v pomezním lese a v místech nynějšího města Police vystavěl dřevěnou kapli k poctivosti P. Marie (nyn. farnosť vikarátu Náchodského). Tehdejší opat Břevnovský Kuno (r. 1197—1217) opatřil kapli potřebným náčiním, uvedl poustevníky pod pravidlo sv. Benedikta, podřídil je klášteru[3]) a vyžádal sobě při králi Přemyslovi I., aby nejen Police nýbrž i širé okolí její stalo se majetkem Břevnovského kláštera.

[1]) Method, 1892; str. 121.
[2]) Method, 1890; str. 103.
[3]) Method, 1893; str. 86 n.
[4]) Method, 1891; str. 27.
[5]) Method, 1893; str. 53.
[6]) Potvrzovací listina krále Přemysla I. z r. 1207: »Item per manum regis et permissione domini Danielis, pragensis episcopi, memoratus Boguslaus dedit jus patronatus in Zlawcowerde, ita statuens jam dictus episcopus, ut non mercenarium sed legitimum locando vicarium ecclesiae suae commodis illa non destituta debet per abbatem provideri.« Erbenova Regesta; č. 504, str. 230. Potvrzovací listina krále Přemysla II. z r. 1272: »Privilegium fratrum de Ozzek... exprimebat, quod collatio ecclesiae in Slaukenwerd ad abbatem praenotatae ecclesiae spectaverit ab antiquo.« Emlerova Regesta, II., č. 775, str. 310.

[1]) Method, 1893; str. 126.
[2]) Listina biskupa Daniela II. z r. 1209: »Cum ad benedicendum cimiterium et altare apostolorum Petri et Pauli rite accederemus,... invenimus subscriptos reditus ac possessionis Deo et omnibus sanctis specialiter autem sanctae Mariae ac beatis apostolis Petro et Paulo... oblatas.« Erbenova Regesta; č. 519, str. 236.
[3]) Listina krále Přemysla I. z r. 1213: »Cum jam de supra memorato claustro (brzewnoviensi) quidam monachus diaconus Vitalis nomine cum aliquantis fratribus sibi adhaerentibus ipsum locum (Poliz) pro posse virium suarum ipsam silvam extirpando inhabitabilem fecerint et ibidem capellam ligneam in honore s. Dei genitricis et perpetuae virginis Mariae gloriosae construxerint, quam ipsam capellam saepe dictus abbas Chuno... competenti ornatu ecclesiastico decoravit et eosdem fratres sibi humiliter et devote obedientes in temporalibus procurat sufficienter vitam monasticam secundum regulam s. Benedicti plenius informando.« Erbenova Regesta; č. 539, str. 250 n.

(Pokračování.)

Pokřestění Moravy.

Napsal J. D. Štoček.

Pokoušejíce se o to, abychom ze zpráv u dřevních i novějších spisovatelův porůznu se vyskytajících k otázkám, týkajícím se nejstarších dějin naší Moravěnky, odpověď shledali, ocítáme se bezděky v podobném postavení, jako člověk, jenž po starém některém díle uměleckém několik jen nalezl ostatků, přičiňuje se, aby je spořádal, a pokud možná, ve spojení uvedl, odkudž pak míní dospěti k poznání mezer a k poněti celku. Ovšem nalézáme se tu na

půdě velice nepevné, na níž málo kde lze postáti, i budeť tedy přede vším na nás, s největší opatrností ujíti se díla. Ale i v tom třeba zajisté míry se držeti; neboť přílišná opatrnosť váže sobě oči. Z té hrstky zpráv, jež nás se dochovaly a pokud sem se vztahují, obsahuje každá (tak rádi vyznáváme) sama o sobě velmi malé jádro; sestavíme-li je ale dohromady a soudíme-li z potomních dějin Moravy na tyto nejstarší, dospějeme přece tak daleko, že pomocí jich, podobně co z nějaké řady různých znamení, k otázkám našim aspoň přibližně odpovědi budeme moci se dodělati.

Tato slova zvěčnělého otce moravské historiografie platí u větší ještě míře v otázkách, týkajících se nejstarších poměrů církevních na Moravě. Nechceme zde žehrati na nedostatek pramenů historických, jež z části při vyhubení liturgie slovanské, částečně za válek husitských a při zrušení klášterů za císaře Josefa II. za své vzaly, nýbrž pokusíme se ze zbylých nám trosek sestaviti nástin pokřestění Moravy.

Je možno z několika zbylých kamenů rekonstruovati celý kostel: ta neb ona okrasa snad bude vypadati jináče než původní, ale celek bude tentýž; taktéž je i možno, jak správně děl B. Dudík, z několika málo zpráv sestaviti obraz celého období; obraz, jenž v hlavních rysech shodovati se snad bude se skutečností, a není-li to kolikráte možno, tedy přece lze utvořiti si hypotésu, která tím, že posud nejasné a nevysvětlitelné údaje nám činí t. křka samozřejmými, nabývá do jakési míry jistoty a spolehlivosti.

Takovou též hypotésu v pokřestění Moravy utvořil si pisatel těchto řádků, kterouž zde salve meliori judicio veřejnosti předvádí. O otázce té pojednával v řeči české již Pluskal Moravičanský, jenž sepsal knihu: Staromoravské církevní děje od počátku až do zajití arcibiskupství Velehradského l. P. 1042. Nechceme dílu tomuto upírati, že v sobě obsahuje mnoho cenného, nejednu pravdu posud nepoznanou, než nesmíme též zapříti, že přes to vše knize nedostává se ceny vědecké, anžto spisovatel moc často dává se uchvátiti fantasií a zapomíná u vykládání pramenů pravidel historiografie. Totéž platí u větší ještě míře o díle P. Karla Sichy: »Sídlo Laureacenského metropolity na Velehradě-Děvíně s církevní provincií moravsko-panonskou, od času Římanův až do vyvrácení Velehradu.« Nejlepší posud o té věci pojednal nezapomenutelný Dr. Matěj Procházka ve článku »Vznik a zánik metropole sv. Methoda, apoštola Slovanův«, jež uveřejnil ve Sborníku Velehradském, ročníku II. a III. Na základě skutečně správné a přesvědčivé kritiky historické došel veleučený spisovatel k takovým úsudkům o otázce této záhadné, že třeba nám litovati, že uložil výzkumy své v krátký poměrně článek, k němuž se nám častěji bude odvolávati, ježto jej béřeme za základ tohoto pojednání.

»Kdykoli kněžími«, píše dr. M. Procházka, »od stolice apoštolské vyslanými v té které říši značná část obyvatelstva Kristu získána a křtem svatým Církvi přivtělena byla, neopominuli hlavní strážcové na svatém Sionu nově vzniklé Církvi dáti ústrojí hierarchické, jmenujíce náčelníka svaté missie arcibiskupem i metropolitou, ostatní pak jeho způsobilé pomocníky ustanovujíce suffragany či podřízenými jemu biskupy. Vykázána též metropolitovi a jeho suffraganům určitá pevná sídla, kteráž jako krystalisačnými byla body, přitahujícími pozvolna k sobě veškeré ostatní ještě neobrácené obyvatelstvo. Hlavním pak krystalisačným bodem, okolo kterého všechny ostatní krystaly jednotlivých obcí se seřaďovaly, bylo sídlo metropolity, jemuž přináleželo ve jménu papeže, kteréhož náměstkem (vicarius) býval, nad jednotou u víře a lásce, nad dalším pokrokem křesťanství a nad srovnalostí mravův s křesťanským zákonem u novoobrácencův bdíti, na synodách se všemi suffragany slavených vše, co prospěchu Církve a slávě Boží napomáhati mohlo, v úvahu bráti, zařizovati a ve skutek uváděti.« (Sborník Vel., II., 143.)

»Vedle přemocné říše Frankův rozprostíraly se na východě od severu až hluboko k jihu krajiny širošíré, samými kmeny slovanskými obývané. Jakmile i těmto kmenům slunce víry křesťanské svítiti počalo, bylo třeba také u nich, a sice tam, kde se mezi nimi mohutný utvořil střed politický, na tomto fysickém základě vybudovati a utvrditi střed církevní, metropoli, která by během času všechny kmeny slovanské k sobě

přitáhla a připoutala páskou církevní právomoci a mateřské lásky. Mezi jižními Slovany záhy vznikla metropole Sriemská (Sirminus). Vznik její klade se dle staré tradice a dle písemních svědectví církevních spisovatelů až do samého času apoštolského.« (Str. 144.) Také německý spisovatel Dr. Al. Huber ve svém spisu (Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland) uznává tuto metropoli na jihu Panonie, an dí: »Cesta, kterouž křesťanství z apoštolského Soluna severním směrem do Dacie a západního Illyrika se bralo, a na které založilo mateřské církve Sardickou a Sriemskou, nepodléhá pochybnosti. Sriem už svou přírodní polohou a vodními cestami po Sávě, Dunaji, Drávě a j. spojen byl mnohonásobně jednak s krajinami západo-illyrickými, jednak s Dacií, Mæsií a s východní Evropou vůbec. Ze Sriemu nejinak nežli jako z ohniska paprskovitě vycházely cesty na všechny strany, tvoříce silničnou síť; tím kraj tento od Římanův opanovaný nebyl toliko důležitým strategickým bodem, nýbrž odtud jako ze střediště šířen a usnadňován na všechny strany také obchod. Na všech těchto řádných cestách opakovalo se, co ve skutcích apoštolských zaznamenáno o Filipovi učeníku a o pokladníku královny Kandace, že zvěstovatelé evangelia přitovaryšili se živému obchodu světskému a kamkoli se statky zemské zavážely, tam že přinášeli onino neocenitelný duchovní statek spásy. Hlavním městem Pannonie ještě nerozdělené byl Sriem. Z apoštolského Soluna, kde kázal sv. Pavel, přišlo světlo víry do Sriemu a odtud do Stridona, Siscie a Pætobia, kde pro západní Illyrsko zaražena jsou biskupská sídla. Pannonie svou první křesťanskou missii, ne-li apoštoly samými, jistě bezprostředními jich učeníky dostala. I nerozpakuji se sv. Andronika, učeníka sv. Pavla, prohlásiti za prvního biskupa Sirmie, pozdější metropole.« Na důkaz toho uvádí Huber svědectví sv. biskupa Dorothea, mučeníka za vlády Julianovy, který Andronika, učeníka sv. Pavla, prvním jmenuje biskupem Pannonie v Sriemu.

Hned jak se Římané zmocnili Pannonie, rozdělili ji na dva hlavní díly: na Pannonii hořejší a dolejší. Rozhraním mezi oběma byla čára od řeky Ráby (Araba), jižně až ku vpádu Vrbice do Sávy; vše, cokoli východně od Ráby se nacházelo, patřilo k Pannonii dolní; vše, co se na západě od řeky dotčené rozprostraňovalo, náleželo ku Pannonii hořejší. Obě Pannonie pak s Dalmatskem a Norikem tvořily Illyrii západní, Macedonie a Dacie Illyrii východní. Při živém obchodu, který tehdáž v Pannonii veškeré se provozoval, nepochybujeme pranic, že odtud také záhy první paprsky víry křesťanské i do Moravy vnikaly a že světlo její zde hned v prvních stoletích křesťanských neznámo nebylo. Ale při neustálých převratech nedostávalo se první metropoli na jihu slovanském — Sriemu — stálého fysického podkladu, na němž by se byla nepřetržitě utvrdila a ustálila, přitahujíc k sobě zvolna slovanské kmeny.« (Str. 145. a 146.)

Z této příčiny též troufáme se tvrditi, že sice ze Sriemu první paprsky křesťanství zasáhly Moravu, než přes to vše nerozšířilo se křesťanství v té míře, že by byla zde zavedena hierarchie. Tato vzala svůj původ teprv prostředně z Norického Laureakum, kamž křesťanství asi ze Sriemu vzniklo, a kde hned za prvních dob sídlo biskupské a později metropolitní stávalo.

Než však dále pokračovati budeme u vypisování toho, jakým způsobem z Laureakum dostalo se křesťanství na Moravu, třeba nám rozluštiti otázku: »Jaké liturgii náležela metropole Sriemská a sní ostatní zemi, do nichž odtud křesťanství vešlo?« Na otázku tu musíme odpověděti: »Liturgii slovanské.« Jelikož se však má všeobecně za to, že teprv sv. apoštolé Cyrill a Metoděj zavedli liturgii slovanskou, je na nás tento nový náhled náš doložiti důkazy.

Zkoumáme-li listiny týkající se arcibiskupství Laureackého, nalézneme vždy, že církev ta měla svůj zvláštní ritus různý od ritu římsko-latinského. A že ritus tento byl slovanský, můžeme souditi z toho, že církev Sriemská, odkud přišla víra do Laureakum, pocházela z dob apoštolských. Když po seslání sv. Ducha apoštolové, a postupem času i někteří jich učenníci obdařeni darem řečí rozešli se po celém světě, by vyplnili příkaz Božského Spasitele: »Jdouce učte veškeré národy«, mluvili jistě ku každému národu jeho jazykem a slavili sv. tajemství jistě řečí téhož národa. Seznáváme to též z toho, že v Palestině povstala liturgie hebrejská, v Řecku

řecká, v Armenii armenská, v Římě latinská; ba můžeme směle tvrditi, že za dob apoštolských tolik bylo liturgií, kolik obrácených ku Kristu národův. Důkazem toho zdají se býti mezi jiným též slova sv. apoštola Pavla, uložená v hlavě 14. prvního listu ku Korintským, což mezi jinými tvrdí kardinál Bona, Edm. Martene (de antiqn. eccles. ritib. l. I., c. 3., art. 2.), Richard Simon, Le Brun, Bœquillot a Benedikt XIV. (de sacrif. Miss. sect. I., cap. 73—85), též sv. Tomáš Akvinský zdá se, že tomuto náhledu přeje (in Comment. ad 1. Cor. 14). A jak se dělo jinde, tak smíme s jistotou souditi, dělo se i u národů slovanských, tedy i ve Sriemu a Vogleji. Patrných stop sice zde po ritu slovanském z dob apoštolských nemáme, než následující okolnost zdá se nasvědčovati tvrzení našemu. Ginzel píše v dějinách slovanské liturgie: »Die Wiedergewonnenen (Südslaven) hielt der apostolische Stuhl für immer fest — besonders durch die im J. 880 für den weitgedehnten erzbischöflichen Sprengel Methods gestattete Gottesdienstfeier in slavischer Sprache. Zu diesem Sprengel, der sich bis gegen Dalmatien hin erstreckte, gehörten nun zwar die Slaven Istriens und Dalmatiens nicht, sondern zur Kirchenprovinz von Spalato, und streng genommen, galt das von Papst Johann VIII. ausgehende Privilegium der slavischen Liturgie ihnen nicht. Dennoch nahmen sie dasselbe für sich in Anspruch, und Method — wenn auch weit entfernt in ein fremdes Kirchengebiet überzugreifen — konnte es doch nicht hindern, dass seine Neuerung, die Messe und das kirchliche Officium slavisch zu begehen, noch bei seinen Lebzeiten über die südwestliche Grenze seines Sprengels drang und von den küstenländischen Slaven mit offenen Armen aufgenommen und mit starker Liebe festgehalten wurde.

Und nachdem für Methods Liturgie auf ihrem ursprünglichen Boden der mährisch-pannonischen Diöcese keine Stätte mehr war, fand sie auf dem Boden des slavischen Küstenlandes nicht bloss eine zeitweilige Zuflucht, sondern sie sollte für alle Zeit hier so heimisch werden, dass das kostbare Erbe Cyrills und Methods nach wiederholten Kämpfen für die Behauptung desselben ungeschmälert bis auf den heutigen Tag den Slaven des adriatischen Küstenlandes geblieben ist.« (Ginzel, Geschichte der Slavenapostel, S. 116.) Přihlédneme-li k této zprávě Ginzelově, musíme uznati, že zpráva ta se nám zdá býti poněkud pravdě nepodobnou. Neboť dejme tomu, že Slovanům Istrijským byla liturgie slovanská novinkou, musíme se diviti, jak bez dovolení stolice papežské, která přece užívání liturgie této jen pro diecési Methodovou připustila, se nová liturgie v diecési Spalatské tak rychle zakořenila, že by se udržela zde déle, než tam, kde právomocně zavedena byla. Připustíme-li však, že kraje tyto již dříve liturgii slovanskou měly, pak to není nic divného, že znovuzavedení liturgie slovanské takovou nalezlo sympathii.

Jiný ještě důkaz, že diecése Sriemská a kraje, do nichž ze Sriemu vniklo křesťanství užívaly liturgie slovanské, rozebéřeme, až budeme jednati o pohnutkách, jež přiměly krále moravského povolati sv. Cyrilla a Metoděje na Moravu.

Mimo to ještě jeden důkaz pro naše tvrzení, že sv. apoštolové u národů slovanských založili liturgii slovanskou, nalézáme na Rusi. Když totiž sv. Cyrill byl na apoštolské cestě na Chersoně, »našel tu evangelium (některé částky sv. evangelia) a žaltář ruskými písmeny psané, a našel též člověka mluvícího tou řečí.« (Dr. Procházka, Život sv. Methoda, str. 36.) Považíme-li, že původně Písmo sv. překládáno bylo ne pro potřebu laiků, nýbrž jen pro potřeby církevní, považíme-li dále, že čtení sv. Písma, obzvláště evangelia, tvořilo od prvopočátku podstatnou částku liturgie, musíme souditi, že nalezl zde sv. Cyrill pozůstatek liturgie slovanské, jež zde zbyla ještě z dob, kdy sv. apoštol Ondřej hlásal víru Kristovu v tomto kraji.

Z toho všeho smíme s velkou pravděpodobností souditi, že diecése Sriemská, tedy i pozdější arcibiskupství Laureakum užívalo liturgie slovanské, a že tedy i na Moravu hned v prvních stoletích donesena byla s křesťanstvím liturgie tato.

Vyslovili jsme zde, jak již dříve, náhled, že křesťanství na Moravě vzalo vlastní svůj původ z Laureakum v Noriku, z dnešního místa Lorch. Tomu odporují jak Pluskal tak Sicha, zastávajíce náhled, že Laureakum, jež bylo arcibiskupským sídlem pro diecési moravsko-pannonskou, není hornorakouské Lorch,

nýbrž moravský Velehrad-Děvín. Dali se k náhledu tomu hlavně svésti tím, že v dobách, kdy bully papežské mluví o arcibiskupství laureackém, Laureakum na Enži již sídlem arcibiskupským nebylo, a následkem toho si s bullami týkajícími se arcibiskupství tohoto nevěděli žádné rady.

Dochovalo se na naši dobu několik bull, svědčících »arcibiskupovi Laureackému«, jež posud buď úplně, buď částečně zavrhovány byly od některých učenců, kdežto druzí opět je pravými obhajovali, ba můžeme směle tvrditi, že kolik spisovatelův o bulách těchto jednalo, tolik též různých náhledů o nich stává. Chceme-li dojíti pravděpodobného výsledku při zkoumání těchto pro nás veledůležitých listin, třeba nám přesně lišiti mezi zevní formou, v níž listiny ty se zachovaly, a mezi jich dějepisným obsahem. Vzhledem k oné nemůžeme nesouhlasiti s Karlem Uhlířem, jenž v důkladném pojednání »Die Urkunden-Fälschung zu Passau im X. Jahrhundert« (Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 1882, III. Bd., P. 178, 226, 227) nezvratně dokázal, že listiny ony, připisované X. století, z doby té nepocházejí, že jsou padělány. Jelikož však důvody Uhlířovy hlavně jsou paleografické a geografické, nedotýkajíce si nikterak historického obsahu listin, jsou pouhým důkazem, že je nám pouze zevní formu dnešní listin těchto zamítnouti. Jinak se má věc s obsahem. Přiložíme-li totiž tento k známým nám z těch dob historickým údajům, shledáme, že listiny ty nejen úplně s během tehdejších časů souhlasí, nýbrž že nám nejeden temný bod objasní, a že, kdyby skutečně co do obsahu byly padělány, mnohdykráte zcela jináče by zněti musely. Důkazem pravdy našeho tvrzení bude další část tohoto pojednání. Než připustíme-li již nyní, že listiny co do zevní formy jsou padělány, co do obsahu však pravé, nelze toho jináče vysvětliti než tvrzením jistého německého učence, že původně bully tyto skutečně existovaly, při válkách a vpádech uherských však za své vzaly, pročež biskup Passovský, chtěje jimi domnělá svá práva na Moravu obhájiti, je dal dle zachovalých zbytků padělati, čímž se vysvětlí, že zevní forma a ten či onen geografický údaj nesvědčí X. století.

Jak jsme již svrchu podotkli, popírali mnozí, že v norickém Laureakum kdy jaké biskupské bylo sídlo. Než považíme-li starobylost toho podání, jakož důležitost toho místa za dob římských, připojíme-li k tomu důkladné důvody Hansigovy, jež uložil v Germania sacra, musíme připustiti, že Laureakum bylo sídlem biskupským. Dějiny biskupů Laureackých, jejichž jména nám spisovatelé zachovali, zkoumati nenáleží však do rámce naší práce, nám jest se s dějinami této diecése jen potud obírati, pokud zasahují do dějin naší vlasti. — Kdo byl první biskup, jenž poslal hlasatele křesťanství na Moravu a jenž zde zavedl hierarchii, je nám neznámo. — První stopy hierarchie na Moravě nalézáme kolem r. 370, v kterémžto čase Fretela, biskup Auguturenský (Olomúcký?) a Suniáš, biskup Nitranský poslali k sv. Jarolímu kněze Firma, žádajíce o poučení, který překlad žalmů textu hebrejskému přiměřenějším jest, zda septuaginta či Vulgata. Poučení toto udělil jim sv. Jarolím dlouhým listem, z něhož hlavně uvádíme slova: Quis hoc crederet ut barbara Getærum linqua Hebraicam quæreret veritatem. Že slovem Getæ rozuměti třeba Slovany, toho důkazem jsou nám staré zprávy, jako: Getæ, seu quod idem est Sclavini. — Getæ, hoc enim illis (Sclavinis) nomen vetus est. (Theophyl, l. 3, c. 4, l. 7, c. 2.) Než na tom zde hlavně nezáleží. Nám zde třeba bráti ohled na zcela jinou okolnost. Kolem roku 314 povstal blud Ariův, jenž tento i písněmi a kupci rozšiřovati se snažil, sestaviv sbírku písní »Thalia« zvanou. R. 325 byl Arius koncilem Nicejským odsouzen a do Illyrie u vyhnanství poslán, kdež se až do roku 336 zdržoval. Tím se stalo, že i v těchto krajích Arianismus se ujal a odtud se dále šířil, až dosáhl i břehů Dunaje. Že totiž i zde měl blud tento stoupence, toho důkazem je nám život sv. Severina, apoštola Norického, jehož úkolem v tomto kraji nebylo tak hlásati víru křesťanskou mezi pohany, jak bojovati proti bludům arianským. Považíme-li toto, snadno přijdeme k úsudku, že i na Moravu blud ten se vloudil. Známo zajisté, že královna markomanská Fritigil byla Ariánkou. V životě sv. Ambrože totiž nalézáme: Per idem tempus Frigitil (alias Fritigil) quædam regina Marcomanorum, cum a quodam christiano viro, qui ad illam forte de Italiæ partibus advenerat,

referente sibi audiret famam viri, Christo credidit, cuius illum servulum recognoverat, missisqæ Mediolanum muneribus ad ecclesiam per legatos postulavit, ut scriptis ipsius, qualiter credere deberet, informaretur. Ad quam ille epistolam fecit præclaram in modum catechismi, in qua etiam admonuit, ut suaderet viro: Romanis pacem servare: qua accepta epistola, mulier svasit viro, ut cum populo suo se Romanis traderet. — E vita s. Ambrosii a Paulino eiusdem sancti notario ad s. Augustinum conscripta. (Boček, Cod. dipl. I., 1.) Slova tato nemalé jsou pro nás důležitosti. Považíme-li totiž, že již za dřívějších časů křesťanství vzniklo na Moravě, že na Moravě samé stávala alespoň dvě biskupství — Soriguturum a Nitra — k čemu bylo třeba muže přišlého z Italie? k čemu dotazu královny k sv. Ambroži? Proč neobrátila se královna k biskupům Suniášovi a Fretellovi — proč ne k metropolitovi Laureackému? Považíme-li k tomu, že královna netáže se sv. Ambrože, co má věřiti — nýbrž jak — qualiter — má věřiti; dále slova kněze Pavla, uvádějícího radu sv. Ambrože: Romanis pacem servace — jakož i výsledek té rady: ut cum populo suo se Romanis traderet — jest nám souditi, že se zde jedná o národ, jenž od římskokatolické církve odpadnuv se k téže opět vrátil. Dále jest nám souditi, že Suniáš a Fretella sami byli biskupové ariánští, a že příčinou jejich dotazu ku sv. Jeronymu byly pochybnosti povstalé z bojů mezi křesťanstvem a arianismem. Zdá se totiž, že biskupům těmto nejednalo se o pouhé filologické pochybnosti, jež by byly příliš malicherné, aby poslali zvláštně kněze k sv. Jeronymu; tomu též svědčí slova světcova: Quæritis a me rem magni operis, et maioris invidiæ: in qua scribentis non ingenium, sed eruditio comprobatur: ut, dum ipse cupio de ceteris iudicare, iudicandum me omnibus præbeam. Než arianismus zdejších krajů asi dlouho nepotrval, neboť čteme o královně Fritigildě, jednak že přiměla krále k tomu, ut cum populo suo se Romanis traderet, jakož že i založila čtvero biskupství na Moravě, čemuž je — jak správně podotýká Pluskal, asi tak rozuměti, že je pravověrnými biskupy obrodila a tak Římu opět vrátila. —

Nebude zde nemístným, promluvíme-li zde něco o způsobu mluvy tehdejších dějepiscův, jejížto neporozumění u vypisování dějin již mnoho spůsobilo zmatků. Již Sasinek na to upozornil, an píše: »Boj mezi katolicismem a Arianismem uvedl zvláštní pojem výrazů christianus a christianitas, paganus a baptizatus, takže kdo nebéře je v duchu té doby, všudy vidí jen pohany. Ariáni v novo křtili a křesťanili katolíky, a katolíci totéž činili Ariánům. Mimo to Avarové a Slované pod Samem učinili velké převraty, kteréž nejen přeměnily tvář zemí, nýbrž zničily též mnoho diecésí, což se stotožňovalo se zničením křesťanstva; poněvadž křesťanstvo (christianitas) bralo se za ústroj hierarchický.« (Církev Cyrillo-Methodějská. Sborník Vel., III., 59.) K tomu slušno ještě dodati, že v dobách tehdejších a též pozdních přívrženci různých ritů považovali se navzájem za pohany a heretiky, podobně jako Řekové a Římané každý jiný národ jmenovali barbarským. Tak na př. němečtí biskupové nazývali sv. Methoděje heretikem. — Jak tedy musíme býti opatrni, nalezneme-li ve starých listinách slova paganus nebo christianus, taktéž musíme přihlížeti k řečení, že někdo založil klášter neb diecési. Stopujeme-li totiž dějiny mnohého takového založení, nalezneme, že zde již dříve stával klášter ritu jiného, jenž buď vymřel, buď dosavadním obyvatelům odňat a novým odevzdán byl. Tak stalo se v Litomyšli, na Strahově, v Želivě, na Hradisku u Olomúce, snad též i na Velehradě a Kremsmünsteru. Všudy zde byly již dříve kláštery obydlené mnichy slovanskými, a přece se praví: monasterium fundavit et ædificavit.

Na základě této úvahy nesnadno dáme za pravdu Pluskalovému výkladu zprávy, že královna Fritigildis založila čtvero biskupství na Moravě. — Jak jsme již svrchu podotkli, můžeme z toho, že královna Markomanská obrátila se k sv. Ambroži a ne ku svému metropolitovi do Laureakum, souditi, že i stolec tento nadchnut byl arianismem, podobně jak celý kraj, a můžeme míti za to, že biskup Laureacký r. 352 súčastnil se sněmu ariánského, jenž držán byl v biskupství Sriemském. Než arianismus v dnešních horních a dolních Rakousích dlouho nepotrval. Smrtelnou ránu zasadil mu muž Boží sv. Severin, jenž ve kraji tomto dlouhou řadu let kázal, kláštery dle řehole sv. Basilia zakládal

(Weiss, Weltgeschichte, III., 568), takže můžeme směle tvrditi, že r. 482, když svatý tento skonal, i Arianismus zde vyhuben byl, neboť málo roků po tom, kolem r. 504, nalézáme v Laureakum biskupa katolického, Theodora, k němuž vztahuje se první písemná zpráva, kterouž o biskupství tomto máme.

(Pokračování.)

Filiální kostel sv. Kateřiny ve Mlýnech.

Podává **František Hůlka.**

Kostel tento připomíná se již ve 14. století. Vystavěn asi za doby Karlovy, nese patrné známky ušlechtilé gothiky — a sice v celé presbytéři, kdežto loď a věž praobyčejný sloh vykazují. Poloha jest východní, a presbytář jest nad loď o stupeň povýšena. Věž jest přistavěna k jihozápadnímu konci lodě a tvoří v přízemí kobku s 2 výklenky, skrze kterou jediný vchod do kostela od jihu vede. Vstupujíce jednoduchými dveřmi z měkkého dřeva do chrámu, okusíme ihned plnou měrou vzduchu, plísní a vlhkem přesyceného. Stěny a cihlová dlažba jsou pokryty plísní a zeleným mechem. — K presbytéři na severní straně přiléhá těsně sakristie s nízkým vchodem, opatřeným kamenným gothickým pažením a dubovými dvéřmi. Sakristie jest valeně klenutá, 5 metrů dlouhá a 3 *m* široká a osvětluje se jediným čtyřhranným úzkým okénkem nad schátralými dvéřmi zvenčí, které se snad nikdy neotvírají. Nalézáme tu jen starý, spuchřelý stolek, prázdnou kamennou štoudev a něco haraburdí.

Presbytář, $8^1/_2$ *m* dlouhá a $4^1/_2$ *m* široká, osvětlena jest třemi okny s pěknou gothickou kružbou, z nichž jedno v apsidě za oltářem, dvě druhá pak v jižní zdi se nalézají. Klenba jest žebrovitá a rozdělena dvěma pásy se svorníkem na 4 pole, jichž žebra se v krákorcích sbíhají. Rozepnutí jest střední. V celém kostelíku jest jediný oltář v presbytéři — ale sv. Kateřina, jíž kostel zasvěcen, zaujímá i na tomto oltáři místo jen podružné. Velký obraz představuje sv. Annu jako tlustou matronu v kroji 18. stol. Nad ní teprve byl r. 1857 umístěn malý obraz sv. Kateřiny, hrubý a nehezký. Oltář jest copový, krypta z cihel, mensa ale kamenná; antipendium jest na plátně malováno s medailonem sv. Kateřiny uprostřed, mnohem důstojněji a vkusněji světící tu představujícím, než zříme na obrázku oltářním. Uprostřed oltáře stojí malé, dřevěné tabernákulum, jehož dvířka ozdobena jsou nápisem ve zlatě:

Laude-
Tur San-
CTissimũ
SACRaMe-
Tum.

a po stranách malovanými obrázky sv. Václava a sv. Dominika. Na tabernákulu stojí ošklivá, jarmareční soška P. Marie — a po boku 4 cínové svícny s nápisy, vždy na dvou stejnými. Na větších svícnech čteme:

PAWEL DRBA RYCHTARZ Z C
HRBONINA DO CHRAMV PA
NIE MLIN. S. KATERZINIE
DAL TV OBIET.
1 6 8 6.

Na menších svícnech vyryty písmeny:

I. F. V. S. † A. C. F. V. S.
1 6 8 6.

Na straně epištolní u samého oltáře jsou dva výklenky ve zdi s kamenným pažením: větší a menší — v protější stěně pak, na straně evangelia, jest pěkné sanktuarium, uzavřené železnými dvířkami s kamenným, vkusně provedeným pažením, jež končí křížem. U severního pilíře vítězného oblouku stojí prostá dřevěná kazatelna, do níž se vkročí po jediném schůdku.

Loď, tvořící obdélník $11^1/_2$ *m* dlouhý a 7 *m* široký, má plochý, rákosový strop a v pozadí dřevěný kůr, spočívající na dřevěných sloupcích, na nějž se uvnitř kostela po schůdkách stoupá. Světlo padá do lodi 5 nestejnými, obloukovitě zaklenutými okny, z nichž 3 menší v severní lodi, 1 velké v jižní a opět malé na kůru v západní zdi se nalézají. V lodi stojí po stranách po 4 prostých lavicích pro lid a na stěnách visí dva malé obrazy na plátně: Korunování P. Marie (darovaný r. 1858 Annou Kvasničkovou

ze Mlýn) a Královny sv. růžence (pořízený téhož roku bratrstvem růženeckým) — na kterémžto místě až do r. 1856 dva postranní oltáře, sv. Jana Nep. a sv. Josefa stávaly, pak ale při opravě kostela odstraněny jsou.

Zpěv kostelní provází se hudbou na positivku, pod nímž na pažení kůru upevněna jest dřevěná deska se setřelými erby Homutů z Harasova a Tovačovských z Cimburka a s nápisem:

»Když se psalo od Narození Syna Bozziho 1609 gest tento chrám Bozí a kostel — ktery dokonce spvsstien byl — zase z grvntv obnow en — wieže przi niem wnowie wstawena samým nákladem vro zeného a stateczného rytiirze Pana Homvtha z Harasowa na Ra denínie, Chavstníkv A bielly — pana Collatora téhoss Kostela — kteryzto chram Bozi a kostel sám milosrdný Pan Bvoh racz w swym opat rowánii míti aby se w niem rzadnie slowo Bozí podly narzízeny Czirkwe swaté kázati k spasení kazzdého wierného czlowieka moh.«

Dvě malé modré korouhvičky (sv. Floriána a sv. Josefa), malé ciborium a hladký plechový kalich doplňují celý inventář kostela vnitřního.

Zevnějšek chrámu dojímá jako sešlý stařeček. Oprchalé a rozpukané zdi podchyceny jsou na západní straně dvěma opěracími pilíři, a i jižní zeď presbytéře musela se opatřiti stejnou oporou. Jediná věž jest zachovalá, má však velmi špatný vchod po otevřených rozdrobených cihlových schodech nad přízemí, což kostel velice hyzdí. Jest čtyřhranná, římsami na dvě poschodí rozdělená, a končí useknutým kůželem, na němž šestistěnná báňka s dvojitým křížem bez lucerny spočívá.

Ve věži jsou dva zvony. Větší, zasvěcený sv. Kateřině, má 106 *cm* v světlosti, a nese nápis v gotickém písmu.

Kolem korunky:

Leta Panye * M * C. C. C. C. C * X * XII * Tento * zwon * ſlit * geſt * ke * cſty * a chwale * Pánu * Buohu

a na plášti:

Wſſi Trogiczi * a ſwatey * Katerzynye * kn * poczthwoſty * tey * wſy * oſady * do Wlynu.

Oproti nápisu jest obrázek umučení Páně.

Druhý, menší zvon, má kolem korunky nápis:

LETA † BOZIHO † OD † NAROZENI † TISIEASTEHO † AZWRTSTEHO † OSMDESTEHO † $_0M^0$

Střecha lodi jest vyšší a má ve východním konci malou zvoničku se znamenáčkem.

Kolem kostela jest zdí ohražený hřbitov, kde se až do nedávna pochovávali osadníci ze Mlýn, Psárova a Třiklasovic, nyní však jen Mlýnští. Služby Boží se tu konají každé třetí neděle a ve svátek sv. Kateřiny.

Kostel má jmění 14 jiter 1430⁰ rolí a 12 jiter 300⁰ lesa.

Před bouřemi husitskými přáli Rožmberkové kostelu Mlýnskému a obmýšleli osaditi při něm kněze. Petr, Oldřich a Jan z Rožmberka darovali mu 14. března 1379 některé platy a zavázali faráře Choustnického, aby tu vydržoval zvláštního kaplana. Arcibiskup Volfram povýšil jej na farní dne 15. dubna 1402 — ale plebán asi dosazen nebyl, jelikož r. 1406 kněz Matěj Přibenický daroval 8 kop ročních platů ve vsi Kozmicích ještě na »kaplanství«.*) Není ani nejmenšího sledu, že by tu některý kněz kdy trvale sídlil. Pozdější doby pak zabránily zřízení samostatné duchovní správy úplně — a kostel sešel v bouřích válečných tak, že jej Homut z Harasova až na presbytář celý ze základů vystavěti musel. O nově upravený kostel nestaral se nikdo více — i spustnul, že se stal pro pobyt nebezpečným, tak že r. 1856 na rozkaz úřední zavřen býti musel. Tu teprve jej osadníci v letech 1857 a 1858 jakž takž opravili.

*) Veselý, Dějiny Choustníka, 8.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc únor.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Ciborium stříbrné: pro dp. Juna Javorského, sakristiána v Oseku. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Fr. Kostena, faráře v Čachotíně; monstrance: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě; dvou kalichů: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Nádobky na sv. oleje: pro vdp. Fr. Passauera, kníž.-arcib. vikáře v Schönwaldě; stříbrná: pro dp. Bedř. Weinera, faráře v Laškově a pro vp. Fr. Wolfa, kaplana v Dolní Kalné; cínové tři: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách. — Patenky k zaopatřování nemocných: stříbrné s emailovaným beránkem: pro dp. Bedř. Weinera, faráře v Laškově, pro vp. Václ. Davidka, kaplana v Turnově a pro vp. Al. Foreta, kaplana v Karlíně. — Kropenka s kropáčkem: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích u Olomouce. — Svícny oltářní: 36 kusů: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově; pět: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích a jeden: pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Mešní konvičky: pro vdp. Fr. Passauera, kníž.-arcib. vikáře v Schönwaldě. — Kanonické tabulky: pro vdp. Fr. Waltra, děkana v Chrudimi. — Křtitelnice cínová: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně n. lesy. — Stroje na pečení hostií: pro důst. františkánský klášter ve Voticích a pro vdp. Ant. Nývlta, děkana v Ústí nad Orl. — Umyvadlo do sakristie: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích. — Kříž kovový na rakev: pro vdp. Ant. Brichtu, kons. radu a děkana v Manetíně. — Zpovědnice: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním.

Rozličné. Šest barevn. oken s obrazy svatých: pro vdp. Jana Kleina, děkana v Činěvsi. — Hlavní oltář: pro dp. Jana Vychodila, faráře v Želechovicích na Moravě. — Tabernakly: pro dp. Lohela Schmidta, inspektora v Hradisku a pro důst. farní úřad v Stodůlkách. — Missale: pro vdp. Fr. Passauera, kníž.-arc. vikáře v Schönwaldě. — Pultíky pod missál: pro blahorodou paní N. N. v Praze, pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích, pro dp. Hynka Pouče, administr. v Žeranovicích na Moravě, pro důst. farní úřad ve Stodůlkách, pro dp. Jos Selnera, faráře ve Vosově a pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Kříže na stěnu: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích a pro vp Karla Floriana, kaplana v Kdousově.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, dvě dalmatiky a pluvial): bílý: pro vdp. Jos. Němečka, děkana v Loukově; černy: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře. — Kasule: bílá: pro blahorodou paní Městeckou, choť profesora v Praze; červená a fialová: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa hraběte Fr. Schönborna v Praze; bílá: pro vp. Fr. Vacka, kaplana v Týništi, pro důst. farní úřad v Libni a pro ctih. Uršulinky v Praze. — Pluvial: bílý: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — Gremiale: černé a fialové: pro J. Milost nejdůst. pana světícího biskupa a probošta v St. Boleslavi. — Štoly: vyšité: pro blahorodou paní Annu Dietzovou v Chebu a pro blahorodou paní Štěrbovou v Praze. — Pláštíky na ciboř: pro dp. Jos. Brusáka, administr. v Loděnicích. — Vela do Božího hrobu: pro vysokorod. paní baronesku Helversohnovou v Praze a pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně n. Vlt. — Antipendium: pro blahorodou paní Marii Špringrovou na Pankráci. — Záslonky do tabernaklu: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích, pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro dp. Jos. Brusáka, administr. v Loděnicích. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Fr. Kostena, faráře v Čachotíně, pro dp. Bedř. Weinera, faráře v Laškově a pro blahorodého p. Jana Hirsche, stříbrníka a pasíře v Praze. — Korouhve: pro dp. Ant. Prušu, faráře ve Vrbně n. lesy a pro dp Mat. Máru, faráře ve Zbejšově. — Prapor pro školní mládež s bohatou úpravou a obrázky vyšitými: pro blahorodého p. J. A. Růžičku, řídícího školy v Nov. Rousínově na Moravě. — Stuhy vyšité k praporům: pro blahorodého p. Fr. Hradeckého v Lysé a pro vp. Vlad. Worta, kooperatora v Bystřici pod Hostýnem. — Polštáře oltářní: pro blahorodou paní Karolínu z Jaetensteinů v Praze. — Pokrývka na pult: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála-arcibiskupa Pražského. — Birety: pro ctih. školské sestry v Praze a pro vdp. Ed. Hoffmanna, děkana ve Vidimi. — Komže pro kostelníky a ministranty: pro důst. farní úřad u sv. Apolináře v Praze, pro J. Excellenci paní hraběnku Thun-Hohensteinovou v Praze, pro nejd. pana probošta u Všech Svatých na Hradčanech a pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně n. V.

Prádlo kostelní. Plachty oltářní, humerale a korporale: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích; 24 ručníčků: pro dp. Karla Padrocka, psalteristu u sv. Víta na Hradčanech; 12 pall: pro blahorodého pana Jos. Černého v Lipníku; rocheta: pro blahorodou paní Annu Tietzovou v Chebu; 2 cingula: pro vdp. Ed. Hoffmanna, děkana ve Vidimi; 5 pall: pro vys. dp. Flor. Scharwootha, kanovníka v Praze; 3 plachty oltářní: pro dp. Jos. Brusáka, administrátora v Loděnicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 3. **V Praze, dne 31. března 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Votivní chrám Páně sv. Ludmily na Král. Vinohradech. — Pokřestění Moravy. (Pokračování.) Farní chrám Páně sv. Jiljí v Moutnicích. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc březen.

Votivní chrám Páně sv. Ludmily na Král. Vinohradech.

Popisuje stavbyvedoucí architekt **Ant. Turek.**

V době nepoměrně krátké, v průběhu necelého pětiletí dobudována jest na Král. Vinohradech, v jednom z nejkrásnějších předměstí Pražských, na prostranném náměstí Purkyňově, jako skvělý pendant starobylého domu Svatovítského, nádherná novogotická chrámová budova, votivní chrám Páně sv. Ludmily. Nádherný tento klenot umění stavitelského, jenž vytvořen byl uměleckým věhlasem budovatele chrámu Svatovítského architektem Jos. Mockrem, řadí se bez odporu jak zevnější formou svojí, tak i ušlechtilostí detailů k nejzdařilejším novodobým výtvorům architektury chrámové.

Polohou svojí, jež šťastně byla zvolena, stojí chrám tento na volném a vzdušném prostranství náměstí Purkyňova, do něhož se všech stran ústí se široké ulice, na místě širokými a slavnostními stupni od prachu všednosti povýšeném, vévodě tu svými strmými střechami, bohatými štíty i končitými věžemi celému okolí a hlásaje kamennou svojí mluvou onu zbožnosť i příkladnou obětavosť veškerých tříd obyvatelstva, s jakou jen v řídkých případech za doby naší uvykli jsme se potkávati.

Chrám sv. Ludmily vystaven jsa v podobě rovnoramenného kříže, nese na sobě veškeré příznaky klassického řešení chrámové architektury gotické, maje kromě lodi hlavní a dvou pobočních lodí úplně vyvinutou loď křížovou, s jakou se kromě chrámu Svatovítského při žádném jiném kostele Pražském neshledáváme. Jeví se tu při celkovém řešení půdorysu procítěný úmysl projektovatelův, provésti disposici půdorysu takovou, jaká dosud při skrovném počtu chrámů toho druhu k úplné platnosti přišla a která, obrážejíc se i v rysech zevnější architektury plnou měrou zvyšuje monumentální ráz budovy.

Se všech stran úplně volný poskytuje chrám tento zevnější svou formou celou řadu utěšených i malebných pohledů, zvýšených rovnoměrným rozložením výzdob architektonických i figurálních, které jako drahokamy na význačných místech uloženy jsou a jimž ve stati níže položené zvláštní pozornosť věnujeme.

Obraťme nyní celou pozornosť svoji k zevnější stavbě chrámu našeho. Na straně západní proti radnici umístěny jsou obě končité věže o čtyrech hlav-

ních patrech, z nichž nejnižší patra jako pokračování boční lodi řešena jsou. Nad tímto patrem, jež až do výše hlavní římsy boční lodi se dopíná, začínají se obě věže jako samostatné děliti, jsouce ještě v druhém, jednoduchými okny ozdobeném patře hlavní lodi do výše hlavní římsy téže lodi spojeny. Od toho místa pnou se již věže oběma vrchními patry zcela svobodně, ozdobeny jsouce v třetím patře potrojnými, v nejhořejším patře pak podvojnými sdruženými okny. Opěrné pilíře věží, v nejnižší části mocné, stoupáním věže nenáhle se zjemňují, ujímajíce na svém vyložení, až v nejvyšší části patra čtvrtého končí, připojujíce se ke štítům hodinovým, zdobeným bohatými kraby a růžicemi. V té výši jest také uložena hlavní římsa, oku pozorovatele jen na rohou věží jasně patrná, z níž jehlanovité, zcela vyzděné věže v konturách na hranách markantně vyznačených strmě se zvedají, ukončeny jsouce bohatými růžicemi. Řešení tohoto ukončení jest zde znamenitě provedeno jako pronik čtyrbokého jehlanu s jehlanem osmibokým, při čemž nároží při samém vzniku nad hlavní římsou zdobeno jest čtyřmi pilony se špičatými bohatě profilovanými štíty s růžicemi, z jejichž středu vznositě vybíhají bohatě kraby zdobeně fialy, rozvíjející se na svém vrcholu v bohatou růžici.

Mezi oběma věžemi, případně se s nimi spojujíc, vložena jest hlavní průčelní stěna, v níž upraven jest hlavní portál, veskrze z hořického pískovce provedený, jenž jak po stránce architektonické, tak i co do provedení svého jest výkonem v každém ohledu znamenitým. Kružbové ostění, hluboce profilované a ornamenty poseté, spočívá na 10 leštěných sloupech žulových s bohatými hlavicemi i patkami, nad nimiž vyvinut jest bohatý štít s kraby a růžicí, jehož strmé stoupání vyváženo jest postranními pilony organicky z hlavních pilastrů portálu se vytvořujícími, ukončenými bohatými fialami. K portálu druží se v malebné shodě po obou stranách niky se dvěma leštěnými sloupečky, jež v témže poměru jako dominující střed štíty bohatými zdobeny a ukončeny jsou.

K znamenité výzdobě architektonické hlavního portálu druží se v bratrské shodě i výzdoba figurální, která nabyla zde pole nade vší pochybnost šťastné a významné; jest to v první řadě figurální reliefní výzdoba tympanonu nad hlavním portálem, představující sedícího a lidstvu žehnajícího Krista, po jehož stranách vkomponovány jsou klečící figury sv. Václava a sv. Ludmily. Veškeré karakteristické odstíny moderní gotiky promyšleným způsobem soustředěny jsou mistrnou rukou geniálního plastika našeho prof. Myslbeka ve zmíněném tympanonu, svědčící o všestranné tvořivosti jeho i v předmětu ryze náboženském. Božská tvář žehnajícího Krista, v horoucí zanícení pohroužená postava sv. Václava, bolestným utrpením ovanutá líc sv. Ludmily, vše pojí se tu ve zbožné mluvě forem ušlechtilých i v nenuceném pohybu v jeden nádherný celek. Rovnou silou tvůrčí provedena jest rukou téhož umělce i další výzdoba portálu, relief Boha Otce ve štítě nad portálem se symbolem Ducha svatého, holubicí.

K portálu tuto popsanému připojuje se hlavní široké a slavnostní schodiště, lemované kamenným kružbovým zábradlím, jež po obou stranách ukončují dva bohaté podstavce k umístění broncových kandelábrů, nad portálem pak po celé ploše čelní zdi lodi hlavní rozloženo jest obrovské dvanáctidílné růžicové okno bohatě profilované, jež lemováno jest profilovou obrubou, v jejíž rohových cípech provedeny jsou plastické basreliefní emblemy čtyř sv. evangelistů, provedených dle modelu českého sochaře J. Čapka.

Bohatými pěti hlubokými náplněmi, prolomeným štítem s bohatou římsou s kraby a růžicí zakončuje se malebně hlavní průčelí. Ve střední nejvyšší náplni téhož štítu na ornamenty vyzdobené konsole umístěna jest pod mistrně komponovaným baldachynem socha sv. Ludmily, patronky kostela.

Ve stejné formě provedeny jsou i oba štíty lodi křížové, jsouce vyzdobeny sochami patronů slovanských, sv. Cyrilla a Methoděje, z nichž první na severní, druhý na jižní straně umístěn jest. Sochy tyto jsou výtečným dílem českého mistra B. Seelinga a svědčí každým detailem svým o výtečné znalosti slohové, prozrazující se oním svrchovaným gotickým klidem, jenž nepřipouští dle názorů moderních nižádného mocného vzrušení.

Důmyslným a v každém ohledu imponujícím způsobem upraveny jsou i po-

stranní čtyry vchody ve formě portálu s volným schodištěm, s bohatou galerií a s jasně vyznačenými opěracími pilíři, jež nad galerií fialami se ukončují. Portály tyto, jež vedou do předsíní kostelních, nad nimiž terassy obecenstvu přístupné se nalézají, jsou nízké a jen ke hlavnímu kordonu dosahují, nicméně důmyslně vyplňují jinak mrtvé kouty vzniklé lodí křížovou a hlavní, jsouce ušlechtilou formou svojí integrující částí celkového malebného dojmu kostela.

Téže intenci vyhovují i obě kaple, jedna pro křtící kapli, druhá pro sakristii určená, jsouce ve stejné výši bočních portálů samostatnou strmou střechou opatřeny.

Průčelí kostela, jehož veškeré římsoví a okrasné detaily z kamene hořického provedeny jsou, zbudováno jest z cihel citolibských tónu příjemného, krytina pak na strmých střechách kostelních provedena jest z tmavé moravské břidlice s bohatým krajkovým dessinem ze zelené břidlice železnobrodské. Krásnou tepanou mříží zakončuje se pak hřeben střech, v jehož bodě křížovém organicky vyvíjí se bohatá vížka sanktusová s tepaným křížem a korunou jako symbolem mučednické smrti sv. patronky kostela.

Než opusťme již zevnějšek, který oko pozorující tolikerou lahodou byl upoutal, a vejděmež po slavnostních schodech hlavním vchodem do předsíně chrámové, jejíž klenba spočívá na dvou leštěných žulových sloupech a na šest klenbových čtverců profilovanými pasy rozdělena jest, abychom krásami vnitřku novým překvapením uchvátiti se dali.

Dvěma řadami vznositých pilířů rozdělen jest celý chrámový prostor ve tři lodi, ve dvě lodi poboční nižší a v loď hlavní, která o celou arkádní stěnu obě boční lodi převyšuje a k níž ve stejné výši připojuje se loď křížová a o několik stupňů zvýšený presbytář, zakončený osmihranným polygonem. Po obou stranách presbytáře přiléhají dvě místnosti menší jako samostatné přístavky, na levé straně kaple křtěnců, na pravo sakristie, k lodi křížové pak připojují se dvě přední a dvě zadní předsíně, o nichž stala se již zmínka při popisu zevnější úpravy kostela. Nad předsíní hlavní umístěn jest chor, jenž přístupen jest schodištěm v pravé věži umístěným a kterýmž dostati lze se návštěvníkům do zvonic v nejhořejším patře věží umístěných, a čtyry zvony, sv. Ludmilu, sv. Václava, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha chovající, z kruchty pak vstoupiti možno do klenuté místnosti pro umístění měchů, odkudž zvláštní vřetenové schody uvádějí nás do klenuté místnosti, určené pro archiv kostelní. Nejdolejší pak část levé věže, z kostela přístupná, upravena jest jako kaple Božího hrobu. Terasy nad postranními předsíněmi přístupny jsou vloženými vřetenovitými schodišti, umístěnými v zadních předsíních, a jsou vždy dvě a dvě spojeny uvnitř kostela otevřenými galleriemi s bohatým kružbovým zábradlím, kteréž majíce v první řadě účel komunikační, znamenitou jsou zároveň výzdobou vysokých štítových čel lodí křížové.

Budova chrámová jest ve všech svých prostorách sklenuta. Klenba nad hlavním čtvercem provedena jest ve formě čtyrramenné hvězdy, jejíž hlavní prameny žeberní sbíhají se do bohaté, ornamentem věnčené růžice, kdežto ramena poboční křížují se ve čtyrech osám kostela odpovídajících růžicích. Rovněž žebra polygonální klenby nad presbytářem sbíhají se v nádherném vysokém, beránka Božího představujícím reliefu, věnčeném nad to ještě vypouklým ornamentem. Ostatní klenby všech lodí a místností jsou žebrové klenby křížové, ozdobené ve vrcholu svém ornamentálně provedenými růžicemi veskrz případných motivů rostlinných.

Jestliže oko pozorovatele překvapeno bylo monumentálním dojmem zevnějšku i mistrnou disposicí celé vnitřní rozlohy chrámové, tím více uchváceno jest vnitřní výzdobou, jaká vytryskla z umělecké individuality projektovatele svatyně naší. Není sice výzdoba chrámu v úplném rozsahu provedena, avšak není také daleka již doba, kdy umělecké toto dílo úplně dovršeno bude, nicméně již nyní vhroužiti se můžeme ve vznešený dojem, jaký se všech stran do oka pozorovatele se snáší a jež trvalé stopy v duši vnímavého pozorovatele zachová.

Míníme tím polychromii celého vnitřního prostoru chrámového. Konstruktivní části kamenné význačně šetře, rozvinuje tu způsobem delikátním a finesou jemu vlastní umělec výzdobu ornamentální po klenbách chrámových, akcentický dávaje výraz u výzdobě vynikajících míst chrámové klenby, jež nejmocnějšího výrazu nabývá ve hlavním

čtverci lodi křížové. Klenba nad tímto čtvercem jest úplně zlatá, znázorňující symbolicky plamenné slunce s duhou se čtyrmi čtvrtěmi měsíce. Provedení toho jest dílem po stránce technické znamenitým; jeť provedena výzdoba klenby oné zlatým ornamentem ve formě zarýhovaného reliefu (en creux). V postranních polích síťové klenby vznáší se čtyři cherubíni nesoucí emblemy umučení Páně připomínající. Neméně výrazně provedena jest polychromie polygonální klenby nad presbytářem, poutající na plochách svých ornamentálně vyzdobených mistrně provedenou hlavu Kristovu a vznášející se postavy andělů, nesoucích symboly oběti mše svaté. Ostatní plochy klenbové hlavní i křížové lodi spřádají v ornamentální výzdobě své medailony s poprsími různých svatých vesměs na půdě zlaté. Ačkoliv neobyčejně bohatá výzdoba klenbových ploch vyžádala sobě veliké množství zlata, přece ve všech svých polohách jest barevnou inkrustací ornamentů do té až úzkostlivé míry vyváženo, že činí polychromie klenbová dojem svrchovaně souladný a vyrovnaný.

Stejně šťastna jest ruka umělcova na stěnách chrámových. Dávaje významně dominovati polychromii klenbové, umírňuje se štětec umělcův vycítěnou měrou jak v tónu lokálním, tak i v ornamentu, rozvinuje tytéž do větších ploch základních, aby s tím větším zájmem a osvěženou silou soustředil se na organicky vložené malby figurální.

Tak na arkádních stěnách lodi křížové na půdě sice zlaté, ale jemně odstíněné poutají oko pozorovatele mocnou svojí invencí svatí evangelisté s případnými svými emblemy, kdežto arkadní stěny lodi hlavní ozdobeny jsou obrazy hlavních patronů země české, sv. Ludmily a sv. Václava, pak sv. Prokopa, sv. Kosmy a Damiana, sv. Zikmunda, sv. Víta, slovanských věrozvěstců sv. Cyrilla a Methoděje, sv. Anežky, sv. Jana Nepomuckého a sv. Jana Sarkandra. Ostatní stěny chrámové jsou pak pokryty dílem význačnými ornamenty, dílem ve hlavních středových plochách jemným zlatým dessinem a připojují se u stejnorodé nádheře až k podokennímu kordonu, od něhož pak provedena bude rovněž nádherná malba ve formě i struktuře bohatého koberce.

K mocnějšímu zvýšení celkového dojmu a v harmonické shodě s barevnou polychromií pojí se svým skvostným a v pravdě uměleckým provedením malovaná okna chrámová, z nichž dosud teprve obě velká okna lodi křížové, mučednickou smrť sv. Ludmily a sv. Václava zvěčňující, a tři okna lodi boční provedena jsou. Kartony k těmto barevným oknům provedeny byly osvědčenou a uměním požehnanou rukou vynikajícího umělce českého profesora Sequense, z jehož pracovny vyšla již celá řada uměleckých prací sujetů nazvíce náboženských, z nichž veškeré obestřeny jsou pelem oné křesťanské vroucnosti a takou silou komposice vynikají, s jakou se jen při největších křesťanských umělcích potkáváme.

Avšak i po jiné stránce stala se okna chrámu našeho pamětihodnými. Pořízena byvše obětovnou štědrosti milodárců, jsou okna chrámu našeho po většině skvoucími památníky, tlumočícími zbožnému lidu onen vroucí cit z lůna rodinné lásky vytrysklý, jak to z lapidárních nápisů při velkém křížovém okně, městským radou a stavitelem p. Aloisem Burešem nadaném, aneb při okně v boční lodi v paměť starosty města zdejšího Čeňka Vávry a choti jeho založeném, jakož i při podobném okně, památce nezapomenutelného faráře našeho a místopředsedy spolku zvěčnělého P. Václava Hampejze věnovaném, světlými literami vyčísti lze; ona jsou zároveň také světlými doklady vroucí účasti i příkladné štědrosti, jaké stavba svatyně naší v tak hojné míře se těšila, jak o tom zlatý nápis na okně křížovém, sv. Ludmile zasvěceném a slavnou Záložnou Vinohradskou darovaném, jakož i na okně boční lodi J. J. knížetem a kněžnou z Lobkoviczů věnovaném nesmazatelné svědectví podává.

Nádherný, výše popsaný celkový dojem kostela dovršen jest dlažbou chrámovou. Kdežto presbytář, křtící kaple a čtverec bočních oltářů vyzdobeny jsou umělecky provedenou mnohobarevnou dlažbou mosaikovou s bohatými bordurami, růžicemi a rohovými okrasami, rozprostřena jest po ostatních částech kostela jemná dlažba terazzová, rozdělená vhodně volenými bordurami ve čtverce jednotlivým polím klenby kostelní odpovídající, z nichž každý mimo to mosaikovou růžicí uměleckého provedení ozdoben jest. Také na ostatních vynikajících částech vnitřní úpravy kostela nešetřeno nákladu. Míníme tu

na prvém místě oltáře kostelní hlavní a dva postranní, při nichž až dosud jen spodní část, vlastní obětní stůl tvořící, úplně provedena jest. Všechny oltáře, jež nad úroveň dlažby kostelní o několik schodů z leštěného mramoru slivenecké jsou povýšeny, provedeny jsou z různobarvých mramorů.

Hlavní desky oltářní, postranice i římsy coklové a vynikající plastické části provedeny jsou z bílého mramoru kararského, kdežto dříky sloupků, hlavní desku na stranách předních podporující, vyrobeny jsou z červeného mramoru veroneského. Celek ušlechtilými detaily vynikající ozdoben jest u hlavního oltáře třemi, u postranních oltářů dvěma nádhernými mosaikami, odstínům barev polychromie celkové odpovídajícími, jež lemovány jsouce ze všech stran úběli mramoru kararského, celku dojem imposantní dodávají.

Zbývá nám ještě zmíniti se o neméně nádherném zařízení vnitřním, o třídílných zpovědnicích, jež mistrně z dubového dřeva provedeny jsou a jež honosí se celou řadou výtečně řezaných detailů. Než nebudeme o nich šířiti rozpravu naši, ježto bychom jen opakovati musili řadu posudků, ku kterým by nás zevnější lepá forma i provedení jejich nabádala.

Na konec rozpravy naší budiž nám dopřáno několika slovy zmíniti se o průběhu celé stavby chrámu našeho. Na sklonku roku 1888., 25. dne měsíce listopadu položen byl základní kámen za nadšeného jásotu všeho obecenstva Vinohradského, jež od té chvíle nepřestalo zahrnovati stavbu započatou nejvřelejší účastí svou i hmotnými oběťmi svými, načež hned z jara roku následujícího započato s kopáním základů a vyzdíváním veškerých zdí, které koncem roku toho až do výše hlavního kordonu dospěly. Rok 1891. vyplněn jest usilovnou prací, jíž vyzdvižena budova chrámová na úroveň hlavní římsy lodi hlavní a pokryta střechami, kdežto věže vyrostly až k ciferníkům. Rokem 1892. ubíhala práce stavební měrou požehnanou, neboť již dne 11. srpna vsazen za upřímné radosti veškerých účastníků poslední kamenný vrchol na levé věži chrámové, načež až do té doby lešením obestřený kostel rychle zbavoval se dřevěné sítě své, která po několik let byla jej svírala, aby den co den novými krásami svými nás překvapoval. Rok 1893. vyplněn byl celý dokončováním vnitřních prací, takže již koncem měsíce září roku 1893 do té míry dokončen byl, že vysvěcen a bohoslužbám odevzdán býti mohl. To stalo se památného 8. dne měsíce října léta Páně 1893. Jakým hrdým vzrušením naplněn byl každý obyvatel tohoto města, o tom svědčí nejlépe ona ohromná účast obecenstva v den vysvěcení svatyně naší. Ta účast vydala svědectví, jak toužebně byl očekáván den, kdy zbožným duším otevřely se poprvé brány chrámu našeho.

Mnoho, ba mnoho chybí ještě, aby v úplném lesku zastkvěl se svatostánek Vinohradský, velký ještě peníz vydán bude na dokončení arcidíla našeho, nicméně nevzdáváme se světlé naděje, že tak brzy se stane. Arcidílo toto, svatyně naše, zbudovaná nazvíce z milodarů, vzbudí sobě sama vlastní silou svého dojmu zajisté nových a nových milodárců.

Zářící příkladové dobročinnosti, jež jako drahokamy v kamenných stěnách chrámových již nyní zasazeny jsou, vzbudí zajisté u všech, jimž prozřetelnosť Božská život v hojnosti byla ustlala, četného následování. Ne díky dočasné, ale vděčnosť potomstva bude jim údělem. Až potomkové naši kráčeti budou po letech s myslí Bohem zanícenou svatyní naší, aby oddávaly se krásám jejím, budou vždycky s vděkem vzpomínati obětovnosti i zbožnosti všech oněch dobrodinců, i žehnati budou modlitbami na rtech svých světlé památce jejich!

Pokřestění Moravy.

Napsal **J. D. Štoček.** (Pokračování.)

Přikládáme právě této bulle (viz Boček: Cod. dipl. I., p. 1., Hansig: Germania sacra I., p. 7.) nemalou důležitost, neboť připustíme-li i o všech

ostatních bullách, o nichž jednati se bude, že jsou padělány, o této připustiti toho nelze, jelikož není žádné příčiny, proč by ten či onen biskup pannonský, jemuž záleželo na tom, dokázati, že on a ne jiný má nároky na Pannonii, právě tuto bullu padělal, v níž není toho nejmenšího důkazu, že by byl Theodor Laureacký býval předchůdcem Pasovských. Přikládáme ji též proto takovou důležitost, jelikož je jediná z dob, kdy ještě Laureakum sídlem biskupským skutečně bylo, kdy ještě »episcopus Laureacensis« nebylo titulem.

Odpůrcové zavrhují bullu hlavně proto, že se v ní poprvé děje zmínka o pallium, jakož i proto, že sloh její, obzvláště nápis »reverendissimo et sanctissimo fratri« nesouhlasí s ostatními dopisy papeže Symmacha. Filz, jeden z nejhlavnějších odpůrců bull záhadných, píše o tom: »Die Titulatur des Symmachus an die Bischöfe ist die nämliche, höchst einfache, welche alle echten Briefe und Decrete seiner Vorgänger ausweisen, nämlich »Dilectissimo fratri N. Symmachus«. Im Contexte gebraucht er »Dilectio et Caritas tua«. Am Ende des Schreibens folgt gewöhnlich der fromme Wunsch »Dominus te incolumem custodiat frater carissime«. Es ist wohl wahr, dass man solche ungewöhnliche und auffallende Titulaturen auch in anderen Briefen der Päpste antrifft, aber nur bei solchen, welche falsch und erdichtet sind. Durch sorgfältige Nachforschung und Vergleichung der in den anerkannt echten Briefen und Decreten der Päpste vom 4.—9. Jahrhunderte gewöhnlichen Titulatur habe ich mir die Überzeugung gewonnen, dass der Zusatz: per gratiam Dei oder Gratia Dei in den Briefen der Päpste des 5. und 6. Jahrhunderts immer nur in falschen Aktenstücken erscheine und dass die Titulatur an einen Metropoliten Reverendissimo ac sanctissimo fratri vor Gregorius I. (590—604) in keinem echten Briefe der Päpste vorkomme. Ebenso ist auch die Schreibart in der Bulle an Theodor v. Laureacum auffallend von der in den anderen Briefen des Symmachus unterschieden. Dieser hatte sich meistens des damaligen Diaconus der römischen Kirche und nachmaligen Bischofs von Pavia, Eunodius, als seines Geheimschreibers bedient, und wer sich mit der Schreibart dieses Bischofs in dessen Briefen, Lobreden und Legenden im IX. Bande der Maxima Bibliotheca veterum Patrum vertraut gemacht hat, wird sie in den Briefen des Papstes Symmachus getreu wieder finden. Sie ist wesentlich von der Schreibart des Briefes an Theodor von Laureacum verschieden, welche längere Perioden und überhaupt einen anderen Bau und eine andere Ordnung der Sätze zeigt.« (Michael Filz: Über den Ursprung der einstmaligen bischöflichen Kirche Lorch an der Enns und ihrer Metropolitanwürde. Jahrbücher der Literatur. Wien 1835. Bd. 96. S. 64, 65.)

Tato bulla má nápadnou podobnost s jinou Solnohradskou, kterouž papež Eugen II. udílí Adalramu Solnohradskému pallium, a o níž praví Filz: »Diese Urkunde, welche mit Ausnahme der ersten 10 Zeilen bis zum Unsinn verdorben ist, kann vielleicht nur durch die des Papstes Symmachus hergestellt werden; wahrscheinlich ist die Urschrift durch Alter und andere Unfälle unleserlich geworden.« (Tamtéž, Bd. 70, pag. 52. a 28.)

Chceme-li tyto důvody náležitě oceniti, třeba nám zjistiti, jak bulla papeže Symmacha se nám dochovala. Filz sám píše: »Diese Bulle führen an: Baronius Annales. Tom. VI. Harduin, Conciliensammlung. Tom. II. Joh. Dom. Mansi, Conciliensammlung. Tom. VIII., coll. 208. Mansi hat diese Bulle an Theodor von Lorch nicht etwa aus dem päpstlichen Archive, oder aus schon älteren Sammlungen des Isidor, Dionys oder Gratian, sondern ebenso wie Pagi ex appendice ad Chronicon Reichersbergense und ex Metropoli D. Salisburgensi Hundii bekommen.« (L. c.) To tedy doznává Filz sám, že nemáme před sebou originál dotyčného spisu. To ale nepovážil Filz, že originál tento pravdě podobně ani nebyl latinsky psán; neboť arcibiskup Laureacký, jsa biskupem ritu slovanského, zaujímal v církvi katolické zvláštní postavení, a jistě dopisy papežské jemu svědčící sepsány byly v řeči slovanské, z čehož můžeme souditi, že psaní to sepsáno bylo někým jiným, než Eunodiem. Když pak bulla byla vtělena do appendix ad Chronicon Reichersbergense, byla teprv do latiny přeložena. Odtud pak snadno vysvětlíme si, že v bulle nalézají se oslovení, kteráž nikterak neshodují se s dobou papeže Symmacha.

(Pokračování.)

Farní chrám Páně sv. Jiljí v Moutnicích na Moravě.

Podává Emanuel Janků, bohoslovec v Brně.

Moutnice, ve starých listinách: Mutnicemi neb Mutnycemi zvané, jsou osadou starobylou, 4 hodiny jihovýchodně od Brna vzdálenou. Leží při silnici vedoucí z Brna do Hodonína na rovině na okraji stupňoviny Chřibské. Čítají 638 obyvatelů českých.

První písemná zpráva o Moutnicích se vyskytuje v listině krále Václava II. ze dne 3. června roku 1298, kterou uděluje patronát fary Moutnické klášteru Dominikánek u sv. Anny na Starém Brně.*) R. 1339 daroval Vzňata z Lomnice, příbuzný zakladatelky jmenovaného kláštera, Moutnice klášteru tomuto se souhlasem synů svých Ješka, Jence a Bořka s tou podmínkou, aby dcera jeho, tehdejší představená zmíněného kláštera, požívala důchodů z vesnice této až do své smrti. Přes to však prodal tu r. 1359 Ulrich Pustka ze Strabenic 5 lánů biskupu Zvěřínskému Albertovi a Zdeňkovi ze Šternberka, a r. 1397 měl tu Přibík ze Zarušek $1\frac{1}{2}$ lánu. Tyto díly přešly později v majetek zmíněného panenského kláštera. Roku 1528 zastavil klášter ves tuto zároveň i se Šitbořicemi a Těšany Jindřichovi z Lomnice, který je měl v zástavě ještě r. 1548.**)

V držení Moutnic zůstal starobrněnský klášter Dominikánek až do svého zrušení 2. května 1782. Odtud až po rok 1824 patřily Moutnice k fondu erárnímu do Blažovic a od r. 1824 k panství Kloboucko-šitbořickému, jež téhož roku bratři August a Ignác rytíři Neuwallové koupili.

Farní chrám Páně zasvěcený sv. Jiljí opatu stojí koncem dědiny na straně východní na místě poněkud vyvýšeném. Obrácen jest k východu. Jest budovou starobylou, původně gothickou. Později však byl přestavován a opravován, tak že již více slohovým není. Celý chrám jest 42 kroků dlouhý. Vchází se do něho 3 vchody. Hlavní vchod je ze západní strany, druhý od jihu skrze věž, třetí pak ze sakristie. Chrám jest celý dlážděn čtverhrannými plotnami a kryt jest břidlicí.

Presbytář jest o 3 stupně vyšší než loď. Šířka presbytáře obnáší 8 kroků. Prostora jeho jest osvětlena dvěma okny obdélníkovými, z každé strany oltáře jedním, jež jsou prostým bílým sklem zasklena. Hlavní oltář jest gothický. Sahá až po strop a může se kol něho obcházeti. Pořízen byl r. 1887 z odkazu 1500 zl., jež k tomu věnoval Jan Žák, familiant z Rozářína. Na oltáři jest prostorný svatostánek s dvířky, nad ním ve středu oltáře jest krásný obraz sv. Jiljí, patrona to chrámu Moutnického. Mimo to jsou na oltáři krásné sochy sv. Petra a sv. Pavla. Na stěnách pak presbytáře na levé straně oltáře jest socha sv. Jana Křtitele a na pravé straně starobylá socha P. Marie z bývalé kaple Dominikánů v Těšanech. Z každé strany presbytáře jest po lavici. Ostatní čtyři oltáře stojí již v lodi.

Loď jest bez sloupů. Šířka lodi obnáší 12 kroků, západní část však o tři kroky v pravo a o tolikéž v levo se rozšiřující jest pozdějším přístavkem z r. 1867. Loď jest osvětlena 10 okny, po pravé straně 3, po levé 4 a v průčelí 3 okny. Okna tato jsou obyčejným tabulovým sklem zasklena. Osvětlen tudíž celý stánek Páně 12 okny. Všechny čtyři oltáře v lodi jsou obráceny k východu. V přední části lodi v rohu pravém jest oltář ku poctě sv. Rozalie s obrazem světice této. V levém protějším rohu jest zcela podobný oltář sv. Štěpána. Obraz oltářní nám představuje kamenování prvomučedníka tohoto. V zadní části lodi jest v pravém rohu oltář sv. Barnabáše, patrona to obce Těšanské, s obrazem světce tohoto. Obraz tento daroval bývalý starosta Těšanský Josef Karažia. Stál 98 zl. V levém rohu jest čtvrtý pobočný oltář Sedmibolestné P. Marie. Obraz oltářní daroval Jan Lízal z Nesvačilky. Stál také 98 zl. Obrazy oltářní jsou práce pěkné na plátně malované. Všechny tyto pobočné oltáře mají po 1 stupni. Po obou stranách lodi táhnou se lavice

*) Codex diplom. Moraviae V., 96.

**) Co vypravuje Schwoy ve své topografii Moravy před 100 lety vydané (Topographie vom Markgrafthum Mähren) ve 2. svazku na str. 221 o držitelích jedné části Moutnic, vztahuje se na Mutěnice v býv. panství Hodonínském.

pro věřící; jest jich 18. Do nich jest zapuštěno 6 korouhví kostelních. Po pravé straně lodi při stěně jest dřevěný kříž jakožto památka na missie r. 1873 zde konané.

Naproti hlavnímu oltáři nad hlavním vchodem vznáší se prostranný kůr hudební, na nějž se vystupuje po dřevěných schodech z kostela. Byl zřízen roku 1867. Tehdy na něm postaveny nové varhany, jež zhotovil Eduard Hániš z Mohelnice za 800 zl. Vysvěceny byly 5. července 1867. Mají 15 rejstříků. R. 1887 byly opraveny nákladem 400 zl. z odkazu zmíněného již Jana Záka. Mimo to jsou na kůru lavice pro věřící lid.

Pod kůrem jsou 2 zpovědnice a kulatá křtitelnice. Při zdi lodní na evangelijní straně visí kazatelna, na niž se vstoupá při stupních oltáře sv. Štěpána po dřevěných schodech.

Zdi chrámové jsou ozdobeny obrazy křížové cesty, jež daroval Tobiáš Urban z Těšan (stály 210 zl.) a obrazem sv. Anny darovaným od Handlové z Těšan (stál 60 zl.).

K pravé straně presbytáře přiléhá malá sakristie. Vchází se do ní ze hřbitova jednoduchým vchodem. Světlo do ní padá jedním okénkem. Byla r. 1697 z jmění kostelního nově přistavena.

Nad sakristií jest oratoř, na niž se vystupuje po dřevěných schodech ze hřbitova. Jedním oknem lze z oratoře hleděti do presbytáře.

Věž jest přistavěna ke kostelu na straně jižní. Jest čtverhranná dvojpatrová. Byla nově vystavěna r. 1708 z kostelních peněz. Přízemí se užívá jako kobky chrámové; v ní splývá dolů provaz od »umírâčku«. Po dřevěných schodech se přichází na zvonici osvětlenou 4 okny. Visí tu 3 zvony. Věž končí jehlanem plechem pokrytým a červeně natřeným. Na špici jest kříž.

Kol kostela se rozkládá hřbitov. Jest zdí ohražen. Vedou naň 2 vchody, jeden od západu, druhý od jihu. Pochovávají se na něm zemřelí osadníci z Moutnic, Nesvačilky a Rozářína. Jest na něm kříž, jejž věnoval šlechetný dobrodinec chrámu Moutnického, v Pánu zesnulý Jan Žák z Rozářína.

Duchovní správa. Před r. 1298 měl podací právo fary Moutnické král český. Dne 3. června téhož roku odstoupil je Václav II. klášteru Dominikánek na Starém Brně.*) Darování toto potvrdil roku 1300 biskup Olomoucký Theodorich s tou podmínkou, aby třetinu desátků dostával farář.**) Prvním nám známým farářem zdejším, jehož uvádí písemné památky, jest jakýsi Sydlin. Připomíná se r. 1324. Roku 1363 byl tu farářem jakýsi Jan.***) Roku 1520 odstoupil klášter Dominikánek podací právo fary Moutnické i s desátky klášteru Dominikánů v Brně.†) Později přivlastnili si zdejší farářové proti biskupskému rozkazu z r. 1300 dvě třetiny kostelních desátků, kdežto klášteru přenechávali jen jednu třetinu. Kdy se to stalo, nedá se určiti. Ale jisto jest, že byli r. 1548 v držení dvou třetin desátků, neboť právě tenkráte bylo žalováno, že Jindřich Mezeřický z Lomnice kázal odníti faráři, jehož jméno neznámo, dvě třetiny desátků.††) R. 1560 žaloval farář Jaroš nekatolického nájemce statku Těšanského Jana Munku z Ejvanovic u biskupa Marka, protože mu odepíral desátky z Těšan. Biskup Markus poručil klášteru Dominikánek na Starém Brně, aby se faráře ujal. Tu se nám objevuje najednou klášter svatoanenský jako patron, aniž se dá určiti, jak a kdy patronátního práva nabyl. Potom se uvádí, avšak bez udání roku, jakýsi Stanislav jako farář Moutnický, a krátce před r. 1585 tu zemřel farář Štěpán. Ale již tenkráte nabývalo zde bludné učení vrchu, zvláště pod záštitou nekatolického nájemce statku Těšanského. Nekatolíci zmocnili se zdejší fary. Jako pastor Moutnický se zvlášť jmenuje r. 1595 a 1596 Adam ze Mstova, později pak Mikuláš Ditrich. Zemřel 6. prosince roku 1620 ve Znojmě, a pohřební řeč měl Znojemský pastor u sv.

*) Listina darovací vyhotovená od královského kancléře Petra, probošta Vyšehradského, zní: »Wenceslaus, dei gracia rex Boemie ... marchioque Moravie ... considerantes attente, quod sorores monasterii de Cella sancte Marie ordinis praedicatorum in Bruna divinis laudibus diu noctuque laudabiliter invigilant ... jus patronatus ecclesie in villa nostra Mautniz Olomucensis dioecesis, ad nos spectans, iisdem sororibus et monasterio ... damus et conferimus liberaliter de gracia speciali, per monasterium et sorores praedictas in perpetuum pacifice possidendum ...« Codex dipl. Mor. V., 96. Originál listiny této se chová v cís. král. archivu ve Vídni.

**) Cod. dpl. Morav. VI. 371.

***) Listina z r. 1363 v archivu kapitoly Olomoucké.

†) Na den sv. Filipa a Jakuba 1520. Opis listiny v archivu kláštera Rajhrad.

††) Brn. Půhon. XLII.

Michala Jan Stumpf.*) Fara Moutnická nebyla více obsazena, nýbrž r. 1632 do Šitbořic přikázána. Ale desátky z obce Moutnické daly podnět k dlouholeté rozepři mezi klášterem Dominikánek a Dominikánů. Mimo jiné vytýkal klášter Dominikánek Dominikánům, že si dali od Šitbořického faráře farní desátek z Moutnic odstoupiti a za to že vykonávají duchovní správu v Moutnicích.**) Rozepře ta trvala ještě r. 1720. Ukončila se ve prospěch kláštera Dominikánek. R. 1691 praví se o chrámu zdejším, že jest přifařen do Šitbořic. Tenkráte měl pozlacený kalich a 106 zl. na hotovosti; na věži pak byly dva zvony. Každou třetí neděli a ve svátky mívali tu Brněnští Dominikáni služby Boží a kázání, začež dostávali desátky z Moutnic a Těšan. Šitbořický farář měl v Moutnicích lán polí a malou louku a dostával dle smlouvy uzavřené 1. února 1686 s Dominikány ročně dvě vědra piva z pivovaru jejich v Těšanech.***) R. 1784 zřídil náboženský fond v Moutnicích lokální kuracii, jež r. 1842 na faru byla povýšena.

*) Brn. Půhon. LXI. ad an. 1595 sq.
**) Opis listiny z r. 1720 se chová v archivu kláštera Rajhradského.
***) Matriky děkanství Židlochovského z r. 1691.

Prvním kurátem se stal roku 1784 Bruno Pražák, narozený v Nymburku v Čechách, bývalý Dominikán. Byl v Moutnicích od 1. ledna 1785 do 8. května 1789, kteréhož roku zemřel.

Nástupcem jeho stal se 22. července téhož roku Ludvík Grim, bývalý kapucín, nar. v Brně r. 1746; r. 1809 odešel do Křepic.

R. 1810 na jeho místo přišel Jakub Procházka, před tím v Bradlenách, nar. v Jemnici r. 1769; v srpnu r. 1814 přesazen do Žebětína.

Po něm nastoupil Valentin Müller, před tím kaplan v nemocnici Zábrdovické, nar. v Němčicích r. 1786; roku 1823 stal se duchovním správcem v trestnici Brněnské.

Téhož roku 30. května dosazen do Moutnic Antonín Abzug, před tím v Bohůňově, nar. v Brně r. 1790, vysvěcený r. 1814. Za něho shořela střecha farní i se střechou školní 30. srpna 1829, čímž mu značná škoda způsobena byla. V červnu r. 1831 povolán za administratora in spiritualibus et temporalibus k nemocnému faráři Šitbořickému Antonínu Matěnovi.

(Pokračování.)

Různé zprávy.

Výroční zpráva o činnosti Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze za správní rok 1893. V ustavující valné hromadě dne 10. května 1893 uvítal předsedající vdp. Dr. Václav Horák, velmistr ryt. řádu křížovnického, shromážděné členy Jednoty, promluviv o vzniku, jakož i o naději, kterou Jednota právě zahájená se kojí, načež zpravodaj přednesl zprávu o posavadní činnosti přípravného komitétu, pokladník pak, dp. farář Václav Honejsek, zprávu pokladniční, vykazující příjem 2753 zl. Po schválení obou zpráv přikročeno k volbě ředitelstva a zvolen jest akklamací předsedou vdp. Dr. Václav Horák, za členy ředitelstva pánové: Alois Babor, c. k. rada zemského soudu, Xaver Dvořák, katecheta vyšší školy dívčí, František Ekert, farář u Panny Marie Sněžné, Jan Herain, c. k. konservator a stavitel, Václav Honejsek, farář u sv. Haštala, Dr. Karel Chytil, kustos umělecko-průmyslového musea, Jan Koula, c. k. profesor české techniky, Dr. Matěj Kovář, c. k. gymnasijní profesor, Monsg. Ferdinand Lehner, farář na Kr. Vinohradech, Josef Novák, c. k. gymnasijní profesor, Vladimír Per, městský radní, Josef Šauer z Augenburgu, c. k. profesor na ústavě ku vzdělání učitelek, Karel Taubenek, učitel na Smíchově, Josef Vávra, c. k. profesor české reálky, Jan Zeyer, architekt. Za revisory účtů zvoleni jsou pp.: Karel P. Kheil, obecní starší a František Kroupa, obecní starší. Všickni zvolení volbu přijali.

Zvolení ustavili se v první schůzi ředitelstva dne 17. května, zvolivše prvním místopředsedou p. Aloisa Babora, druhým místopředsedou p. Jana Zeyera, tajemníkem Monsg. Ferdinanda Lehnera, pokladníkem dp. Václava Honejska, účetním Vladimíra Pera, zapisovateli p. prof. Dr. Matěje Kováře a dp. Františka Ekerta.

Ředitelstvo konalo 9 schůzí, v nichž vyřízeny jsou záležitosti jak následují.

Nejprve doplnilo se ředitelstvo dle § 11. stanov, zvolivši za členy své z výtvarných umělců pražských pana c. k. stavebního radu Antonína Wiehla a c. k. vrchního inženýra při místodrži-

telství Adolfa Pecenku, kteří volbu přijali. Třetí místo zůstalo prozatím neobsazeno.

Ředitelstvo takou měrou ustavené svěřilo vypracování domácího řádu pracovního užší komisi, schváliv návrh podaný a rozstoupilo se na dva odbory, umělecký a hospodářský, aby práce rozdělená rychleji a účinněji mířela.

Činnost ředitelstva brala se tudíž dvojím tímto směrem.

Co prvého se týče, bylo především vyšetřiti poměr obce Pražské ku klášteru bl. Anežky, jenž nastane za příčinou blížící se assanace a regulace. Byla tudíž slavná městská rada požádána, aby ředitelstvu podala náčrt okolí kláštera dle poměrů, které nastanou následkem změněné pobřežní čáry. Dle informace p. stavebního rady Antonína Wiehla zvýší se okolí o 3 až 4 *m* nad úroveň kláštera, kolem něhož budou pak provedeny buď svahy nebo podporné zdi. A jelikož dle nového kanalisačního plánu stoky hluboko založené budou ústiti daleko za městem, netřeba obávati se povodní v klášteře. Aby pak i širší kruhové získáni byli ku podporování zájmův Jednoty naší, uvolil se laskavě pan profesor Koula, že nakreslí idealní perspektivní obraz rekonstruovaného kláštera, který se předloží slavné městské radě a rozšíří illustrovanými listy a zvláštním spisem, jaký Jednota vydá.

Napotom podána jest slavné městské radě žádosť, 1. aby při provádění assanace měla zření na zachování kostelů a kaplí, křížové chodby, jakož i míst bývalého kostela sv. Vavřince a kaple Panny Marie, 2. aby do rozpočtů výročních vložila přiměřený příspěvek Jednotě naší, a 3. aby jmenovala a vyslala svého zástupce do ředitelstva Jednoty. Žádost panem radou Perem sepsaná a jím osobně do rukou pana starosty královského hlavního města Prahy podaná byla velmi příznivě vyřízena. V příčině prvního odstavce žádosti doručen jest ředitelstvu přípis, jak následuje.

Čís. jed. 98.006.

V částečném vyřízení žádosti ctěné Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky Přemyslovny v Praze de praes. 25. července r. 1893, č. 98.006, pokud táž týče se upravení dotyčné části assanačního obvodu tak, aby zachovány byly kostel sv. Františka, sv. Barbory, kaple sv. Maří Magdaleny a křížové chodby a případného rekonstruování kostela sv. Vavřince a kaple Panny Marie, poukazuje městská rada ke schválenému plánu polohy ohledně dotyčné části Prahy, při jehož projednávání bylo k možnosti zachování těch kterých budov v žádosti ctěné Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky Přemyslovny v Praze uvedených přihlíženo.

O tom dává se ctěné Jednotě věděti.

Rada král. hlav. města Prahy,
dne 27. října 1893.

Starostův náměstek:
Gregor.

Jako první odstavec, byl rovněž blahovolně vyřízen i druhý odstavec žádosti dopisem, jak následuje:

Č. 6512.

Maje na paměti podání ctěné Jednoty pro obnovu kláštera bl. Anežky Přemyslovny, kteréž dne 25. července t. r. pod č. 98.006 ai 1893 radě městské bylo předloženo a týkalo se žádosti za poskytnutí příspěvku na rok 1894 k účelům spolkovým — schválil sbor obecních starších, aby pro ctěnou Jednotu v praeliminář obce Pražské na rok 1894 dle oddílu XX. a 1. 13. (stránky vytištěného rozp. 108) pojat byl platně příspěvek 1000 zl., t. j. tisíc zlatých r. č., s tím však dodatkem, že příspěvek ten má býti prozatím pod úrok při hlavní městské pokladně uložen na tak dlouho, až se přistoupí k uskutečnění úmyslu, jakýž si byla vytkla ve stanovách svých ctěná Jednota.

Městská účtárna se proto poukazuje, aby peníz per 1000 zl., t. j. jeden tisíc zlatých r. č. na výdej obecních důchodů zapsala, týž pod úrok na knížku vkladní v městské spořitelně Pražské pro ctěnou Jednotu pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze uložila a dotyčnou knížku při hlavní městské pokladně v depositu ponechala.

O tom se i ctěná Jednota vyrozumívá.

Rada král. hlav. města Prahy,
dne 30. ledna 1894.

Starosta:
Gregor v. r.

Jelikož pan architekt Zeyer městské radě předloží svůj samostatný plán na regulaci assanačního obvodu, v němž jsou důležité a prospěšné změny v příčině okolí kláštera zejména na straně jižní, navrhne ředitelstvo slavné městské radě v zájmu zachování kláštera přijetí změněného plánu regulačního. Umělecká sekce zhotoví zároveň přibližný rozpočet zamýšlené obnovy a rekonstrukce budov klášterních.

Jelikož zdárné provedení díla žádoucího vyžadovati bude velmi značných prostředků hmotných, vedle směru právě uvedeného brala se i druhá činnost ředitelstva a to k návrhu sekce hospodářské.

Vysoce důstojný p. předseda s místopředsedou p. architektem Zeyerem pozdravili Jeho Eminenci nejdůstojnějšího pana kardinála, J. Exc. místodržitele, starostu města Prahy, generálního vikáře, J. M. světícího biskupa a jiné vynikající osobnosti, doporučujíce Jednotu přízni jejich, i dostalo se jim všudy blahosklonného slibu všemožné podpory snah Jednoty. Nejd. Ordinariaty vroucně doporučily Jednotu naši v listech ordinariatních: kníž. arcib. Pražský (č. 11.), Litoměřický (č. 4564.), Kr.-Hradecký (č. 4658.) a Budějovický (č. 26.).

K osobní intervenci přidružily se prosby i žádosti cestou písemnou, a to ku sněmu království českého za roční podporu, kterážto

žádost sněmem k návrhu Dra. Metala přikázána jest k šetření výboru zemskému, napotom k slavným zastupitelstvím měst Karlína, Smíchova, Královských Vinohradů, Žižkova, k okresním zastupitelstvům a záložnám, české spořitelně, veškerým farním úřadům v krajinách československých v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Výpravu tolika listů s příkladnou obětovností obstarali členové ředitelstva p. prof. Dr. Kovář, dp. farář Ekert, p. prof. Novák, p. prof. Šauer z Augenburgu, ctihodní páni klerikové řádu křižovnického a pan sekretář Akademie křesťanské Matyáš. Ředitelstvo vzdává jim za vzácnou ochotu díky nejvroucnější.

Aby příjmy Jednoty rok co rok se množily, usiluje ředitelství o to, aby po veškerých končinách vlasti rozvětvila se síť jednatelů a jednatelek, pravidelné příspěvky a dary sbírajících. První sběratelé se již přihlásili. Jsouť to: Dp. Bernard Dolák, farář ve všeobecné nemocnici pražské; pan Václav Zvěřina, učitel v Bubenči; vp. Václav Černý, katecheta ústavu učitelek, a slečna Emma Hanouskova.

Jednota naše čítá již znamenité mecenáše i dobrodince. Monsignore František Hrádek, generální vikář a praelat arcijáhen metropolitní kapitoly, přistoupil za skutečného člena, složiv na hotovosti 200 zl. Vdp. kanovník Dr. Antonín Skočdopole, redaktor »Anežky«, »Ludmily« a »Václava« v Budějovicích, zaslal již opětné značné obnosy od různých dobrodinců a šlechetných dárkyň. Monsignore Karel Jaenig daroval karton Seitzův, dle něhož světice naše malována jest v římském kostele del Anima; zvěčnělý kanovník a děkan Perucký, František Daneš, byl prvním z řady duchovenstva, který v závěti pamatoval na klášter bl. Anežky. Šlechetnost a vlastenectví českého kněžstva jest nám rukojemstvím, že nebyl posledním.

Jednota naše čítá členů: zakládajících 1, skutečných 26, přispívajících 66, podporujících 161, úhrnem 254 členů.

S jakým výsledkem setkala se druhá tato hospodářská činnost ředitelstva, ukáže zpráva pokladniční, vykazující čistého jmění 6564 zl. 50 kr., které vázaného klade Jednota naše dnes v den jmenin blahoslavené patronky naší, Anežky Přemyslovny, k nohoum jejím. Jeť to první dar lásky a vděku, který nejvroucnější ctitelé její z veškerých končin koruny české zaslali na obnovu památníku štědrotou její zbudovaného, svatým životem jejím posvěceného, v němž i panenské tělo své složila k dočasnému odpočinku. Nám svatostan a hrob její jest vzácnou a milou relikvií. Nedopustíme, aby skvost umělecký a drahokam český zmizel s povrchu zemského. Toho bohdá nebude, aby národ český zapomněl na svou patronku. V bývalé kráse zaleskne se zase skvost architektonický, residence a hrob bl. Anežky České; zmizí prach, který dosud zastiňuje lesk drahokamu. První hřivnou na obnovu svatostanu Tvého, dcero královská a nevěsto Beránka nebeského, v den svátku Tvého klade Ti do rukou Jednota Tobě zasvěcená.

V svatvečer bl. Anežky Přemyslovny, dne 1. března 1894.

F. J. Lehner, t. č. tajemník. — Dr. V. Horák, t. č. předseda.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc březen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro c. k. gymnasium v Kolíně. — Ciboria: pro J. Milost nejd. p. biskupa dra Fr. Bauera v Brně; stříbrné, rytinou bohatě ozdobené: pro dp. Fr. Hallu, faráře ve Vrchoslavicích na Moravě. — Monstrance: pro J. Milost nejd. p. biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích na Moravě; pacifikálu: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově; dvou kalichů: pro dp. Ondř. Králíka, faráře ve Višňové na Moravě a pro dp. Tom. Pelnáře, faráře v Rošperku. — Nádobky tři pohromadě na sv. oleje: stříbrné: pro dp. Jos. Vaverku, faráře ve Vícově na Moravě a pro dp. Fr. Touška, faráře v Albrechticích; cínové: pro dp. Václ. Dvořáčka, faráře v Kostelní Lhotě a pro dp. Fr. Kováře, faráře v Rájci. — Nádobky stříbrné pro sv. olej k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Heidera, faráře v Renotách na Moravě a pro dp. Fr. Touška, faráře v Albrechticích; pozlacené: pro dp. Ondř. Králíka, faráře ve Višňově, pro důst. farní úřad ve Vel. Újezdě a pro dp. Jana Babora, faráře v Kněžicích. — Patenky k nemocným: stříbrné: pro dp. Fr. Heidera, faráře v Renotách a pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově; pozlacené: pro Jos. Mikuláška, faráře v Hobzí, pro dp. Ondřeje Králíka, faráře ve Višňové a pro dp. Jana Babora, faráře v Kněžicích. — Kropáčky: stříbrný: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově; pakfonkové: pro dp. Fr. Převrátila, faráře v Tachlovicích, pro dp. Fr. Vyšína, faráře v Borku-Suchomastech a pro důst. farní úřad v Předhradí. — Konvička s miskou ku křtu: pro vdp. Václ. Dvořáčka, os. děkana v Červ. Kostelci. — Mešní konvičky: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích a pro dp. Fr. Vyšína, faráře

v Borku-Suchomastech. — 6 oltářních svícnů: pro J. Exc. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Kaditelnice z pakfonku: pro dp. Jindřicha Stürzenhofera, faráře v Kateřinkách u Opavy, pro dp. Fr. Převrátila, faráře v Tachlovicích a pro J. Exc. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — Kropenky: pro vys. dp. preláta dra Klementa Borového na Hradčanech a pro dp. Jos. Jíšu, faráře v Nové Vsi. — Stroj na pečení hostií: pro důst. františkánský klášter ve Voticích. — Schránka na hostie: pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích. — Nádobky na mytí prstů: pro dp. Fr. Kováře, faráře v Rájci na Moravě a pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích.

Rozličné. Tabernakl: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách. — Sošku vzkříšení Páně: pro sl. purkmistrovský úřad v Nýřanech. — Obraz sv. rodiny: pro dp. Vojtěcha Laurera, faráře v Úterým. — Missály: pro vdp. Jana Bergra, faráře v Hnojicích na Moravě, pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích a pro c. k. gymnasium v Kolíně. — Pultík pod mešní knihu: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově. — Kříže: pro dp. Ad. Pažouta, faráře v Sadské, pro dp. Fr. Soukala, faráře v Lubnici a pro sl. purkmistrovský úřad v Nýřanech. — Harmonické zvonky: pro ct. pana Jos. Linharta ve Skupicích, pro dp. Gerl. Dvořáka, novicmistra na Strahově, a dva pro dp. Fr. Chudobu, faráře v Cetechovicích.

Paramenty. Kasule: bílá: pro důst. klášter benediktinský v Praze; bílá s vyšitým palliovým křížem: pro ctih. p. Em. Janků, bohoslovce v Brně; bílá, bohatě vyšitá: pro blahorodou paní N. N. v Krakově; bílá svátební: pro vp. Fr. Klimeše, kooper. v Měříně na Moravě; dvě bílé, červená, černá a fialová: pro c. k. gymnasium v Kolíně. — Pluviály: bílý nádherný: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; červené: pro nejd. p. velkopřevora řádu maltézského v Praze a pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech. — Stola bohatě vyšitá: pro vp. Fr. Klimeše, kooperatora v Měříně; bílá a fialová: pro sl. zádušní úřad v Praze. — Pláštíky na ciborium: dva pro vys. dp. dra Fr. Krásla, kanovníka na Hradčanech, pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově a pro dp. Tom. Kubíčka, faráře v Mor. Ostravě. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro vp. Václ. Čecha, kaplana v Železné Kapli v Korutansku, pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro dp. Jos. Pohla, faráře v Borohrádku. — Vela: bohatě zlatem vyšité: prov dp. M. Hubra, ředitele bisk. semináře v Celovci, pro vp. E. Vaisa, kaplana v Hostivařích, pro blahorodého pana dra Fr. Rašku, lékaře v Staňkově, pro ct. pana Mich. Horaždovického ve Vršovicích a pro c. k. gymnasium v Kolíně. — Vela do Božího hrobu: pro dp. Karla Hüttnera, faráře v Kienburku v Korutanech, pro důst. augustianský konvent ve Vrchlabí, pro důst. farní úřad v Mostu a pro sl. správu všeob. nemocnice v Praze. — Nebesa: pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech — Korouhve kostelní: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze, pro dp. Karla Kotrbelce, faráře v Babicích a pro dp. Fr. Převrátila, faráře v Tachlovicích. — Prapor skvostný s vyšitými obrázky, s okrasami a nápisy zlatem vyšitými: pro sl. společenstvo obuvníků pražských; prapor hasičský: pro blahorodého pana J. Hakla, továrníka v Jilemnici. — Antipendia: pro důst. farní úřad v Kmetnovsi, pro blahorodou paní Marii Maškovou, majitelku velkostatku v Kuňovicích a pro dp. Jana Čapka, administr. ve Vel. Maršovicích. — Poláště oltářní: pro blahorodou paní Josefu Šmídovou, choť nadlesního v Branné. — Birety: 16 pro ctih. p. Václ. Šťastného, bohoslovce v Litoměřicích; po jednom: pro blahorodou paní Kateřinu Kauckou v Neratovicích a pro dp. Fr. Syllabu, katechetu v Kolíně. — Zástěnky do tabernáklu: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro dp. Fr. Kostena, faráře v Čachotíně. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernáklu: pro vp. Jana Rašku, kaplana v Želeticích, pro dp. Fr. Kováře, faráře v Rájci a pro dp. Fr. Kostena, faráře v Čachotíně. — Pytlíčky hedvábné na nádobky pro sv. olej: pro dp. Fr. Einotha, faráře v Renotách, pro dp. Ondř. Králíka, faráře ve Višňové, pro dp. Jana Babora, faráře v Kněžicích, pro důst. farní úřad ve Vel. Újezdě a pro dp. Fr. Touška, faráře v Albrechticích. — Komže pro ministranty a kostelníky: pro dp. Leop. Hrubého, faráře ve Kdousově, pro dp. Fr. Převrátila, faráře v Tachlovicích a pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích na Moravě. — Koberec na stupně oltářní: pro důst. farní úřad v Nechvalicích.

Prádlo kostelní. 3 alby a 2 rochety: pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném; dvě plachty oltářní a cingulum: pro dp. Karla Hüttnera, faráře v Kienburku; 2 alby, 2 cingula, 2 humerale, 2 korporale a 6 purifikatorií: pro vp. J. Vlasáka, kaplana v Loktu; alba, cingulum a humerale: pro blahorodou paní Kateřinu Kauckou v Neratovicích; 3 korporale a 4 ručníčky: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově; 3 rochety: pro dp. A. Cyr. Stojana, faráře v Dražovicích; alba, rocheta, 3 plachty oltářní, 6 purifikatorií a 6 ručníčků: pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech; 6 cingulí: pro důst. farní úřad v Boru a 6 korporalií: pro důst. farní úřad ve Slivenci.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHODA“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna „Politiky“ v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 4. **V Praze, dne 30. dubna 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Románské exkurse. (103.) Bývalý kostel sv. Petra a Pavla v Čestinkostele. — Exkurse přechodní. 2. Kostel sv. Jana Křtitele ve Svojšicích. — Farní chrám Páně sv. Jiljí v Moutnicích. (Dokončení.) — Z Akademie křesťanské: Osmnáctá výroční zpráva Akademie křesťanské za rok 1892 a 1893. Zpráva za měsíc duben.

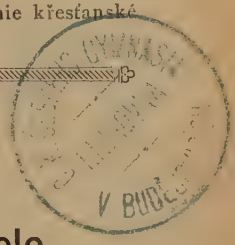

Románské exkurse. (103.)

Napsal F. J. Lehner.

Bývalý kostel sv. Petra a Pavla v Čestinkostele.

Pilný a svědomitý badatel archaeologický, kněz Antonín N. Vlasák, uveřejnil v II. ročníku »Památek archaeologických«*) popis kostela sv. Petra a Pavla v Čestinkostele s podrobnou zevrubností, kterou spisy jeho se vyznačují. Jelikož starý památník tento r. 1857 ještě stávající od těch dob beze stopy zmizel, tázal jsem se dp. faráře, Heřmana Haasera, zdali se někde nezachovaly alespoň význačnější částky architektonické v popisu Vlasákově uvedené, anebo alespoň nějaké vyobrazení bývalého kostela farního. Z obšírné odpovědi, kterou dp. farář s nevšední laskavostí mně zaslal, jsem seznal, že z bývalého kostela románského ničehož se nezachovalo. Pátral však po osadě po nějakém vyobrazení, které skutečně v jedné rodině se zachovalo. Jest kresleno tužkou a to dosti věrně. Kreslil onen kostel jistý varhanář, jehož synové výkres otcův chovají na památku. K nákresu přičinil přeochotný zasýlatel spoře sice zaznamenané, přece však důležité výpisky z knihy památní, jimiž popis Vlasákův částečně se doplňuje. Z vypůjčeného nákresu a z obou popisů lze představiti si zcela jasně a určitě obraz památníku s povrchu země bohužel smeteného, jímž doplňuje se řada podobných budov románských po vlasti dosud zachovaných.

Vlasák popisuje kostel, jak následuje: »Čestinkostel, městečko kraje Čáslavského, okresu Janovického, $1^1/_2$ hodiny jižně od okresního města Uhlířských Janovic vzdálené, rozprostírá se na vysoké, hornaté krajině na temeni vrchu k jihu a západu mírně skloněného, a náleželo před zrušením patrimoniálních úřadů k rozsáhlému císařskému panství Kácovskému. Císař Ferdinand jest nyní patronem kostela zdejšího. Čestinkostel (v obecné mluvě pouze Čestín), za našich časů městečko sice nepatrné, slyne nicméně znamenitou minulostí, co sídlo slavných někdy dynastův Slavatův ze Chlumu a Košumberku, kteří zde na nádherném hradě během 16. století vládli, a co rodiště známého Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka,

*) Památky archaeolog., II., str. 315.

nejznamenitějšího to muže věku svého. Z toho panského sídla spatřuje se sice již jen nepatrná, potud obydlená část; ale při něm stával ode dávna, a stojí podnes farní chrám ss. Petra a Pavla, a ten právě nás do Čestinkostela přivádí. Již Balbín ve svých historických smíšeninách (Miscellanea hist., lib. III., cap. X.) uvádí kostel zdejší mezi znamenitějšími chrámy v Čechách, vynikající svou vystavností, starožitností, jakož i bohatým nadáním při něm bývalým. Chrám ten jest ale již věkem velmi sešlý, a jeho obmezené prostory daleko nestačí pro rozmnoženou lidnatost farní osady; pročež má býti, jak se proslýchá, novým nahražen. Nová tato svatyně bude zajisté důstojný pomník, hlásající ještě pozdnímu potomstvu dobu blahoplodného přebývání J. Ap. V. císaře Ferdinanda Dobrotivého mezi Čechy; na nás však tím více nutnost doléhá, abychom nynější starý, v nejednom ohledu pamětihodný chrám blíže prohlédli a popsali. Na první pohled neslibuje sice velké zajímavosti, přistupme ale k prohlédání jednotlivých částí. Do vnitř vede vchod se strany polední, a jím se vejde do kaple na způsob poboční lodi k chrámu přistavěné a třemi otvory s ním spojené, 41′ 6″ dlouhé, 10′ 2″ široké. Jeden z těch otvorů jest původní portál kostela, ve své původní podobě dosti dobře zachovalý.

Sloh toho portálu jest románský, výška otvoru vchodového obnáší 6′, šířka 2′ 8″. Po stranách rozestaveno jest po dvou sloupcích s hlavicemi listím ozdobenými, a nad těmito spočívají oblouky kruhové bez ozdob; v poli nade vchodem jednoduše vytesáno znamení kříže. — Loď kostelní jest 48′ dlouhá, 17′ 2″ široká, kterážto skrovnost jest spolu důkazem, že stavba svatyně té do oněch dávných dob sahá, když pro řídkou lidnatost taková prostora tu ještě stačila. V pozadí lodi vznáší se nízké emporium, jakých se v kostelích románských zhusta nalézá, v kterých kollatorové a vznešenější osoby službám Božím přítomni bývali. Proto také býval vchod do emporia ze zámku po kryté chodbě, nyní již odstraněné. Emporium slouží nyní s přistavěnou dřevěnou pavlačí za kruchtu, spočívá na dvou obloucích, které se uprostřed opírají o sloup, a ten opět pozornost naši poutá. Sloup jest 3′ 4″ vysoký, z červeného pískovce tesaný a tak dobře zachovaný, jakoby byl nedávno z rukou kameníkových vyšel. Hlavice sloupu má podobu kostky na dolejší částce zakulacené, uprostřed na všech čtyrech stranách stejně vyduté; hořejší část vroubena jest pěkně rytou ozdobou po každé straně jiného spůsobu. Hlaveň sloupu jest hladká až k zemi, neboť podkladku není, jako ve mnohých románských kostelích v Čechách. — K straně východní bylo v čase pozdějším (nepochybně ale již v druhé polovici 13. století) na místě okrouhlé apsidy za příčinou, aby se rozsáhlejší prostory vyzískalo, nynější gotické presbyterium vystavěno, které má 24′ délky, 18′ šířky, a gotickým žebrovým klenutím opatřeno jest. Oltáře a obrazy v něm vystavené jsou vesměs ceny všední. K jihu u presbyteria stojí sakristie. V kostele nalézá se podzemní hrobka, obsahující prach patronů jeho. Na západním průčelí kostela vypíná se čtyrhranná věž slohu románského, která náleží k nejzajímavějším potud zachovalým stavbám toho druhu u nás. Jest ve zdech 61′ 6″ vysoká, 14′ široká, ze čtvercového kamene stavěná, jen částečně ovržena. Hlavní její ozdobou bývalo osmero krásných oken v hořejších patrách, na každé

straně po dvou nad sebou umístěných. Každé okno bylo dvěma pěknými sloupky z červeného pískovce na tři díly rozděleno a do tří obloučků sklenuto, tak že se v celku 24 takových okének počítalo, z nichž každé ve světlosti 5′ 2″ vysoké, 2′ 8″ široké bylo. Sloupky ty jsou slohu románského. Hlavice jejich mají podobu kostky k spodní straně zaokrouhlené, v plochách prohloubené; hlavně jsou štíhlé, podnoží ale složeno z několika lištev a žlábků prutových kolem hlavní běžících. Tak to bývalo původně. Avšak zvenčí již této ozdoby nelze spatřiti: okna dolejší jsou totiž na všech stranách zazděna, v hořejším oddělení jsou ale u oken prostřední otvory zdí vyplněny, ano i sloupky cihlami vyrovnány, aby takto s hladkou zdí věže souhlasily. Uvnitř věže ale, zvláště u zvonů, kdežto na mnoha místech zídky odpadaly, velmi dobře jejich původně ušlechtilou formu ještě rozeznati můžeme. Na štěstí zachovaly se ale sloupky všecky, a pomoc tedy snadná. Když se totiž zídky odstraní, objeví se opět všech osmero oken, a v nich šestnáctero sloupků ve své původní kráse, v jaké asi před sedmi sty lety rukou uměleckou vyvedeny byly. Prkenné bednění neb okenice mohou tutéž službu vykonati co dosavadní zazdění, totiž chrániti vnitřek před větrem, deštěm a sněhem. Lze se nadíti, že při nastávající obnově chrámu na tuto okolnost slušný ohled vzat bude. Zdi věže byly v pozdějším čase sice maltou ovrženy, ta ale zvláště na západní straně již opět zcela opadala; na římsách pod střechou objevuje se řada malých poloobloučků, vinoucích se po všech čtyrech stranách věže. Toliko střecha pochází z dob novějších; jest to šindelová báně podoby cibulovité, nad níž se vznáší lucerna, malou plechem pobitou bání krytá, a kohoutem nad makovicí ozdobená.«

Jak před tím románská věž svrchu se zakončovala, doplňuje památní kniha farní, kde na str. 38. jest poznamenáno:

R. 1805 byla kostelní věž Čestínská velice přeměněna. Bývala druhdy mnohem vyšší, střecha jehlanci podobná, nad zdivem zvonice se zábradlím, kde bylo lze pohodlně obcházeti a která ze zdi skorem půldruhého lokte do šířky přečnívala. Zvonění bylo velmi krásně a daleko slyšeti. Jelikož však krov zcela spuchřelý sřícením hrozil, byl v uvedeném roce za ředitele Františka Hosra a farního administrátora Athanasia Reitharka úplně snesen. Stolice pro zvony spustila se mnohem hloub do věže, kde zvony neměly dostatečného místa, a jelikož zvuk dušen byl, nebylo je také daleko slyšeti. Na zdivu zřízena jest střecha podobná, jako dříve.

R. 1813 udeřil blesk do věže, poškodil značně střechu... teprve r. 1820 byla poškozená střecha, kterou prozatím prkny zapažili, dvojnásobnou kupli znovu zřízena, jak dosud se spatřuje.

Byla tudíž nad zdivem věže druhdy postavena zvonice dřevěná, budovu věže na způsob podsebití přečnívající, jak dosud v nemnohých případech, na př. při kostele sv. Jiljí v Milevsku se zachovala. Zvonice takové, vysokou stře-

chou stanovou kryté, bývaly rázovitým znakem starých věží románských.

»Původ chrámu Čestinkostelského nikterak se určiti nedá; sahá totiž do oné šedé dávnověkosti, ze které se nám žádných bezpečných zpráv toho druhu nedochovalo. Balbín sice tvrdí, nevědomo s jakým důvodem, že býval Čestinkostel sídlem rytířů Templářských,*) jejichž řád v Čechách, jak povědomo, r. 1312 vyhynul. Odůvodněné zprávy historické o Čestinkostele nepřesahují rok 1350, kdežto se totiž mezi farními v dekanátu Štěpánovském objevuje.«**) Historické zprávy věků nápotomních tuto se pomíjejí.

O bývalém zámku píše Vlasák, jak následuje: »Až do prodaje statku r. 1713 sloužil zámek Čestinkostelský vrchnosti zdejší za obyčejné sídlo, od té doby ale byl opouštěn a zanedbáván, ana vrchnost na zámku Kácovském bydlela, tak že podnes malá část z něho se zachovala, sloužící za obydlí myslivci, zahradníkovi a j. Stávalť při kostele na dosti znamenité výšině, a skvěl se odtud nádherně po hornatých krajinách, daleko k západu před ním rozprostřených. Ze zbytků a ze základů dá se jeho někdejší podoba ještě uhodnouti. Tvořil totiž podlouhlý čtverhran, obklopující prostoru rozdělenou příčným výstupkem na dva dvory. Z toho příčního stavení zbyla ještě větší část s průjezdem, který oba dvory spojoval, k ní přiléhá zbytek severního křídla s kamennými pavlačemi uvnitř, jaké nepochybně okolo celého zámku běžely; brána a okna prozrazují původ ze 16. století. Podzemní sklepy, dílem sesuté, a základy ukazují na znamenitou rozsáhlost celého stavení. Po straně západní viděti také ještě stopy dvojnásobných příkopů a náspů, které táhnouce se úbočím hory hrad do širokého polokruhu obkličovaly; nyní jest stráň ovocným stromovím vysázena.

Zámek hledíval a kostel hledí potud svým východním průčelím na podlouhlé čtyřhranné náměstí, obklopené domky výstavnosti na větším díle skromné.«

*) Balbini Miscel. hist. lib. III. cap. X.
**) Památky I., str. 79.

Exkurse přechodní.

2. Kostel sv. Jana Křtitele ve Svojšicích (dek. Prácheňský).

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

Na západ od mythického Svatoboru, nedaleko Vodolenky, svojí bájí o pohanské panně Vodolence v Sušickém okolí dobře známé, rozkládá se tichá ves Svojšice se zajímavými zbytky staré tvrze a starobylým kostelem bez věže.

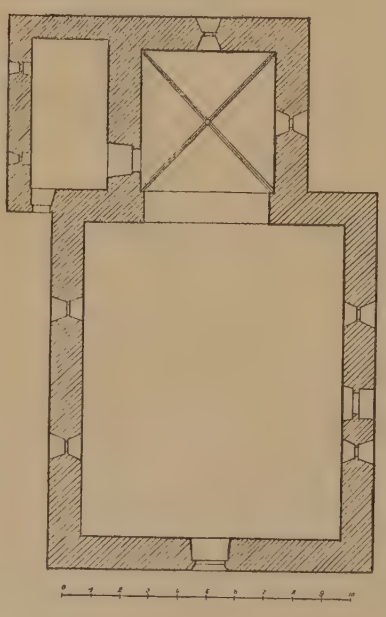

Do jeho podélné, rovným stropem kryté lodi vchází se od jihu prostým vchodem polokruhově sklenutým nebo od západu ozdobným portálem, před nímž byla vystavěna v pozdějších dobách kobka. Portál podobá se co do rozvržení značně portálu v nedalekých Zbynicích, ač tento bohatším článkováním, přesností forem i zachovalostí nad Svojšický daleko vyniká. Jeho ostění skládá se ze dvou oblounů ze soklu vybíhajících a ve vrcholu lomeného oblouku ukončených a z oblého sloupku, jehož patka skládá se z podvalu a homolého kužele, hlavice pak ze dvou homolých kuželů, půdicemi na sobě položených; hlavice ta podporuje oboun ve vrcholu lomeného oblouku s protějším spojený.

Popsané hlavice jsou charakteristickou známkou pozdně románských a přechodních staveb pošumavských. Kromě Svojšic nacházejí se na por-

tálech ve Zbynicích, Budětících*), Strakonicích, Řepici, Křištíně, Bezděkově a snad i jinde.

Loď otevírá se lomeným, nečlánkovaným obloukem vítězným do čtyřbokého kněžiště, které ze středu lodi poněkud k severu jest pošinuto a sklenuto křížovou klenbou gotickou s mocnými, značně vystouplými žebry pětibokými. Ta vystupují z konsol, kdysi skulpturami ozdobených, jsou náběžníkem sesílena a končí v okrášleném závěrníku.

Původní okna v presbytéři i v lodi byla asi v 18. století nevkusně rozšířena. Současně vystavěna byla na jihu lodi kaple s oltářem a obrazem sv. Barbory od Pocha z r. 1864. Pozornost archaeologovu poutají náhrobky Běšínů z Běšin, jimž Svojšice patřily na konci 17. a počátku 18. století.

Malými dveřmi s polokruhovým obloukem, jehož hrana jest sříznuta, vstupujeme do původní sakristie s valenou klenbou. Ze dvou okének zachovalo západní podnes starobylou podobu, jsouc nepatrných rozměrů a na venek značně vyšpaletováno.

Z chudé historie chrámu budiž připomenuto jen to, že r. 1350 byl farním. Majiteli práva podacího připomínají se od r. 1396 páni Cílové ze Svojšic. Roku 1574 nebylo zde duchovního správce.*) Roku 1589 byl zde evangelický kněz Tomáš Eberle, který odtud přišel do Sušice a pak na Zdouň. Po válce třicetileté nebylo zde dlouho duchovního správce, a pobožnosti odbýval buď děkan Sušický neb farář Petrovický.**) R. 1713 Ludmila Frant. Kocová z Dobrše, vdova po Lad. Zikmundovi rytíři Běšínovi z Běšin obnovila a nadala dle poslední vůle svého manžela faru Svojšickou.***)

*) »Method«, XVI., 137.

*) Památky archaeolog., VIII., 389.

**) Dr. Gabriel: Král. město Sušice a jeho okolí. 87. 236.

***) Trajer: Hist.-stat. Beschreibung der Dioecese Budweis.

Farní chrám Páně sv. Jiljí v Moutnicích na Moravě.

Podává Emanuel Janků, bohoslovec v Brně. (Dokončení.)

Po Antonínu Abzugovi přišel 19. února roku 1832 ze Židlochovic tamější kaplan František Früh, nar. r. 1797. V listopadu r. 1840 povolán zpět do Židlochovic.

Nástupcem jeho stal se 1. ledna r. 1841 Matouš Beyl, před tím kooperator v Šitbořicích. Narodil se r. 1798. Jest prvním farářem Moutnickým, neboť za něho byla lokalní kuracie Moutnická r. 1842 povýšena na faru. V březnu r. 1849 vyměnil si Matouš Beyl faru s Janem Netterem.

Ani Jan Netter, rodák Brněnský, v Moutnicích dlouho nepobyl, neboť již 1. března r. 1852 vyměnil si místo s farářem Šardickým Janem Budinským.

Jan Budinský narodil se r. 1798 v Kočích v Čechách a býval u sv. Jakuba v Brně kaplanem. Zemřel v Moutnicích 31. prosince r. 1857.

Po něm se stal 1. dubna r. 1858 farářem Moutnickým Antonín Šimeček, před tím zdejší administrátor. Narodil se r. 1826 v Račicích a vysvěcen byl r. 1851. Roku 1872 postižen byl choromyslností.

Tu byla našemu milému »Kukátkáři« dp. Václavu Kosmákovi svěřena důvěra, aby zastával Ant. Šimečka, dokud by dlel v ústavě choromyslných. Roku 1873 postaral se o missie, kterézto slovutnými kazately z Tovaryšstva Ježíšova dp. J. Křt. Votkou a vp. Jos. Svobodou s velikým zdarem konány byly. Lidumilné povaze jeho podařilo se pomocí nepatrných dárků chrám Páně krásně vymalovati, nad to věž chrámovou novým zvonem v ceně 1000 zl. obohatiti Dne 9. prosince r. 1877 presentován byl vysokorodým p. hrabětem Egb. Belcredim na faru ve Tvarožné. Roku 1893 stal se farářem v Prostoměřicích u Znojma.

Nynějším farářem jest dp. Frant. Jančík, naroz. r. 1848 v Něčicích na Hané, vysvěcen r. 1871.

Z kaplanů sluší zvláště jmenovati Slováka Jiřího Slotu-Rájeckého, vlastence to vynikajícího, básníka a spisovatele. Narodil se r. 1819 v Rajci ve stolici Trenčanské z rodičů rolnických. Roku 1838 vstoupil do semináře v Brně. Přišel do Brna jsa polovičním Maďarem a teprve čilým životem národním a literárním, jaký tehda alumni pěstovati se jali, přiveden jest k vědomí svých národních povinností. Vysvěcen byv na kněžství r. 1842 kaplanoval po 3 léta v Moutnicích. Vedle povinností kněžských zabýval se pilně studiemi zvláště jazyka a literatury české. V Moutnicích ztrávil utěšené chvíle, jsa milován od svých osadníků. Sepsal tu »Zrcadlo maličkých«, básničky, bajky a pověsti s obrázky. Od roku 1845—1852 byl kaplanem v Šaraticích. Pak se stal gymn. prof. v Báňské Bystřici a r. 1861 farářem v Tuříně na Slovensku. Zemřel r. 1882.

Roku 1860 byl tu kaplanem vdp. Jakub Kapusta, nyní kanovník král. kapitoly v Brně.

Patronát fary Moutnické, do arcikněžství Slavkovského a děkanství Klobouckého přislušné, má nyní Františka kněžnaz Liechtensteinů, majitelka velkostatku Šitbořického.

Farní budova jest přízemní s 3 pokoji pro faráře a 1 pro kaplana. Střecha její, jak již výše podotknuto, 30. srpna r. 1829 shořela. Na útraty patronovy byla pak novou břidlicovou střechou nahražena.

Škola založena nepochybně spolu s farou r. 1784. Roku 1830 vyškolily se Těšany, r. 1881 Nesvačilka. Roku 1882 vystavěna nová dvojtřídní škola.

Osada farní čítala r. 1790: 1100 osadníků, nyní jich má 2539, a mimo Moutnice patří k ní:

Rozářín, obec s Moutnicemi spojená. Má 296 obyv., z nichž 278 katol. Vznikla r. 1784 z bývalého Moutnického dvoru »Rozářín« zvaného, majetku to kláštera svatoanenského na starém Brně.

Nesvačilka, ves půl hod. sev. od farní osady vzdálená, čítá 362 obyv., vesměs katolíků. Povstala r. 1715 z bývalého dvora Začanského, jak o tom svědčí zápisky v tamním obecním archivu chované. Do r. 1783 byla přifařena do Újezda, odtud náleží do Moutnic. Má jednotřídní školu.

Těšany, ves třičtvrtí hod. vých. od Moutnic vzdálená. Čítá 1091 katol., 56 prot. a 7 židů. Jest tu zámek. V zámku bývala kaple, dokud byli Dominikáni

majetníky zdejšího panství. Památky kaple té jsou dosud, zejména velmi pěkná socha P. Marie; byla opravena a r. 1879 postavena na hlavním oltáři v Moutnicích; když byl r. 1887 nový oltář pořízen, nebyla více postavena na oltář, nýbrž na zeď presbytáře. — Již r. 1277 darovala Anežka, dcera Bočka hraběte z Berneggů, zakladatele to kláštera Žďárského, klášteru tomuto třetinu Těšan. Roku 1377. daroval tu Beneš z Wildenberka-Búzova Brněnskému klášteru Dominikánů dvůr, 18 lánů a několik dvorců s tou podmínkou, aby důchodů z nich až do své smrti užíval Benešův bratr Mikuláš, rytíř německého řádu. Majetek kláštera Žďárského v Těšanech přešel později na klášter Dominikánek v Brně, kterýž jej pak 15. dubna 1666 odprodal za 2000 zl. klášteru Dominikánů, tak že od té doby měli Dominikáni Brněnští v držení celé Těšany až do zrušení kláštera r. 1784. Poslední řeholní správce statku Těšanského pochován jest v kostele Moutnickém. Statek ten, jehož cena odhadnuta na 296 915 zl. 43 kr. víd. mince, byl pak dán napřed v nájem a r. 1807 prodán. Nynější majitelkou statku Těšanského jest paní Leopoldina Weissová. — Do r. 1835 býval v Těšanech pivovar. Hřbitov byl založen r. 1849. Škola jest trojtřídní.

Šenkovice Horní, dvůr 1 hod. od Moutnic vzdál. s 31 obyv. Na jeho místě stávala ves. V držení vsi této byl Leo Klobouckỳ. Když r. 1209 s manželkou svou založil klášter premonstrátský v Zábrdovicích u Brna, odkázal jemu, dětí nemaje, veškeren statek svůj, tak že panství Klobouckè s Bohuměřicemi, Borkovany, Diváky a Šenkovicemi klášteru patřívaly. — V Šenkovicích byla již r. 1278 fara. Tenkráte tu byl farářem jakýsi Jan, r. 1322 Petr.*) Roku 1509 odstoupil opat Ondřej Šenkovice i s farou Janu Petrovskému z Hrochova Tento však již r. 1511 odstoupil je klášteru Dominikánů. Fara se připomíná ještě r. 1511. Když však r. 1552 král Ferdinand I. ves přejal, byla již zpustlá.

Šenkovice Dolní, dvůr 1 a půl hod. od Moutnic vzdálený se 17 obyv. Patří jako předešlý ke statku Těšanskému.

Mařín, dvůr tři čtvrtí hod. vzdálený se 121 obyv. Dvůr tento jakož i předešlý jest majetkem arciv. Albrechta. Pamětihoden jest hořkou vodou, jež se zde prýští, avšak českým a uherským vodám se nevyrovná.

Konečně jest přifařen Hastrmánek, mlýn vodní, 1 hod. vzdálený, s 5 obyv.

*) Cod. dpl. Morav. IV. 336., VI. 158.

Z Akademie křesťanské.

Osmnáctá zpráva výroční o činnosti Akademie křesťanské v Praze za rok 1892—1893.

Z příčin zmíněných v provolání ze dne 2. března r. 1894 zahájena byla od poslední valné hromady v Akademii křesťanské důležitá činnosť, jejíž účelem bylo, na základě zkušeností nabytých upraviti prospěšně stanovisko správy Akademie.

K tomu konci ředitelstvem svěřeno již ve schůzi 8. února 1892 p. t. pp. prelátu dru Borovému, prof. Drozdovi a řediteli dru Doubravovi snášeti se o změně článků 5. a 7. stanov odboru pro výtvarné umění, což se též stalo návrhem, aby zněl příště § 5.: »Jak složen jest výbor. Výbor záleží z 8 údův...« (místo dřívějších 12 údův) a v § 7. pojat byl přídavek: »Ředitelstvo Akademie má právo, vykonávati bezprostřední vrchní dozor nad paramentním ústavem Akademie křesťanské..«, k čemuž podotknouti sluší, že paramentním ústavem, o němž v tomto přídavku zmínka se činí, rozuměti jest výrobu nejen rouch bohoslužebných, nýbrž všech děl Akademii svěřených.

Když valná hromada 20. června 1892 až do jednoho hlasu přijala jednomyslně návrh tento a Jeho Eminenci nejdůstojnější arcipastýř František de Paula kardinál Schönborn i veleslavné c. k. místodržitelství (vynesením 23. srpna 1892, č. 91.041) změnu potvrdili, zahájilo ředitelstvo s odborem pro výtvarné umění ve smyslu změněných článků další činnosť svoji.

Předně k oživení vzájemného styku zvoleni byli z ředitelstva p. t. pp. dr. Václav Frind a dr. Josef Doubrava do odboru uměleckého, a když za jejich účastenství důkladně tam pojednáno bylo, kterak bezprostřední dozor ředitelstva v paramentním ústavu ve skutek uvésti, usneseno k návrhu dra Doubravy ve schůzi ředitelstva

5. prosince 1892 zvoliti do umělecké sekce za komisaře provisora kníž.-arcib. semináře dp. Eduarda Šittlera, jenž by byl orgánem onoho dozoru v mezích mu vyznačených.

Potom zmocněn byl dr. J. Doubrava, aby se členy odboru uměleckého pp. Hammerschmídem a Šittlerem zjistil podrobnou inventurou, jaký jest stav jmění Akademie a do které míry důvodny jsou žaloby roztrušované. Výsledek dlouhé práce ředitelstvu na vědění dán ve schůzi 17. dubna 1893.

Nyní usneslo se ředitelstvo, osvědčiti veřejnosti péči svoji o správné a spolehlivé řízení Akademie zvláštním provoláním, jehož znění především by Jeho Eminenci nejdůstojnějšímu panu kardinálu Schönbornovi co protektoru Akademie ku schválení se předložilo a potom i ostatním nejdůstojnějším Ordinariátům českomoravským zasláno bylo, než by s jeho uveřejněním duchovenstvu, patronátním úřadům a v listech se počalo.

Provolání, jež níže podáno, došlo skutečně nejen schválení nejdůstojnějšího protektora, nýbrž i svolení, aby ordinariátním listem arcidiecése Pražské důstojnému duchovenstvu sděleno bylo.

Vzácná blahovolnosť Jeho Eminencí ku snahám ředitelstva a přesvědčení, že nemenší přízně doznávala a budoucně též doznávati bude Akademie při ostatních nejdůstojnějších ordinariátech, mocně oživuje naději, že úsilí její o rozkvět posvátného umění i přes různé překážky vždy vzácnější a skvělejší ovoce ponese.

Nelze v naději této nezmíniti se o ujistění přízně, daném nejdůstojnějším panem arcibiskupem Olomouckým drem Theodorem Kohnem vůči p. t. pp. profesoru Františku Sequensovi a Msgru Lehnerovi, kteří z ředitelstva vysláni byli, doporučiti Jeho knížecí Milosti zájmy Akademie.

Co tuto vyloženo, dojista s dostatek vysvětlí, proč odchylně od § 12. stanov nebyla svolána roku 1893 řádná valná hromada. Nechtěloť ředitelstvo, přihlížejíc i k tomu, že nemoc pana předsedy k tomu přičiňovala, aby odročena byla valná hromada — s prací na polo hotovou předstoupiti před shromáždění, a dříve ji vykonati nemohlo.

Se zřetelem k této okolnosti jest pojati v letošní zprávu sdělení o valné hromadě ze dne 20. června 1892, a událostech, které z té doby se sběhly.

Valná hromada dála se za předsednictví p. t. pana preláta dra Klementa Borového u přítomnosti 37 členův, majíc předmětem volbu předsedy, místopředsedy a několika členů ředitelstva, pak výše zmíněnou poradu o změně §§ 5. a 7. stanov odboru výtvarných umění.

Předsedou zvolen opětně jednomyslně pan prelát dr. Klement Borový, místopředsedou 28 hlasy pan architekt J. Mocker, kdežto na p. architekta Barvitia připadlo 9 hlasů; do ředitelstva zvoleni p. t. pp.: Karel Bílý, František Brusák, dr. František Krásl, Ferdinand Warter.

Že za dlouhého rokování čas velmi pokročil, upustilo se od přednášky, již činiti hodlal Msgr. Ferdinand Lehner.

Následkem volby výše zmíněné, která v pozdější schůzi ředitelstva doplněna ustanovením vdpp. velmistra dra V. Horáka za pokladníka, dra Jos. Doubravy za jednatele a dra K. Vondrušky za zapisovatele, zasedali v ředitelstvu tito p. t. pp.: Předseda: prelát scholastik metropolitní kapitoly u sv. Víta dr. Klement Borový, místopředseda: architekt, stavitel velechrámu Josef Mocker, členové: Karel Bílý, ředitel kůru u sv. Vojtěcha, Frant. Brusák, metrop. kanovník u sv. Víta, dr. J. Doubrava, ředitel kníž.-arcib. semináře, Jan Drozd, c. k. gymnasijní profesor, dr. Václav Frind, metropolitní kanovník u sv. Víta, Jan Havlů, čestný kanovník a hlavní farář u sv. Mikuláše, dr. Václav Horák, velmistr ryt. řádu křížovnického, dr. Frant. Krásl, metropolitní kanovník u sv. Víta, Msgr. Ferdinand Lehner, farář na Král. Vinohradech, dr. Antonín Reinwarth, probošt kolleg. kapitoly u Všech Svatých, František Sequens, profesor při malířské akademii, dr. Lev Schneedorfer, c. k. universitní profesor, Ferdinand Warter, převor rytířského řádu maltánského, dr. Karel Vondrušek, kooperator u sv. Havla.

Ovšem utrpělo ředitelstvo též ztrátu dlouholetého člena vys. důstojného pana probošta dra Antonína Reinwartha, jenž v říjnu r. 1893 v Pánu zesnul. Zásluh jeho o Akademii vzpomenuto bylo v zasedání 16. října 1893. Odbor I. ztratil úmrtím člena profesora Jindřicha Sekeru a umělecký odbor sochaře Jindřicha Veselého.

Vzácnou podporu hmotnou poskytli Akademii i letos Jeho Veličenstvo císař František Josef I. darem 100 zl., Svato-Václavská záložna darem 300 zl., Česká spořitelna darem 200 zl., Dědictví sv. Prokopa nákladem na pět archů tiskových »Časopisu katolického duchovenstva«, a vysoce důstojný pan velmistr řádu křížovnického, dr. Václav Horák, jenž přistoupil za člena zakládajícího. Odkazem † architekta Aloisa Turka dostalo se Akademii značného daru 1000 zl., za nějž členové ředitelstva ve schůzi 8. ledna 1894 vřelou vzpomínkou zesnulého dárce dík svůj projevili.

Stav členský rozmnožen 1 údem zakládajícím (se vkladem 100 zl.), 1 údem činným (s 5 zl.) a 58 údy přispívajícími, takže nynější stav členstva vykazuje 2 údy čestné, 39 údů zakládajících, 76 činných, 767 přispívajících.

Jsouc vědomo ředitelstvo přízně a podpory, již se mu dostávalo v snahách a pracích jeho, končí zprávu svoji vřelým díkem všem příznivcům a přátelům Akademie křesťanské.

V Praze, dne 23. dubna 1894.

Dr. Josef Doubrava,
t. č. jednatel.

Dr. Klement Borový,
t. č. předseda.

Odbor pro výtvarná umění a archaeologii.

V odboru uměleckém, jenž po smyslu čl. 5. a 7. změněných stanov se doplnil a rozšířil, zástupci ředitelstva Akademie drem Václavem Frindem, metropol. kanovníkem u sv. Víta a drem Josefem Doubravou, ředitelem kníž.-arcib. semináře po návrhu uměleckého odboru zvolenými, zasedali tito p. t. pánové: architekt A. V. Barvitius, akad. sochař Jindřich Čapek, dr. Josef Hammerschmid, kněz řádu maltánského, Msgr. Ferdinand Lehner, farář na Král. Vinohradech, architekt a stavitel velechrámu Josef Mocker, profesor akademie malířské Fr. Sequens, Edvard Šittler, provisor kníž.-arcib. semináře a architekt Bohdan Štěrba. Za předsedu odboru zvolen byl opět architekt p. Barvitius, za místopředsedu profesor Sequens. Architekt pan Barvitius však volbu nepřijal, omlouvaje se pokročilým věkem svým. — Zásluhám p. Barvitiovým o Akademii a umění církevní projevil odbor umělecký po vřelém jich ocenění své vděčné uznání. Následkem vystoupení předsedy ujal se řízení odboru místopředseda pan profesor Sequens, jenž schůze občasné — počtem dvacet tři — řídil a zájmy sekce spravoval.

Prodchnuti přesvědčením o vznešeném úkolu uměn církví povždy s láskou pěstovaných, jsouce si vědomi, že sekce ve valné míře povolána jest, přispěti ku dosažení uměleckých účelů Akademie, měli členové její za čestnou a milou úlohu dle sil svých tu radou tříbiti umělecký vkus, tam skutkem říditi práce svěřené. V jakém rozsahu odbor činnost svoji osvědčil, na jevě jest z výkazu doleji uvedeného.

Kromě umělecké stránky bylo však odboru ještě přihlížeti ku jiným vážným okolnostem. Mezi výtkami, jež činěny byly, doslýcháno i toho, že nelze spoléhati na správnosť prací Akademií dodávaných. Umělecký odbor, jsa vědom si zodpovědnosti, kterou, zakázky obstarávaje, přijímá, chtěje svědomitě v té věci si vésti, dožádal si na všech, kdo pro Akademii pracují, písemného závazku, že při díle, Akademií jim svěřeném, svědomitě a dbale si povedou, a uložil jim, aby za dokonalosť svých výrobků ručili i peněžitou kaucí, ze které by škoda jimi zaviněná byla nahražována. Vyzvaní s ochotou dali žádané záruky. Také paramentní ústav podřízen jest stálému dozoru prov. Šittlera.

Umělecký odbor, vděčně vzpomínaje obecného uznání, kterým posud provázeny byly snahy jeho ryze umělecké, jest té naděje, že i zmíněné praktické opravy dojdou souhlasu u všech příznivců ústavu.

V uplynulých 2 letech zhotoveno bylo: 7 celých paramentův, 291 kasulí, 98 pluvialů, 12 dalmatik, 8 tunicel, 11 miter, 5 gremialií, 115 alb, 207 rochet, 175 plachet oltářních, 60 antipendií, 128 korouhví, 12 praporů spolkových, 7 praporů školních, 136 komží pro kostelníky a ministranty, 251 biretů, 14 baldachynů ku průvodům (»nebes«), 70 vel ku sv. požehnání, 21 vel do Božího hrobu, 59 pláštíků na ciborium, 83 bursy ku zaopatřování nemocných, 136 štol jednotlivých, 19 koberců oltářních, a mimo to množství drobnějších předmětův a kostelního prádla. Úhrnná cena těchto předmětův obnášela 58.623 zl. 38 kr.

Zvláštní zmínky po stránce umělecké zasluhují kasule bílá s palliovým křížem, bohatým gotickým vyšíváním ve zlatě zdobená, s vyšívaným uprostřed obrazem Matičky Boží Staroboleslavské. Zhotovena byla pro dp. Josefa Bartáka, faráře v Uherském Ostrohu (na Moravě) za 350 zl. Pro Velehrad zhotoveny 2 skvostné červené kasule (po 300 zl.) ze zlatého brokátu, na křížích s bohatým vypouklým zlatým vyšíváním. Pro vdp. Ign. Bergra, děkana v Hnojicích na Moravě ušita kasule z bílého zlatého brokátu lyonské práce, a na kříži rovném skvostně zlatem vyšívána. Stála 260 zl. Ct. p. J. Kvasnička, rolník v Ratajích, dal pro farní chrám Páně zhotoviti velum za 100 zl. Uprostřed vyšito zlatem uměle modrou barvou prolamované IHS ve svatozáři, při obou pak koncích girland z klasů a révy, propletený páskou s nápisem: »Panem de coelo... etc.«

Pro klášter Benediktinek na Smíchově prací velmi umělou vyšívána ozdoba na pluvial bílý. Stála 500 zl. Provedena ve slohu románském po způsobu mosaik našíváním různobarvých, z atlasu vystříhaných ornamentů a zlatých ozdob. Působí přeskvělým, zářivým dojmem.

Z praporů zasluhuje zvláštní zmínky onen, zhotovený pro sl. spolek sv. Václava v Praze. Stál bez žerdě 450 zl. Na jedné straně ozdoben jest vyšívaným v hedvábí, zlatě a stříbře obrazem sv. Václava, na druhé pak vyobrazena skvostným zlatým vyšíváním ve svatozáři bohatá gotická monstrance s Nejsvětější Svátostí.

Pro sl. spolek sv. Jiří v Baltimore v Americe vyšíván prapor za 700 zl. Po straně jedné český lev a po druhé sv. Jiří s komoněm draka hubící vyšity jsou v bohatých girlandových rámcích.

Pro dp. Karla Kaštyla (nyní již zesnulého), faráře ve Veselí na Moravě, vyšívána skvostná nebesa. Stála 500 zl. Byla z těžkého hedvábného damašku, v němž vetkány granátové květy a jablka. Uprostřed byl vyšit na podložené modré půdě Beránek velikonoční. Na okrajích, v nichž zářezy byly vystříhány, těžkým zlatým třepením a třapci zdobené, vyšity svazečky pšeničných klasův a vinných listů s hrozny. Žerdě čtyři byly z bukového dřeva vyřezávány, višňově leštěny a jemně na okrasách vyzlaceny.

Pro klášter Tepelský vyšita »mitra pretiosa«. Na stříbrné půdě rozvíjí se jemný, ale přebohatý ornament ze zlatých větévek a lístkův. Květy tvo-

řeny jsou z velkých kamenův a pravých perliček, kterých se upotřebilo skoro tisíc. Stála 300 zl.

Pro nejdůst. p. arcibiskupa Olomúckého zhotoven nádherný červený baldachýn nad jeho trůn ve chrámu Kroměřížském. Ušit jest z těžké granátové látky — na stropě stkví se ve zlatozáři monogram IHS. Splývající zářezovitý okolek ozdoben jest zlatem vyšívanými ornamentálními kyticemi, třepením i třapci; na zadní pak stěně upevněn veliký vyšívaný znak metropolity moravského. Stál 700 zl.

Co pak se kovových prací týče, urobeno v tomto období: 7 monstrancí, 14 ciboríí, 58 kalichův, 47 patének ku zaopatřování nemocných, 111 nádobek na sv. oleje, buď jednotlivých anebo spojených, 16 reliquiářův, 25 lamp, 3 lustry, 29 kaditelnic, 33 kropenek, 21 umyvadel pro sakristie, 51 mšálů, 76 pultíků pod mešní knihu, 329 svícnův, 54 křížův, 10 soch svatých, 8 obrazův, 4 oltáře, 3 Boží hroby, 4 Křížové cesty, mimo množství menších předmětův, jakož i oprav, zejména pozlacování předmětů starých. Úhrnná suma těchto prací obnáší 32.031 zl. 88 kr.

Aby aspoň o nejvzácnějších výrobcích z tohoto oboru zmínka se stala, budiž uvedena překrásná gothická monstrance pro arciděkanský chrám v Plzni. Provedena jest podle nákresu p. architekta Mockra, celá z ryzího stříbra a váží 3 a půl kg. Cena 2000 zl. Zajisté bude tato monstrance po dlouhých letech ještě hlásati, že umění toto, které v Čechách v dávných dobách tolik kvetlo, dosud nevymřelo. Pro dp. dra Böhma, faráře v Neustadtlu, zhotovena monstrance podle nákresu architekta Barvitia, kovová v ohni zlacená, s bohatou a skvostnou výzdobou smaltových rytých obrázkův a drahokamův. Stála 231 zl.

Z kalichů nejskvostnější byl zhotoven celý ze stříbra, gothický, bohatě zdobený tepanou prací a smaltovými obrázky, představujícími výjevy ze St. Zákona, vztahující se na oběť mše sv., pro vdp. dra J. Hodra v Brně, jakožto jubilejní dar vdp. dru Othmaru Mussilovi, profesoru v Brně.

Pro nejd. p. biskupa Královéhradeckého, jako jubilejní dar jeho spolužákův, uroben za 566 zl. skvostný zlatý náprsní kříž s řetězem. Jednotlivé články tohoto řetězu byly čtyřhranné gothické růžičky uměle tepané, uprostřed nich český granát. Kříž pak byl ozdoben krásnými smaltovými obrázky a tepanou prací. Spojen byl s řetězem velikým, mnoha karátovým granátem, jejž obklopuje 5 démantkův. V kříži uloženy ostatky sv. Jana Nepomuckého.

Nebudiž vykládáno za neskromnost anebo reklamu — kterouž vůbec odbor považuje za sebe nedůstojnou — vzpomínáme-li, že došlo veliké množství pochvalných a lichotivých dopisův, projevujících úplnou spokojenost s výrobky Akademií dodanými. Jest to dostatečnou satisfakcí za mnohé ony úsudky nepříznivé, neoprávněné, jež se dějí buď z neznalosti věcí, anebo ze ziskuchtivé konkurence! Jen to jest vroucím naším přáním — v zájmu věci, na prospěch chrámových potřeb i po stránce umělecké, liturgické, i co se trvanlivosti týče — aby zmínka o těchto pochvalách sloužila ku povzbuzení a utužení důvěry k našemu odboru, jenž co nejrozhodněji prohlašuje za svou povinnosť i radosť: přičiniti se, aby ji sobě v míře neztenčené zachoval.

Prof. **František Sequens**,
místopředseda.

Provolání ředitelstva Akademie křesťanské.

Po dvě desítiletí již snaží se »Akademie křesťanská v Praze« o ušlechtilý účel svůj: pěstujíc vědy a umění v duchu církve katolické, pečujíc o reformu i zvelebení hudby kostelní, tolikéž o zachování starožitností církevních. (Stanov § 3.)

Šlechetné snahy tyto neminuly se ni s úspěchem ni s uznáním. Výmluvným toho svědectvím, jež zlatým písmem zaznamenala Akademie v dějinách svých, jest apoštolské požehnání sv. Otce Pia IX., udělené v listu vlastnoručně podepsaném ze dne 8. listopadu 1876; jím jsou četná doporučení nejdůstojnějších ordinariátů, i nejvyšší vyznamenání, kterých dostalo se Akademii za umělecké práce zlatou medalií výstavy vatikánské v Římě u příležitosti kněžského jubilea sv. Otce Lva III. (diplomem z 29. června 1888), čestným diplomem státním výstavy jubilejní v Praze (diplomem ze dne 10. prosince 1891) a zlatými medaliemi výstavy Příborské 1887, Kouřimské 1889 a Kroměřížské 1891.

Než přes všechna tato vzácná uznání počal od některé doby o činnosti Akademie, na kolik se týká výtvarného umění, ozývati se tu a tam soud nepříznivý, žalující na Akademii zejména z drahotářství v dodávce bohoslužebných nádob a posvátných rouch.

Doslýchajíc se stezků vždy častějších a vážnějších, uznalo ředitelstvo za povinnost svoji, se vší rázností a svědomitostí prozkoumati, do které míry oprávněny jsou žaloby podobné a postarati se o to, aby obhájena byla dobrá pověst ústavu tolik důležitého.

Kterých kroků ve shodě s odborem pro výtvarná umění pořízeno bylo v té příčině, ředitelstvo úplně podá na veřejnost výroční zprávou, již předloží nejbližší valné hromadě, — shledává však žádoucím, již předem sděliti některá z oněch opatření, nikoliv v reklamu — ta Akademie nedůstojna — nýbrž k tomu konci, aby přítel i nepřítel ujištěn byl, že Akademii ne o prospěch obchodní jde, ale o ideal: o rozkvět umění křesťanského, a že zasluhuje, aby všicci, jimž vzácen ryzí směr v umění církevním, s důvěrou k ní se obraceli.

Přirozeno, že důvěra tato podmíněna dvojím požadavkem: předně schopností Akademie k pěstování přesného umění církevního, po druhé svědomitostí v provádění děl a prací jí svěřených. Že v ohledu předním důvodně lze důvěřovati Akademii, toho zárukou nad vší pochybu jistou jsou slovutní umělci a učenci v různých odborech Akademie činní, i přečetná díla vzácné ceny z Akademie pošlá; — smí-li pak dožádáno býti důvěry i po stránce svědomitosti, nechť dosvědčí řád, jenž na základě úradků ředitelstva s uměleckým odborem celé řízení výtvarné v Akademii podřizuje stálému dozoru kněze, ustanoveného za nový správní orgán.

Úlohou orgánu tohoto v uměleckém odboru jest:

a) Z pravidla denně dohlédati do Akademie.

b) Se sekretářem na vědomí bráti došlé objednávky, o nich — jsou-li menší — pořizovati dle přijatých instrukcí, větší k úvaze a rozhodnutí předkládati v zasedání uměleckého odboru.

c) Bdíti nad řádným prováděním práce a zkoumati ji, když byla dohotovena.

d) Srovnávati, zdaž účet přiměřen je a správnosť jeho se sekretářem potvrzovati podpisem.

Důležitého úkolu tohoto k žádosti a z volby uměleckého odboru t. č. ujal se s nevšední horlivostí dp. Eduard Šittler, provisor kníž.-arcib. semináře Pražského.

Zřejmo, že za okolností tuto vyložených především výroba posvátných rouch, již paramentní ústav v Akademii obstarává, děje se za neustálého spolehlivého dohledu; než ani zhotovování bohoslužebných nádob není bez žádoucí záruky a dozoru.

Nad to, že svěřuje se práce toho druhu jen silám osvědčeným, ustanoveno totiž, že odborníci k zakázkám vybraní Akademii musí složiti určitou kauci a reversem zavázati se k náhradě škody, vzniklé jejich vinou během doby, na kterou Akademie svým zákazníkům svědomitosť v jistých pracích, jako v pozlacování nádob bohoslužebných a p., zaručuje, což za rozhodné ráznosti, k níž v té věci odbor umělecký odhodlán jest, dojista nemine se s dobrým úspěchem.

Snad i příště povede se stesk pro vyšší ceny předmětův »Akademií křesťanskou« dodaných; na obhájení budiž hned předem jednou pro vždy ujištěno, že ono zdánlivé zdražení u porovnání s cenami jiných ústavů a firem jen v hodnotě látek, dokonalosti forem neb bohatosti střihu a důkladnosti provedení poctivý podklad má.

Prohlášením tímto »Akademie křesťanská« u veřejnosti jen toho dosíci hledí, aby utvrdivši důveru v poctivé snahy své vždy zdárněji mohla pracovati o rozkvětu umění církevního na čest a slávu Boží!

V PRAZE, dne 2. března 1894.

Ředitelstvo Akademie křesťanské.

Dr. **Klement Borový**,
prelát scholastik metrop. kapitoly u sv. Víta,
t. č. předseda.

Josef Mocker,
architekt, stavitel velechrámu sv. Víta,
t. č. místopředseda.

Členové ředitelstva:

Karel Bílý, ředitel kůru u sv. Vojtěcha. **František Brusák**, metrop. kanovník u sv. Víta. Dr. **Josef Doubrava**, ředitel kníž.-arcib. semináře. **Jan Ev. Drozd**, c. k. gymnasijní profesor. Dr. **Václav Frind**, metrop. kanovník u sv. Víta. **Jan Havlů**, č. kanovník a hlavní farář u sv. Mikuláše. Dr. **Václav Horák**, velmistr ryt. řádu křižovníků. Dr. **Fr. Krásl**, metrop. kanovník u sv. Víta. Msgr. **Ferdinand Lehner**, farář na Král. Vinohradech. **František Sequens**, profesor při malířské akademii. Dr. **Lev Schneedorfer**, c. k. universitní profesor. **Ferdinand Warter**, převor ryt. řádu Maltánského. Dr. **Karel Vondruška**, kooperator u sv. Havla.

Zpráva za měsíc duben.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy hladké: pro dp. Jul. Waltra, sekretáře piaristského řádu v Praze a pro dp. Jos. Farského, spirituála kníž.-arcib. semináře v Praze; stříbrný, bohatě ozdobený: pro vdp. Fr. Dundáčka, děkana v Ivančicích na Mor. — Ciboria: pro důst. farní úřad ve Strašicích. Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha a patenky k nemocným: pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích; kalicha: pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově; ciboria: pro nejd. p. Bedř. Kauna, kapitoln. děkana v Kroměříži; relikviáře: pro dp. Jiřího Tykala, faráře v Tochovicích; monstrance: pro vdp. Jana Brichtu, děkana v Manetíně, a ciboria: pro dp. Dom. Škardu, duch. správce v Mírově. — Troje nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Hořelicích, pro vp. Fr. Mimru, kaplana v Chroustovicích a pro vdp. Gust. Jelínka, děkana v Brandýse n. Orl. — Nádobky jednotlivé stříbrné: 2 pro dp. Fr. Porazila, adm. v Mostkovicích, pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově a pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích a tři pro nejd. p. opata Meinrada Siegla v Oseku. — Pacifikály: 2 pro důst. farní úřad ve Zbraslavi a stříbrný: pro dp. Juliana Waltra, sekretáře piaristského řádu v Praze. — Kříž na korouhev: pro dp. Fr. Janečka, faráře v Chotusicích. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Hořelicích a pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — Svícny oltářní: 6 pro vp. Fr.

Mimru, kaplana v Chroustovicích, 6 pro vysokorodou paní hraběnku Žerotínovou na Hradčanech; 14 svícnů k u k ř í ž o v é c e s t ě: pro J. Excellenci paní hraběnku Thunovou v Praze. — K r o p e n k y: 2 pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou, pro důst. farní úřad v Křešicích a pro dp. dra Ant. Grudu, faráře v Mokrých Lazcích (rak. Slezsko). — K r o p á č k y: pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově, pro dp. Jiřího Tykala, faráře v Tochovicích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — K a d i t e l n i c e: pro J. Excellenci paní hraběnku Waldštýnovou v Praze. — S c h r á n k y n a h o s t i e: pro důst. farní úřad na Zbraslavi a v Podčáplích. — N á d o b k a n a s v ě c e n o u s ů l: pro důst. farní úřad v Hořelicích. — N á d o b k a n a m y t í p r s t ů: pro důst. farní úřad v Hořelicích, pro dp. Fr. Porazila, administratora v Mostkovicích, pro vysokorodou paní baronku Wraždovou a pro vdp. Gust. Jelínka, děkana v Brandýse n. Orl.

Rozličné. K ř í ž o v á c e s t a: pro J. Excellenci pí. hraběnku Thunovou v Praze. — S o c h a s v. J a n a N e p.: pro vys. dp. Jana Kleina, arcikněze v Činovsi. — M i s s á l y: d v a: pro důst. farní úřad v Hořelicích. — P u l t í k y: pro dp. Jak. Kružíka, faráře v Rakvicích, pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové, pro důst. farní úřad v Hořelicích a pro sl. zádušní úřad v Praze. — T ř i g a r n i t u r y k a n o n i c k ý c h t a b u l e k: pro sl. zádušní úřad v Praze. — H a r m o n i c k é z v o n k y: 2 pro důst. farní úřad v Třeboraticích a pro vysokorodou paní baronku Wraždovou.

Paramenty. K a s u l e: b í l á: pro vysokorodou paní hraběnku Czapsku v Praze; b í l á, č e r v e n á, č e r n á a f i a l o v á: pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově; č e r v e n é s k ř í ž e m, b o h a t ě z l a t e m v y š i t é: pro dp. Gust. Hevera, faráře ve Věverské Bytyšce u Brna a pro dp. Tom. Polácha, faráře v Drahanovicích na Moravě; d v ě č e r v e n é a b í l á: pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu; b í l á: pro blahorodou paní Jiravovou v Libni; č e r n á: pro blahorodého p. Jana Cejpa v Tisové. — P l u v i á l y: č e r n ý: pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově a pro dp. Karla Hüttnera, provisora v Ojstrici v Korutansku; f i a l o v ý: pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — S t ř e v í c e p o n t i f i k á l n í, z l a t e m v y š i t é: pro vys. dp. Mich. Hornsteinera, kanovníka na Hradčanech. — Š t o l y: pro blahorodou paní Prokopovou v Praze, 3 pro vdp. Gust. Jelínka, děkana v Brandýse n. Orl., 5 pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — V e l a: pro dp. J. Baldermanna, faráře v Dobřanech, pro vysokorodou paní hraběnku Schwiessing-Kerssenbrockovou v Leštanech, pro dp. Tom. Polácha, faráře v Drahanovicích, pro vysokorodou paní hraběnku Daunovou na Smíchově, pro důst. farní úřad ve Strašecí a pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově. — P l á š t í k y n a c i b o r i a: dva pro J. Milost nejd. p. biskupa dra Fr. Bauera v Brně, pro důst. farní úřad v Hořelicích, pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu, pro blahorodého pana Karla Treutnera, továrníka v Broumově a pro dp. Ant. Kříže, faráře v Jincích. — B u r s y k z a o p a t ř o v á n í n e m o c n ý c h: pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích, pro důst. farní úřad v Třeboraticích, pro důst. farní úřad na Zbraslavi, pro vysokorodou paní hraběnku Hartmannovou v Praze a pro důst. farní úřad v Nov. Strašecí. — A n t i p e n d i a: dvě pro vp. Josefa Vokolka, kaplana v Třebotově a pro dp. Ferd. Harnu, faráře ve Chvalkovicích. — Z á s l o n k y d o t a b e r n á k l u: pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové. — K o r o u h v e k o s t e l n í: pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu, pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích, pro dp. Karla Bilčíka, faráře v Rokytnici na Moravě, pro ct. pana Václ. Tellera v Hostouni, pro vp. Ladisl. Kaufmanna, kaplana v Prušanovicích v Korutansku a pro sl. obecní představenstvo v Levanicích. — S p o l k o v ý p r a p o r: pro vp. Rud. Holuba, kaplana v Bludově na Moravě. — N e b e s a s b o h a t o u ú p r a v o u: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Hradčanech a pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu. — P o l š t á ř e o l t á ř n í: pro dp. Jos. Vokolka, faráře v Třebotově. — P y t l í č k y h e d v á b n é f i a l o v é p r o n á d o b k y n a s v. o l e j e: pro důst. farní úřad v Novém Strašecí, pro vp. Ant. Kříže, kaplana v Jincích, pro dp. Fr. Porazila, administr. v Mostkovicích a pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově. — B i r e t: pro důst. farní úřad ve Zbraslavi. — K o m ž e p r o k o s t e l n í k y a p r o m i n i s t r a n t y: pro důst. farní úřad v Hořelicích, pro vysokorodou paní hraběnku Daunovou v Praze, pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu a pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích.

Prádlo kostelní. R o c h e t a: pro důst. farní úřad v Strašicích; a l b a: pro dp. Fr. Hoppe, faráře ve Vrbně n. Vlt.; 2 r o c h e t y a 6 p l a c h e t o l t á ř n í c h: pro důst. farní úřad v Hořelicích; 2 c i n g u l a: pro dp. Jana Bäumla, faráře v Lodheřově; a l b a, h u m e r a l e a k o r p o r a l e, p u r i f i k a t o ř, p a l l y a c i n g u l u m: pro vysokorodou paní baronku Wraždovou; a l b a, k o r p o r a l e a p u r i f i k a t o r i u m: pro vdp. Jana Bergra, děkana v Hnojicích na Moravě; 2 r o c h e t y, a l b a a p l a c h t a o l t á ř n í: pro vysokorodou paní hraběnku Daunovou na Smíchově; k o r p o r a l e a p u r i f i k a t o r i u m: pro vdp. Gust. Jelínka, děkana v Brandýse n. Orl.; 4 c i n g u l a: pro dp. Aug. Krčmáře, faráře v Halsu; 2 p a l l y: pro důst. farní úřad v Novém Strašecí; 6 p a l l: pro důst. farní úřad v Křešicích; d v ě r o c h e t y, 4 p l a c h t y o l t á ř n í a 2 c i n g u l a: pro dp. Ant. Špale, faráře v Cerhovicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 5. **V Praze, dne 31. května 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Dějiny obnov Karlova Týna. — Románské exkurse. (104.) Hřbitovní kostel sv. Jakuba v Ostrově. — Exkurse přechodní. 3. Hřbitovní kostel sv. Bartoloměje ve Vimberce. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc květen.

Dějiny obnov Karlova Týna.

Proslovil o valné hromadě Akademie křesťanské F. J. LEHNER.

Když Karel IV. v letech 1348—1357 Karlův Týn budoval, chtěl vystavěti nerozbornou tvrz pro nejvzácnější klenoty, ostatky svatých a korunovační klenoty království českého. Učinil vše, co člověku učiniti lze, aby budově pojistil trvání a pevnosti věkové. Skálopevný hrad dle tehdejšího válečnictví s veškerou obezřetností založený měl směle vzdorovati jakémukoliv útočení nepřítele obléhajícího. Zdi ohromné mohutnosti, dle potřeby i opěrnými pilíři a podezdívkami sesílené, měly hradu pojistiti věkového trvání. Díla věková umí však stavěti jen ten věčný Stavitel. Mluviti o »dílech věkových« rukou lidskou zrobených jest chlubnou vypínavostí v ústech člověka. Den a noc v neustálém střídání hlodají na díle všelikém, takže i žula v prach se rozpadává. »Dílo věkové« již po několika stoletich důkladně ohlodané ukazuje povážlivé trhliny, volající po důkladné opravě. A to tím více, kde požáry zhoubné, líté války a nerozum lidský hospodařily. A toho všeho Karlův Týn plnou měrou zakusil.

Dějiny oprav, proměn, jimž Karlův posvátný hrad byl podroben, poskytují divadlo málo utěšené.

Když Karel IV. zesnul, zůstavil zamilovanou svatyni ostatků, klenotnici uměleckou, poklad listinný, bezpečné sídlo korunovačních posvátností s bohatým nadáním do budoucnosti zabezpečenou. On sám za živobytí hledal a nalézal tam hodiny a dny odpočinku po starostech panovnických, nikoliv ěk ve hluku štvanic a pitek, honebních rohů a cinkotu pohárů, nýbrž v duševním klidu zbožného rozjímání a asketického cvičení. Karlův Týn, jednak hrad, jednak klášter, rytířský palác a klášterní cella, méně se zamlouval Karlovu synovi a nástupci — Václavovi. Dával přednost Točníku, Týnu Karlovu spíše se vyhýbaje. Chtěl-li na Točníku píti a honiti, blízkost posvátností nebyla mu závadou, nebylo třeba uskrovňovati se. Za Sigmunda známé obléhání Týnu Karlovu r. 1422 neuškodilo. Hrad vzdoroval prakům obléhatelů. Nepřítel znečistil sice výkalem sem metaným cudné budovy svatyň a otravoval vzduch, hradu však nedobyl. Zhoubnější pohromou byl požár dne 23. května 1487, který mocně se rozšířil, dříve než bylo lze potřebnou k hasení vodou se zásobiti z hluboké studny hradní anebo z potoku Budňan-

ského. Že požár hradu velmi uškodil, viděti lze z nákladu, jakého se později k opravám vyžadovalo; r. 1545 povolili totiž stavové na opravu 1200, roku následujícího 500, r. 1559 dokonce 3000 kop grošů českých.

Velmi rozsáhlé obnovy, kterou i podoba hradu značně jest změněna a zle znetvořena, dočkal se Karlův Týn za Rudolfa II. Válečnictví od dob Karlových valně pokročilo. Karlův Týn zůstal sice bezpečnou a posvátnou klenotnicí zemskou, pozbyl však důležitosti strategické, jelikož vrchy jej kolkolem obklopující vydán byl v šanc palbě nové zbroje. Zúmyslně úzký a nepohodlný přístup z doby Karlovy jest tudíž rozšiřován, poškozené střechy, podlahy a j. vyžadovaly oprav, obyvatelé pak hradní dovolávali se pohodlnějších příbytků. Rozsáhlé práce řídil purkrabí Karlštýnský, Joachim Novohradský z Kolovrat, dokončiv je r. 1597. Obšírná zpráva komorníků při deskách zemských se zachovala, takže porovnáním lze aspoň částečně představiti si hrad v původní podobě.

Nejprve dostalo se hradu zcela jiného vchodu a zcela jiné brány vchodní. Karel při zakládání hájil bránu vchodní pevnou věží, Voršilkou, odkud úzkou cestou mezi nižší zevní a vyšší vnitřní zdí hradní kráčelo se ku druhé bráně hradní, takže nepříteli sem vniknuvšímu bylo projíti ke druhé bráně úzkou stezkou hájenou šípy střelců za vnitřní zdí stojících. Pan Jáchim Novohradský uzavřel však vchod Voršilkou, založiv novou bránu o mnoho metrů hloub. Úzká stezka od Voršilky takovou měrou zmizela, ustoupivši široké cestě vozové, »na které vůz šestispřežní pohodlně se obrátiti může«, jak chlubně zpráva slavné komise komorníků při deskách zemských podotýká. Bylo tehdáž mnoho jiného opravováno, omítáno a bíleno, za Rudolfa oblíbenou malbou ornamentální černou a popelavou natíráno, nové dvéře spojovací prolamovány, aby vše novotou se lesklo. Byl však ještě tehdáž Karlův Týn živoucím předmětem, pevností zemskou, schránkou klenotů korunovačních, sídlem důležitého úřadníka zemského, purkrabě s četným úřadnictvem a komonstvem, — nelze tudíž diviti se, že předhradí dle požadavků přítomných se zařizovalo a upravovalo.

Hůře dařilo se hradu vnitřnímu, který již tehdáž byl více posvátným místem upomínek historických a vyžadoval tudíž větší šetrnosti. Vnitřní a vnější podoba paláce, který tak mohutně a malebně nad předhradím se zvedá, jest zmodernisována tou měrou, že tvářnost jeho zcela se změnila. Z královského obydlí Karlova stalo se stavení střízlivého vkusu doby Rudolfinské. Staré zdivo sice zůstalo, — purkrabí však manií obnovovatelskou zachvácený, jsa rozhodným »přítelem světla«, dal okna zvětšiti, čímž široce rozložené průčelí budovy podstatně jest změněno. Bílilo, dláždilo a omítalo se vně i vnitř, jak srdce ráčilo, stěny venkovské jsou »rejsovány«, t. j. malovanými kvádry vyšňořeny, terasa jest zřízena, ze které dle zprávy »i s děly bylo lze stříleti« a na ctihodnou apsidu, kterou palác se zakončuje, postaven »lusthaus« s patero vynikajícími štíty. I vnitřek suchopárně jest přeměněn a z bývalé nádhery zbylo k naší radosti aspoň dřevěné pažení stěn tak zvané »komnaty audienční«.

Ještě hůře, ba ohavně znetvořen jest s palácem sousedící kostel Panny Marie s prostorami vedlejšími, který nejsuchopárnějším modernisováním zbaven jest naprosto poetického půvabu. Stará střecha pro vetchost jest snesena a z nedostatku tašek nízký krov nový pouze šindelem pokryt, na hřeben pak posazena zvonička pokrytá selským čepcem, která ctihodnému hradu slušela asi tak, jako papírová čáka na hlavě hocha hrajícího si na generála. Zevnějšek budovy znešvařen jest zvelicením oken na způsob žaláře zamřížovaných, stěny pak omalovány různými znaky a vlysem sgraffitovým. Vnitřek kostela Marianského znešvařen jest však způsobem skutečně barbarským. Svatyně tato určena byla pro bohoslužbu děkana a kanovníků Karlem pro hrad ustanovených, jelikož rytířům a panošům vykázán byl v paláci samém kostel sv. Mikuláše. Za tou příčinou byl kostel Panny Marie jen skromných rozměrů. Prostora byla příční stěnou na dvě polovice rozdělena, z nichž přední byla kostelem, zadní sakristií. Příční tuto stěnu zbořili, takže povstala jediná prostora poměrů nešťastných. Pro císaře býval do kostela upraven zvláštní vchod, kde až do nedávna v tloušťce stěny ve výklenku oltář stával,

odkud z paláce do svatyně přístup míval. Oltář stával uprostřed stěny zbořené. Hladké stěny postrádaly sice všelikého článkování architektonického, byly však vesměs pokryty cyklem maleb nástěnných, obraz vedle obrazu, na nichž spatřovaly se výjevy apokalyptické. Nástěnné malby tyto byly bez milosrdenství zabíleny, načež sem povoláno jest několik pomocníků malířských, kteří od mistrů svých z Rudolfovy kolonie malířské několik praktik si osvojivše, »obílené stěny olíčili novými obrazy v krásných barvách ze starého a nového zákona«, — jak dosud spatřiti lze na zbytcích zachovaných. Dostalo se jim velezasloužené mzdy 500 kop míšenských. Podobizen Karla, syna a manželky jeho v levo vedle bývalého vchodu z úcty ušetřili, spokojivše se silným přemalováním, zlaté pozadí černým nahradivše a nevkusnou renaissanční architekturou šedou v šedém obroubivše. Jednomu z malířů líbila se Madonna v přirozené velikosti a uznal, že jest velmi krásná, jelikož však aspoň něco na ní chtěl opraviti, přetvořil celou postavu v pouhé poprsí, obehnav ji oválnými paprslky, jichž zbytky na způsob třásní ženského pásu postavu na příč rozpůlily. Strop nahražen jest rovněž malovaným plátnem do rámu napnutým. V ostění okna byla stará, skvostná malba, představující »narození Páně«, která novým narozením Páně v duchu doby přemalována jest, nyní pak po letech starý obraz novým vítězně na světlo se dére, bezděčně ku porovnání vybízeje. Za našich dnů nové malování nazvíce opelichalo a opadalo, staré však apokalyptické výjevy vybledlé zase se objevily. Zármutkem naplňuje se srdce člověka, dívá-li se na poškrábené, vybledlé a částečně znetvořené malby, jimž v dějinách umění výtvarného XIV. věku v celé střední Evropě rovných nikde není. Spustošení tomuto odpovídala veškerá ostatní úprava, která by ani nejposlednějšímu vesnickému kostelu ku cti nebyla. Kdyby Karel IV. do této, jemu druhdy tak milé a drahé prostory byl vstoupil, věru že by byl žalostí slzy proléval!

Sousedící kapli sv. Kateřiny zachránily drahokamy, jimiž stěny obloženy jsou, s nimiž zuřivost obnovovatelská nevěděla si rady; spokojila se pouhým přemalováním a částečným zkažením podobizen Karla a choti jeho nad vchodem, jakož i zajímavého obrazu ukřižování Páně na přední straně mensy oltářní. Krásná Madonna ve výklenku oltářním ušla bohudík! pozornosti obnovovatelů a byla jako zázrakem šťastně zachráněna.

Na nejvnitřnější svatyni hradu, na vysoké věži, která v sobě skrývá nejvzácnější klenot, kapli sv. Kříže, dály se jen nejnutnější opravy, jakých stavba nevyhnutelně vyžadovala. Na střechu znetvořenou posadili zvoničku plechem pobitou s plechovým orlem.

Po pracích tou měrou rozsáhlých byl hrad na dlouho ušetřen před většími obnovami. Rudolfův hrad nebyl ovšem starým, přesným Týnem Karlovým. Byl však Rudolfem přece zachován. Také napotom nezastihla jej žádná větší pohroma. Když však Ferdinand II. po roce 1621 purkrabství Karlotýnské více neobsadil a klenoty korunovační do Prahy dopraviti dal, když r. 1626 i ostatky svatých, které s tak vroucnou horlivostí Karel IV. sbíral po celém světě, Jan Kavka rytíř z Říčan, jemuž Ferdinand Karlův Týn v zástavu dal, odvezl a do příbytku svého v Praze odnesl, vyloupený Karlův Týn propadl osudu, aby se proměnil zvolna sice a tiše, avšak bezpečně a neodvratně ve zříceninu. Osud, který zachvátil pozdější sídla královská, Točník a Žebrák, byl by pohltil i Karlův Týn, kdyby v předhradí nebyl hospodařil aspoň úřad hospodářský, který spustlému sídlu královskému aspoň stín života zachránil.

V polovině XVIII. století jsou předsevzaty některé nezbytně potřebné opravy. Bylať to doba, v níž zanikl všeliký smysl pro památníky temného středověku. Spustošen, opuštěn, nepovšímán, jen někdy od milovníků starého haraburdí jakožto zvláštní curiosum navštěvován, v ústranní od říšské silnice vzdálen a pouze hrbolatou a vymletou polní cestou přístupen, ve divokém zátiší lesů a skal skryt, upoutal Karlův Týn teprve r. 1779 pozornost několika poctivých Pražanů, v jejichž srdcích počala tiše probouzeti se a pučeti touha po bádání uměleckém a archaeologickém. Pozornost jimi probuzená zůstala však bezvýslednou. Pouze několik obrazů bylo odtud do c. k. obrazárny Belvederské převezeno.

R. 1802 byly malebné věže, které nad vnitřní branou hradní se vypínaly, sneseny, jelikož hrozily sesutím a na-

hrazeny nízkými střechami. Zbytečné věže značným nákladem opětně budovati bylo bláhovým vyhazováním peněz. Fořtamt, rentamt a jiné amty měly ve hradě dostatečných místností k topení zařízených. Kdo měl ještě starati se a pečovati o nevkusné starožitnosti? Když r. 1812 císař František Karlův Týn navštívil, rozkázal vyhotoviti inventář a vykonati nejnutnější opravy, aby alespoň hrad příštím věkům se zachoval, načež v letech 1815—1818 velmi schátralé střechy nákladem 7000 zl. k. m. z fondu kamerálního opraveny jsou, při čemž starobylý ráz dosud zachovaný naprosto byl zničen. Vysoký štít na úzké straně paláce zmizel a strmá střecha vyměněna za střechu nízkou, jakou stodoly se pokrývají. Strop kostela Panny Marie byl tak vetchý, že každé chvíle mohl sřítiti se na hlavy osady sem ku službám Božím se shromažďující. Dle praxe úřední svěřena práce podnikateli s nejlevnější nabídkou, který ovšem nezapomínal především na vlastní kapsu. Nádenníci konali dílo své s obvyklou svědomitostí; jim málo záleželo na starých malbách nástěnných, z nichž některé lešením na zdi upevněným zničeny jsou. A aby strop nespadl, podepřen jest uprostřed otesanou kládou, která representovala sloup v prvotní své ušlechtilosti.

Že opravy z r. 1815 neměly dlouhého trvání, ukázalo se při korunovaci císaře Ferdinanda, který r. 1837 rozkázal, aby hrad důkladně obnoven byl. Tehdejší práce konány jsou s větší šetrností a rozvahou, nežli za dob dřívějších, ač i tehdáž ráz starožitný v jednotlivých místnostech citelně jest porušen. Celkem však dělo se to s větší pietou a vykonáno mnoho, co uznání zasluhuje. Tak vzácné obrazy tabulové, pochované pod hustou vrstvou prachu a špíny, pečlivě očištěny jsou dvorním malířem, Eduardem Gurkem, za poctivého a opatrného přispění Pražských malířů, Horčičky a Markovského. Společnost vlasteneckých přátel umění dala pak vlastním nákladem zhotoviti kopie maleb ve schodišti malířem Lhotou a Kandlerem.

Dějiny obnov Karlova Týna jsou skutečnými pašijemi. Posvátný památník věkový, stářím ctihodný, historicky a umělecky znamenitý, byl vydán na pospas živlům, rozhlodávajícím i žulu nejtvrdší. Vnitřní prostory poskytovaly obraz zřícenin střechou dosud pokrytých. Zdivo za různých dob znovu omítané a obílené podobalo se starému, obnošenému, ošumělému, děravému oděvu, na kterém nové záplaty ještě zřetelněji ohlašovaly, že zlaté doby dávno, — dávno minuly a zašly.

Když národ český slavil vzkříšení své, obnova Karlova Týna, toho skvostného památníku otce vlasti, stala se heslem národa. Karlův Týn měl zase zastkvíti se v bývalé kráse. Po dlouhém otálení národ se posléze dovolal, co k srdci každého vlastimila přirostlo. Království české a říše konají povinnost vděku a povinnost kulturní, eminentně kulturní. Vždyť Karlův Týn, byť i přestal býti klenotnicí korunní a svatyní ostatkovou, jest přece až dosud klenotnicí uměleckou v nejširším toho slova smyslu a to klenotnicí toho druhu jedinou nejen ve vlasti naší, nýbrž v širokých, dalekých končinách. Je-li již ideální myšlénkou, která Karla IV. ke zbudování pomníku tak zvláštního rázu vedla, aby byl totiž palácem koruny české důstojným a monumentálním reliquiářem ostatků svatých, je-li tedy již ideální myšlénkou svou veškerému národu drahý a vzácný, uměleckou výpravou a výzdobou nabývá dvojnásobné důležitosti pro národ poměrně malý, který si právem zakládá na staré své vzdělanosti. Cyklem obrazů nástěnných jest Karlův Týn velkolepou obrazárnou XIV. století první české školy malířské, která v povšechných dějinách umění výtvarného v Evropě tak velečestného místa zaujímá. Zánikem Karlova Týna byl by býval z knihy dějin národa vytržen jeden z nejkrásnějších listů, na němž zlatým písmem stojí psáno, s jakou láskou a s jak slavným výsledkem lnulo srdce lidu českého k nejideálnějším stránkám křesťanské osvěty. A jelikož to slavné svědectví psáno jest štětcem a barvou na stěnách kostelů Karlotýnských, záchrana těchto stěn musela býti jedním z předních úkolů zástupců lidu. A drahocenné stěny tyto jsou bohudík! na několik století zase zachovány. Oprava stavební jest z valné části šťastně dokonána. Práce vyžadovala kromě značných výloh nevšední opatrnosti a svědomitosti. Bylo třeba budovy i v samých základech podchycovati a svrchu ohromné plochy zdiva chatr-

ného za nové vyměňovati. Kdo na vlastní oči to nespatřil, nedovede si ani představiti, v jak chatrném stavu památník tento se nacházel a jak blízké již bylo nebezpečí, které by nás bylo oloupilo o poklad nejvzácnější. Při opravě zdiva v různých místnostech přišlo se na četné stopy úpravy původní, tak že architektu bylo lze jednotlivým prostorám vrátiti původní tvářnost. To platí především o kostele Panny Marie, který nově zbudovanou zdí příční o celou polovinu jest zmenšen, jak za Karla bývalo. V rumech nalezena jest i deska mensy oltářní, jakož i kus uhořelého trámu z bývalého stropu trámového, kterým svatyně Marianská bývala kryta Zmiňuje-li se Balbín o cherubech na stropě kostela, nebylo lze nikomu přestaviti si způsob uvedené výzdoby, pokud nepatrný zbytek trámu záhadu neobjasnil. Zachovala se na něm totiž stará polychromie, představující cheruba na modrém pozadí a šťastným nálezem bylo lze dopátrati se způsobu, jakým kostel Panny Marie kryt a okrášlen býval. Podobných stop nalezeno v rumech i jinde, zde zazděné okno, tam zazděné dvéře a p., takže z jednotlivých písmen důmyslnému architektu bylo možno skládati architektonická slova, ze slov pak skládati věty původní mluvy Karlovy. Když několikaletou prací zdivo bylo obnoveno a zabezpečeno ve tvarech původních, dostalo se jednotlivým budovám přiměřeného zakončení slohového střechami, jakých dle podstaty architektonické na základě soustavy stavební a z příčin středověké strategie vyžadovaly. Charakteristickým znakem budov po středověkém způsobu opevněných bylo zejména u nás v Čechách, jako vůbec, dřevěné podsebití, kterým budovy svrchu se zakončovaly. Takovou měrou dostalo se veškerým třem budovám, vysoké věži, kostelu Panny Marie i paláci dřevěného podsebití, které svrchu kolkolem stavení obíhá, tvořic chodbu střílnami opatřenou, ze stavení na venek vynikající. Jestliže podsebití vysoké věže a kostela Panny Marie z rovné čáry nevybočuje, má podsebití paláce pět výstupků, na způsob arkýřů štíhlými výškami krytých, jimiž budova jakožto příbytek královský zřetelněji a ozdobněji se vyznačuje. Veškerým třem budovám dostalo se strmých, vysokých střech, v nárožích věže a kostela Marianského samostatně vyvinutých a nižšími stříškami opatřených. Kostel Panny Marie nad to vyznačen jest štíhlým sanktusníkem, na sedle střechy sedícím. Strmé, obrovské střechy, břidlicí kryté, v rozích pozlacenými báňkami a korouhvičkami zakončené, dodávají hradu netoliko starožitného vzezření středověkého, nýbrž v pravdě královské imposantnosti. Rudolfinské i pozdější obnovy slohu odporující jsou takovou měrou odstraněny a hrad vrácený královskému budovateli svému jest zase starým, velebným, královským Týnem Karlovým. A aby stará úprava byla celistvá, kostel Panny Marie spojen jest s vysokou věží opětně visutým mostem dřevěným jako za Karla bývalo.

Jakmile stavební program bude dokonán, započne výzdoba vnitřku, což však není předmětem dnešní rozpravy. Budiž pouze podotknuto, že velkolepý cyklus obrazů legendárních ze života sv. Václava a sv. Ludmily jest profesorem Františkem Sequensem již kopírován a že nejen schodiště, nýbrž i stěny kostelů Panny Marie a sv. Kříže zastkvějí se zase v obnovené nádheře nejslavnějších maleb první malířské školy české XIV. století. Až pak i palác královský zastkví se v rouchu královském, až záře zlatého slunce, měsíce a hvězd na klenbě kaple sv. Kříže obrážeti se bude v lesku zlata a drahokamů na stěnách, čarovná pohádka o Karlu IV., luzný sen národa českého stane se živoucím tělem.

Dvě velkolepé budovy Karel milovanému království svému daroval, velechrám sv. Víta a Karlův Týn. Po uplynutí plného půltisíciletí oba památníkové slaví vzkříšení své. Jako tehdáž před pěti sty lety stavitel velechrámu sv.-Vítského budoval i Karlův Týn, rovněž na sklonku věku XIX. stavitel chrámu sv.-Vítského křísí z mrtvých druhé dílo Karlovo na oslavu církve, vlasti a otce vlasti — Karla IV.

Románské exkurse. (104.)

Napsal F. J. Lehner.

Hřbitovní kostel sv. Jakuba v Ostrově.

Ostrovský kostel hřbitovní řadí se do četné skupiny románských svatyň zakončených na východ chorem pravoúhlým. Věže západní sice postrádá, za to však rozměry svými nad mnohé jiné vyniká. Délka lodi obnáší totiž 19·50 *m*, při šířce 10 *m*. Vchází se do ní se strany severní portálem dosti nákladně provedeným. Nyní jsou i v protější stranici, jakož i v průčelní stěně vchody prolomeny, což za starodávna ovšem nebývalo. Že na západní straně bývala sklenutá kruchta, ukazuje jednak půdorys táhlého obdélníku, jednak i úprava oken po třech z obou stran bočních, z nichž obě poslední kruchtu osvětlovaly. Kdy byla zbořena, není povědomo. Okna zachovala se dosud v původním místě, v hořejší totiž části stěn blíže stropu, uvnitř pak i s původním ostěním, které zvenčí jest zazděno, takže se nyní spatřuje na venek pouhý pravoúhlý otvor, který svrchu rovnočarně na místo bývalého polokruhu se zakončuje. Na nákresu vrácena jest tudíž oknům i na venek stará jejich tvářnost.

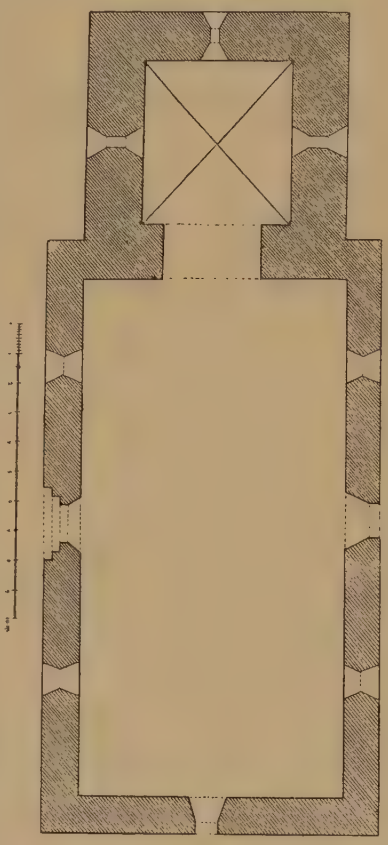

Zdivo má obyčejnou sílu, obnášejíc 1·10 *m*, jako při stavbách románských pravidlem bývá.

Loď kryta jest stropem.

Vítězným obloukem otevírá se loď do choru čtverečného, 6·50 *m* dlouhého a 6 *m* širokého, osvětleného třemi okny uprostřed tří stěn prolomenými, z nichž východní zachovalo původní tvářnost, ostatní dvě však jsou částečně zazděna na způsob oken v lodi; na místo oblouku jsou zakončena horizontálně, pod omítkou však starý tvar zřetelně se spatřuje. Užší a nižší chor jest sklenut klenbou křížovou. Za tou příčinou mají zdi neobyčejnou mohutnost 1·80 *m*.

Veškerá stavba jest jednoduchá a všelikých ozdob architektonických prostá, pouze portál vyniká úpravou bohatější. Rozšiřuje se na venek třemi ústupky pravoúhlými, jejichž nároží sraženo jest žlábky a pruty v ten způsob, že nároží první a třetí z té i oné strany oživeno jest žlábkem, druhé pak, uprostřed se vyskytující, vyplněno jest okrouhlým prutem. Trnož ústupků skládá se z vysoké desky, svrchu zakončené trnožní římsou, na způsob attické patky románsky přetvořené. Témže způsobem, avšak převráceně, článkována jest též vrchní římsa náběžníková, z attické patky a krycí desky utvořená. Pilířovým ústupkům odpovídají polokruhové oblouky téhož článkování, jejichž nároží dvěma žlábky a válcem uprostřed ozdobeno jest. Žulový portál po tolika stoletích dosud zachoval architektonickou výzdobu svou, která nám ukazuje práci při veškeré jednoduchosti zručně a správně provedenou.

Čtyři opěrné pilíře, z nichž dva na nároží choru, dva na západní stěně lodi se vyskytují, i nezkušenému oku objevují se různotvárností a nesouměrností jakožto přístavky, které při opravách budovy v rozličných dobách vznikly.

Střechy jsou dosud šindelové, jak od počátku bývaly. Pouze sanktusník změnil starodávnou podobu.

Pátrajíce po době, v níž kostel Ostrovský zbudován byl, odkazuje nás portál přesným slohem provedený na dobu dosti pokročilou, východní pak okno choru, jedva znatelným obloukem lomeným sklenuté, jakož i vítězný oblouk

téhož tvaru ohlašují již blížící se nový sloh přechodní. Architektura zařaďuje tudíž kostel sv. Jakuba na sklonek 12. věku, čemuž i doklady dějepisné nasvědčují. V zakladační listině kláštera Oseckého potvrzuje král Otokar r. 1207 za souhlasu biskupa Daniela právo patronátní v Ostrově*), které Přemysl Otokar II. r. 1272 od pradávna platným (ab antiquo) nazývá.**)

*) Erben. Reg. Boh. et Mor., I., p. 229, čís. 504, r. 1207: Fuit in diebus nostris vir strenuus et illustris, ... Zlawco nomine, comes Belinensis, in qua provincia habens praedium Ozzech dictum.., qui.. de claustro ibi fundando tractare coepit, fundatumque de suis et fratris defuncti praediis decenter dotavit... Item per manus regis et permissione domini Danielis, Pragensis episcopi, memoratus Boguslaus dedit jus patronatus in Zlawcowerde, ita statuens jam dictus episcopus, ut non mercenarium, sed legitimum locando vicarium ecclesiae suae commodis illa non destituta debet per abbatem provideri. Similiter etiam ne jura vel utilitates dioecesani vel archidiaconi ibi aliquam patiantur jacturam, ipse abbas cum fratrum suorum consilio debet omnimodis sollicitus esse..

**) Emler. Regesta Boh. et Mor., II, p. 310, čís. 775, r. 1272, 16. Mart. In Podbrad: Notum etc., »quod privilegia fratrum de Ozzek — vidimus et audivimus, per abbatem nobis praedictae ecclesiae praesentata, quorum plenarie series exprimebat, quod collatio ecclesiae in Slaukenwerd ad abbatem praenotatae ecclesiae spectaverit ab antiquo. Nos vero nolentes eandem collationem eidem abbati aut suo conventui violare, — injungimus, — universis, ne aliquis — in praejudicium collationis ecclesiae in Slaukenwerd adversus abbatem aut ejus conventum aliquid de cetero praesumat vel audeat attemperare.«

Prastará osada česká pojmenována jest Ostrovem dle polohy své mezi ramenama Bystřice. Původně skládala se z hradu a nynějšího starého města, teprve ve 13. věku, když za Slavka z Riesenburka vykázána jsou přistěhovalcům stavební místa, vzrostla poznenáhla ves Ostrov v město Slavkenwerd, t. j. Slavkův ostrov. Kdyby urozený pán Slavek nyní z hrobu vstal, své vlastní jméno by nepoznal. Vděční kolonisté »Slavka« překřtili v »Šlaka« a Slavkův ostrov v Schlackenwerth. České jméno zakladatelovo vzornou přeměnou slavně jest umlčeno.

Exkurse přechodní.

3. Hřbitovní kostel sv. Bartoloměje ve Vimberce (dek. Volyňský).

Napsal a nakreslil R. Kuchynka.

Staré město Vimberk chová nejednu uměleckou památku, kterou přítel starožitností rád si prohlédne.

Vedle některých starých domů na náměstí a zbytků hradeb poutá pozornost farní chrám, jehož klenba hlavní lodi srovnává se s onou v kněžišti kostela Kájovského a jehož hvězdovité klenby v lodích bočních patří k zajímavé skupině jihočeských kleneb pozdní gotiky.

Malebně položený zámek knížete Schwarzenberka zachoval jen málo zbytků ze starodávné podoby, poněvadž po požáru mnoho tam bylo stavěno patrně s malou péčí o starobylé předměty.

Na svahu zámeckého vrchu nacházíme ve hřbitovním kostele sv. Bartoloměje dobrý příklad k poznání slohu přechodního.

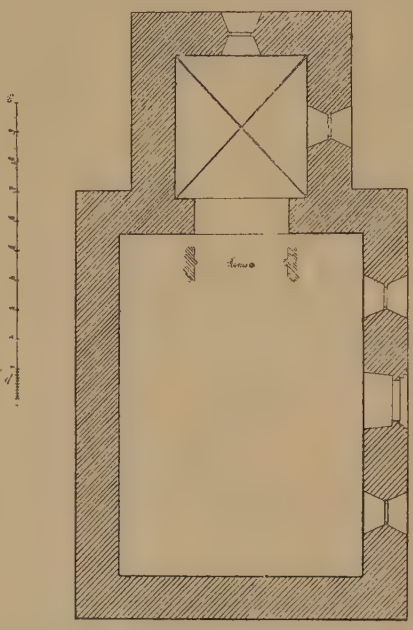

Kdežto dispositice chrámu jest ještě románská — skládáť se z podélné lodi a čtyřbokého presbyteria — svědčí ve kněžišti křížová klenba s žebry, portál a jiné detaily o počátcích gotiky. Silná žebra se sříznutými hranami mají pětiboký profil, vycházejí z trojbokých, dolů zahrocených konsol a končí v okrouhlém, ozdobném závěrníku.

Pěkná práce kamenická zachovala se na sanktuariu, jehož trojboký tympanon zdobí pěkné článkování, znázorňující kružbu gotického okna. Na rámci sanktuaria ze zdi vynikajícím táhnou se kraby a z jeho vrcholu pne se stonek nesoucí polokouli a pak zvláštní zakončení.

Zajímavý úkaz toho, jak sloh románský a gotika spolu zápasily, naskytá se na lomeném, nečlánkovaném oblouku vítězném, jehož římsa na straně evangelia má šikmou horní plochu, kdežto římsa protější zachovala obyčejný tvar románský.

Podobný úkaz nacházíme na oknech presbyteria, jichž mocná špaleta jest polokruhová, ale vlastní okno již lomeným obloukem jest sklenuto. Okna v jižní zdi lodi, rovným stropem kryté, byla při nějaké opravě chrámu rozšířena.

Pozoruhodnou kamenickou prací přechodního slohu jest portál lomeným obloukem sklenutý o dvou ústupcích, jehož profilování upomíná v mnohém na sloh románský. Dolní část portálu skryta jest pod zemí, odkud vystupuje na rohu vnitřního ústupku obloun až k vrcholu lomeného oblouku se táhnoucí. Druhý ústupek oživen jest na vnější i vnitřní straně žlábky. Mezi oběma ústupky pak pne se oblý sloupek ukončený astragalem a kalichovou hlavicí, při jejímž horním kraji vytesány jsou tři závitky s dvěma dolními stuhami spojené. Z hlavic vystupuje lomený obloun.

Zevnějšek chrámu postrádá všech charakteristických známek slohových. Románský portál ve zdi průčelní pochází z doby nejnovější.

O původu chrámu historie mlčí úplně, ale dle ústního podání byl popsaný chrámek hřbitovní původním městským kostelem.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování).

Roku 1213 připomíná se po prvé klášter prémonstrátek v Chotěšově.[1]) Vzdělán byl ovšem dříve léta nám nepovědomého. Spoluzakladatelem jeho sluje Hroznata z Teplé, jenž chystaje se na cestu do sv. země r. 1197, poručil statek chotěšovský sestře své Vojslavě, aby jej držela, jestli na vdovské stolici vytrvá a do Čech se vrátí.[2]) Byla totiž Vojslava provdána za kastellána krakovského v Polsku.[3]) Po smrti manželově zatoužila po vlasti; i ujavši zboží v Chotěšově, s vůlí bratrovou a pomocí jeho[4]) obrátila je v klášter. Budova klášterní podle kostela sv. Václava vystavěna byla na pozemku biskupství pražského, ale zakladatelé její vykoupili zemi, podavše za ni vinici ke kostelu pražskému.[4]) Hroznata i Vojslava zastávali při kláštěře úřad ochránců a hajitelův. Onen zemřel r. 1217 a pochován byl v kostele Tepelském; tato zesnula po r. 1227 a došla pohřbu u sv. Václava v Chotěšově. Ve zprávě o hrobce Vojslavině sluje kostel chotěšovský monastýrem.[6]) Byl tudíž trojlodní basilikou podoby u prémonstrátův obvyklé.

Za biskupa Ondřeje (r. 1214—24), statečného bojovníka za práva církevní v Čechách, činí se r. 1216 zmínka[1]) o farním kostele sv. Mikuláše ve Praskolesích (nyn. farnosť vikariátu Hořovického). Podací právo chrámu toho náleželo před r. 1320 proboštům biskupského kostela sv. Víta,[2]) potom králům českým.

R. 1222 zavítal do Čech blahoslavený Česlav, »ve všem všudy dokonalý syn sv. otce Dominika«, jehož řeholi nedávno přijav, hořel touhou po rozšíření »bratří kazatelů« ve střední Evropě.[3]) Jestli dobře zpraveni jsme od Dalemila,[4]) vyjednal jim v Praze zprvu příbytek u sv. Klementa na Poříčí, potom trvám r. 1226 místo lepší a příhodnější poblíž kamenného mostu.[5]) Tam zbudovali dominikáni klášter při chrámě sv. Klementa.[6]) Dobrodincem jejich sluje zvolený biskup pražský Pelhřim. Ten zřeknuv se prestolu r. 1225, zvelebil svým nákladem klášter bratří kazatelů tak, že prý sto mnichů mohlo v něm přebývati.[7]) Sám pak roku 1240 došel pohřbu v kostele jejich.[8]) Bratr

[1]) List krále Přemysla I. z r. 1213: »Consortium sororum, quae Deo in claustro, quod dicitur Hotessov, mancipatae sunt.« Erbenova Regesta; č. 540, str. 251.

[2]) Závěť Hroznatova z r. 1197: »Soror mea, quae est in Polonia, si marito superstes, natale solum revisere voluerit, quamdiu in viduitate permanserit, Gotessoviz cum omnibus appendiciis possideat.« Erbenova Regesta; č. 431, str. 194.

[3]) Životopis Hroznatův ze 13. století: »Claustrum Chotessoviz, ... in quo etiam domina Woyzlaua, soror sua germana, viro suo cracoviensis urbis prefecto sublato de medio sub observancia castimonie viduitatis ... annis pluribus supervixit. Prameny d. č., I., str. 374.

[4]) Týž životopis: »Eodem temporis curriculo claustrum Chotessowiz in honorem sancti Wenczelai, ducis et martyris, patroni Boemiae, fundavit (Hroznata) et dotavit habunde rebusque untensilibus adornavit et conventum dominarum sub eadem regula Domino famulancium instituit in eodem.« Prameny d. č., I., str. 374.

[5]) List biskupa Jana II. z r. 1227: »Dominae Woislavae, fundatrici chotessoviensis ecclesiae, vendidimus villam, que dicitur Hochici... Praeterea noverint universi, quod de terra, in qua sita est ecclesia chotessoviensis,... quaedam vinea... pragensi episcopo et ecclesiae suae in concambium data fuit.« Emlerova Regesta; IV., č. 1775, str. 712.

[6]) Životopis Hroznatův ze 13. století: »Woyzlaua ... in congregacione sororum advocate gerens seu patronae officium, annis pluribus supervixit; ad postremum in pace Christi quievit. Cujus corpus ibidem in medio monasterio est honorifice tumulatum.« Prameny d. č., I., str. 374.

[1]) List papeže Honoria III. z r. 1216: »Dilectus filius L., presbyter plebanus ecclesiae de Prascoles.« Erbenova Regesta; č. 570, str. 268.

[2]) Listina krále Jana I. z r. 1320: »Permutavimus bona nostra regalia pertinentia ad purgraviatum castri nostri pragensis... pro bonis ecclesiae praedictae pragensis et praepositurae ipsius, videlicet in Praskoles villa et jure patronatus ecclesiae ibidem.« Emlerova Regesta; III., č. 581, str. 241 n.

[3]) Wetzer und Welte: Kirchenlexicon (vyd. z r. 1884); III., sl. 29. Beckovského Poselkyně; II. 1; str. 202.

[4]) Dalemilova Kronyka česká k r. 1227: »Predikatoři do země jidů, k svatému Klímentu do Pořičan vnidů.«

[5]) Letopisy české k r. 1226: »Praedicatores receperunt domum in civitate pragensi.« Prameny d. č., II., str. 284.

[6]) Příběhy za krále Václava I. (r. 1228-53): »Sub ejus etiam regni temporibus plures domus religiosorum fabricate sunt in civitate pragensi, videlicet fratrum praedicatorum ad sanctum Clementem.« Prameny d. č., II., str. 303 n.

[7]) Wetzer und Welte: Kirchenlexicon; l. c.

[8]) Series episcoporum pragensium: »Peregrinus sepultus ad s. Clementem fratrum praedicatorum et idem monasterium dilatavit.« Scriptores rerum bohem., II., str. 438. Kronyka Beneše z Veitmile k r. 1373: »Dominus Peregrinus jacet ad sanctum Clementem.«

Česlav měl až do smrti (r. 1242) poručený sobě úřad provinciála nového řádu v Čechách a Polsku.

Synové sv. Dominika budujíce nové kostely, nespouštěli se zřetele jednak účel svého řádu, to jest horlivé hlásání slova božího, jednak i chudobu řeholní. Stavěli tudíž lodi chrámové do značné délky, ale lodi pobočné úzké a nízké. V arkádách a při oknech užívali lomeného oblouku, střední loď zůstavujíce bez klenby a jen plochým stropem krytou. Presbytář o několika polích klenbových zavírán býval na východě polygonem. V detailech stavby střídal se ještě sloh románský s ranní gothikou.[1])

Vedle popisu Tomkova vzdělán byl původní chrám sv. Klementa v místech východní polovice nynějšího kostela sv. Salvatora a kaple vlašské. V něm pochovali r. 1296 Jana II., maličkého syna krále Václava II.[2]) Budovy klášterní přiléhaly ke chrámu se strany severní i východní tak, že mezi nimi a severní zdí kostela prostíral se ambit. Hlavní vchod chrámový byl na straně západní, vstup do kláštera od jihu podle presbytáře. Kapitolní síň vedle kostela, trvám na severu, sluje také kaplí sv. Vincentia. Z východní chodby kláštera vstupovalo se nejprve do kaple sv. Bartoloměje, jež zasahovala na východ do zahrady, potom do veliké síně konventní severněji. V prostranné místnosti té konány bývaly valné schůze panstva a sněmy, jakož i soudy zemské.[3])

Popisu tomuto na odpor jest, že chrám sv. Klementa trval do roku 1711, kdežto kostel sv. Salvatora dostavěn byl r. 1602 a kaple vlašská roku 1600. Mimo to zachoval se půdorys starých staveb v místech nynějšího Klementina, jak zhotovil jej r. 1710 rektor kolleje jesuitské Jan Müller, kdež poznamenán jest kostel sv. Klementa na přič nynějšího chrámu téhož jména, kdežto obrys svatyně na západ od vchodu do kláštera sluje tam kostelem sv. Bartoloměje. Tomek maje vědomosť o řečeném půdoryse, nazývá jej v té příčině chybným. Z toho bylo by zavírati, že při stavbě chrámu sv. Salvatora přeneseno bylo patrocinium kostela sv. Klementa na kapli sv. Bartoloměje.

V letech 1224—25 světil biskup Pelhřim oltář kostela Narození P. Marie v Holubicích (ve farnosti Minické, vikariátu Budyňského). Pečeť téhož biskupa k ostatkům svatých přiložená ochránila se v oltáři chrámu Holubického až do nedávna.[1])

Při počátku vlády biskupa Jana II. (r. 1226—36) podniknuty jsou některé práce na zvelebení basiliky sv. Víta v Praze a kněžského domu vedle ní. Ve stoličném kostele vzdělán byl oltář sv. Kateřiny, jemuž dostalo se církevního posvěcení dne 16. srpna 1227.[2]) V pozdějších pramenech sluje oltář ten »altare s. Katherinae in cancellis« aneb také »intra cancellum«.[3]) Zábradlím rozuměti jest nejspíše mříž před chorem sv. Víta. Týž čas budována kaple sv. Tomáše v kapitolní síni kláštera sv.-Vítského. Svěcení její konalo se dne 16. června r. 1228.[4])

R. 1227 připomíná se také kostel sv. Jiří v Tisu (farnosť vikariátu Žlutického), kdež nyní shledává se farní kostel Povýšení sv. kříže.[5]) Od úmrtí po Kojatovi Hrabišovci připadl Tis králi Václavovi I., jenž daroval jej před rokem 1253 sestře své Anežce;[6]) načež statek ten poručen křížovníkům Pražským s červenou hvězdou.

V listině kláštera Litomyšlského z r. 1228 uveden jest mezi svědky Petr, kaplan z Nechanic.[7]) Vykládáme to na

[1]) Srovn. popis a dějiny stavby dominikánského kláštera ve Friesachu (Březe) v Programu c. k. vyšš. gymnasia v Celovci z r. 1893.

[2]) Výpisky z rozličných kronik k r. 1296: »Eodem anno mortuus est Johannes secundus, regis filius... et sepultus est ad s. Clementem in monasterio ordinis fratrum predicatorum.« Prameny d. č., IV., str. 344.

[3]) Srovn. Tomkův Dějepis m. Prahy; II., str. 188 n; a pozdější opravy k tomu v díle VIII., str. 125 n.

[1]) Památky archaeolog., VII., sl. 415 n.

[2]) Letopisy české k r. 1227: »Consecratum est altare sanctae Katherinae virginis.« Prameny d. č., II., str. 284.

[3]) Rukopis kapitolního archivu u sv. Víta z r. 1368—73, sign. S. I. Srovn. »Method«, 1891 ; str. 47.

[4]) Letopisy české k r. 1228: »XVI. Kal. Julii consecrata est capella sancti Thomae.« Prameny d. č., II., str. 284.

[5]) Závěť Kojaty Hrabišovce z r. 1227: »Relinquo ecclesiae pragensi Krriti praeter unam curiam, quae subjacet ecclesiae sancti Georgii in Tis. Erbenova Regesta; č. 718, str. 332 n.

[6]) Potvrzovací list krále Václava I. z roku 1253: »Insuper Zrinovnik... cum villis Blatna, Thize..., quae nobis moriente Choiata sine prole obvenerant, sorori nostrae Agneti ad aedificationem claustri contulimus.« Erbenova Regesta; čís. 1323, str. 609.

[7]) Výsadní listina krále Václava I. z roku 1228: »Petro, capellano de Nehanic.« Erbenova Regesta; č. 733, str. 341.

pomocného kněze při kostele Nanebevzetí P. Marie v Nechanicích (farnosť vikariátu Hořického).

V srpnu[1]) r. 1231 světil biskup Jan II. basiliku P. Marie při prémonstrátském klášteře v Teplé.[1])

[1]) Životopis Hroznatův ze 13. století: »Quando teplensis ecclesia a venerabili patre domino Johanne felicis recordacionis sancte pragensis ecclesie in mense Augusto dedicabatur episcopo,... signum in celo divinitis est ostensum.« Prameny d. č., I., str. 374.

[1]) List krále Václava I. ze dne 28. června r. 1232: »In nova dedicatione teplensis ecclesiae.. villam nomine Unil Deo et s. Mariae, perpetuae virgini,... libere contulimus, volentes... sanctorum nobis patrocinia quaerere, quorum nomini novam basilicam noviter consecratam conspeximus et dedicatam.« Erbenova Regesta; čís. 785, str. 369.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Letošní výstava o dnech sv.-Janských pořádaná těšila se hojné návštěvě i vzácné pozornosti. Poctili ji také J. Emin. nejdůstojnější p. kardinál, vys. dp. gener. vikář, prelát dr. Hrádek a veliké množství jiných hodnostův, jakož i obecenstva.

Mezi předměty vyšívanými nejvíce vynikalo velum-humerale — ku sv. požehnání, kteréž bylo zhotoveno pro veled. kněžský seminář v Celovci v Korutanech. Bylo ušito ze široké (80 *cm*) grogrénové látky, na níž uprostřed stkví se románský monogram Kristův, opletený přebohatým, drobouckým, ve zlatě provedeným ornamentem. Po obou koncích vine se v přímém obrámování románský girland, vše zlatem vyšito. V prostřed tohoto girlandu vsazen kruhový medailonek, po levici beránek velikonoční, po pravici pelikán, mláďatka svá krmící; obé vyšíváno hedvábím na zlaté půdě. Velum toto stálo 100 zl.

Z množství vystavených látek největší pozornosť budily látky hotovené po způsobu středověkém. Vyložené ukázky těchto látek jsou věrné nápodobení i co se techniky i co vzorku se týče, látek oněch, jakých se u nás zejména v době Karlově (stol. XIV.) užívalo. Každý z návštěvníkův mohl se o tom přesvědčiti přirovnáním jich ku starobylé kasuli z doby oné, darované † děkanem Roykem v Budyni n. Ohří sbírkám Akademie naši. Jsou to těžké hedvábné atlasy, tak utkané, že buď ornament jako atlas vyniká z hladké mřížkované látky, anebo naopak kontury vzorcův jsou v atlasové půdě jakoby vyhloubeny. (První kasuli z látek těchto dodali jsme v červené barvě pro dp. faráře v Drahanovicích na Moravě, Tomáše Polacha; stála s pěkně vyšívaným křížem a zlatými portami 250 zl.)

Zvláštní zmínky zasluhují také vystavené zlatohlahové pásy na paramenty, tkané hedvábím různobarevným na zlaté osnově. Vzorek — skvostná a věrná to nápodobenina románského listoví a ornamentiky — jest vskutku výtečně proveden a svědčí o vysokém stupni dovednosti textilního průmyslu — bohužel ne našeho, nýbrž Lyonského ve Francii. Jest to totiž výrobek nejvýtečnější v tom oboru firmy: Henry v Lyoně. (U nás nemáme vůbec žádné výroby hedvábné. Jediná toho druhu v celém Rakousku firma Vídeňská: Herzfeld a Fischel hotoví sice kostelní látky, ale jen slabší hodnoty.)

Pomíjejíce vše to množství věcí vyšívaných zmiňujem se ještě o pěkném oltářním obrazu pro farní chrám v Úterý (Neumarkt). Představuje Rodinu Páně: sedící Marii Pannu s Ježíškem na klíně, jemuž klečící anděl na harfu hraje. Sv Josef stojí za nimi. Maloval ho podle Müllera (Düsseldorf) malíř Mathauser.

Z věcí kovových vynikaly nejvíce 2 skvostné kalichy stříbrné, oba dva ve slohu renaissančním bohatě tepané. Jeden z nich ozdoben množstvím drahokamův (stojí 450 zl. a jest na prodej), druhý emailovanými obrázky, kolem do kola na noze v elipsovitých sklípcích rozloženými. Dodán vys. dp. kapit. děkanovi Kaunovi v Kroměříži za 400 zl.

Zasloužené pozornosti těšilo se staré ciborium Kroměřížského kolegiatního chrámu Páně z r. 1593, jež bylo Akademií opraveno. Zdobeno jest rytou ornamentikou na kuppě i noze, domácí práce, z níž vyniká několik hlaviček andílkův. Aby slaboučká již kuppa k vůli své rytině zachována byla, zasazena do ní kuppa nová a ciborium celé nově v ohni pozlaceno.

Ještě se třeba zmíniti o četné sbírce pěkných missálův, vydaných uměleckou společností sv. Jana Evang. v Turnay v Belgii. Missály tyto svou velmi pečlivou úpravou i vkusem i praktičností nejen že úplně se vyrovnávají Pustetovským, ano je i předčí, a jsou téměř o třetinu levnější, poněvadž Akademii na nich povolena vydavatelstvem značná srážka.

Ze všeho co bylo vystaveno patrna byla snaha Akademie naší, aby správně a vskutku solidně mohla každému, kdož něčeho z oboru její činnosti potřebuje, posloužiti. Nechť tedy pomine již ona bezdůvodná a beztoho jen konkurencí uměle živená nedůvěra, a nechť všichni, kdož čeho potřebují, obracejí se k ní, neboť jen ona, jako ústav duchovenský, skytá záruku naprosté solidnosti.

Zpráva za měsíc květen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy stříbrné, bohatě ozdobené: dva: pro dp. Jana Holbu, administr. v Letovicích na Moravě a pro vys. dp. dra Ant. Brychtu, kanovníka v Král. Hradci. — Ciborium: pro dp. Ant. Trnkala, faráře v Plesné. — Monstrance stříbrná: pro dp. Jana Limberského, faráře v Bučicích. — Pozlacení v ohni: ciboria: pro dp. Jos. Tecla, expositu v Liběšovicích; kalicha: pro sl. patronátní úřad v Kounici; monstrance: pro dp. Pavla Šindeláře, faráře v Polupíně na Moravě; dvou kalichů a ciboria: pro vys. dp. dra Klem.

Borového, preláta na Hradčanech. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Fr. Hlavičku, kooper. ve St. Hobzí a dvě: pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích na Moravě. — Patenky k zaopatřování nemocných: dvě: pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích a pro vdp. Jana Schuha, kons. radu a děkana v Chebu. — Stříbrná lžička na vatu: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách. — Kropenky: pro dp. Jos. Oppa, faráře na Peruci, pro J. Excell. pí. hraběnku Waldštýnovou v Praze, pro dp. Jos. Chocholku, faráře v Košeticích a pro vdp. Jana Schuha, kons. radu a děkana v Chebu. — Kropáček stříbrný: pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech; pakfonkový: pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích. — Kaditelnice: pro dp. Jos. Oppa, faráře na Peruci, pro dp. Jos. Chocholku, faráře v Košeticích a pro vdp. Jana Schuha, kons. radu a děkana v Chebu. — Lucerny k průvodům: pro sl. purkmistrovský úřad v Nýřanech. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jos. Svobodu, faráře v Číhošti. — Sele pontifikální: pro dp. J. V. Prskavce, faráře v Oužici. — Umyvadla do sákristií: pro dp. Loh. Schmidta, inspektora v Hradisku, pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích, dvě pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech a pro dp. Vladimíra Bečváře, faráře v Mirošově.

Rozličné. Oltářní obrazy: dva: pro vdp. Jana Kleina, arcikněze v Čiňovsi a jeden: pro vdp. Ondř. Biloveského, prof. na biskupsk. lyceu v Kašavě v Uhrách. — Missály: pro dp. Bern. Doláka, duch. správce ve všeob. nemocnici v Praze, pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Dašicích na Moravě, pro vp. Fr. Klímka, kooper. ve Vel. Ořechovém na Moravě, pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech a pro důst. farní úřad v St. Bydžově. — Pultíky pod missál: pro vys. dp. Karla Kmocha, kanovníka a ředitele ústavu hluchoněmých v Praze a pro důst. farní úřad v Novém Strašecí. — Harmonické zvonky: pro blahorodou paní Kateřinu Lžičařovou v Měříně a pro dp. Tom. Pekaře, faráře v Šakvicích.

Paramenty. Kasule: fialová: pro vp. Fr. Herzoga, kaplana v Plzni; bílá, bohatě vyšitá: pro nejd. pana generálního opata Sigm. Starého na Strahově a pro dp. Tom. Pekaře, faráře v Šakvicích; červená: pro dp. Jana Sedláčka, faráře ve Špičkách na Moravě. — Pluviály: bílý: pro dp. J. V. Prskavce, faráře v Oužici a červený: pro vp. Hynka Heynu, kaplana v Liberci. — Tunicelly, mitra, pontifikální rukavičky a střevíce: pro vys. dp. Jana Kleina, arcikněze v Čiňovsi. — Fialové, zlatem vyšité pontif. střevíce: pro blahorodou paní Maršnerovou v Praze. — Bursy ku zaopatřování nemocných: pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích, pro dp. Petra Lehnera, faráře ve Vlachovicích na Moravě, pro dp. Fr. Neveselého, faráře v Bohuňově a pro vdp. Jana Schuha, kons. radu a děkana v Chebu. — Antipendia: pro blahorodou paní Marii Jírovou v Praze a pro blahorodou paní Valentýnu Krásnou v Plzni. — Pláštíky na ciborium: pro nejd. pana g neráln. opata Sigm. Starého na Strahově, pro blahorodého p. Jana Tenglera, stříbrníka v Praze, pro dp. Fr. Navrátila, faráře v Ně m. Kynicích na Moravě, pro dp. Jos. Uzla, faráře v Klobukách, pro blahorodou paní Viléminu Maškovou a pro důst. farní úřad v Nov. Strašecí. — Vela: pro sl. patronátní úřad v Kounici, pro dp. Jana Kalába, faráře v Roštíně, pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze a pro důst. farní úřad v St. Bydžově. — Velum do Božího hrobu: pro blahorodou paní Alžbětu Diviškovou v Plzni. — Nebesa: pro dp. Jos. Oppa, faráře na Peruci, pro dp. Jana Vaněčka, faráře ve Višňové a pro vys. dp. dra Klem Borového, preláta na Hradčanech. — Korouhve: pro sl. purkmistrovský úřad v Nýřanech, pro dp. Aug. Pospíšila, faráře v Dašicích na Moravě, pro dp. Jana Koloucha, faráře v Lažánkách na Moravě, pro vp. Al. Jedličku, kooper. v Lanžhotě na Moravě, pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech a pro blahorodého p. Mart. Schäfernu v Bohutíně. — Fialové pytlíčky pro nádobky na sv. oleje: pro dp. Petra Lehnera, faráře ve Vlachovicích, pro dp. Fr. Hlavičku, faráře v St. Hobzí, dva pro vp. Ant. Suchánka, kooper. ve Vel. Karlovicích. — Záslony oltářní: pro blahorodou pí. Rosamundu Kuhnovou ve Výprtech. — Příkrov: pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech. — Birety: 12 pro ctih. pana Václ. Šťastného, bohoslovce v Litoměřicích a 5 pro důst. farní úřad v Chržíně. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. J. V. Prskavce, faráře v Oužici.

Prádlo kostelní. Rochety: pro vdp. dra Jos. Doubravu, ředitele kníž.-arcib. semináře v Praze a pro vp. Jana Kořínka, kaplana v Habrech; plachta oltářní a rocheta: pro blahorodou paní Terezii Achillovou v Lichtenšteinu; 6 pall: pro vys. dp. Karla Vorlíčka, arciděkana v Kutné Hoře; 12 cingulí: pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech; rocheta: pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli; alba: pro dp. Jos. Chocholku, faráře v Košeticích; alba a plachta oltářní: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála, kníže-arcibiskupa hrab. Frant. Schönborna v Praze; alba: pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech; korporale a purifikatorium: pro vdp. Jana Schuha, kons. radu a děkana v Chebu; 12 korporalií: pro důst. farní úřad v Nov. Strašecí; 10 kott: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice** v **Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 6. **V Praze, dne 30. června 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Které jsou předpisy v příčině zařízení svatostánku. — Románské exkurse. (105—106.) Filiální chrám sv. Martina v Měchnějově (Divišov). Kostel sv. Anny dříve Šimona a Judy ve Zdebuzevsi. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červen.

Které jsou předpisy v příčině zařízení svatostánku.*)

Pracoval **Josef Vajs**, kaplan v Hostivaři.

Prastarý jest obyčej v církvi katolické přechovávati Nejsvětější Svátost oltářní, jenže různý byl způsob, jak v různých dobách Eucharistie byla přechovávána.

V prvních stoletích, jak známo z archaeologie křesťanské, po skončených službách Božích zbaven býval oltář všeho náčiní i vší ozdoby, a věřící brávali si sv. Hostii domů, uchovávajíce Ji v dřevěných neb jiných skvostnějších nádobkách — mohlť si Ji vzíti každý z přítomných, vyjma ovšem ty, jimž toho přísné zákony kajícné nedovolovaly.

Sv. Eucharistii brávali i s sebou, zvláště když se vydávali na delší cestu, jakž vysvítá z příběhu ze života Satira,**) bratra to sv. Ambrože. Ten totiž vraceje se z Afriky, bouří byl zahnán na Sardinii, a ač nebyl ještě pokřtěn, žádal cestující křesťany, aby mu poskytli sv. Hostie, kterou s sebou měli; Již on zaobaliv do plátna aniž se Jí dotek uvázal na krk.

To potvrzují i zákony kajícné ze VII. stol., v nichž se považuje za hrozný zločin (zasluhující největšího pokání) ztratiti neb upustiti nádobku, v níž se sv. Eucharistie chová, jížto chrismal nazývali.

Se IV. stol. počíná nový způsob přechovávati sv. Hostii v chrámech samých. Tak v životopise sv. Basilia † 379, jejž přisuzují Amfilochovi, zmiňuje se o nádobě v podobě holubice, již v chrámě zavěšovali sv. Eucharistii v ní přechovávajíce. Téhož se dočítáme ve zprávě o sněmu Cařihradském r. 535 pod patriarchou Menou slaveném, jakož i v II. sněmu Nycejském z r. 787.

Na západě, kde snad později a dle soudu archaeologů řídčeji »holubice« v užívání vešla, (dle spisovatele »Libri Pontificalis«) užívali takovéto schránky v baptisteriu (křestní kapli) Lateránském, kamž papež Hilarius takovou zlatou holubici daroval.

I Sedulius, křesťanský básník z V. stol., činí zmínku o ní ve svém »Car-

*) Prameny: Rubricae Ritualis Romani. Acta et decreta conc. prov. prag. 1859. (Tit. V., c. 5.) Synodus Arch. Prag. (de Eucharistia) a. 1605. Fornici: Institutiones liturgicae. Urbeveteri 1852. Schneider: Manuale sacerdotum. Coloniae 1887. Armelini: Lezioni di archeologia. Roma 1883. Compendiosa Bibl. Liturgica. A. Cappo.

**) Ambrosii: Oratio de obitu fratris.

mine paschali« slovy »Sanctusque columbae Spiritus in speciem Christum vestivit honore.«

Než i tento způsob uchovávati sv. Hostii v chrámě byl více méně dobrovolný, snad na vůli každého biskupa závislý; neboť teprve v IX. stol. z rozkazu papeže Lva IV. začala se chovati sv. Eucharistie v chrámech stále, a to hlavně k vůli nemocným, v nádobách, jimžto pastoforia říkali.

Nový tento způsob lze snadno vysvětliti tím, že kázeň dob prvotných valně se změnila. S jedné strany nebylo více třeba jako v dobách pronásledování (doba I.) nositi s sebou sv. Eucharistii domů, s druhé však mohla to být vlažnosť a neuctivosť některých křesťanů (doba II.), kteráž vynutila zákaz chovati Ji soukromě, takže výhradním místem sv. Eucharistii vykázán oltář (doba III.).

Jak svrchu řečeno, mívaly schránky, v nichž se sv. Eucharistie přechovávala, podobu zlaté neb stříbrné holubice všelijak okrášlené; drahocennou takovouto památkou jest holubice v chrámě sv. Nazaria v Miláně, uvnitř vyzlacená a vně smaltou ozdobená.

Jindy mívala tato schránka podobu věže (odtud jména turris, turricula), — než není jisto, zdali všecky tyto vížky sloužívaly k uchování sv. Hostie — archaeologové myslí, že v nich i sv. oleje a ostatky byly ukládány.

Jisto však jest, že nezavěšovali toliko schránku se sv. Eucharistií, ale že ji také ukládali ve zvláštních schránkách mramorových neb kovových, jímž dávali rozličný tvar, odtud i různá jména annariolum, turricula, turris atd.

Tuto velkou schránku pak stavěli buď na samý oltář, neb spíše za oltář, jakž dosud viděti lze v basilice sv. Kříže Jeruzalemského v Římě; u nás pak zavládl obyčej stavěti je po straně evangelní, jakž spatřujeme v ctihodné basilice sv.-Jirské na Hradčanech, ve chrámu sv. ap. Petra a Pavla na Budči a j. v. Prov. synoda Pražská se přimlouvá, aby tyto pomníky starobylé byly co možná pečlivě uchovány.

Jenom tolik ještě budiž k dějinám svatostánku poznamenáno, že schránky tyto bývaly hotoveny velice skvostné a že se těšily před ostatním nářadím a náčiním chrámovým zvláštní péči a pozornosti biskupů jak jednotlivých diecésí tak celé katolické církve. Předpisy k tomu cíli vydané jsou toho alespoň zřejmým důkazem.

Předpisů těch jest mnoho, a přihlédneme-li k nim blíže, snáze je přehlédneme, rozdělíme-li je na tré:

1. na ty, jež podstatu svatostánku mají na zřeteli;

2. na ty, jež přihlížejí k okrase jeho;

3. na ty, jež pro pohodlné zařízení téhož vydány jsou.

Rozdělujíce takto předpisy na podstatné a nepodstatné (k okrase a k pohodlí), činíme tak jen pro přehled a nijakž nemíníme rozdělení tohoto užiti co do závaznosti, jednak proto, že sama Prov. synoda Pražská věci k okrase patřící k podstatě svatostánku čítá, zovouc je »essentialem ornatum«, jednak i proto, že sami rubricisté, ačkoliv se dosti nalopotili rozdělujíce předměty na praeceptivní (rozkazné) a directivní (poradné), co do závaznosti nic určitého ustanoviti se neodvážili.

Mluvíce o podstatě svatostánku zdá se nám, že tato dle předpisů církevních vyžaduje: 1. aby to byl stánek význačný (T. conspicuum); 2. čistý (nitidum) a 3. jistý (tutum).

První vlastností důstojného svatostánku budiž význačnosť. Rubrica Římsk. Ritualu dí: »Hoc tabernaculum in altari maiori vel in alio quod venerationi et cultui tanti Sacramenti . . . decentius videatur . . . sit collocatum.«

Předem všimnouti jest si, že se tu mluví o jediném svatostánku, t. j. v jednom chrámu; neboť předpisy církevní výslovně zapovídají chovati sv. Eucharastii ve více svatostáncích a dovolují toho toliko na jediném oltáři od biskupa k tomu zvláště určeném. S. R. C. 16./III. 1861, n. 5310: Ferri nequit consuetudo asservandi SS. in pluribus altaribus a 21./VI. 1696, n. 3392 ad 2: Sed in uno tantum designando ab episcopo.

Svrchu zmíněná rubrika Římsk. Rit. vymáhá, aby svatostánek byl význačným nejprv svým umístěním, t. j. aby témuž bylo věnováno ne-li první místo v chrámu, alespoň mezi ostatními vynikající. Ve farních chrámech budiž umístěn na hlavním oltáři; v ostatních pak, kde se obřady zády k oltáři obrácenými dějí (v kathedrálních a kollegiatních chrámech), budiž vykázáno sídlo svatostánku buď v některé kapli aneb na některém nehybném oltáři postranním. Tak

stanoví S. R. C. 14./VI. 1845, n. 5028: »Si SS. Sacramentum in ecclesia cathedrali vel collegiata in altari majori asservari nequeat... collocetur in aliquo decenti sacello quod non sit e conspectu chori.«

S význačným umístěním svatostánku se nesrovnává:

1. Vše, co svatostánek vně i vnitř snižuje; svatostánek nesmí sloužiti za podstavec, na němž se staví květiny, obrazy svatých, sv. ostatky, byť i sv. kříže; S. R. C. 31./III. 1821: »Consuetudinem superimponendi Sacras Reliquias pictasque imagines tabernaculo ita ut idem tabernaculum pro basi inserviat tanquam abusum eliminandum omnino esse.«

Tím méně uvnitř svatostánku dovoleno jest uchovávati sv. oleje, sv. ostatky, i kdyby to byl ostatek sv. kříže, neboť Rubrica Římsk. Rit. dí: »Hoc tabernaculum ab omni alia re vacuum...« a S. C. Ep. 3./V. 1693: »Vasa Sacr. oleorum vel Reliquiae vel aliud in tabernaculo non debent asservari.« *)

2. S význačným umístěním svatostánku se nesrovnává vše, co svatostánek zastiňuje, takže nelze květiny, obrazy, sv. ostatky a j. stavěti ani před svatostánek, ale spíše stranou neb níže. S. R. C. 22./I. 1701, n. 3575: »Ante ostiolum tabernaculi SS. retineri posse vas florum vel quid simile... tamen in humiliori et decentiori loco.«

Svatostánek budiž význačným i svým zařízením.

Prov. Synoda Aixská (Agnensis 1585) vyslovila přání, aby svatostánek pokud možno zlatý byl a drahokamy zdobený; Prov. Synoda naše vidí v těchto slovech ideál svatostánku, ale vlažnosť zámožnějších a chudoba upřímnějších věřících přiměly ji ponechati na vůli, má-li být svatostánek zhotoven z kovu drahocenného, zlata neb stříbra, neb z obyčejného železa či mědi, ovšem pozlacené neb postříbřené, neb ze dřeva, jen aby byl dovedně upraven.

Za to však bližší zařízení svatostánku, jež velice k jeho význačnosti přispívá, vyčítáme z Rubrik Římsk. Rituálu, která dí: »Hoc tabernaculum conopeo decenter opertum...« Toto konopeum či záslona, jíž svatostánek na způsob stanu má býti zakryt, zdobilo druhdy i svatostánky naše, jak se dozvídáme z Pražské arc. Synody z r. 1605, kdež dí: »Quod ostiolum (i. e. tabernaculi) a parte anteriori panno sit adornatum« — nyní však až na malé výjimky zmizelo, ovšem že ku škodě a na úkor význačnosti svatostánku samého, nebo bez této záslony, jež svatostánek zrakům našim zahaluje, ztrácí mnoho na své posvátné tajůplnosti. Ký div, že v době nejnovější v prvních chrámech Pražských opět svatostánek konopeem zahalený spatřujeme a spatříme bohdá i více!

Látka, z níž tato záslona bývá zhotovena, může býti vlněná, buď lněná, bavlněná neb hedvábná, a to barvy buď bílé neb shodné s barvou officia dne (jenže černá barva zastoupena bývá vždy fialovou). S. R. C. 21./VI. 1855, n. 5221 ad 12.

Svatostánek má býti netoliko archou Novozákonní, v níž se skrývá Manna nebeská, ale i trůnem Nejvyššího. Proto Synoda Kolínská z r. 1280, S. R. C. 27./IV. 1697 in Cortonensi a S. R. C. 23./V. 1846 in Senensi žádá, aby se nad svatostánkem vznášel baldachyn. Ovšem z toho, jak oltáře naše z větší části zařízeny jsou, nedovedli bychom si ani představiti, jak a kde baldachyn zmíněný by měl být rozepjat; než vzpomeneme-li, že nad oltářní mensou na 4 sloupech vznášela se druhdy apsida, snadno si domyslíme, že řečený baldachyn má být jakou takou náhradou starobylých ciboriových oltářů. Pohříchu oltářů v důstojné této formě zachovalo se pramálo a o baldachyn vinou stavitelů předpisů církevních neznalých svatostánek jest oloupen, takže spíše říci můžeme in Stabulo et presepi iacet potius quam in aula regia resideat. Než bohudík, že již ve 4 chrámech našich máme oltáře ciboriové, jež posvátný Stůl náš nad stůl obyčejný povznášejí, a baldachyn (1) ukazuje, jak by všude jinde býti mělo.

Druhou podstatnou vlastností důstojného svatostánku jest: nevšední čistota, kterou se stkvíti má, aby byl opravdu dle slov synody naší tabernaculum nitidum.

O čistotu hlavně uvnitř svatostánku postaráno jest nařízením arcidiecésní

*) Ano mezi některými rubricisty vzešel i spor o tom, smí-li se vůbec kříž na svatostánku postaviti; ačkoliv nesluší čítati kříž mezi ostatní obrazy, lépe a duchu předpisů církevních přiměřenější jest, postaví-li se kříž na svatostánek vůbec, aby spíše kříž za okrasu tabernakulu sloužil, ne pak tabernakul kříži za podstavec. (Zmíníme se o tom i níže, až bude řeč o okrase svatostánku.)

Syn. Pražské z r. 1605, dle něhož má být svatostánek uvnitř opatřen čistým rozprostřeným korporálem, jejž každý druhý měsíc vystřídati dlužno (alespoň). »Sub vasculo monstrantiave extensum continuo sit candidum corporale... quod singulis saltem 2bus mensibus mutetur ut mundum semper habeatur.«

Ze slov uvedených vysvítá:

1. Že korporále ve svatostánku má býti rozloženo a nikoliv složeno tak, jak se v bursu ukládá, jak zhusta se děje. K tomu snad zavdala příčinu ta okolnosť, že na dně svatostánku nebývá vždy tolik místa, aby se tam celé korporále per extensum rozestříti mohlo. Kde nedostatek místa vadí, že nelze obyčejným korporálem slovům předpisu vyhověti, nezbývá než pořídíti 2 neb více korporálí menších na způsob velké pally, odpovídající velikosti (rozměrům) dna svatostánku, jež pak pohodlně ve svatostánku rozestříti lze. Zařízení toto i z ohledů ekonomických se zamlouvá, neboť z ohledu na čistotu ve svatostánku nemohu snad překládati korporále tak dlouho, až všecky dílce budou pošpiněny a celé korporále sežloutne, takže jen stěží lze je potom do běla vyprati; chtěl-li bych však pokaždé, kdy se pošpiní, pouze jediný dílek (obyčejně z 9) dáti korporále čisté, pak budu pro $^1/_9$ zašpiněnou práti celé korporále, což nebylo by hospodářské.

Ze slov svrchu uvedených ..., continuo sit... corporale... snad méně jasně vyplývá, 2. že toto korporále má zůstati stále na dně svatostánku, aniž sluší je vytahovati, kdykoliv Sanctissimum vyndáváme, t. j. k podložení spíše užiti k tomu jiného korporále, v burse na oltáři k tomu cíli připraveného. Za to však jasněji a určitěji zní ustanovení S. R. C. 24./IX. 1842, n. 4950 ad 3: »Quotiescunque S. Communio extra Missam finitam administratur, bursa cum Corporali adhibenda est« et haec rubrica non est directiva vel ad libitum, sed praeceptiva. (Schneider, Man. Sac.)

Co tuto řečeno jest o sv. přijímání mimo mši sv., platí o každém vystavení (vyjmutí) Sanctissima na oltář, při němž prostříti jest korporále ve zvláštní burse buď od kněze přinesené neb při častějším sv. přijímání na oltáři v burse připravené.

Předpis tento není ničím jiným než nutným výsledkem předešlého; neboť mám-li na dně svatostánku rozprostřené korporále či větší pallu, jakž mohu vytáhnouti ji, když mimo ciboř mám tam ještě monstranci neb alespoň nádobku s velkou sv. Hostií do monstrance určenou? Větší důležitosti má však předpis tento při sv. přijímání mimo mši sv., kdy korporále per extensum na oltáři rozestřené tak, aby i pukličku s ciboře sňatou pojati bylo s to, zamezí, aby snad částečky, jež při větším množství sv. particulí snadno i na ní uváznouti mohou, na holé plachty oltářní nebyly vytrouseny aneb jinak dokonce zneuctěny.

Mluvíce o čistotě svatostánku dobře bude, dotkneme-li se i toho, že naše Synoda Prov. z r. 1859 předpisuje, aby u svatostánků, jichž dvířka ozdobně provrtána jsou, vnitřní strana těchto látkou potažena byla, aby prach do vnitř vnikati nemohl a tak svatostánek neznečisťoval. Opony neb záslony, jež tu a tam uvnitř svatostánků spatřujeme, méně k tomu se hodí, ježto překážejí při vytahování Sanctissima, zvláště pak paprsky monstrance snadno v látce uvíznou a ji trhají.

Třetí podstatnou vlastností důstojného svatostánku jest jeho jistota — míníme tím, aby svatostánek byl jist (t. tutum) tak, aby v něm Sanctissimum bylo bezpečně ukryto; a sice proti ohni, vlhku, před zvířaty i před rukou zlovolnou.

1. Proti ohni nejlépe ovšem chráněno bude Sanctissimum, bude-li svatostánek zhotoven z kovu neb jiné látky ohněm nezničitelné; ježto však nebezpečí s této strany jen zřídka hrozívá, za to však v krajinách našich pro husté deště zejména starší chrámy vlhkotou trpívají, kteráž na způsoby chleba zhoubně působí, obrací Prov. Synoda Pražská z roku 1605 pozornosť svou, aby hlavně v této věci bylo dobře o svatostánek postaráno.

2. Proto nařizuje, aby, hotoví-li se ze dřeva, vzato bylo k tomu dřevo, jež nesnadno vlhkost přijímá a ji v sobě nedrží, neb alespoň je-li zhotoven z látky jiné jakékoliv, uvnitř deskami ze dřeva takového byl obložen. K tomu účelu nejlépe se hodí dřevo topolové, jakž sama Synoda radí a nařizuje: »Tabernaculum... intrinsecus tabulis populeis circumamictum, quibus ab humiditate S. Eucharistia defendatur«, a Synoda z roku 1859: »Tabernaculum si e laminis ar-

genteis vel aereis inauratis haberi non potest saltem e tabulis sectilibus quae humiditatem non gignant exstruatur.«*)

Spojíme-li obě tato opatření v jedno a obložíme-li stěny svatostánku kovového nevlhnoucími deskami dřevěnými, budeme míti svatostánek i proti vlhku i před ohněm chráněný, jakž skutečně zhotoven jest svatostánek Emauzského kláštera.

Tak stanoví Synoda z r. 1859: »Sit autem Tabernaculum etiam intus vel panno serico, aut tela quadam pretiosa, albi coloris eleganter vestitum vel saltem solide inauratum.«

Je-li vnitřek dřevěný, více se zamlouvá potáhnouti stěny látkou nežli pozlatiti, neboť tím docílíme větší ochrany proti vlhku.

3. Proti mouchám, pavoukům a jiným zvířatům, tam kde dvířka svatostánku jsou dovedně prořezávána, buďtež všecky otvory z vnitřní strany zalepeny a tak přístup jim zamezen, jakž již svrchu, když o čistotě svatostánku řeč byla, jsme poznamenali.

4. Před rukou zlovolnou bude svatostánek jist dobrým zámkem, stále na klíč uzavřeným.

Tento klíček dle přání Synody pozlacený a skvostnou nějakou stužkou ozdobený, nemá být nikdy nechán vězeti v dvířkách svatostánku samých, neb na takovém místě, kde by měl k němu přístup kdokoliv; nýbrž nejlépe bude, chová-li jej farář u sebe, neboť právo k němu přísluší výhradně faráři, jakž ustanovila S. R. C. 14./XI. 1693: »Parocho per se privative est ius retinendi clavem tabernaculi, in quo reconditur SS. Sacramentum.«

Dobře jest, jsou-li alespoň dva klíčky — kdyby snad v nutné potřebě nebylo lze jeden najíti, aby byl v záloze druhý — dle přání Syn. Pětikostelecké z roku 1863.

Synoda Pražská nařizuje, aby nebyl nikdy svázán snad s ostatními klíči, ale aby jej choval farář na zvláštní stužce ozdobné, aniž jej komu kdy svěřoval. »Nullo modo clavis haec cum aliis clavibus eadem chordula colligetur, ... habeat chordulam decentem ... eam parochus distincte servet neque alteri unquam committat.«

Tento čestný úřad klíčníka domu Božího zahrnut jest především ve slovech IV. obecn. sněmu Lateranského (can. 20 de Custodia Eucharistiae), kdež dí: »Statuimus, ut in cunctis ecclesiis crisma et Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur, ne possit ad illa vel temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda; si vero is, ad quem spectat custodia, eas incaute reliquerit ... suspendatur.«

Přísnost tato nebude se zdáti příkrou, vzpomeneme-li si na zprávu a výstrahu v »Čechu« před 2 léty uveřejněnou, kde kdosi dp. spolubratry upozorňuje, aby si dali v této věci pozor na kostelníky a ministranty, a klíč ve svatostánku před nimi nikde nenechávali; — zajisté, že mluvil ze smutné zkušenosti.

(Pokračování.)

*) Je-li vnitřek kovový, budiž dle předpisu vyzlacen; je-li svatostánek celý neb uvnitř deskami dřevěnými obložen, potahují se tyto hedvábím barvy bílé.

Románské exkurse. (105–106.)

Filiální chrám sv. Martina v Měchnějově (Divišov).

Napsal a nakreslil Václav J. Krch.

Blíže »Divišova« rozkládá se na východní straně vrchu »Měchnějova« soujmenná ves, nepatrným sice ale starožitným chrámem památná. Že starožitným jest, tomu nasvědčuje jak jeho ráz slohový, tak i hřbitov kolem rozložený.

Za dávných dob, kdy ještě chrám Měchnějovský farním býval, bylo asi živěji kolem něho nežli dnes, kdy ve 4 nedělích jednou se tu bohoslužba koná. Vzácný tento klid osamělého kostelíka poslouží ale v mnohém bedlivému ar-

chaeologovi, jemuž nanejvýš ochotná vesnická mládež v práci překáží.

Chrám Měchnějovský jako mnohé jiné toho druhu, nepozbyl v ničem své původní rázovitosti a zachován jest se vším slohu románskému.

Vnitřek chrámu, ač vlhkostí a prachem hojně znečistěn, přece upoutá oko při prvním jeho se rozhlédnutí. Pěkně překlenutá apsida obohacena jest jednoduchým ale vkusným oltářem se starým kamenným stolem obětním. V lodi rákosovým stropem pokryté, rozlévá se hojně světla z polední i půlnoční strany, dosti vysokými a vnitř silně špaletovanými okny sem vnikajícího.

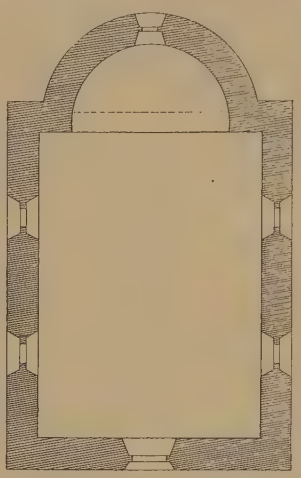

Jen vchod na západní straně lodi chrámové umístěný jest zcela jednoduchý bez ostění.

Jak celkovým pohledem tak i půdorysem jest stavba tato dosti zajímavou a řadí se svými rozměry ku menším chrámům venkovským. Loď má ve světlosti 10 *m* délky, 7·26 *m* šířky a 6·50 *m* výšky. Síla zdiva obnáší 1 *m*. Od apsidy oddělena jest loď vítězným obloukem půlkruhově sklenutým, nad nímž do výše se zdvíhá mohutný štít kamenný. Na každé straně lodi jest dvé oken průměrné výšky 2·10 *m* a od podlahy 3·20 *m* vzdálených.

Do nižší sklenuté apsidy vniká světlo jedním oknem proti západní straně položeným. Střecha apsidy opírá se o zděný štít lodní, v němž umístěno jest malé okénko půlkruhem zakončené a do vnitř nepatrným špaletováním rozevřené.

Jinými charakteristickými vlastnostmi, jež by k slohu románskému patřily, se svatyně Měchnějovská nehonosí, a patrno z toho, že jak osadníci k ní příslušní tak i kolátorníci mnoho na obohacení stavby nevěnovali.

Zdivo chrámové sestává nejvíce z ruly a svoru, klenba apsidy ze žuly lámané.

Velezasloužilý archaeolog P. Ant. Vlasák popisuje chrámové stavby okresu Vlašimského, zmínku činí též o kostele Měchnějovském: »Kostel Měchnějovský jest stavba románská, sahá tedy původem svým aspoň do první polovice XIII. století. Loď 13 kroků dlouhá, 9 kroků široká končí se polokruhovou apsidou zdélí šesti kroků.

V průčelí se pne věž, jejíž okna původně románskými sloupky uprostřed na dvé rozdělena byla.«

Nejsa o tom přesvědčen, že by věž chrámu Měchnějovského původně se stavbou byla sloučena, upustil jsem v půdorysu od její nakreslení. Příčiny, pro které tak jsem učinil, jsou: poněkud různorodý materiál chrámu a věže; ano i síla zdí u obou jest nestejná, měří totiž síla zdi chrámové 1 *m*, kdežto u věže pouze 0·90 *m* obnáší. Také žádných stop po oknech sloupky dělených jsem ve věži nepozoroval. Mám tedy za to, že tak jako u většiny menších chrámů románských, které v krabatině česko-moravské jsem seznal, stávala zvonice pro sebe, tak i u Měchnějovského zajisté bylo. A poněvadž chrám celý v původní své podobě jest zachovaný, byly by zajisté aspoň nejméně stopy ve věži po románských oknech zazděním sloupků patrny.

Příklad nám podává věž chrámu v Neustupově, Načeraci, Čestínkostele atd.

Uměleckých památek mimo obraz hlavního oltáře, malovaný Janem Zapletalem z Prahy r. 1883, chrám nechová.

Ve věži visí dva zvony, jeden má nápis nečitelný a druhý větší latinský: »Ad laudem Dei omnipotentis et sancti Martini ad villam Mechnow per Jaco-

bum dic. Ptaczek anno 1526.« (Ke cti Boha všemohoucího a sv. Martina do vsi Měchnějova od Jakuba řečeného Ptáčka r. 1526.) Písmo na tomto zvonu sestává z minuskulí gotických.

Z historie chrámu jest známo, že býval roku 1350 farním v dekanátu Štěpánovském a roku 1384 12 grošů desátku králi odvedl (groš té doby platil 15 zl), a tehdy již jakož i dnes pod patronátem pánů Šternberských stával. Roku 1391 Albrecht ze Šternberka vyzdvihl a nadal oltář P. Marie ve farním kostele Měchnějovském listinou potvrzenou dne 1. dubna t. r., k němuž dne 3. dubna t. r. zdejšího plebána kněze Haška správcem jmenoval.*)

Kostel Měchnějovský trpí přílišnou vlhkostí, kteréžto zlo u většiny starých církevních se trpělo a posud trpí, ač s poměrně malým nákladem by tomu mohlo býti odpomoženo.

*) Lib. Erect., IV., 11, 2 a Lib. Confirm., V., 117.

Kostel sv. Anny dříve Šimona a Judy ve Zdebuzevsi.

Napsal a nakreslil **Václav J. Krch.**

O kostele Zdebuzevském zachovalo se nám málo dát historických; nebyl tak šťastným, jako jiní jeho druhové. Že by valným změnám od jeho zbudování byl podlehl, jak někteří archaeologové v »Památkách archaeologických« a »Methodu« napsali, jsem neshledal, a proto také nejenom doplním, co posud bylo neprostudováno, nýbrž i na chyby nedopatřením vzniklé chci poukázati.

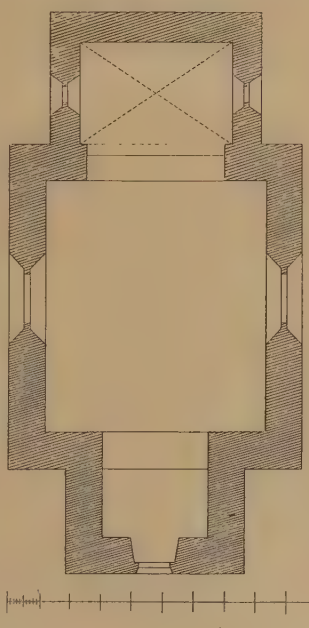

Kostel v Zdebuzevsi patří svým tvarem k těm památným stavbám církevním slohu románského, jež zakončeny jsou chorem čtyřstranným. Sestává z lodi a choru, od této vítězným obloukem polokruhově sklenutým odděleného. Na západní straně přiléhá k lodi zděná věž, jejíž dolení část za předsíň chrámovou slouží a nepatrnou rozměrnost lodi chrámové tak zvyšuje.

Při pohledu na půdorys seznáme, že mohutné rozměry stěn přesahují mnohé sousední stavby chrámové, mají totiž 1·20 *m* v síle, jež u vítězného oblouku na 0·74 *m* se zmenšuje.

Ve světlosti má chrámová loď 8·20 *m* délky, 7·16 *m* šířky a 6 *m* výšky. Chor o nestejných stranách má podélnou stěnu kratší, příční sílu zdí tutéž, jako loď a věž. Světlo vniká do chrámu se strany jižní a půlnoční mohutnými půlkruhem překlenutými okny, jichž vyšpaletování v lodi 3 *m* a v choru 1·32 *m* měří.

Při dosti souměrně rozděleném půdorysu okna tohoto rozpnutí celkový dojem silně poškozují a spíše otvorům hradních sklepení se podobají.

Kamenná klenba choru jest posud v původním tvaru zachována, za to ale štít nad obloukem vítězným, k němuž původně kryt choru přiléhal, zmizel, a střecha nynější jest zvýšena a spojena s ostatním krytem chrámovým v jediný celek. Jenom věž zachovala původní tvar střechy stanové a podlouhlá okna půlkruhem překlenutá.

Chrám v Zdebuzevsi vyzdoben jest třemi oltáři, z nichž hlavní má krásný obraz sv. Anny, malovaný r. 1888 Janem Zapletalem z Prahy.

Na straně evangelia nalézá se ve příční stěně staré památné sanktuarium s románským článkováním a křížkem zakončené. Provedeno jest v žule sice hrubě, avšak slohově dosti správně. Jako u většiny starých chrámů tak i v Zdebuzevském ruka natěrače této památky stavitelské neušetřila a většinu článků silnou vrstvou vápna, z něhož jenom křížek určitěji vystupuje, pokryla.

Na věži visí tři zvony. Největší, »Václav« zvaný, ozdoben jest vypuklinou téhož světce a byl r. 1847 za faráře P. Šmída přelit od Bellmanna. Prostřední, mající nejkrásnější ton, jest památný pěknými gotickými majusku-

lemi, jak v poměrech tak i esthetickým provedením zajímavými, a nese nápis: »Jhesus nazarenus — rex judeorum.« Že by stářím svým na r. 1708 poukazoval, a jak P. Vlasák a P. J. Nechvíle (»Method«, XIII.) rok naznačený zajisté ze zápisníku farního vyňatý za pravý snad považují, jsem nikde z nápisu zvonu nevyčetl.

Nejmenší »Marie« s nápisem »Sancta Maria ora pro nobis« přelit byl od Bellmanna r. 1864.

Že věž Zdebuzevská při kostele asi dávno stojí, souditi dlužno ze starých, věkem místy již sešlých a mohutností se vyznamenávajících dubových trámů.

Kostel Zdebuzevský připomíná se r. 1350 mezi farními dekanátu Štěpánovského a odváděl téhož roku desátek královský.

Nejstarší jeho kolátorové pocházeli z rodu vladyků ze Zdebuzevsi na tvrzi Zdebuzevské usedlí. Roku 1375 vladyka Mikuláš a Václav ze Zdebuzevsi potvrdili kněze Beneše z Vrsce za faráře v kostele Zdebuzevském.[1]) R. 1383 byl kolátorem Markvard a Sezema, synové Jana Jezera z Jezeran a Janek z Veltrub. Bratří Kolman a Majnus (snad Hanuš) ze Zdebuzevsi svolili, aby farář Havel v Zdebuzevsi zaměnil si místo s Vícemilickým knězem Havlem r. 1391.[2]) Roku 1416 a 1417 byl kolátorem v Zdebuzevsi Jan válečník ze Zdebuzevsi, jinak nazvaný Jan Olešák z Nesper. Jan zemřel bez dědiců a proto připadl statek králi, jenž jej r. 1463 dal v užívání Janu Zajímačovi z Kunštátu.[1]) V století XVI. byl na Zdebuzevsi pánem rytíř Petr Opit z Maličína, jehož dcera Anna dědictví své Zdebuzeves, tvrz pustou, dvůr poplužný a ves s podacím kostelním prodala Janovi Opitovi z Maličína.[2])

Roku 1549 Jan Opit, jinak zvaný Peřina z Maličína, J. M. císařské fořtmistr, prodal dědictví své Zdebuzeves rytíři Pavlovi Podveckému z Podvek, J. M. král. úředníka na Horách Kutných, za 500 kop gr.[3])

Během století XVI. koupila Zdebuzeves rodina hrabat ze Šternberka a spojila s ostatním svým panstvím.

Kostel Zdebuzevský dle pamětní knihy podřízen byl r. 1624 děkanství Divišovskému a teprve r. 1787 obdržel vlastního lokálníka. R. 1853 přeměněna byla lokalie ve faru, vydržovanou až podnes náboženskou maticí.

Lituji, že nepřišel jsem do Zdebuzevsi o několik let dříve, snad bych byl v mnohém historii chrámu mohl obohatiti. Byl tehdá můj přítel a v sousední dědině mého rodiště v Bendově Záhoří rozený P. Josef Krch farářem v Zdebuzevsi, který staré historické památky bedlivým byl strážcem. Přesídliv do Vavřince u Církvice dokonal krátce po tom život svůj, aniž by se byl dočkal za namáhavé své dřívější služby lepší odměny.

[1]) Lib. Confirm.
[2]) Lib. Confirm., V., 69, 151 a Lib. Erect., IV., F. 2.

[1]) Pozůstatky desk zemsk., 107, I.
[2]) Desky zemsk. Kvat. 1. B. 25.
[3]) Desky zemsk. Kvat. 8. P. 10. R. 22.

Poznámka. Český groš roku 1544 za Ferdinanda I. platil 4 zl. 72 kr. (Habsburský dukát), a na této výši udržel se až do r. 1616. Nejmenší ceny měl od r. 1620—1623, platil pouze 88 kr. (Ze zápisků spisovatele.)

Různé zprávy.

Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hl. chrámu sv. Víta na hradě Pražském za správní rok 1893. Ve příčině úspěchův v opravování a další stavbě chrámu sv. Víta průběhem roku 1893 opět s potěšením ředitelstvo zvěstovati může, že za tu dobu značný učiněn byl pokrok. Pro lepší přehled stůjž tuto, že r. 1893 pracováno na čtyrech místech chrámu sv. Víta a sice: předně na obou západních věžích průčelních, za druhé na jižní části dlouhé lodi, za třetí na vysoké věži staré a konečně na severní části lodi příčné čili křížové. V prvních měsících zimních činnost ovšem nejvíce soustředěna byla v huti kamenické, kdež vykonávaly se potřebné práce kamenické a sochařské, při čemž ozdobné části fial obou věží průčelních vyžadovaly nejvíce času; vedle toho pracováno také ještě na rozmanitých kusech kružby pro triforium, jakož i pro severní loď křížovou. Současně však také vykonaly se některé práce osazovací při skruži obou gallerií ve výši, kdež počínají helmice věží, jakož i při kružbách oken, a dovršeny byly práce tyto zalitím olova při věži severní dne 23. prosince 1892, při věži pak jižní dne 18. února 1893. Osazení 16 fial nejvyšší gallerie dokončeno bylo při věži jižní dne 28. března, při věži pak severní teprv dne 17. dubna 1893.

Fialy tyto pomocí měděných čepů na olovo byly osazeny a ve výši růží křížových měděnými oporami na hrany helmic připevněny.

Dne 8. dubna započalo se s osazováním zábradlí gallerie dolejší při věži severní, což když dokonáno bylo dne 24. dubna, tatáž práce zahájila se také při věži jižní. Potom v hořejším patře věže osazovaly se i svrchní i dolní pásy klenby a ostře vypálenými cihlami se zaklenuly, povrchu pak maltou cementovou pokryly, aby se voda dešťová odváděla k okapu gallerie. Při věži severní odklidilo se 4. patra lešení, při jižní pak 4. a 5., dříví pak takto získaného užilo se dle potřeby jinde k lešení novému.

Počátkem měsíce července přikročeno k dalšímu osazování zbývajících částí potřebných na věžích průčelných, jež mezitím dohotoveny byly v huti kamenické; i byly to zejména pro třetí gallerii potřebné štíty a jehlance fial, jakož i chrliče. Zároveň růže křížové, jakož i menší fialy na obou schodištích pomocí čepův měděných a podpor k helmici byly připevněny.

Koncem září sbouralo se další patro lešení při severní věži průčelní.

V měsíci listopadu mohlo se přikročiti k osazování do té doby již vykonaných prací ozdobných na štítcích, na zakončení fial a křížových kyticích šesti o sobě stojících pilířův věží průčelních; započato tím nejprve ve věži jižní dne 23. listopadu, po dokonání pak odklidilo se dotyčné patro lešení; při věži severní práce tyto vykonány o něco později, když pak v měsíci prosinci dovršilo se osazování jehlanců fial o sobě stojících pilířův nárožních i s růžemi křížovými, možno bylo dne 20. prosince přikročiti k bourání nejvyššího patra lešení, jakož i k osazování okapův, žeber okenních a okruží obou dolejších luceren věží.

Druhé místo, kde pracovalo se r. 1893, bylo při severní části lodi křížové; nově sdělané patky klenby žebrové spoutaly se s pilířem středním a započato tam s vybouráváním okna zazděného. Zazděné skruží, kteréž mnoho utrpělo požárem, úplně bylo rozdrobeno a muselo se odklízeti po kouscích; neméně poškozenými shledány byly zazděné sloupečky v triforium. Napotom přikročilo se k osazování nových sloupův a kružeb, jakož i zevnitřních zdí parapetních s žebry a kružbami, kteréž na obou stranách přikryly se deskami. Také další práce v těchto místech přestávaly na doplňování částí scházejících anebo porouchaných, s čímž během roku toho dospělo se ku konci.

Velmi důležitý, ba nejdůležitější odstavec zprávy stavební na rok 1893 týká se prací vykonaných při jižní straně lodi hlavní, jakož i při staré věži vysoké. Zde zapotřebí bylo postaviti rozsáhlé lešení, k čemuž namnoze užilo se dřeva získaného sbouráním lešení při západních věžích průčelních. S postavováním hlavního lešení započalo se již 29. prosince 1892 a pokračovalo se v práci té také v prvních měsících roku 1893. Dne 12. června započalo se na jižní straně s osazováním římsy triforiové. První tato vrstva kamenná, mající hloubky 2·52 *m*, skládá se ze dvou dílův, a sice z dílu prvního do nitra obráceného, jenž pojmouti má kamenné zábradlí, a z dílu zevnitřního, krakorcovitě do vedlejší lodi vyčnívajícího, jenž ustanoven jest, aby na něm spočívaly zevnější kameny okrajové jakož i žebroví triforií. Obě tyto vrstvy kamenné pro větší bezpečnost mezi sebou spojeny jsou skobami měděnými.

Nejprvé pilíř lodi křížové, jakož i jemu nejbližší sesílený pilíř lodi hlavní osazeny jsou pod deskami triforia a potom ihned započalo se s postavováním dalších tří pilířův lodi hlavní, při čemž jednotlivé kvádry v každé druhé vrstvě kamenné mezi sebou spojily se pomocí skob měděných.

Když položeny jsou zevnější kameny okapové, jakož i obě kamenné vrstvy zdi parapetové, započalo se s osazováním žeber okenních a sloupův triforiových. Části tyto, jakož i nad nimi se nacházející kružby osadily se na olovo a pod deskami podkladními taktéž spojily se slabými skobami měděnými. Když všecky pilíře a sloupy triforiové byly osazeny a srovnány, započato dne 18. října r. 1893 s osazováním nad nimi se nacházejícími kružbami a hned potom ukládaly se pokrovní desky triforiové, jež mezi sebou spojily se měděnými skobami. O několik dní později, totiž dne 27. října, zvýšilo se lešení tamější o patro, a když pak nad všemi pilíři osadila se XVI. vrstva kamenná a poněvadž počasí bylo příznivé, také ještě i XVII., dovršila se tím práce stavební při této části chrámu na rok 1893. Všecky pilíře mezi sebou spojeny jsou železnými kleštěmi, jež mají v průřezu 6 *cm* 33 *mm*. Uprostřed každého pilíře nachází se tétéž míry kruh železný, do něhož zapuštěny jsou skoby; části železné, kteréž vnikají do kamene, zality jsou asfaltem.

Mnohem zdlouhavější a obtížnější, než myslelo se původně, objevily se práce opravné při staré věži vysoké. Zřídilo se tu za ten rok čtvero pater lešení; první hned v měsících zimních, druhé dne 19. června, třetí dne 1. srpna a čtvrté dne 30. září 1893. Nejpernější práce, kteráž nastala, bylo odklizení porouchaných kružeb gallerie jakož i okapův pod nimi se nacházejících a kromě toho dolejší části jižního pilíře opěracího. Kružby gallerie velmi nedostatečně byly sdělány z pískovce Žehrovského; rovněž i osazení jednotlivých částí velmi bylo nedbalé i nedokonalé. Část západní věže této a sice od nejnižší gallerie až k oknům zvonice v takovém objevila se stavu, že zapotřebí bylo značný díl obložení zdí, jakož i článkování tam se vyskytující vybrati a nově zdělati. Zbědovaný tento stav způsoben byl tím, že jednotlivé kusy obložení toho mezi sebou spojeny byly skobami a že toliko části skob těch do kamene zasa-

zené olovem byly zality; poněvadž pak strana západní nejvíce dána jest ve psí účinkům povětrnosti, tedy skoby zrezavěly a takto kámen na mnohých místech roztrhaly.

Dne 21. srpna započato s osazováním nově sdělané římsy gallerie na jižní straně věže, kdež také zasazeny jsou dva nové chrliče, kterých se tam nedostávalo. Tři štíty erbové, kteréž umístěny byly na této (jižní) straně věže ve výši zvonice, musely se sníti, poněvadž vesměs roztrhány byly od čepův železných, na nichž byly zavěseny; rovněž zapotřebí bylo odkliditi bankal okenní i se zábradlím pod ním, poněvadž jednotlivé kameny byly buď popraskány, buď zvětralé. Na vnitřní straně kvádrův vyňatých zřejmě bylo viděti účinky požáru r. 1541, byly velmi křehké a žárem zrudlé. Pod trámy vazby zvonové vyskytla se nad pásy po velikém požáru rozpjatými jen velmi nedostatečně vykonaná nadezdívka, jíž zapotřebí bylo sbourati a znova zdělati jako současně též zeď parapetní a okapy.

Na západní straně věže pokračovalo se v odklizení všelijak porouchaných žeber okenních, kteréž nahrazovaly se novými; severní strana ostění oken zvláště byla poškozena; zdá se, že část ta pocházela z doby mnohem pozdější a sdělána byla z pískovce velmi měkkého, kterýž velmi silně zvětral a kromě toho zapuštěnými skobami roztrhán byl. Na západní a jižní straně věže pracovalo se až do 18. prosince 1893, kdež počasí dalšímu postupu práce učinilo přítrž. Současně také započato s odklizením baldachynu blíže jižního portálu, jakož i fialy nad ním se nacházející. Z počátku pomýšleno fialu tuto zachovati a při restauraci znova užiti, ale poněvadž jednotlivé vrstvy kamenné namnoze byly popraskány a železnými skobami a kleštěmi roztrhány, nezbylo než fialu řečenou odkliditi a nahraditi novou.

Na základě toho, co tuto povědělo se o pokrocích stavby a sice zcela stručně podle zpráv podávaných stavitelem Mockerem v jednotlivých poradách jeho, ředitelstvo doufá, že v činnosti stavební r. 1893 stal se pokrok značný. Avšak mnohem více než zprávy právě podané, jež nezasvěcencům dojista namnoze nedostačují, prospěje tu autopsie čili názor vlastní, jak za rok ten pokročeno v stavbě chrámu sv. Víta. Již v poslední výroční zprávě (za r. 1892) poukázáno na účinek obou věží průčelních, a tehdáž ještě jen nepatrná jich část zřejma byla zrakům nezasvěceným; nyní však, když obě již v značné části sproštěny jsou závad lešením způsobených a tudíž velkolepý a uchvacující dojem jich na všecky strany zjednává si průchodu a kde vysoká lešení nová již z daleka viditelná zvěstují, že činnosť stavební vydatně uchopila se již také i posledního hlavního oddělení chrámu, totiž vysoké lodi a staré vysoké věže, možno již oddávati se nejlepším nadějím do budoucnosti. Nyní již netřeba se obávati, že i mezi nedůvěřivými vyskytuje se kdo, jenž směl by pochybovati, že dosažen bude cíl vznešený, jenž kdysi zářil před zrakem šlechetných oněch vlastenců, jižto založili Jednotu naši. Již není o tom pochybnosti, že v době nepříliš vzdálené ctihodná naše i posvátná metropole, jež původním založením svým spoutána jest se jménem nejpřednějšího patrona našeho a jejížto nynější podoba, náležející mezi nejpřednější arcivzory gotického mistrovství, nejvýmluvnějším jest pomníkem vznešeného smýšlení našeho pravého »otce vlasti«, ve skvoucí záři úplného dokončení uměleckého objeví se zrakům obyvatelstva vlasteneckého v stejné míře udiveného i blaženého. Budeť to pak také pro všecku budoucnosť nejčestnějším svědectvím zbožných a kulturních snah a skutků ctihodného království Českého za slavného panování Jeho Veličenstva našeho nejmilostivějšího císaře a krále Františka Josefa I., jenž sám po všechen čas ráčí býti nejštědřejším podporovatelem Jednoty naší.

Pamětní spis kostela v Kralupech, vložený do základního kamene nového kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Václava v Kralupech n. Vlt. zní: »Za doby kmenového rozdělení Čech byla krajina naše obsazena kmenem Čechů, jehož sousedy byli na V. Žličané, na SV. Pšované, na S. Litoměřici a na SZ. Lučané. Již v době této připomíná se v listině Břevnovské r. 993 o Kralupech (Gralupy). Krajina ta náležela druhdy s celým Řipskem mocnému a vlasteneckému rodu Vršovců, až po jich vyhubení knížetem Svatoplukem r. 1108 Kralupy držel neprávem za Václava I. Francouz Champnois, jehož dědicům odňaty byly a dány dne 6. dubna 1253 klášteru Křížovnickému v Praze, k jehož statku Turskému patřily a přivtěleny jsou nyní ku farnosti Minické. Kralupy byly až do roku 1850 malým místem, jež se povzneslo otevřením státní dráhy r. 1850, Buštěhradské r. 1855 a České severní dráhy r. 1865; od té doby začaly se Kralupy vzmáhati, průmysl v obci zkvétal stále, tak že obec Kralupy za úřadování starosty pana Prokopa J. Masnera nejvyšším rozhodnutím Jeho cís. a král. apoštol. Veličenstva ze dne 22. července 1881 za městys povýšena byla a obdržela následovní znak městský: Stříbrná městská zeď s cimbuřím, s otevřenou branou s padací mříží v modrém poli; za zdí stojí dvě čtverhranné věže s červenými střechami s gotickými okny, mezi nimi červený štít s českým lvem stříbrným, nad ním svatováclavská koruna, kolem brány po stranách kamene letopočet 1881, v bráně samé stříbrné ozubené kolo s dvěma křížem položenými kladivy, na cimbuří sedmizubém nápis K. R. A. L. N. P. J. nad branou v středním kameně F. J. I. Znak celý obepnut zlatým arabeskovým rámcem. Roku 1894 čítají Kralupy 131 domů, Lobeč 138. Počet obyvatelstva dle sčítání z r. 1890 obnášel v Kralupech 1721 — Lobči 1571, mezi těmito bylo 14 Němců.

Toho času předepsáno veškerých přímých c. k. daní v Kralupech 25.943 zl. 04 kr., v Lobči 3791 zl. 22 kr. Přirážky obecní pro rok 1894 byly v Kralupech rozepsány, a to obecní správní 20, školní 5 procent, v Lobči pak obecní správní 10, školní 5 procent. Že Kralupy, ač s velikou převahou katolické jsou, dosud netvoří žádnou samostatnou farní obec, ba že neměly až dosavad ani svého vlastního chrámu, třeba hledati v nepříznivých poměrech dřívější doby. Poměrů těchto zželelo se konečně skupině o všeobecné dobro pečlivých mužů, v jejichž čele starosta tehdejší pan Prokop J. Masner stál. Tito mužové vytkli sobě za cíl své chvalitebné snahy zbudovati obyvatelstvu Kralupsko-Lobečskému důstojný chrám vlastní, v té naději, že při šlechetném tomto podniku svém náležitě budou podporováni od samého občanstva. Roku 1878 zřízen byl na základě usnesení obecního zastupitelstva Kralupy-Lobče odbor subskripční, jehož přičiněním vybrána byla částka, která dnes i s úroky 11.300 zl. obnáší. Dalším sbírkám nepřekonatelné překážky postavily se v cestu, všude poukazováno k tomu, že sice příspěvky se poskytnou, ale až se se stavbou chrámu Páně započne. Tak stalo se, že snaha uskutečnění stavby chrámu v Kralupech po více jak desetiletí pouhou myšlénkou zůstala. Až teprve r. 1893 ujala se toho městská rada ve srozumění obecního zastupitelstva Kralupsko-Lobečského, v jejíž čele starosta pan Adolf Michovský stál, se vší horlivostí, nešetříc ni píle ni nákladu, předsevzala si za úkol uskutečnění stavby chrámové, a zvolila znova zvláštní dámský subskripční komité, jemuž předsedal pan Jan Heverоch, řídící učitel 5třídní školy v Kralupech. Komité toto rozděleno na dva odbory, prvý odbor zvolil sobě za předsedkyni paní Růženu Čtrnáctou, choť ředitele I. spol. cukrovaru, v druhém odboru pak zvolena paní Eliška Krejzová, choť poštmistra, obě v Kralupech. Blahodárným působením tohoto komitétu vybráno téměř 7000 zl., tak že nyní subskribovaný obnos úhrnně 18.300 zl. vykazuje. Zvláštní deputace sestávající z pánů Adolfa Michovského, t. č. starosty, téhož náměstka Prokopa J. Masnera, člena městské rady Josefa Hájka a městského tajemníka Viktora z Kfellerů, předložila plány chrámové kardinálu arcibiskupu Pražskému hrab. Schönbornovi, který netoliko plány ty schválil, nýbrž přislíbil i v příčině jich provedení mocnou svou podporu. Tyto plány byly vysokým c. k. místodržitelstvím pro království české, jež toho času řídil František hrabě Thun-Hohenstein, výnosem ze dne 1. září 1893, čís. 100.700 schváleny. Den 22. července r. 1893 byl požehnaným dnem pro Kralupy-Lobeč. Ku vzácné přímluvě J. Em. pana kardinála a arcibiskupa knížete Františka de Paula ze Schönbornů zavítal do Kralup vznešený host a šlechetný dobrodinec nejd. pan Monsignor Thdr. Eduard Tersch, probošt vždy věrné metropolitní kapitoly při hlavním chrámu sv. Víta na královském hradě Pražském, který velkomyslným darem 50.000 zl. na chrám Páně v Kralupech umožnil, že záhy z jara roku 1894 se ku stavbě přikročiti mohlo. Stavba chrámu Páně v Kralupech dle projektu stavitele p. Arnošta Živného, stavbyvedoucího hlavního chrámu Páně sv. Víta na královském hradě Pražském, svěřena architektu p. Rudolfu Štechovi z Plzně a staviteli panu Aloisiu Novému z Kralup, kteří počátkem měsíce dubna roku 1894 s touto započali. Tato stavba rozpočtena na 79.000 zl. bez vnitřního zařízení. Rovinná výše základů dokonána v první polovici měsíce května roku 1894, takže 14. dne měsíce května l. P. 1894 v pondělí svatodušní, kdy na stolci sv. apoštola Petra zasedal a svatou církev blahodárně řídil papež Lev XIII., za slavného panování Jeho cís. apošt. Veličenstva Františka Josefa I., císaře rakouského, krále uherského a krále českého, nejd. p. Msgrem Thdr. Eduardem Terschem, proboštem vždy věrné metropolitní kapitoly chrámu Páně sv. Víta na král. hradě Pražském a prvním praelatem království českého, za assistence dp. faráře Minického P. Fr. Daďourka, kaplana téže fary P. Maurice Bayerla a mnoha vůkolních duchovních, u přítomnosti pana c. k. okres. hejtmana Heřmana Steinfelda, c. k. školního inspektora dra Foschheimra, okres. starosty a zemského poslance Václ. Jandy z Velvar, městské rady, obecního zastupitelstva a místní školní rady, za spolupůsobení veškerých místních jakož i okolních spolků a korporací, konečně za přítomnosti mnoha tisíc věřících základní kámen ku stavbě chrámové slavnostním způsobem s pomocí sv. Václava, jemuž chrám Páně v Kralupech zasvěcen bude, ku cti a chvále Boží posvěcen a položen byl. Dáno v Kralupech n. Vlt. léta Páně tisícecitného osmistého a devadesátého čtvrtého po Kristově narození. Dr. Eduard Tersch, probošt hlavního chrámu sv. Víta na hradě Pražském a apoštolský protonotář, Fr. Daďourek, farář Minický, Mauric Bayerle, kaplan, Ad. Michovský, t. č. starosta, Prokop J. Masner, t. č. starostův náměstek a školní dozorce, Jos. Hájek, člen měst. rady, Josef Čtrnáctý, člen obecního zastupitelstva, Růžena Čtrnáctá, Eliška Krejzova a Viktor svob. p. z Kfellerů.«

Z Akademie křesťanské.

Jako každý rok věnovalo sl. ředitelství České spořitelny Akademii křesťanské z výtěžku 200 zl. rak. čísla.

Zpráva za měsíc červen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy ozdobené: pro dp. Leop. Pátka, faráře v Hostíni na Moravě, pro dp. Karla Siku, člena ryt. řádu křížovnického a pro dp. Petra Lubojackého, faráře ve Veselé na Moravě. — Ciborium: pro dp. Fr. Pohanku, administr. v Rohatci na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kaditelnice: pro dp. Karla Piláta, faráře v Třebeticích; dvou kalichů: pro dp. Fr. Prokopa, faráře v Počenicích na Moravě; kalicha, dvou nádobek, lunuly, 10 svícnů, kaditelnice a dvou kropáčků: pro dp. Jos. Vytopila, faráře ve Val. Meziříčí; monstrance: pro vdp. Ant. Jelínka, děkana v Bránkách na Moravě; kalicha, ostensoria a lunuly: pro dp. Isid. Waltra, faráře ve Hrobech; kalicha: pro dp. Jos. Mádra, faráře v Morkovicích na Moravě; sedmi kalichů, ciboria a nádobky pro sv. oleje: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu; kalicha: pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech; lampy: pro vp. Meth. Smetáka, kooper. ve Veselé na Moravě. — Nádobky na sv. oleje: pro dp. Jana Schmida, faráře v Kdousově na Moravě, pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích a pro důst. farní úřad ve Chvalkovicích v Čechách. — Konvičky mešní: pro dp. Fr. Míču, faráře ve Zhoři, pro důst. farní úřad v Dražově a ve Chvalkovicích. — Svícny oltářní: 6 pro dp. Mat. Máru, faráře ve Zbejšově a 4 pro sl. obecní představenstvo v Nučicích. — Lampa oltářní: pro sl. ob. představenstvo v Nučicích. — Nádobky na svěcenou sůl: pro dp. Fr. Míču, faráře ve Zhoři, pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro dp. Fr. Bártu, faráře v Podvorově. — Nádobky na mytí prstů: pro ctih. p. Ferd. Koulu, bohoslovce v Praze, pro vp. Václ. Koryntu, kaplana v Borku a pro dp. Fr. Bártu, faráře v Podvorově. — Nástroj na pečení hostií: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blazicích na Moravě.

Rozličné. Soška Srdce Páně: pro vp. Al. Jedličku, kaplana v Lanžhotě na Moravě. — Kříže oltářní: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě, pro sl. ob. úřad v Nučicích a pro důst. farní úřad v Dražovicích. — Missaly: pro důst. farní úřad v Popicích, pro blahorodého p. Václ. Šístka, učitele ve Stratově a dva pro dp. Jana Parobka, faráře v Uh. Brodě na Moravě. — Kanonické tabulky: pro vdp. Norb. Procházku, děkana v Březkovicích, pro vp. Jana Olivu, kaplana v Cerekvici, pro dp. Fr. Heidra, faráře v Renotách na Moravě a pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Zvonek k sakristii: pro dp. Fr. Kámka, faráře ve Velk. Ořechovém na Moravě. — Harmonické zvonky: pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích, pro dp. Lubojackého, faráře ve Veselé a pro dp. Fr. Kámka, faráře ve Velk. Ořechovém. — Pultík pod missal: pro vp. Václ. Korgutu, kaplana v Borku.

Paramenty. Celý bílý ornát (kasule, dvě dalmatiky a pluvial) z pravého zlatého brokátu s bohatou garniturou: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze. — Kasule: bílá: pro ctih. školské sestry ve Stráži; fialová a bílá: pro vysoceurozenou paní hraběnku Černínovou z Chudenic; bílá: pro dp. Theod. Vymětala, faráře v Bedřichově; tři bílé a dvě červené: pro nejd. p. dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; bílá: pro dp. Rob. Kučeru, katechetu v Kolíně; bílá a černá: pro vdp. monsgr. ze Zettmannů, faráře v Costni v Istrii; bílá s křížem bohatě vyšitým: pro ctih. ústav Marianský v Krakově v Haliči; bílá s bohatou úpravou: pro blahorodou paní Ruppertovou v Praze; bílá: pro J. Excell. paní hraběnku Thunovou a pro dp. Jos. Chalupského, faráře v Senomatech. — Pluvialy: bílý: pro dp. Theod. Vymětala, faráře v Bedřichově, a fialový: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici. — Tunicelly červené: pro vys. dp. Jana Kleina, arcikněze v Čiňovsi. — Štoly: pro J. Excell. paní hraběnku Waldštýnovou v Praze, 2 pro dp. Theod. Vymětala, faráře v Bedřichově, pro vdp. Václ. Oplta, děkana v Libochovicích a pro důst. farní úřad ve Chvalkovicích; bílá, bohatě zlatem vyšitá: pro blahorodou sl. Antonii Mákovou v Praze. — Plášťky na ciboř: dva pro ctih. školské sestry ve Stráži. — Bursy k nemocným: pro blahorodou paní N. N. v Praze a pro dp. Jos. Plašila, faráře v Pozdni. — Nebesa skvostná: pro sl. patronátní úřad v Praze. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Panenské Týnici a pro vp. Ladisl. Kaufmanna, kaplana v Pušanovicích v Korutanech. — Spolkový prapor s bohatou úpravou: pro dp. Juraja Ondu, faráře v Clevelande v Americe. — Stuhy k praporu, bohatě zlatem vyšité: pro blahorodou paní Kláru Marschnerovou v Praze. — Fialové pytlíčky na nádobky pro sv. olej: pro dp. Fr. Vlasáka, faráře v Blažimě, pro dp. Fr. Pavlíčka, administr. ve Voseku, pro dp. Jos. Plašila, faráře v Pozdni, pro vp. Karla Koryntu, kaplana v Borku a pro dp. Fr. Bártu, faráře v Podvorově. — Birety: pro vp. Bohum. Jiráčka, kaplana v Podole, pro vp. Jana Olivu, kaplana v Cerekvici a pro dp. Jos. Stýblo, faráře v Lošanech. — Příkrov: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi. — Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Mořice Surmu, faráře v Kostelci na Moravě. — Koberce na stupně oltářní: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi, a tři: pro dp. Jos. Vytopila, faráře ve Val. Meziříčí na Moravě. — Zvonítko: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích.

Prádlo kostelní. 4 rochety a 2 alby: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; 3 korporale a 3 purifikatoria: pro důst. farní úřad v Panenském Týnci; 4 pally: pro vp. Jos. Vaisa, kaplana v Hostivaři; cingulum: pro dp. Fr. Vlasáka, faráře v Blažimě; alba, rocheta, 6 purifikatorií, 3 korporale, 3 pally, 3 ručníčky a pokrývka na oltář: pro vp Jana Olivu, kaplana v Cerekvici; cingulum a 5 korporalií: pro vdp. monsgr. Frant. ze Zettmannů, faráře v Costni; korporale, purifikatorium a palla: pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích; alba, rocheta, 2 humerale, 2 korporale a palla: pro dp. Václ. Čermáka, faráře v Hradešíně; rocheta a cingulum: pro nejdůst. kapitolu na Vyšehradě; 4 rochety pro ministranty: pro sl. patronátní úřad v Č. Kamenici.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 7. **V Praze, dne 31. července 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: O krajanu českém Mikuláši ze Stachovic, biskupu Řezenském a o českých pokladech dómu Řezenského. — Které jsou předpisy v příčině zařízení svatostánku. (Pokračování a dokončení.) — Románské exkurse. (107—110.) Farní kostel sv. Jakuba Větš., apoštola, v Stodůlkách. Farní kostel sv. Vavřince v Butovicích. Filiální kostel sv. Martina v Řepích. — Chrámy dekanátů Turnovského a Mnichovohradišťského. — Různé zprávy. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc červenec.

O krajanu českém
Mikuláši ze Stachovic, biskupu Řezenském,
a o českých pokladech dómu Řezenského.

Dle Schnegrafova spisu »Der Dom in Regensburg« napsal **M. Kolář.**

Kdo se v historii umění českého jen poněkud poohlédl, zajisté četl na listech jejich slavná jména děkana kostela pražského Víta, biskupa Jana IV. z Dražic, opata kláštera Sázavského Božetěcha a mnoha jiných předních prelátů našich, kteří umění české zvelebovali příkladem svým vzácným, ve šlechetné snaze své s panovníky a světskými pány čestně závodíce. Ale nejenom čeští kněží v Čechách umění podporovali, naši krajané také tenkráte, když v cizině na stolici biskupskou povoláni nebo v jiných důstojnostech kněžských postaveni byli, umění pěstovali a jemu všude přáli. Vznešeným toho příkladem v Čechách posud neznámým jest biskup Řezenský Mikuláš ze Stachovic v l. 1313—1340. Pocházel z Čech a než biskupem se stal, byl notářem krále Jindřicha VII. a pokladníkem biskupství Eichstätského. Stachovice, odkud se psal, nejsou sice v Čechách, ale za to Stachov, v kraji Žateckém, a není neobyčejné, že v Čechách při jménech osad koncovky ovice a ov se střídají nejen při jménech rozdílných osad téhož kmene, nýbrž i při téže osadě, jako Čejkovice a Čejkov na Prachensku.

Šlechtická rodina, jejíž potomkem Mikuláš biskup Řezenský byl, náležela dle svého erbu »černé korunované orlice na štítě zlatém« k rozrodu Kolovratskému, na Žatecku hojně rozšířenému; barvy a erb měla společné s vladykami z Vrahožil a pány z Vlašimě, vladykové z Kamberka měli při stejných barvách orlici s hlavou lidskou.

Tolik o původu českém biskupa Mikuláše ze Stachovic, o jehož činnosti chvályhodné nyní promluviti hodláme.

Když nastoupil na stolec biskupský Mikuláš ze Stachovic, byl dóm Řezenský jen na východní straně své hotový. Krajan náš vzal na sebe úlohu, stavbu jeho také na západě ku konci přivésti, což se mu též podařilo. Mistr Albrecht, stavitel, mistr Luch, kameník a mistr

Jindřich, tesař, kromě kameníků Wernharta a Pertolda pilně ruce k dílu tomuto velikolepému přiložili a Bůh požehnal jejich práci. Aby dóm místa nabyl potřebného, byly čtyři domy strženy a augustianský kollegiatní kostel sv. Jana, jemuž náležely, náhradou za ně dostal jedenácte liber ročních důchodů z fary Salernské, pokud by nebyla uprázdněna fara Walhersdorfská, kterou kapitula jemu na vždy odevzdati hodlala, což také r. 1326 skutkem se stalo.

Ve zvláštní synodě r. 1333 v Řezně odbývané odporučil biskup své prokuratory, které po všech farách celé své diecése rozeslal, by milodary ku stavbě sbírali. Darů se hojně sešlo, a z dárců paměť svou nejvíce zvěčnili Kunrát rytíř z Michlsberka, jenž r. 1315 svůj dvůr Drumstettenský dómu na stavbu věnoval, Dětřich Haibeck z Haibachu slíbil vsi Ottenzelu, kterou zemřelý jeho bratr Albrecht dómu daroval, tak dlouho jako léna užívati, pokud by stavitel dómu chtěl, r. 1320. Podobné dary učinili Karel z Eglofsheima r. 1320, Kunrát z Hainberku r. 1325, Jindřich ze Sattelbogenu r. 1327, Kunigunda Stadlerová a její sestra Mechtilda r. 1331 a opat kláštera Reichenbašského Fridrich r. 1333.

Nejvíce peněz vynaložili bohatí patriciové Řezenští Auerové z Auburku na stavbu dómu v rodném městě svém. Od rodu tohoto pocházejí malovaná okna v kůru dómu, nejvýš v pravo a nad jižním portálem, pak podél pravé lodi poboční, dále vystavěli Auerové zvláštní zavřenou kapli sv. Kateřiny, ve které svou rodinnou kryptu nebo sklípek měli, ale kaple tato při poslední opravě dómu byla odstraněna.

Kromě stavby dómu na západní straně pustil se biskup Mikuláš též na severní a jižní straně jeho do práce, jakož se vypravuje, že za jeho vlády celá ulice kněžská stržena byla, aby místo ke stavbě se získalo.

Nenadálá smrt zastavila kroky biskupa Mikuláše na dráze jeho činnosti záslužné a zastihla ho v klášteře Hornoaltašském, kde rád prodléval, dne 10. října r. 1340, jakož náhrobek jeho posud v kostele zrušeného tohoto kláštera zachovaný svědčí: »Anno dom. 1340 VI. Idus Octobris obiit dominus Nicolaus Ratisponensis Episcopus defunctus est in monasterio Obernaltach ibique in choro contumulatus«.

V Řezně památku Mikuláše biskupa hlásá svými zvuky nejstarší zvon tamější kathedrály biskupské s nápisem: »Sanctos · collaudo Tonitrua · Fugo · Funera · Claudo«, kterýžto zvon darem jeho jest. Také podobizna jeho, jméno a erb dodnes se zachovaly na okně na útraty jeho malovaném za hlavním oltářem dómu, s nadpisem: »O Petre Petra Dei Tu Miserere Mei Nicolaus Ep.«

Nejdrahocennějším darem českého našeho krajana, jenž zároveň o jeho zbožné mysli vlastenecké svědčí, jest zlatý kříž s ostatkem svatého kříže, českými granáty posázený z XIII. století, na němž jsou latinské nápisy: »De ligno S. Crucis, quod Nicolaus episcopus Ratisbonensis«, dále: »Ex thesauro Regis Bohem.«, potom: »Suae cath. Ecclesiae intulit«, konečně: »Rex Attkarus (Otkarus) me fecit«.

Nechybíme, když řekneme, že k tomuto daru Mikulášovu nese se v Emlevých Regestech list, kterým král Jan dovoluje Mikulášovi biskupu Řezenskému, protonotáři a radovi svému, aby kříž někdy Mikulášovi od věže, měšťanu Pražskému, i s jinými klenoty zastavený a od tohoto Mikuláše židům Řezenským postoupený, pro sebe vykoupil r. 1313.

S Čechami měl biskup Mikuláš kromě tohoto případu ještě vícekráte co činiti. R. 1317 měli arcibiskup Solnohradský a biskupové Řezenský a Pražský dle nařízení papežova ujati se bratří řádu poustevnického v Bavořích a v Čechách, kterým se kázati a zpovídati zapovídalo a téhož ještě roku Qualteriovi, biskupovi Suronskému, dal moc posvětiti kříž v kostele klášterském sv. Kláry v Chebu (Cheb náležel k biskupství Řezenskému do r. 1787). R. 1315 narovnal biskup Mikuláš v Domažlicích augustiany bavorské a české, kteří nechtěli platiti 1600 liber hřiven stříbra, ve které sumě převorové Vídeňský, Badenský a Marchecký Bedřicha, vévodu rakouského, u měšťanů Řezenských zastoupili, a narovnal je tak, že celou část tuto na 14 konventů rozdělil. R. 1323 stali se biskupové Řezenský a Míšenský a děkan Vyšehradský dle nařízení papežova ochránci špitálních bratří sv. Františka, nynějších křižovníků s červenou hvězdou, na konci mostu Pražského. Poslední zpráva, kterou o biskupovi Mikulášovi v pamětech českých máme, jest, že udělil odpustky kapli sv. Jiří a špitálu sv. Jošta v Krumlově r. 1334.

Které jsou předpisy v příčině zařízení svatostánku.

Odpověď na konferenční otázku arcidiecése Pražské napsal **Josef Vajs**, kaplan v Hostivaři. (Pokračování a dokončení.)

Mluvíce o jistotě Svatostánku zmíníme se i o těch Svatostáncích, jež se otvírají tím, že se na své ose otočí. Ani tyto Svatostánky nelze nazvati bezpečnými; neboť není tu vyloučena možnost, že by se mohla někdy při otvírání nárazem pyxis nebo monstrance převrhnouti — proto ji i synoda naše neschvaluje, řkouc: »Versatilibus quae hinc inde inveniuntur tabernaculis antiquam merito praeferimus Sanctuarii structuram« — neboť pocházejí teprve z minulého a počátku nynějšího století doby barokční — »congruo ostio seu foribus muniti«, pag. 181. A protože nad těmito Svatostánky podobně zřízena bývá i exposice, do níž se Sanctissimum vystavuje pomocí jakéhos šroubu, kteréžto zařízení zakázáno jest: S. C. R. 7./VI. 1877, n. 5701: »Admitti non potest usus cujusdam machinae, cujus ope elevetur et deponatur Ostensorium dum Salutaris Hostia populo adoranda exponitur«, tím samým odsouzeno jest zařízení Svatostánků točivých z nechutné doby barokční pocházejících.

Promluviv̌še o podstatných vlastnostech Svatostánku přecházíme k jeho okrase.

První takovou okrasou, již Synoda »podstatnou« zove, jsou lampy, více neb alespoň jedna, jež jak k okrase i k význačnosti Svatostánku slouží.

Rubrika římsk. ritualu dí: »Lampades coram eo plures vel saltem una diu noctuque perpetuo colluceat«, z čehož vzešel zvyk jmenovati lampu tu věčnou a světlem věčným.

Pražská synoda farářům na srdce klade »Conscientiam illorum gravissime onerans« (jsou slova synody), aby snad vinou jejich věčné světlo neshaslo.

Mimo ouzkostlivou spořivost správců záduší, kteří někdy ani tolik nepovolují, aby se při stoupajících cenách oleje alespoň nejnutnější množství svitiva opatřiti mohlo (takového, jež by s dobrým svědomím do věčné lampy se mohlo naliti), bývá i lakota kostelníkův překážkou, že světlu věčnému hořeti dáno není, ano dokonce i zvířata na tom účasť berou — dle zprávy ze Solnohradu v »Čechu« uveřejněné, že vypátrána byla krysa, jak po šňůře s půdy se spustila a olej z lampy vypila — z čehož viděti, že občasná kontrola neočekávaná nebude ku škodě.

Olej, jakéhož se k věčnému světlu užívá, budiž z pravidla olivový; není-li toho, dáno jest biskupům ustanoviti, jakého oleje by se mělo užívati; ovšem že vždy pokud možno oleje rostlinného tak: S. C. R. 9./VI. 1864 et Pius IX. 14./VI. 1864. Není dovoleno užívati bez rozdílu oleje jakéhokoliv neb petroleje, leč v případech nutných s vědomím Ordinária 20./III. 1869.

Obalovati spodek lampy (filošem neb jinou látkou), aby olej na podlahu nekapal, jest zvykem dovoleným: S. R. C. 16./IX. 1865, n. 5351.

O ostatních okrasách Svatostánku lze říci vůbec, ať jsou jakékoliv, pohybujteť se jen v mezích pravého krásna; nejlépe bude, je-li zbudován Svatostánek v témž slohu, v jakém kostel všecek, a to tím lépe, čím důsledněji i v okrasách proveden. Proto žádá synoda, aby budování Svatostánku svěřeno bylo mužům umění toho dobře znalým, a aby se přání tomu opravdu vyhovělo, jest žádoucno, aby plány nových Svatostánků schválením církevním opatřeny byly, prve než se v skutek uvádějí.

Prov. synoda z r. 1605 žádá, aby Svatostánek byl ozdoben obrazy Krista z mrtvých vstávajícího, neb rány ukazujícího neb ukřižovaného, a to tak, aby zmíněné obrazy buď zdobily dvířka Svatostánku, neb aby jimi končila veškerá struktura jeho — tedy nahoře. Tím však nesmí býti uškozeno ani hnuto s ustanoveními, jež jsme svrchu uvedli, když byla řeč o význačnosti Svatostánku, že totiž nelze trpěti ničehož, což by Svatostánek snižovalo tak, aby Svatostánek za podstavec sloužil.

S druhé strany však církevní předpisy žádají, aby na oltáři, kde se slouží mše sv., uprostřed mezi svícny umístěn byl kříž, a sice tak veliký, aby jej kněz sloužící i věřící pohodlně viděti mohli (Benedikt XIV., Constitutic. Accepimus 16./VII. 1746), ano S. C. R. 16./VI. 1663, n. 2231 ad 1) et 2) zřejmě praví, že malý křížek s Ukřižovaným na Svatostánku nedostačuje a nevyhovuje předpisům církevním, nýbrž že třeba jest

postaviti mezi svícny velký kříž. To potvrzuje nové ustanovení S. R. C. 17./IX. 1822, n. 4590 ad 8), a řečený zvyk stavěti malý křížek na Svatostánku jako zlozvyk zavrhuje.

Z ostatních ozdob a okras Svatostánku důstojných přednost dána budiž těm, jež více méně mají ráz mystický. Tak na př. Svatostánky chrámů sv.-Petrského v Římě, dómu v Kolíně n. R. a j. ozdobeny jsou kolem sloupovím, jež připomínají slova Přísloví, IX. 1.: »Sapientientia aedificavit sibi domum excidit columnas septem«.

Jinde jsou to andělé Svatostánek jako archu Noemovu nesoucí (u P. Marie Větší v Římě) neb cherubové Kristu ve Svatostánku přítomnému se klanící, Mojžíš s manou na poušti padající s nebes, neb pelikán vlastní krví mláďata krmící a t. p. v.

Ostatně církevní předpisy nekladou umění a umělcům mezí; víra a láska bude jich nejlepšími vůdci.

Konečně vedle podstaty a okrasy nesmíme zapomenouti na to, aby Svatostánek byl i pohodlně zařízen. Prov. Syn. Pražská z r. 1859 upozorňuje hlavně na 3 věci tam, kde toho provésti lze (hlavně kde se buduje Svatostánek nový) a sice:

1. aby byl Svatostánek dosti prostranný, tak aby bylo možno v něm umístiti ciboř i monstranci;

2. Svatostánek budiž tak umístěn, aby vystavování a ukládání nečinilo velkých obtíží, nebo dokonce aby celebrant nemusil stoupati na mensu samého oltáře, což nepěkně se nese, byť se i užilo všemožných prostředků, aby oltář nebyl pošpiněn;

3. konečně jest dbáti i toho, aby snad Svatostánek nezaujímal na mense oltářní tolik místa, že by se na ní jen s těží bez obtíží sloužiti mohlo.

Tyto rozměry přesně určiti nelze, ježto věc sama musí se říditi dle ostatních okolností místa; na to však všude pamatovati dlužno (buďtež si ostatní rozměry jakékoliv), aby na šířku mensy alespoň 60—70 centimetrů zbývalo.

Tyto jsou as čelnější předpisy v příčině zařízení Svatostánku; v případech pochybných víra dej podstatu, láska přispěje k okrase a zdravý rozum sám nahlédne, čeho tu a tam k pohodlnému zařízení jest potřebí, oč v zákonodárství církevním nebylo postaráno, protože všemožné okolnosti nelze míti na zřeteli.

Románské exkurse. (107–110.)

Napsal F. J. Lehner.

Farní kostel sv. Jakuba Větš., apoštola, v Stodůlkách.

Za nedlouho asi zmizí s povrchu země opětně jeden z věkových památníků románských v nejbližším vůkolí Pražském. Farní kostel Stodůlecký neposkytuje dosti místa osadě a má tudíž býti sbořen a nový chrám na témž místě zbudován. Úřední jednání jest zahájeno. Kmetu k smrti odsouzenému budiž zde památka věnována.

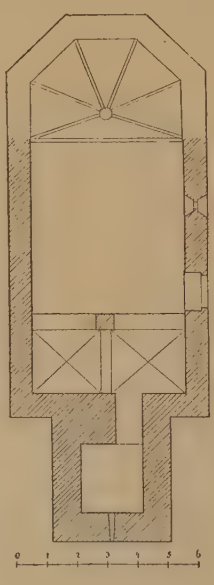

Loď 8·45 *m* dlouhá a 5·17 *m* široká (obr. 1.) má na straně západní sklenutou kruchtu, dosud v původním stavu zachovanou, o dvou klenbových polích. Ze čtverhranného pilíře přepínají se prosté pásy polokruhové ku stěnám. Pás k pravé stěně se přepínající spočívá na úhledné římse (obr. 2.), která se skládá z oblounu, žlábku a zubořezu. Do polí takovou měrou vzniklých zasazena jest klenba křížová.

Z podkruchtí vchází se do věže k západnímu průčelí přistavěné. Podvěžní prostora pouze 2·28 *m* dlouhá a 2·4 *m* široká osvětlená spoře okénkem na způsob střílny, bývala patrně sklípkem pro úkryt klenotů kostelních. Hrubost zdiva obnáší pouze 0·93 *m*.

Do lodi bez podkruchtí téměř čtvercové, 5·81 *m* dlouhé a 5·17 *m* široké, vcházelo se zvenčí od strany jižní portálkem, přímo vedle podkruchtí

upraveným. Zdivo jest výminečně jen 0·75 *m* silné. Loď sklenuta jest dvěma čtverci křížového, polokruhového klenutí novějšího, bez všelikých pásů.

Po levé straně jest nízký přístavek dvěma oblouky k lodi připojený, představující jakousi levou loď, překlenutou polokruhovou klenbou valenou.

Bývalá svatyně oltářní zmizela; byla-li to apsida anebo chor pravoúhlý, nelze říci. Ustoupila již v 13. věku choru polygonálnímu, který zbudován jest ještě bez opěráků velmi řemeslně v celé šířce lodní. Okna choru jsou zakončena lomeným obloukem. Klenba velmi ušlechtilá spočívá na žebrech přechodním slohem článkovaných a ve svorníku se sbíhajících. První dva krakorce, na nichž žebra spočívají, představují lidské hlavy.

Prostý portálek zachoval zvenčí původní podobu o jediném ústupku pravoúhlém.

V polokruhovém tympanonu zachoval se vypuklý kříž s tělem Vykupitelovým, mnohonásobným nátěrem pokrytý. Svršek tympanonu jest přerušen stropem přistavěného sínce.

Vrchní stěna prolomena jest obvyklými dvěma okny, vyskytujícími se sice v původních místech; jsou však později změněna, jedno jest čtyřhranné, druhé lomeným obloukem sklenuté.

Pod římsou zachovalo se dosud staré obloučkové podříms tvaru nejjednoduššího, které se vyvinovalo z prostých nárožních lisén, jak z obou konců stopovati lze.

Byla-li okna věže sloupkem dělena, jak pravidlem bývá, zde dopátrati se nelze. Věž kryta byla nízkou střechou, jak dosud ukazuje spodek zvýšeného jehlance osmistěnného.

Po straně stojí stará zvonice dřevěná (obr. 3.) na bývalém hřbitově, zdí kolkolem obehnaném, která starému kostelu románskému malebnosti dodává.

Zpráv historických z doby románské postrádáme. Třináctým stoletím počínaje vyskytuje se jich pak dosti hojně. R. 1352 uvádí se kostel sv. Jakuba mezi farními.

Farní kostel sv. Vavřince v Butovicích.

V témž vikariátě Libockém na blízku stojí ještě starší památník, dojista hned v počátcích křesťanství zbudovaný, farní kostel sv. Vavřince v Butovicích, od farní osady Jinonic půl hodiny vzdálený.

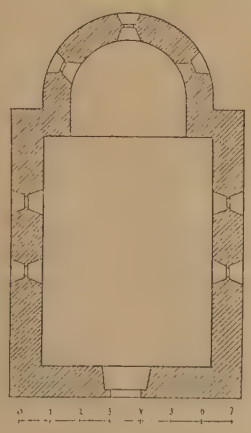

Skládá se z pouhé lodi, k níž na východ apsida přistavěna jest. Loď 7·57 *m* dlouhá a 5·60 *m* široká dosud kryta jest pouhým stropem a nemívala ani žádné kruchty. Okna, po dvou s každé strany v levo a v pravo, jsou zmodernisována.

Apsida polokruhová, bez vítězného oblouku, přímo z východní stěny vybočující, sklenuta jest zcela pravidelně conchou. Také zde okna jsou změněna.

Jako uvnitř jest i zvenčí ráz stavby zachován. Apsida svou vlastní stříškou opatřená, opírající se o štít lodi, porušena jest pouze uprostřed římsy kulatým okénkem. Na

štít lodi vyzdili otevřenou zvoničku v době nejnovější.

O Butovicích děje se zmínka již r. 1088 v listině kollegiatního chrámu Vyšehradského, kdež kapitole náležel číšník Miloň s poplužím pole [1]), o Jinonicích pak zmiňuje se tatáž listina z r. 1088 [1]), jakož i listina kláštera Plasského z r. 1207.[2])

Plebanie Butovická uvádí se r. 1352.

[1]) Erben. Regesta Boh. et Mor., I., čís. 175, Cc. 1088, str. 79: ...Butouicih terra ad aratrum cum caliciario Milon.

[1]) L. c. Ninonicih terra ad aratrum cum caliciariis, qui sclavice dicuntur casnici: Lubos, Benik, Cagek; ibidem terra Kolue ad aratrum.

[2]) Erben. Regesta, I., čís. 505, r. 1207. Pragae, str. 230: Primiscle, rex Boemorum, confert »ecclesiae beatae Mariae de Plaz terram ad aratrum in villa Ninoniz cum monte adjacente, qui dicitur Widovle.

Filiální kostel sv. Martina v Řepích.

V bezprostředním sousedství Stodůlek s druhé strany jest filiální kostel sv. Martina v Řepích, přidělený faře Libocké.

Archaeolog, který by kostely románské jen dle zevnějšku vyhledával, minul by bez povšimnutí kostel sv. Martina, který jest tak dovedně (!) zmodernisován, že na venek nejeví ani nejmenší známky starožitnosti. K apsidě totiž přistavěli sakristii, která apsidu, románské kostely charakterisující, neviditelnou činí, lodi pak dostalo se kromě změněných oken moderních pilastrů. Tím pozbyl kostel na venek veškerý ráz románský, který pouze uvnitř se poznává.

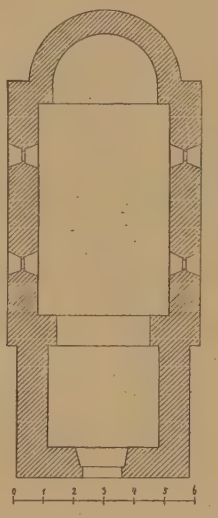

Lodi, jejíž zdivo má pravidelnou hmotnost 1 *m*, 7·3 *m* dlouhé a 4·20 *m* široké, z pravé i levé strany dvěma okny osvětlené, dostalo se klenby bezpochyby tehdáž, když nová sakristie se přistavovala a kostel se modernisoval.

Apsida však pravidelně conchou sklenutá porušena nebyla; pouze dvéře u nové sakristie v prostředku prolomili.

Věž zbudována jest z opuky pravidelně do vrstev přitesávané.

Ves Řepy, Žepy, náležela klášteru Břevnovskému, od něhož byla za krále Václava I. jakémusi Frovinovi, měšťánu Pražskému, prodána; kteryžto prodej, poněvadž stal se bez vědomí krále a biskupa, později opět jest zrušen, načež dědicové Frovinovi Řepy opatovi za 15 hřiven náhrady postoupili r. 1287.*) Kostel sv. Martina byl by tudíž vystavěn klášterem Břevnovským.

*) Tomek. Dějepis města Prahy. I, 315, 415, 416.

Chrámy dekanátů Turnovského a Mnichovohradištského.

Sděluje J. V. Šimák.

Chudičká je krajina Pojizerská památkami starodávnými. Krom svatyňky Panny Marie v Mohelnici nenajdeme románského chrámu tak podobného v celém okršku. Mysl kochající se uměním předků neukojena putuje od vísky ku vísce, smutně připomínajíc si, co to zbylo nám z nádhery a krásy dávné. Všude skoro vítá poutníka stánek Boží, odcizený nevkusem myšlénce vznešené, přeplněný pozlátkovým nářadím, nebudící dojem posvátný klidu a prostoty. Žalostno putovati.

Přece však zloba času nedotkla se všeho: zbývá dosud několik svatyněk, skrovných, v odlehlých namnoze vískách, upomínající na umění, milovnosť i ruku dovednou našich praotců. Ovšem jsou většinou z doby gothiky, ranné i pozdní. Některé z nich vynikají detaily vzácné ceny umělecké.

Omezím se na místě tomto jen na rozvrh chrámů dle slohu a popis nejstarších z nich z doby přechodní. Bohdá pořídím i vypsání ostatních a doložím potřebnými nárysy i plány.

Době, kdy na románských stavbách objevil se význačný oblouk lomený, přísluší na Turnovště chrámy ve Vlastibořicích, Nudvojovicích a Hrušticí, v obvodu hradištském ve Březině.

Stavby gothické v choru i lodi, ovšem většinou změněné a přestavěné, jsou chrámy v Přáslavicích, v Přepeřích, na Všeni a v Loukově.

Přáslavický kostel, zasvěcený sv. Jiří, rozšířen a věží doplněn byl v letech sedmdesátých. Klenba lodi nahražena byla stropem rovným, dřevěným. Svorník s tesanými písmeny zazděn je ve vnější stěně choru.

Chrám v Přepeřích sv. Jakuba je též stavení složité. Chor je z ranné gothiky, paty žeber ozdobeny jsou figurálními basreliefy. Chrám sám je dvojlodní z r. 1557, jak ukazuje letopočet v levém boku zazděný. V našem čase prodloužili lodi o třetinu k západu a zavřeli věží.

Na Všeni zachoval se starý chor. Žebra vycházejí z polosloupků. V boku závěru je čtyřboké sanktuarium, profilované velmi jednoduše, bez ozdob.

Loď, ač gothická, je nová.

V dekanátu hradištském let našich v ryzím rouše gothiky dočkal jen chrámek ve Vlčím poli u Libáni, bohužel velmi sešlý. Zdivo kvádrové, rozměry skrovné. Portál vyniká spanilým ostěním. Chor pětiboký, žebra založena v síti paprskovité, hluboká, mocně vyniklá. V oknech prostá kružba.

Neporušena zůstala též hradní kaple na zámku Kosti ze XIV. věku, ač stavbou nevyniká.

Dále sluší vyčísti řadu malých kostelíků o původním presbyteriu, většinou z prvogothiky, jichž loď podlehla podstatným změnám buď v částech architektonických neb celé konstrukci. Chor je pravidlem pětiboký, obstoupený vnějšími opěráky, síť žeber paprskovitá o jednom neb dvou středech. Detaily jemné. Jsou to: kostel sv. Vavřince v Mukařově u Mnichova Hradiště (na konsolách hlavičky), v Solci (konsoly geometrické, sanktuarium, portály dva, dvě kropenky), v Mladějově, v Nepřívěci, v Řitonicích, ve Všeborsku.

Jediný Solec má i loď gothickou, ostatní vesměs barokní.

Gothické chrámy založení pozdního jsou v Č. Dubu (sv. Ducha), v Libošovicích, v Bakově (děkanský), v Sobotce, na Klášteře. Stopy gothiky ukazují přeměněné kostely v Jablonci nad Nisou, v Sezemicích, v Nabzí.

Z doby renaissance uvésti jest chrám v Hodkovicích a někdejší kapli na zámku Svijanském, proměněnou dnes v byt kaplanův.

Barokního řádu — od pěkných až do nevkusných, shledáváme ostatní chrámy: v Turnově (sv. Mik., sv. Frant. Ser.), Brodě Železném, Viskři, Semilech, Držkově, Ruprechticích, Boskově, Vysokém, Smržovce, Rychnově nad Mohelkou, Hradišti Mn. (sv. Jak., sv. Anny a sv. Tří králů), Jablonci Č., Hlavicích, Č. Dubě (Nejsv. Trojice), Loukovci, Bosni, Bakově (hřbitovní), Bousově, Markvarticích, Samšině.

Spornými zůstávají kostely ve Světlé a Letašovicích.

V rokoku vznikly svatyňky v Jenšovicích a Zl. Olešnici, beze slohu jsou kaple na Valdštejně, na Viskři, v Kněžmostě.

Nově vystaveny jsou: románský kostel v Újezdě pod Troskami a gothické na Hr. Skále a v Turnově (P. Marie).

Březina.

Hřbitovní chrámek sv. Vavřince ve Březině (vik. Loukovský) stojí na sz. kraji vísky, při Jizeře, na širokém výběžku. Způsobu svého je v celém okolí jediným. Budova skládá se z věže, podélné lodi a čtvercového choru; ku věži přiléhá na jihu oblé schodiště, ku lodi pozdější gothická předsíňka a ku presbytéři rovněž novější sakristie.

Věž, čtvercového půdorysu, stojí na straně západní. Stavěna je z kamenů hrubě přitesaných. Šířka i délka její činí 8·85 *m*. Římsou u výši lodi věž jest přepažena na dvě patra, horní poněkud ustupuje. Vrchní čtvrtina věže, rovněž i střecha jest ze dřeva sroubena. Zdivo věže jest dole 1·80 *m* silno.

Na západní straně jest vchod 2·2 *m* široký, obloukem nově upraveným zakončený. Nade vchodem pod samou římsou je okno široké, polokruhové. Dřevěná část opatřena je na každé straně, krom východní, dvěma čtyřhrannými okénky.

Loď, téže šířky jako věž, táhne se v délce 12·8 *m*. Presbyterium vykazuje 5·30 *m* zdélí, 7·20 *m* zšíří. Obojí pokrývá štíhlá šindelová střecha. Asi ve

třetině lodi sedí lucerna, dole cibulovitá, též ze dřeva sroubená.

Podkruchtí ve věži v délce 5·2 *m* a šířce 4·4 *m* sklenuto jest v celé délce obloukovitě. Vrchol oblouku jest 2·25*m* vysoký. Do lodi přechází síňka tato obloukem 3·2 *m* ve světlosti majícím, štíhlejším, prolomeným ve zdivu věže.

Vnitřek lodi shledáme 9·1 *m* dlouhý, 6·2 *m* široký. V pravém boku upraven jest vchod, někdy copový, poslední opravou v gothický přeměněný. Téže proměně podlehlo i čtvero oken, jež skoro na 2 *m* jsou rozšířeny a špičatým obloukem ukončeny. Loď kryje strop rovný, dřevěný, kassetovaný.

Vítězný oblouk 3·7 *m* široký za posledního obnovování otesán byl do ostřejšího, štíhlejšího oblouku lomeného.

Chor (4·7 *m* široký, 4·1 *m* dlouhý sklenut jest jednoduchou klenbou gothickou bez žeber, paprsky sbíhají se ve středu. Dvěma okny ve stěnách pobočních, tvaru téhož jako v lodi, a menším okénkem vzadu padá světlo do presbytéře.

Po straně evangelní vcházíme nízkým vchodem do sakristie křížovou klenbou klenuté. Nad ní nalézá se malá depositář, k níž vchod upraven zevně po dřevěných schodech.

Schodištěm ve přístavku ku věži upraveným vstoupíme nejprve na kruchtu, pak do dřevěného patra věže, kde vedou schody ke zvonům.

Kruchtu kryje klenba valená. Zmíněným oknem západním padá sem světlo. Polokruhový oblouk vede do lodi na dřevěnou pavlač.

Na zvonici visí tří zvony. Západní nese tento nápis:

Jižní bok:

VROZENA PANI PANI ANNA KATE
RZINA WARTVMBERGSKA Z SMIRZICZ
A SWIGANECH NA ROWNI.
Znak Smiřických.

Na severní straně:

ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO WIERNIM
KRZESTIANVM SCHVZE GICH SPOLECZNE
K SLOWV BOZMV A K SLAWENI GMENA
GEHO SWATEHO W ZNAMOST SE VWOZOWALI
TEZ PRO POTRZEBV A KV POCZTIWOSTY OBCI
BRZEZINSEK (!) NAKLADEM GEGICH SLYTT
GEST ZA KNYEZE ADAMA BYLSKYHO TOHO
CZASV SPRAWCZE WELYKEHO LAVKOWA OD
YAKVBA MELNICZSKEHO W MIESTIE MLADEHO
BOLESLAWA NAD GYZERAV LETA 1607.

Zvon střední má nápis dvojřádkový kolem koruny, goth. minuskulí:

»letha bozyho tysyciho ccccc^{0} xxxii^{0} ke czty a hcwale panv bohv a wssyem swatym tento zwon dyelan a ke swatemu wawrzynczy do brzezyny od mystra tomasse w lythomerzyczych za rychtarze bouzka z brzezyny a za samuele z marzenycz amen.«

Nápis na třetím proveden jest taktéž goth. minuskulí; slova dělí heraldické lilie:

»Anno ✻ domini ✻ milessimo ✻ ccccc xiii ✻ en ✻ ego ✻ campana ✻ nunquam ✻ pronunctio vana ✻ ignem ✻ vel festum ✻ bellum ✻ aut ✻ funus ✻ honestum ✻ qui ✻ me fecit ✻ magister ✻ bartholomeus ✻ nomen ✻ habet ✻ in nova ✻ civitate ✻ pragensi ✻ ec hoe ✻ laus ✻ deo ✻ patri ✻ omn ✻

V síni nad sakristií zavěšena jest dřevěná votivní deska s malovanými znaky rytířů Jeníků Zásadských z Gemsendorfu. Jak nápis svědčí, dali ji udělati r. 1654 rytíř Jiří Jeník Zásadský z Gemsendorfu na Kurovodicích a Březině a manželka jeho Anna z Gemsendorfu na Kurovodicích a Blatech.

Čtyři barokové oltáříky ničím nevynikají.

Březinská fara platila dle Reg. dec. pam. 4½ groše desátku. Patrony jejími byli opatové Cistercienští v Hradišti nad Jizerou. R. 1356 byl tu plebánem Václav, jenž směnil faru svou s Václavem, plebánem Újezdským. (Lb. Conf. I., 16.) L. 1380 zemřel Březinský plebán Petr a nástupcem jeho stal se Mikuláš z Hoškovic. R. 1398 plebán Ondřej odešel do Kopidlna, odkudž Čeněk ujal se fary;

již však r. 1404 směnil ji s Křížem, plebánem v Samšině. (Ib. V., 307.)

Válkou husitskou zahynul klášter Hradištský (1421) a statky jeho dostaly se okolním velmožům. To vysvětluje, že r. 1424, 17. Aug. jakožto patrona nalézáme Jana z Ralska, jinak z Vartmberka, jenž dosadil do Březiny kaplana svého Petra, na místo zemřelého Mikuláše. (Ib. IX., 84.)

Zpráv z doby pozdější neznáme. Patrony byla vrchnost Svijanská. Dle pamětní knihy Březinské chrám časem stal se filiálním kostela Loukovského, později Loukoveckého. R. 1787 zřízena tu byla lokalie, konečně roku 1856 dne 30. dubna fara.

Správci duchovními tu byli od r. 1787 do r. 1806 Václav Čapek, křížovník z Prahy — pak František Tomáš Hájek z Mn. Hradiště do r. 1810, Josef Pitrmutz z Hennersdorfu do r. 1836, Ant. Calligari z Turnova do r. 1844 († v Loukovci), Václ. Kavalier z Hoř. Bousova do r. 1851 († v Příchovicích), Ant. Horna z Turnova, první farář, † r. 1869, Emanuel Zdobinský z Bukoviny do r. 1875 (nyní děkan v Semilech), Jos. Kovář z Čímysle do r. 1878 a Jos. Beránek z Koryt do r. 1890; nynějším farářem je dp. Fr. Hladík. (Pokračování.)

Různé zprávy.

Zlatá Praha. Že Praha nazývá se zlatou, má svůj přirozený původ. Byloť naše město královské za dob minulých častokráte skladištěm ohromného bohatství a nevídané nádhery králů a císařů, nepřebernou pokladnicí skvostů kromobyčejných a střediskem přepychu báječného. To vyneslo Praze vedle přívlastků »stověžatá« a »historická« ještě přívlastek »zlatá«. My, bohužel, můžeme si pojem o oněch pražských pokladech učiniti ne z vlastního názoru, ale jen dle zachovaných seznamů drahocenných předmětů, o které byla »královna měst českých oloupena a jež rozneseny jsou takřka po celé Evropě. Nejvíce jich bylo zavlečeno do Švédska, kam co kořisť válečná odvezeny byly roku 1648 mimo jiné pověstné sbírky Rudolfovy. V zámku Wrangelovu u Stoklosteru nalezen byl seznam pokladů královské komory Rudolfovy a čtenář sezná z něho, že Praha název »Prahy zlaté« nenosí darmo. Seznam tento uvádí nás do čtyř velikých síní, do nového a španělského sálu, do zbrojnice a do písárny císařské na hradě Pražském, ku pokladům, jež byly tu nahromaděny od r. 1576 do 1648.

V první síni uloženy byly ve 20 skříních a na 9 stolech, rozestavených ve výklencích oken, nástroje hvězdářské i měřičské, stříbrné nádobí, rozmanité věci ze zlata, drahokamů, ze slonové kosti a z perleti; drahocenné náčiní lovecké a jezdecké, perské a indické nářadí a zbraně. Na skříních rozestaveno bylo 93 starožitných i novějších soch z kovu, ze sádry, alabastru a mramoru; na prázdných místech stěn pak skvělo se jedenáct velikých obrazů.

Na stolech a ve stolech byly rozličné věci z perel, mušlí, z rudy stříbrné a zlaté, přebohaté to skvosty až do dvou centů tíže, turecké listy, železné nástroje, zapalovací zrcadla atd., nad nimi 20 obrazů kovových a 13 jiných maleb, a mnoho skvostných zrcadel. Uprostřed světnice stálo sedm uměle pracovaných hodin, okrouhlý stůl českými jaspisy, granáty a zlatem vykládaný, na němž jednorožec ležel, uměle ze železa shotovená židle, dvě sochy mramorové a rozličné jiné umělecké věci.

Druhá síň obsahovala 6 skříní, v nichžto na odiv vystaven porculán a rozličné krásně malované nádobí hliněné. U stěny: Císaře Rudolfa poprsí a kůň; obé z kovu; blíže jeskyně z korálů a jiné nerosty.

Třetí síň měla rovněž 6 skříní, v nichžto umělecké obrazy malované, kreslené, vyšívané, vyřezávané, v miniatuře (drobnomalbě), na pergamenu, ve zlatě atd. — pak toule, šípy, rolničky, turecké závoje, praporce ozdobené zlatem a perlami, jakož i knihy s rytinami ve mědi atd. Uprostřed síně stálo stříbro pro kaplu, pozůstávajíce z velkého, stříbrného dřevem ebenovým obloženého oltáře, z velikého stříbrného kříže a dvou jiných podobných prostřední velikosti, 6 velkých stříbrných, silně pozlacených svícnů, a 6 jiných menších taktéž stříbrných, avšak nepozlacených, pak ze tří stříbrných, pozlacených kalichů, z konví, kropenek, zvonků, dvou malých obrázků v rámcích dřevěných jemným stříbrem potáhnutých atd., pak mumie jedna a rozličné figury ze sádry. U oken »truhla z kůže ambrové« vyšívané, se zlatým kováním; uvnitř rozličné šatstvo ze španělských vonných kůží atd. Při stěně: Císaře Rudolfa poprsí z kovu na podstavci z černého mramoru, obrazy kovové, velký globus (zeměkoule) a j. v.

Čtvrtá světnice sloužila za přírodnický kabinet. Tu byly kostry cizích zvířat, rohy, kůže, lastury atd., avšak i »veliká kniha, již zazděný mnich Broumovský napsal,« pak zrcadla a stoly ku hře

Ve zbrojnici bylo na 170 až 180 rozmanitých drahocenných střelných zbraní, mnoho pobočních se zlatými a stříbrnými rukojeťmi, zbroje lovecké, 8 mečů popravných, veliký meč od papeže Řehoře XIII. císaři Rudolfovi věnovaný, meč z Moravy (Hradišťští měšťané místo daní každoročně odváděli meč v ceně 30 dukátů, kterážto výsada jim od krále Vladislava r. 1472 za odměnu věrnosti udělena byla), dýky, praporce, lebky, štíty, pancíře atd.

V pisárně císařově bylo 50 malých a velkých překrásně malovaných obrazů, pak 20 sošek bronzových a kovová socha Themidy.

Ve španělském sálu stály rozličné stroje hrací a varhany, veliké zrcadlo ocelové, 3 postele zlatem a perletí zdobené, stůl s mosaznou plochou, na nížto podobizna vévody Saského vyryta byla a p.

V novém sálu stálo pět soch kovových, mezi nimiž poprsí krále švédského, indické židle zlatem zdobené a pod.

Obrazů rozvěšených v místnostech těchto bylo 764, mezi nimiž byla umělecká díla nejvzácnějšího druhu.

Toť jen povrchný přehled velkolepého pokladu, jenž se nalézal na královském hradě Pražském, když švédský generál Königsmark hradu toho, jakož i celé Malé strany se zmocnil.

Celá ta kořisť, k nížto také Rosemberská knihovna náležela, bezpochyby v druhé polovici měsíce září 1648 zabedněna a do Dömitzu, malé to pevnůstky v Meklenbursku, poslána. Odtud přišlo všechno do Vismaru a tak i k moři.

Tak zaplatila »zlatá« naše Praha Švédům za pomoc, jižto byli protestantům německým přinesli.

Rozšiřování městského musea Pražského. V poslední době projevovány komitétem městského musea stesky, že dosavadní budova musejní v Poříčském sadu pro obmezenost místa nedostačuje, takže některé cenné věci musí ukládati se i do beden, aby neutrpěly zkázy. I byla konána na radnici staroměstské společná porada komitétu musejního a komise technické za účelem opatření vhodnějších místností pro musejní účely. Schůzi té předsedal starosta p. Gregor, nad čímž předseda komitétu p. Novák projevil potěšení své, dovozuje z toho, že rada městská věnuje péči této velmi nutné záležitosti. Zpravodaj mag. sekretář p. Prusík objasnil předmět porady, načež stavitel pan Herain uvedl, že snad by se doporučovalo vyhledati příhodný pozemek k účelům musejním v asanačním obvodu na blízku starého hřbitova židovského; k tomu dalo by se připojiti i zvláštní lapidarium k uschování památností, jež povětrnosti vydány jsou na pospas. Pp. Náprstek a Pér poukázali však k tomu, že v jiných velkých městech používá se k účelům musejním i starších budov, jako klášterů a p.; zároveň uvedli, že oním návrhem zdrželo by se rozšíření nynějšího musea. Komise doporučila tudíž radě městské jednomyslně, aby přikročeno bylo k rozšíření nynějšího městského musea v Poříčském sadě. Průběhem porady předložil p. stav. rada Bulíř dva návrhy na rozšíření musea. Dle prvního návrhu projektuje se zvláštní jednopatrový přístavek souběžně s prodlouženou ulicí Palackého v Karlíně (směrem ku »Variété«), spojený zvláštní chodbou s dosavadní budovou musejní. Dle druhého návrhu projektuje se přístavek přímo před dosavadní budovou. Prvním návrhem zastaví se plocha asi 878 čtverečn. metrů, tak že by náklad stavební činil as 57.000 zl.; dle druhého návrhu zastaví se plocha 946 čtv. m. a náklad byl by 61.500 zl. V poradě, jíž súčastnili se pp. stav. Herain, dr. Černý, dr. Št. Berger, ob. st. Novák, m. radní Pér a akad. malíř Wachsmann, rozhodla se komise pro první návrh jednomyslně. Přijatý návrh tento (rozšíření směrem ku »Variété«) má tu přednost, že poskytuje možnost, aby v žádoucím rozšiřování městského musea bylo i v budoucnosti pokračováno, aniž by se tím architektonický dojem ztrácel a dosavadní museum bylo zatemněno. Komise měla při tom hlavně na zřeteli, že totiž i jiná, menší města, jako na př. Plzeň v nejnovější době značné sumy peněz pro účely svých museí obětují. Další návrh, aby při rozšíření musea vzal se ohled i k lapidariu, neměl potřebné většiny. Rada městská v poslední schůzi — jak známo — návrh komise schválila, a usnesla se, aby na novou stavbu sdělány byly podrobné plány dle prvého plánu; lze očekávati, že snad ještě letos přikročí se k nové stavbě. Jak se dovídáme, jest autorem myšlénky té pan arch. Wiehl.

Prameny dějin českých. Díl V. Z výnosu nadání Františka Palackého, k vydávání pramenů dějin českých určeného, uveřejněn byl prací pp. profesorů Emlera, Gebaura a Golla pátý díl této publikace, silný to kvartant, zaujímající více než 85 tiskových archů, který obsahuje kromě kroniky Pulkavovy, latinské i české, kroniku Vavřince z Březové, též latinskou i českou, pak výtah z této kroniky, dále téhož spisovatele »Píseň o vítězství u Domažlic«, tak zvanou kroniku university pražské, kroniku Bartoška z Drahonic a přídavek k ní. Pro díl 6. jest do tisku připraveno devět kratších kronik, náležejících do doby husitské, a kronika Beneše Minority, k nimž připojí se Historie česká Eneáše Silvia (papeže Pia II.), jak latinská tak i starý její překlad český, o jejímž upravení k tisku se pracuje. Kusy tyto jakož i kronika Bartoše Písaře, v jejíž vydání se uvázal p. prof. dr. Rezek, vyplní asi šestý svazek jmenované publikace, kdežto pro díl sedmý určeni jsou Staří letopisové čeští. Texty tohoto pramene, pro dějiny české věku XV. a prvního čtvrtstoletí věku XVI. veledůležitého, jsou nejen již opsány, ale i srovnány; pořadatel jich zabývá se nyní úlohou, aby vytkl poměr jednotlivých rukopisů k sobě. Dle pokroku dosavadních prací při této publikaci vykonaných možno očekávati na jisto, že za dvě,

nejdéle asi za tři léta, budeme míti v této sbírce všechny letopisné prameny původu domácího až do roku 1526 úplně vydány.

Nová úprava státních archivů. Nedávno byla vydána zpráva odboru panské sněmovny o návrhu barona Helferta v příčině nové úpravy státních archivů. Ve zprávě té se připomíná, že mnoké nedostatky a mezery v rakouském archivnictví a zjevná potřeba příslušné organisace přiměly ministerstvo vnitra v roku 1869, že ustanovilo komisi ze zástupců hlavních úřadů státních a dalo jí dvě úlohy: předně provést anketu o existenci a stavu státních archivů v královstvích a zemích zastoupených na říšské radě a za druhé navrhnouti, jakým spůsobem by se státní archivnictví mělo upraviti. Výsledky tehdejší ankety zůstaly na papíře a do dnes — za 25 let — nestal se skoro opravdový krok k provedení tak pěkně začatého díla. Stav archivů je teď skoro takový jako v r. 1869. Opakují se stesky na jich nedostatečnost a p. Odbor přijal první část návrhu, podaného v panské sněmovně, a navrhuje: 1. aby státní archivy v rakouských zemích na základě ankety z r. 1869 a zákonů, k nimž dospěla, zorganisovaly se, jak toho vyžaduje nynější stav vědy a archivní technika. Aby se tato organisace mohla řádně provésti a vládě se pomáhalo, navrhuje odbor 2. aby si vláda zařídila stálou archivní radu z vynikajících odborníků. 3. Již teď mělo by se ustanoviti, že zaměstnání ve státní archivní službě předpokládá náležité odborné vzdělání a že archivní úřednictvo nemá se řaditi mezi kancelářské, nýbrž mezi konceptní úřednictvo. Státním archivům nedostává se skoro vesměs peněz, aby mohly zakupovati listiny, jimž hrozí zkáza, rozebrání nebo vyvežení ze země, a tak zachovati domácí sbírky. Odbor navrhuje proto, nepouštěti se do podrobností: Do rozpočtu vřaď se náležitá položka a tak buď postaráno, aby se mohly zakupovat a tak zachraňovati archivy ustanovené na prodej neb k jinakému odstranění.

Hollareum v Rudolfině. Již v únoru roku letošního podána byla sněmu zpráva o rozmožení Hollarea zakoupením z dotace zemské některých velmi vzácných rytin Hollarových z pozůstalosti zesnulého Ferdinanda krále Portugalského. Nejvzácnější z rytin těch, známá pouze ve dvou otiscích, jest tak zvaná »Augsburská konfesse« (číslo seznamu Partheyova 231). Poněvadž pak zdál se popis Partheyův, pokud se týká tohoto druhého otisku, jenž byl až do r. 1854 majetkem A. Appela v Drážďanech, kdy koupil jej J. A. Boerner v Lipsku a od tohoto král Ferdinand, nedosti jasný a vzniknouti mohly pochybnosti o pravosti jeho, obrátil se nynější správce Hollarea kustos p. F. A. Borovský ku p. Richardu Holmesovi, řiditeli královských sbírek ve Windsoru, kde chová se nepochybně pravý otisk rytiny té, s prosbou o srovnání obou otisků. Pan Holmes, vyhověv prosbě té, odpověděl, že náš otisk jest nade vší pochybnost originál s otiskem Windsorským na prosto se shodující a vynikající nad něj větším okrajem, kdežto exemplář Windsorský jest pořiznut, a gratuluje Hollareu českému ku přírůstku tak vzácnému. — Stejně vzácné jsou rytiny pohledů na česká města od V. Hollara. Partheyovi (č. 796—819) znám byl jediný otisk, který chová se v královské sbírce rytin v Mnichově. Laskavostí ředitele sbírky té pana W. Schmidta zapůjčena byla našemu Hollareu úplná serie těchto pohledů a pro sbírku naši světlotiskem firmou Bellmannovou reprodukována, Jsou to 24 malé obrázky (0·0565 × 0·0415) kreslené nepochybně před prvním odchodem Hollarovým z Čech, tedy před r. 1627., nebo při návštěvě Čech v průvodu lorda Arundela asi r. 1638, a sice tato města a místa: Čáslav, Karlovy Vary, Hradec Králové, Chomutov, Hora Kutná, Prachatice, Sedlčany, Kolín, Tábor, Litoměřice, Louny, Beroun, Polná, Chrudim, Slaný, Cheb, Plzeň, Žatec, Bechyně, Rakovník, Křivoklát, Kouřim, Ostrov a Mladá Boleslav. — Veškeré nové koupě i světlotisková reprodukce pohledů na česká města vystaveny jsou v síni Hollarea při obrazárně v Rudolfině.

Pařížské soukromé obrazárny. »Figaro« přinesl nedávno zajímavý článek o soukromých galeriích pařížských, jenž poskytuje obraz ohromných pokladů uměleckých, nahromaděných v palácích některých šlechticů a boháčů pařížských. Nejbohatší jest sbírka obrazů vévody Aumalského, nyní nalézající se v zámku Chantilly, kterou vévoda věnoval francouzské akademii. V Chantilly nalézají se dva obrazy Rafaelovy »Tři gracie« a »Madona orleanská«, za něž zaplatil vévoda 625.000 a 150.000 franků. Za touto galerií přichází hned sbírka obrazů obchodníka Chaucharda, ceněná na 20 milionů franků. Pan Chauchard hodlá prý svou drahocennou galerii odkázati státu. V této galerii, nikomu nepřístupné, nalézá se slavný Milletův obraz »Večerní klekání«, za kterýž Chauchard zaplatil v Americe 750.000 franků. Velké sbírky starých i moderních obrazů mají baroni Alfons, Gustav a Edmund Rothschildové. První je majitelem Rafaelova obrazu »Cesar Borgia«, který za 600.000 franků koupil od galerie borgheské v Římě. Gustav Rothschild koupil skoro za tutéž cenu Meissonierův obraz »Předčítání u Diderota«. Edmund Rothschild má dva nejkrásnější obrazy Rembrandtovy, za něž zaplatil 750.000 franků. Pan Marius Bianchi má 20 obrazů Meissonierových. Slavný obraz téhož mistra »1814« zakoupil vévoda Morny. Bankéř Bischoffsheim dal 250.000 franků za Wateauův obraz »Tanec na venkově«. Pan Ronart má 60 krajin Corotových, jež svého času koupil velmi lacině, a jež nyní mají ohromnou cenu. Znamenitou sbírku moderních obrazů má klenotník Boucheron. Dále mají drahocenné sbírky obrazů: Faure, kníže Sagan, dr. Lablée, Martell, Emil Gaillard, Gustav Claudon, dr. Gonjon, Henri Vever, de Candamo, Blumenthal, Leopold Goldschmidt a mnozí jiní.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc červenec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousové na Moravě. — Ciborium: pro filiální kostel ve Fleissenu. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro vp. Ign. Drašara, kaplana v Dalešicích. — Hostiarium: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu. — Stříbrná lunula: pro dp. Fr. Pavlíčka, administr. ve Voseku. — Patenky k nemocným: pro důst. farní úřad v Ostrovačicích, pro dp. Jos. Arnošta, faráře v Rožnově a pro dp. Jana Hrdého, faráře v Jerně. — Nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Ostrovačicích, pro vysokorodou paní hraběnku Czernínovou v Praze, pro dp. Jos. Arnošta, faráře v Rožnově a pro dp. Fr. Pavlíčka, administr. ve Voseku. — Lampy oltářní: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro J. Excellenci paní hraběnku Thun-Hohensteinovou v Praze, pro ct. pp. abiturienty na Malostranském gymnasiu a pro vdp. Jos. Svobodu, děkana v Turnově. — Svícny oltářní: 6 pro filiální kostel ve Fleissenu a 22 pro blahorodého pana A. V. Barvitia, architekta v Praze. — Konvičky mešní: pro filiální kostel ve Fleissenu. — Kaditelnice: pro filiální kostel ve Fleissenu a pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Velké Jesenici. — Kropenky: pro filiální kostel ve Fleissenu a pro dp. Václ. Uhlíře, faráře ve Velké Jesenici. — Kropáčky dva: pro dp. Šimona Bejvla, faráře ve Vinoři. — Schránka na hostie: pro filiální kostel ve Fleissenu. — Umyvadla: pro filiální kostel ve Fleissenu a pro vp. Fr. Pospíšila, kaplana ve Velké Jesenici. — Kanonické tabulky: pro filiální kostel ve Fleissenu a pro blahorodého pana A. V. Barvitia, architekta v Praze.

Rozličné. Missaly: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála, kníže-arcibiskupa hrab. Fr. Schönborna v Praze, pro filiální kostel ve Fleissenu, pro blahorodou paní Rosu Rücklovou v Praze, pro nejd. pana velmistra ryt. řádu křížovnického dra Václ. Horáka a pro blahorodého pana Em. Heske v Praze. — Pulty pod mešní knihu: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro blahorodou paní Rosu Rücklovou v Praze a pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu. — 4 kříže oltářní: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu. — Velké Tělo Páně: pro sl. patronátní úřad v Chocni. — Harmonické oltářní zvonky: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro blahorodou pí. Rosu Rücklovou v Praze, pro vp. Jana Daušu, kaplana v Sebranicích, pro farní úřad v Jažlovicích a 3 pro pana N. N. v Praze.

Paramenty. Kasule: bílá, červená, černá a fialová: pro filiální kostel ve Fleissenu; bílá: pro vysokorodou paní hraběnku Nosticovou v Plané; dvě bílé a černá: pro blahorodou paní Rosu Rücklovou, majitelku sklárny a velkostatku v Praze; červená: pro důst. farní úřad v Močidleci; bílá: pro vysokorodého pana rytíře Leona ze Stanglerů v Moryži na Moravě; červená, bohatě vyšitá: pro nejd. pana velmistra ryt. řádu křížovnického dra Václ. Horáka v Praze a pro sl. správu ústavu choromyslných v Horn. Beřkovicích; bílá skvostná: pro dp. Jos. Waissa, faráře ve Velk. Oujezdě na Moravě; bílá: pro vp. Petra Kouble, kaplana v Boskově. — Pluvialy: bílé skvostné: pro vysokorodého pana Lva rytíře ze Stanglerů, velkostatkáře v Manýži, pro blahorodou paní Rosu Rücklovou v Praze, pro sl. správu ústavu choromyslných v Horn. Beřkovicích a pro důst. farní úřad v Lužci. — Dalmatiky: pro důst. farní kostelní úřad v Středoklukách. — Štoly: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro blahorodou paní Šeprovou v Praze, pro blahorodou paní Žofii Slabihoudkovou v Praze a pro blahorodou sl. Rambasovou v Praze. — Vela: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro sl. patronátní úřad v Chocni, pro blahorodou paní Rosu Rücklovou v Praze, pro dp. Šim. Bejvla, faráře ve Vinoři, pro ctih. klášter uršulinský v Kutné Hoře, pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu a pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném. — Pláštíky na ciborium: pro filiální kostel ve Fleissenu. — Korouhve kostelní: pro sl. patronátní úřad v Chocni, čtyry pro dp. Vojt. Inmanna, faráře v Račiněvsi, pro nejd. pana velmistra ryt. řádu křížovnického dra Václ. Horáka v Praze a pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném. — Polštáře oltářní: červené a černé: pro důst. farní úřad v Jažlovicích. — Fialové pytlíčky pro nádobky na sv. oleje: pro důst. farní úřad v Ječovicích a Ostrovačicích, pro vysokorodou paní hraběnku Czernínovou v Praze, pro dp Jos. Arnošta, faráře v Rožnově a pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu. — Birety: pro filiální kostel ve Fleissenu, pro blahorodou paní Žofii Slabihoudkovou v Praze a pro vp. Ant. Režného, kaplana v Čakovicích. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: 6 pro blahorodou paní Rosu Rücklovou v Praze, pro blahorodou paní Tunklovou v Dubči a 7 pro vdp. Jana Schuha, děk. v Chebu.

Prádlo kostelní. Alba, rocheta, tři plachty oltářní, 2 korporale, 2 humerale, 6 purifikatorií, 2 ručníčky a cingulum: pro filiální kostel ve Fleissenu; alba, rocheta, 3 plachty oltářní, 2 korporale, 6 rochet pro ministranty, 2 cingula, 2 humerale, 6 purifikatorií a 6 ručníčků: pro blahorodou pí. Rosu Rücklovou v Praze; 2 alby, 1 humerale: pro sl. správu chorobince na Karlově; 12 purifikatorií, 10 korporale a 1 humerale: pro dp. Šim. Bejvla, faráře ve Vinoři; 12 pall: pro blahorodého pana Jos. Černého v Lipníku; 8 rochet a 10 cingulí: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu; 2 alby, 1 rocheta a 2 korporale: pro důst. farní úřad v Jažlovicích.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 8. **V Praze, dne 30. srpna 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: O památkách starých a o způsobu, jakým dlužno pěstovati umění v době přítomné. — Románské exkurse. (III.) Filiální chrám v Psářích. — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc srpen.

O památkách starých a o způsobu, jakým dlužno pěstovati umění v době přítomné.

Na katolickém sjezdu národa českého v Brně proslovil F. J. LEHNER.

Z prachu nízké pozemskosti vystupuje k blankytným výšinám nebes zlatý žebřík, po kterém nesmrtelné dcery ráje ztraceného dolů sestupují, smrtelní pak lidé ku zřídlu krásy vystupují. Tím zlatým žebříkem jest *umění*. Ženiální báseň, hudební skladba, plastický výtvar, krásný obraz jsou intervaly nebeské stupnice, po kterých nadpozemská krása k porušené pozemskosti se sklání, jsou křídla, jimiž smrtelník z prachu pozemského vzhůru do nadhvězdných sfér se vznáší, odkud udivený zrak zírá do nekonečných perspektiv věčnosti. Jsouť to etherické jiskry na nebeském zdroji krásy zanícené, které z obrazotvornosti básníka a díla umělce vyzařují, jejichž paprsky ku prazdroji všeliké krásy se zase vrací. Platon by je nazval věčnými vzpomínkami ztracené otčiny duše. Kdybych byl básníkem, řekl bych, že jsou nevadnoucími a věčně květoucími pomněnkami ráje nebeského.

Záclonu dosud zastřeného Jerusaléma nebeského odhrnuje *křesťanství*. Křesťanský umělec, z milosti Boží, v tajemných chvílích umělecké nadšenosti zírá do prostor nekonečnosti leskem světla oslněných, když genius jeho na chvíli oponu odhrnul z obzoru, která smrtelníkům zakrývá sídla nesmrtelnosti.

Jestliže umění řecké vyšinulo se ku obdivuhodným výšinám teprve tehdáž, když nejslovutnější mistři: Apelles, Phydias, Protogenes, Parrhasius vyobrazovati se jali štětcem a dlátem bohy Olympické s příznakem jejich moci a vlády, k jakému lesku a k jaké dokonalosti dospělo *umění křesťanské* vlivem náboženství, které rozum obohacuje, vůli ku velkolepým podnikům rozněcuje, obrazotvornost oživuje a geniálnost s trpělivostí združuje, aby monumentální díla se rodila a dozrávala. Jediný na světě byl s to, aby světu otevřel skryté poklady krásy odvěké. A ten jediný byl více než Plato, více než všichni mudrci světa. Záři božství svého zakryl nočním pláštěm. Avšak zlaté hvězdy zde a onde se lesknoucí jej zjevovaly. Vtělení Syna Božího, život jeho na zemi jest prvním a nejznamenitějším dílem uměleckým, v něm zjevila se naprostá, nejdokonalejší krása. Krásou jeho umění se obrodilo, bylo pokřtěno, přijalo život z života Kristova,

stalo se křesťanským. Heslem a naukou umění křesťanského stalo se pokorné slovo andělského umělce, Fra Angelico da Fiesole: »Chi fa cose di Christo, con Christo deve stare sempre.«

A umění Kristem obrozeného matkou stala se matka *Církev*. Jedné, svaté, katolické, apoštolské Církvi nebylo na tom dosti, když zbudovala vysokou, světlou, vznešenou svatyni, která velikostí svou připomínala křesťanu neskonalost všemohoucího Stvořitele. Vždy novým nadšením jata, nepřestávala vnitřní život náboženský podivuhodně i mohutně vyjadřovati, mluvíc ku zbožnému srdci osady básní a zpěvem, kovem a mramorem, plátnem a dřevem. Kážíc ze stěn i kleneb chrámů, mluví ku všem národům jednou řečí, která jest němá a přece hlasitá, mrtvá a přece výmluvná, chladná a přece tklivá, řečí, již rozumí král i žebrák, učenec i divoch, dítě i kmet. Matka Církev do služby své najala veškeré musy, poesii i hudbu, architekturu i výtvarnictví, s tím pouze rozdílem, že poesii a hudbě bezprostředního účastenství při posvátné bohoslužbě vykázala, kdežto z umění stavitelského a výtvarného pro bohoslužbu, ba veškerý život církevní vzdělává si tělo, jímž duch její neustále mluví k rozumu a srdci člověka.

I.

Obě družky, *hudba s poesií*, jsou předními služebnicemi a dvorními průvodkyněmi královny liturgie.

Církevní liturgie jest živou studnicí modlitby, výmluvnosti a poesie, čerpané z knih písma svatého starého i nového zákona, vykládané svatými otci a učitely církevními, rozmnožované tradicí křesťanských věků.

Liturgie má pro umění týž význam, čím člověku jest řeč. Liturgie jest posvátnou mluvou, jíž Církev Boha vzývá, prosí a Jemu díky vzdává. Liturgie jest tlumočnicí, jest učitelkou, jest životem křesťanského umění.

Liturgické knihy, missal a brevíř, graduale a vesperale, rituale a pontificale jsou corpus juris, knihou zákona, která umění křesťanskému určitě a jasně cestu předpisuje.

Voda a oheň, kadidlo a květiny, olej a vosk, závoj panenský a lože manželské, prapor vlasti a meč vojínův, sůl a pluh rolníkův, ba i popel hrobový — vše, vůní poesie provanuto, liturgie nadpřirozenou krásou odívá. Aby ani modlitba krásy nepostrádala, přiodila ji liturgie zlatoskvoucím rouchem *zpěvu*, onoho umění rovněž cudného jako velebného, jehož vlivu staří Řekové připisovali civilisaci národův. Orfeus katakomb posvětil antickou hudbu, která již sama o sobě vynikala prostou ušlechtilostí. Církev jí propůjčila slova a řecká hudba stala se křesťankou.

Chorál gregorianský jest zpěvem nejdůstojnějším, jaký bylo lze duchu lidskému vymysliti, chtěl-li vyjádřiti víru a lásku svou k Bohu. Chorál užívá libozvučnosti tonů, nezneužívaje jich. Slovo poskytuje oduševnělou látku, kterou zpěv oživuje. Chorál gregorianský uskrovňuje se s unisonem, aby všem přístupným se stal. Jest zpěvem rodiny jednoho srdce a jedné duše. Jest klidný a líbezný, při tom však přece mohutný a velebný; skromný a prostý, při tom však přece bohatý a rozmanitý. Zní-li zde kajícně v tomto slzavém údolí, zníti bude vítězně ve slávě věčné, až Orfeus katakomb jakožto praecentor nebeský shromáždí kolem sebe veškerý sbor vykoupencův, miliony milionů hlasů čítající.

Když třistaletá doba pašijová se skončila vítězstvím kříže a Kapitol postoupil vládu světa Vatikánu, když průběhem věků veškeré odbory umělecké závodily, aby nejskvostnějšími plody svými oslavily nádheru liturgie, ani Musica sacra nezůstala za ostatními družkami svými. Z chorálu jednohlasného vzešel chorál do mnoho hlasů rozvedený, zpěv unisono rozvětvil se v *zpěv polyfonický*. Katolický svět oslavuje letošního roku třístaletou památku úmrtní dvou nesmrtelných mistrů polyfonie církevní. Jest to kníže hudby posvátné Palestrina a plodností skladeb s ním závodící Orlando de Lasso.

Jako chorál, srostla i polyfonie v jedno tělo s církevní liturgií, která však není pouhou ředitelkou a královnou hudby posvátné, nýbrž také *uměn výtvarných*.

V čele výtvarnictví kráčí *architektura*.

Liturgie dává architektuře půdorys, stavební plán i s orientací. Liturgie rýsuje hlavní čáry a určuje geometrické poměry; dechem svým oživuje kameny a poesií odívá stěny a věže, podlahu a klenbu, vchody a okna budov chrámových; i zvonům, kovovým pěvcům kostelním, udílí nadpřirozené libozvučnosti,

vykazujíc jim k službě hlásnické vysoké hlásnice.

Nová bohoslužba vyžadovala novou architekturu chrámovou. Chrám křesťanský byl určen k tomu, aby živou osadu věřících do lůna svého laskavě přijal, od světa zevního oddělil, kolem oltáře Beránka Božího soustředil, zraky a srdce všech vzhůru k říši nadpřirozené povznesl. Není tudíž chrám křesťanský budovou skromných rozměrů, sloupořadím obklopenou, na výsluní spanile rozloženou a kolkolem sošnicky vyzdobenou, jak stavěl Řek své antické chrámy, nýbrž stavením, které rozsáhlé prostory vnitřní do délky i šíře rozprostřené spojovalo a směle i mohutně ze země vysoko vzhůru k nebi se neslo. Způsobem věru obdivuhodným vyslovila křesťanská architektura touhu křesťana po nebi a neskonalé věčnosti.

Na žádném jiném díle uměleckém nelze stopovati soustavu dějin uměleckých, organický rozvoj umění křesťanského tak jasně a názorně, jako na architektuře, které za tou příčinou právem přísluší náčelnictví v oboru výtvarnictví uměleckého. V dějinách vzdělanosti lidské není velkolepějších událostí nad onen bezpřetržitě stupňující se vývin architektury křesťanské, která z večeřadla Jerusalemského, prvního chrámu křesťanského vyšla a za prvního tisíciletí periodami dvoran, katakomb, basilik, byzantinských staveb centrálních ku prahu slohu románského dospěla.

Když svatí apoštolé slovanští, Cyrill a Method, národ český na Moravě a v Čechách z temnoty pohanské do ovčince Kristova uvedli, počali otcové naši první své svatyně stavěti slohem románským, který byl stavitelským slohem Církve katolické v západních krajinách Evropy, k nimž veškerým směrem vzdělanosti i vlast naši připočísti dlužno. Po románském následoval sloh přechodní, gotika, renaissance a barok. Sledovati vývoj českého stavitelství od skromných svatyněk počínaje až k velkolepým kathedrálám, jest snad nejzajímavějším předmětem vědeckého bádání. Vlastníma očima stopuje a čte badatel v monumentální knize dějin křesťanské vzdělanosti české, psané lapidárním písmem architektury, zde drobné, tam obrovské, zde prosté, tam nádherné, všudy pak vroucností víry provanuté. Co do počtu nejsme sice národem velkým, ve tvorbě architektonické však nezůstáváme zpět ani za velikými národy světa. Otcové naši monumentální díla svá zakládali na skále Petrově a genialními plody ducha oslavili vlast a národ český. Chrámy, které vlastní rukou vystavěli, a přes nepřízeň věků nám jakožto drahé dědictví odkázali, jsou našimi poklady, naší chloubou, naším majetkem. Architektura na skále založená věky přetrvá.

S architekturou jsou úzce združeny *malba a skulptura* jakožto rodné sestry, jejichž služeb architektura na oslavu svých děl užila; architektura starokřesťanská a románská hlavně malby, gotika pak zejména skulptury. Plastika byla uměním starověku pohanského, jelikož prostředky její byly dostatečnými ku vyjádření všeho, což lidskostí slove; idealní malba veškerou podstatou svou ku znázorňování věcí nadpřirozených především způsobilá, stala se však za tou příčinou uměním právě křesťanským. Skulptura i malba obdržely od liturgie úkol, předmět, volbu materialu, tvary, ornament a způsob barev.

Pod obrazem mosaikovým ve chrámě římském Santa Maria Maggiore čteme slova: Sixtus, episcopus, populo Dei. Památná slova papeže Sixta III. z r. 433 jasně oznamují, že účelem obrazů, jimiž Církev chrámy zdobí, jest poučení lidu a vzdělání věřících, takže Jan Damascenský právem k obrazoborcům zvolati mohl: »Obrazy v našich chrámech mluví svou vlastní řečí, nejsou němé ani mrtvé, jako modly pohanů.« Znázorňují viditelně křesťanské pravdy víry a mravů a dojem utkvívá v duši naší mnohdy hloub, než slova kazatelova.

Obraz bývá potomkům tím, čím živoucí osoba byla vrstevníkům. Čím učenci jsou dějiny, tím neučenému jest obraz. Ba, lze směle tvrditi, že obraz mocněji duší hýbe a obrazotvornost rozněcuje, než sama kniha dějin. Štětec Rafaelův vypravuje účinlivěji, než péro Josefa Flavia. V několika knihách popsal dějiny Starého Zákona, které Rafael v 52 obrazech namaloval. Přečtěte si Josefa Flavia a prohlédněte si ve Vatikánu obrazy Rafaelovy, a rcete, zdali k srdci důrazněji mluví umění malíře anebo vypravování dějepisce?

V půdě křesťanské skryto jest kouzelné símě, které čekalo pouze na vláhu, aby vyhnalo nejspanilejší ratolesti, obsypané nejkrásnějšími květy. Vždyť náboženství křesťanské jest plno obrazů

a budova jeho spočívá na základě dějinných událostí. Život božského Vykupitele oplývá dojemnými a povznášejícími událostmi, které umělce přímo vybízely k znázornění. A proto obrazy v našich chrámech vypravují nám o lásce Vykupitelově, poukazují nás k jednotlivým osobám Nejsvětější Trojice, anebo líčí cnosti a přednosti pannenské Matky Páně, anebo vypravují o bojích a rekovnosti Svatých Božích.

Malíř katakomb, který náhrobní desku mučenníka znamenal symbolem pokoje a vzkříšení, ani ve snu se nenadál, že po mnoha stoletích vzdálení potomci obrazy jeho vědecky budou zpytovati a že Církev našich dnů v nich bude shledávati důkazů o nezměnitelném trvání křesťanských dogmat. Co však sám pociťoval, a co štětec jeho vedlo, touha po věčné otčině, po vysvobození z okovů pozemskosti, to zůstalo hvězdou, která malířům křesťanským veškerých věků svítiti nepřestala.

Národ český hlubokého citu a vroucného srdce, jako jest národem zpěvným a národem stavitelů, jest rovněž národem malby milovným. Kdekoliv ve starých chrámech románských, přechodních a gotických kladivo zedníka dotkne se stěn, všudy pod mnohonásobnou omítkou několika věků objevují se staré, ctihodné postavy světců a světic, obrazy posledního soudu a dějin náboženských, očekávajících opětného vzkříšení, žádajíce vysvobozenu býti z dlouhého zajetí. A jakou měrou otcové naši malbu milovali, dokazuje bohatství drobnomaleb, které v různých kodexích přes bouře věkové, v jejichž víru a ohni tisíce vzácných knih zaniklo, nám šťastně se dochovalo. My perel těchto vážíme si proto nad zlato a drahokamy, jelikož jsou důležitým, idealním článkem v dějinách české vzdělanosti.

Jako v Církvi vůbec, panuje i v umění církevním podivuhodná jednota a soustavnost. Liturgie, která poesii a zpěvu, architektuře a pomocnicím architektury, plastice a malbě, dráhy vykazuje, s touže pečlivostí a určitostí dává zákony *drobnému umění a paramentice.* Jsou to jednak předměty, jichž přímo při konání bohoslužby se užívá, jako jsou kalichy, ciboria, monstrance, svícny, věčné lampy, relikviáře a p., jednak nábytek kostelní, jehož každý chrám nevyhnutelně potřebuje, jako oltáře, kazatelny, zpovědnice, křtitelny a j., jednak bohoslužebná roucha, jimiž církevní obřadníci k různým obřadům se odívají. Veškerým těmto věcem bohoslužebným liturgie určuje látku, formu, výzdobu, střih, aby účelům svým naprosto odpovídaly.

Každá doba slohová snažila se, aby v souhlasu se zákonodárstvím vytvořila náčiní, nábytek a roucha odpovídající jak účelnosti, tak slohu právě panujícímu, čímž docílena jest tak úžasná rozmanitost, bohatost a nádhera, že o významu jednotlivých kategorií zde ani zmíniti se nelze při všeobecnosti thematu mi ku přednášce přiděleného.

Retrospektivní oddělení jubilejní výstavy Pražské, jejíž církevní část jsem pořádal, stala se dojista nezapomenutelnou každému navštěvovateli a ukázala byť i jen v drobném rámci, s jakým vkusem a mistrovstvím, krásou a nádherou otcové naši drobné umění a umělecký průmysl pěstovali.

Co tuto právě jsem theoreticky promluvil o starých památnících stavitelství, sochařství, malířství a drobném umění církevním, má v zápětí své *praktické* důsledky. Nejsem přítelem slov, nýbrž skutkův. Jaký význam měla by slova, jejichž ozvěna dozněla by v této síni jako hlas, který zde zavzněl a pak umlknul! Účelem tohoto sjezdu nejsou planá slova, nýbrž skutky. Chceme, aby slova zde pronesená se vtělila. Chceme, aby tento sjezd zůstavil po sobě trvalou památku. Chceme, aby silnice, po které nadále v šlépějích zůstavených budeme kráčeti, určitými mezníky byla ohraničena. Chceme, aby v souhlasu s myšlénkami zde pronešenými zahájila se práce, která by byla živým, trvalým, žulovým pomníkem tohoto prvního sjezdu katolického.

Jsou-li památníkové starého umění českého vzácnými květy na stromě života národního, jest péče o ně vlasteneckou povinností naší, aby nezvadly. Jsou-li památníkové starého umění českého vzácným pokladem národa, dlužno poklad ten střežiti a opatrovati, aby nás nepřítel o něj neoloupil. Jsou-li památníkové starého umění českého idealním majetkem národa, dlužno majetek tento duchovní znáti, ceniti a hájiti, abychom statek vzdělanosti a osvěty od otcův zděděný, pokolením příštím nezkrácený odkázali.

My však těch květů namnoze si nevšímáme, my o tom pokladu nevíme, my ten statek svůj neznáme.

Prvním a nejdůležitějším krokem ku zachování a záchraně památníků uměleckých jest, abychom je znali. Sepsání *inventáře* památných chrámů, oltářů, maleb, soch a vzácných předmětů drobného umění jest první, nezbytnou záležitostí, kterou bez průtahu dlužno jest vykonati. Provedení není tak nesnadné, jakým na první pohled býti se zdá. Vždyť v každém archivu farním inventář kostelní uložen jest. Dlužno tudíž to, co porůznu se vyskytuje, jednotně, soustavně a vědecky doplniti, doplněné seřaditi a seřaděné kriticky posouditi.

K vykonání tak důležité práce historické a vědecké jest třeba orgánů ústředních v čele, kteří by práci řídily. Toho lze dosíci, když na sídlech diecésních za protektorátu nejdůstojnějších ordinariatů utvoří se z odborníků komitéty diecésní, které po příkladu jiných korporací případné dotazníky vypracují, tištěné cestou ordinariatní na jednotlivé fary rozešlou, formuláře, pokud třeba, za přispění znalců a odborníků, jichž každá krajina poskytuje, řádně vyplněné seřadí dle předmětů i slohů uměleckých a inventář veškerých památníků uměleckých jest pohotově.

Inventář diecésní poskytne spolehlivého materialu k sepsání diecésních dějin uměleckých, z inventářů diecésních úhrnem lze posléze dopídíti se potřebné látky *k dějinám umění výtvarného vlasti naší.*

Dojde-li souhlasu skromný návrh můj a promění-li se slovo v skutek, bude umělecký inventář velkolepým a požehnaným, trvalým a slavným pomníkem prvního sjezdu českého národa.

Nastínil jsem mlhavý obrázek umění církevního, jak se nám jeví v *památkách starých.* Dějiny jsou učitelkou národů. Minulost bezděčně ukazuje přítomnosti, *jakým způsobem dlužno pěstovati umění v době přítomné.* Otcové naši jasně ukázali cestu svým potomkům, po které nám jest kráčeti.

II.

Bylo by pošetilostí a potupou Církve zároveň, kdyby někdo se domýšlel, že v 19. stol. křesťanského letopočtu dlužno umění křesťanské teprv vymysliti anebo objeviti. Církevní umění není od včerejška, nýbrž dcerou věků. Církev je zrodila a na mateřském srdci svém odchovala a živila milostí a vědou, liturgií a zákonodárstvím. Jest předmětem dějin. A kdo by dějin se zřekl, uvrhl by umění nazpět o 18 věků do pohanstva. Salon byl by chrámem, libovolný nápěv bohoslužebným zpěvem, stůl oltářem, všední oblek bohoslužebným rouchem.

Bylať století úpadku, kdy s církevním životem v nevážnosti byly i církevní předpisy o umění. Osvětářství povalilo věkové tradice a pohrdalo křesťanskou krasoumou. Dávnověká díla umělecká nezřídka se bořila, ustoupivši nestvůrám nového vkusu. Do svatyň se dralo umění nekřesťanské, které nesvatým leskem ozařovalo slavení svatých tajemství a světská hudba s kruchty chrámové k tomu koncertovala, aby dojem byl celistvý.

Ta smutná doba minula, a lze doufati, že se více nevrátí. Nový život obrozuje rodinu Kristovu. Pastýřové i ovečky, duchovenstvo i věřící s vroucností a láskou lnou ke všemu, co matka Církev s láskou splodila a odchovala. Posvátný zpěv církevní v původní ryzosti a kráse zaznívá opětně prostorami četných chrámů, a není daleká doba, kdy vítězství jeho bude dovršeno. Kněží s osadami závodějí, aby chrámy jejich zářily krásou barev, oltáře nádherou výzdoby, roucha bohoslužebná uměleckým vyšíváním.

Církev katolická není usychajícím dubem, ani dutou vrbou, která rychle odumírá, nýbrž zdravou mohutnou lípou. Ačkoliv peň její čítá bez mála 1900 ročních kruhů, ze starého jádra pučí přece vždy nové a nové ratolesti v životě kulturním, vždy nové a nové květy života uměleckého. Nebylo-li věku v dějinách národa českého, v němž by byl postrádal umělců všeho druhu, stavitelů, sochařů a malířů, jakož i uměleckých řemeslníků, řezbářů, zlatníků, zvonařů, zámečníků a varhanářů, kdežto panny řeholní u sv. Jiří na Hradčanech a v jiných klášteřích skvostná roucha umělecká vyšívaly: vyniká zejména národ náš v době přítomné řadou slovutných umělců jména evropského, znamenitých mistrů řemeslnických a dovedných vyšívaček paramentů. Jelikož díla umělecká jsou chloubou a nejvzácnějším majetkem každého národa vzdělaného, jest

přední vlasteneckou povinností, aby obnova starých a zhotovování nových předmětů svěřovalo se osvědčeným a způsobilým *domácím* stavitelům, sochařům, malířům, zlatníkům, řezbářům, zvonařům a varhanářům, jakož i domácím ústavům uměleckým za tím účelem zřízeným.

Čeho sjezdy katolíků v jiných zemích a národech namnoze teprve se dovolávaly, my již drahně let bohudík máme. *Akademie křesťanská* koná svědomitě úkol svůj již celé dvacetiletí. S radostí a chloubou vzpomíná si na šťastné chvíle, kdy Jeho biskupská Milost, velepastýř této diecése, úřad starostenský s láskou, jaká mu dána jest, spravoval. Jest mi nemalým potěšením, že v diecési svědka tak hodnověrného, který Akademii křesťanskou z vlastní zkušenosti zná, smím zmíniti se o činnosti odboru uměleckého Akademie křesťanské. Kdybych z lásky k Akademii upřílišňoval chválu její, snadno bylo by lze tvrzení mé uvésti na pravou míru. Ve výboru zasedá vedle několika slovutných umělců několik kněží. Umělci propůjčují svých vědomostí a zkušeností uměleckých, kněží pak především k tomu přihlížejí, aby umělecké tvary v souhlas uvedeny byly s předpisy liturgickými. Vzájemnou součinností obou činitelů dostalo se za dvacet let do různých končin vlasti, jakož i osadám krajanů našich za oceánem do Ameriky značné množství oltářů, soch, obrazů, kalichů, ciborií, ostensorií, paramentů a jiných předmětů bohoslužebných, vzorně odpovídajících jak požadavkům uměleckým, tak i předpisům církevním. Že skorem nejskvostnější předměty putovaly na Moravu, jest svědectvím o vzácné obětovnosti, zbožnosti a lásce duchovenstva i lidu moravského. Odbor umělecký Akademie křesťanské všemožně se přičinil, aby *domácí průmysl umělecký* čestně závoditi mohl s prvními toho druhu závody světovými v cizozemsku, což se mu péčí a vytrvalostí usilovnou v mnohých odvětvích skutečně podařilo. *Zlatnictví* církevní zejména řízením a vytrvalým dozorem uměleckého odboru Akademie vyšinulo se v Praze k takové dokonalosti, že směle snese soutěž s prvními a nejlepšími závody evropskými. Totéž tvrditi lze o *paramentech*. Odbor umělecký zřídil za tou příčinou hned na počátku činnosti své vlastním nákladem ústav paramentní, který za ta léta vzrostl a zdokonalil se tou měrou, že nejen doma, nýbrž i v cizině čestného jména požívá. Umělecké vyšívání zejména jest tak dokonalé, že ani nejpřísnější kritiky báti se nemusí. Jako v drobném umění a paramentice snaží se umělecký odbor, aby i jiná odvětví uměleckého průmyslu domácího se povznesla, jako v truhlářství, uměleckém řezbářství, zámečnictví, pasířství, kovolitectví a p. se již stalo. Některá, jako na př. polychromování, malířství ve skle a emailerství se teprv probouzejí; a jelikož právě tyto odbory nevšedních praktik a zkušeností předpokládají, volnější neb rychlejší vývin a rozkvět závislým bude od vytrvalosti, svědomitosti, píle a dobré vůle podnikatelů, nikoliv však od chlubných reklam novinářských, protože odbornou zkušenost jen prací a nikoliv ústy získati lze.

Jestliže v poměrně krátké době dvaceti let přičiněním a úsilím uměleckého odboru Akademie křesťanské výroba umělecko-průmyslová v tolika oborech rozkvětla, čeho nelze se nadíti od budoucnosti, když v různých končinách vlasti v nejnovějších dobách zřízeno jest hojně škol pro umělecký průmysl jakož i rozmanitých škol odborných? Doufejme, že žáci, až dorostou a v mistry dospějí, prací rukou svých budou na oslavu Církve a vlasti. Akademie křesťanská prozatím pokračovati bude ve práci zdárně započaté.

Lze li tudíž práce uměleckého průmyslu právem svěřovati osvědčeným mistrům domácím, jejichž práce rovná se dojista výrobkům z ciziny přivezeným, až na těch několik odborů u nás dosud v počátcích se vyskytujících, bylo by přímo *vlasteneckým hříchem*, kdyby provedení *děl uměleckých* odkazovalo se umělcům *cizím*. Díla umělecká jsou důležitým článkem v životě kulturním každého národa. Monumentální budovy, obrazy, sochy ukazují stupeň vzdělanosti jeho. Národ, který se nemůže vykázati vynikajícími umělci, málo se cení. Národ český bohudík má znamenité architekty a to i pro jednotlivé slohy, pro gotiku, renaissanci i barok, znamenité malíře i sochaře. Povolávati tudíž umělce cizí, znamenalo by ubíjeti umění domácí, ničiti květy, zhasínati světlo, život zbavovati poesie, srazovati národ v idealních jeho snahách. Ku zradě národa bohdá! katolík se nikdy nepropůjčí. Jsmeť synové českých otců a českých

matek. Jsmeť nástupcové českého duchovenstva, které jazyk a národ zachránilo. Víme, co jest naší povinností. A v konání povinností nás nikdo nikdy nepředčí.

Má-li však umění Církvi sloužící dále rozkvétati, jest nezbytno, aby vždy více a více se šířila znalost jednak pravých zásad umění křesťanského, jednak předpisů církevních. Hlavní péče připadá zde ovšem přirozenou měrou kněžím, strážcům svatyň, jimž jest bdíti nad tím, aby svatyně Páně nebyly znesvěcovány uměním nekřesťanským. K tomu však třeba jest znalosti hluboké a důkladné, jak toho samoděk na knězi vyžaduje posvátný úřad, příklad dřívějších věků, matka Církev a předmět sám.

Knězi jest znáti předpisy církevní o chrámech a jejich zřízení, o výzdobě svatyň i oltářů, o náčiní i rouchu bohoslužebném; jemu jest pochopiti ducha a proniknouti smysl oněch ustanovení; jemu jest seznámiti se s důmyslnou a podivuhodnou symbolikou, která v celku i jednotlivostech dům Hospodinův naplňuje, aby kněz byl tím, čím vedle úmyslu Církve býti má — rector ecclesiae, učitelem i vychovatelem osady i v této stránce života církevního. Neboť chrám ušlechtilým a důmyslným duchem i vkusem Církve svaté zařízený a vyzdobený jest bezpřetržitou missií, která rozum i srdce osady neustále jímá a osvěcuje.

Žádný učenec s nebe nespadl. Všemu dlužno teprve se *přiučovati* Dítkám vpravujeme do duše biblickou dějepravu. *Bohoslovci* připravující se na přijetí vznešeného úřadu církevního, seznamují se důkladně s dějinami církevními. Podstatnou částkou dějin církevních jsou dějiny umění církevního, a to poetickou částí jejich. Co člověk nezná, ani milovati, ani pěstovati nemůže. Rostou sice požadavky vědecké rok od roku. V *seminářích* bývá nesnáz o získání — času. Oblibuje-li si člověk v něčem, bývá vynalezavým a umí i čas vykouzliti. A pak, co člověk rád dělá, neunavuje. Přednášky o umění v semináři bývají oddechem i odpočinutím.

Ku přednáškám o křesťanské archaeologii jest ovšem třeba pomůcek. Jako zpěvu nikdo se nepřiučí pouhým vypravováním, ani archaeologii nelze se přiučiti pouhým slovem. Názorné vyučování vyžaduje názorných pomůcek. Já v Pražském semináři v zimním běhu přednáším theoreticky a illustruji slova četnými předlohami, jimiž jsem se hojně zásobil. V letním běhu vodím bohoslovce, kteří v zimě se seznámili s architektonickou a uměleckou abecedou, po kostelích. Praha, chovající památníky od nejstaršího slohu románského v řadě nepřetržité až k nádhernému baroku, jest ovšem jako stvořena pro takový postup názorného vyučování. Chronologicky uspořádané exkurse po předcházející theoretické přípravě zůstavují v myslích učelivých žáků stopy neshladitelné. Kde monumentálních pomůcek není, nahradí *diecésní museum* v malém, co Praha poskytuje ve velkém měřítku. Že na biskupských sídlech, kde není žádných museí zemských, ani podobných ústavů veřejných, zřízení museí diecésních jest veležádoucno, pochybovati nelze již z té příčiny, aby poskytlo potřebných pomůcek ku přednáškám o křesťanské archaeologii v seminářích.

Slabou náhradou za přednášky pro ty, jimž nebylo poskytnuto příležitosti, aby se seznámili s hlavními zásadami nejnovější této vědy bohoslovecké, měl býti „*Method*“, který jsem před dvaceti léty vydávati počal nákladem vlastním. Počínal jsem si v něm soustavně s vypisováním slohů stavitelských, antickou architekturou počínaje a renaissancí konče. Po takové přípravě jal jsem se shledávati material k dějinám umění českého, který tak dalece vzrostl, že v době nedaleké bude mi lze vydati první díl dějin umění českého, zahrnující dobu románskou. Úkol jistý tudíž »Method« přece vykonal. Jelikož však jest časopisem mým, nesluší mi, abych o něm se šířil. Nehněval bych se však, kdyby počet předplatitelů se zdvojnásobil, anebo ještě lépe ztrojnásobil.

Nečítať na Moravě ani tolik předplatitelů, kolik jest zde dekanátů. Bylo by tudíž snad přece možné hojnější rozšíření, a to netoliko mezi duchovenstvem, nýbrž též v řadách vzdělaných laiků, o kterých důvodně lze předpokládati, že domácí památky umělecké jim nejsou »terra incognita«.

Končím rozpravu o památnících umění výtvarného. Památky staré jsou vzácné perly staré vzdělanosti, které národ český zdědil po starých předcích svých. Povinnost, pieta i vděčnost káže, abychom si jich vážili, je opatrovali jako

zřítelnici oka vlastního a neporušené odevzdali pokolení příštímu.

Památky věku přítomného jsou květy naší vzdělanosti a osvěty, jsou plody naší lásky a našeho nadšení, jsou ovoce vlastní oběti a vlastních rukou. K pokladům starým přičiňujeme, seč jsme, hřivnu vlastní.

Ty i ony jsou majetkem národním, naší chloubou, naší radostí a bohdá! i leskem naší koruny, až spadne opona, která nám smrtelníkům zastírá krásu Jerusaléma nebeského.

Nejslovutnějším veledílem staroslavného malířství holandského jest tak zvaný oltář Gentský, který mistrným štětcem namalovali bratří Eykové, Jan a Hubert. Jest to skvostná archa či skládací oltář s 20 obrazů se skládající. Originál jest nyní majetkem musea Berlínského, dva obrazy, Adam a Eva, chová museum Brusselské. Rád si vzpomínám na okamžiky, když jsem zde i tam kochal se v krásách jeho. Londýnská společnost »Arundel Society«, drahně let stávající, vydává každoročně nejméně dvě barvotiskové reprodukce, výtečně provedené, nejznamenitějších obrazů světa. Jsem šťastným a mám za to, že jediným majetníkem v Čechách úplné publikace, která mi dělá velikou radost. Bratří Van Eyků Gentský oltář jest nejcennějším číslem veškeré publikace. O všedních dnech nechávám křídla oltáře zavřená. O svátcích však je dokořán otvírám a s rozkoší zírám do rajských končin Jerusaléma nebeského. Svrchu trůní Bůh Otec na trůnu velebnosti, po pravici jeho sedí Matka Páně, po levici sv. Jan Křtitel; za ním sv. Cecilie hraje na varhany a po obou stranách trůnu prozpěvuje chvalozpěvy sbor sv. panen, odděných skvostnými pluvialy, a na skráních jejich stkví se diademy z drahokamů. Adam a Eva, prarodičové oslaveného pokolení, uctivě po bocích sboru stojí. Dole pod trůnem Boha Otce v jasném blankytu nebeském osvěcuje jako slunce Duch Svatý veškerý ráj dole se rozprostírající. Ve středišti rajských zahrad prýští se v popředí studnice vody živé, za ní pak na oltáři stojí Beránek Boží, z jehož probodených prsou červený pramen krve stéká do zlatého kalichu. Kolkolem oltáře klečí andělé s nástroji umučení Páně. Opodál klečí proroci a apoštolé nejblíže trůnu Beránkova, k němuž odevšad jakožto středisku života i blaženosti z květoucích zahrad rajských putují nedozírní zástupové světců a světic Páně v průvodech z různých končin ráje sem přicházející. V pozadí s levé a pravé strany zástupy mučenníků a mučennic s palmami v rukou; za nimiž na obzoru vypínají se k blankytu věže, kuple a střechy nebeského Jerusaléma. Jsou to vesměs chrámy velebné nejrůznějších slohů stavitelských. V nebi nejsou žádné jiné budovy než chrámy, vše ostatní jest květoucí zahrada, jaké bys na zemi marně hledal. V popředí na pravo blíží se k trůnu Beránkově dlouhý průvod duchovní rodiny Páně: papežové, kardinálové, biskupové, kněží, jáhnové, poustevníci a poustevnice ze skal vycházející, posléze řeholníci a řeholnice, v jejichž čele kráčí jako náčelník obrovský sv. Kristof. Naproti z levé strany blíží se rovněž četný zástup světců stavu světského, všech povolání a veškerých národů, jejichž řadu zakončuje jakožto záloha nebeská svaté rytířstvo na skvostných komoních, doprovázené družinou svou rovněž na koních. A do služebné družiny této vřadili se oba malíři Eykové, Jan a Hubert, věrně vypodobení. Skromnost jejich nedopouštěla, aby se zařadili mezi světce. Avšak v služebné družině světců a pod ochranou jejich přece do nebe se dostali. Myslívám si: »Budeme-li jeden každý z nás dle své možnosti a svým způsobem, každý hřivnou svou vlastní, stavěti na svatyních, které jsou jen mdlým obrazem svatyně svatých v nebesích, pro nezištnou lásku dostaneme se snad přece ve služebné družině světců a světic Božích do Jerusaléma nebeského.«

Domum tuam, Domine, decet sanctitudo in longitudinem dierum.

Resoluce.

V příčině umění církevního usnáší se česko-slovanský sjezd katolický na *resolucích*, jak následují:

1. Jestliže inventarisování starověkých i novějších památek *umění výtvarného* jest prvním a důležitým krokem k jejich *zachování a ocenění*, budiž v jednotlivých diecésích vzdělán a seřaděn *inventář* veškerých památníků stavitelských, sochařských, malířských, jakož i do oboru uměleckého průmyslu zasahujících. Za účelem tímto budtež na sídlech diecésních zřízeny zvláštní komitéty, jejichž úkolem bude, aby pří-

slušné dotazníky vypracovaly, farním úřadům rozeslaly, přispěním znalců řádně vyplněné dle slohů a odborů uměleckých uspořádaly a z materiálu takto získaného sestavily *inventář veškerých památek uměleckých*, který zahrnovati bude spolehlivé zprávy k dějinám výtvarného umění jednotlivých diecésí.

2. Jelikož znalost umělecká duchovním nezbytně potřebnou jest, vznáší se nejuctivější prosba k nejdůstojnějším ordinariatům, aby *vyučování archaeologie křesťanské* na fakultách a ústavech bohosloveckých věnovalo se tolik péče i času, kolik předmět takové důležitosti vyžaduje. Výbornou pomůckou k názornému vyučování jest *museum diecésní*, jehož zřízení odporoučí se zejména na oněch sídlech biskupských, kde musei zemských anebo podobných ústavů veřejných dosud není.

Odborný časopis *„Method“*, výtvarnému umění církevnímu výhradně věnovaný, z něhož čerpati lze vhodného poučení, zasluhuje za tou příčinou hojnějšího rozšíření, jakého by se snáze docílilo, kdyby vrchnost duchovní odbírání povoliti ráčila ze zádušního (kostelního) jmění, aby každá farní knihovna jediným v literatuře české toho druhu orgánem se vykazovala.

3. Předměty umění výtvarného, jakož i průmyslu uměleckého buďtež ku provedení svěřovány osvědčeným *umělcům a průmyslníkům domácím*. Průmyslová výroba cizozemská připouští se výminečně jen tehdáž, když domácí neposkytuje žádoucí dokonalosti, což však pouze na ojedinělé případy se obmezuje.

O zvelebení a rozkvět domácího umění církevního, jakož i domácího průmyslu uměleckého neskonalých zásluh získala si *Akademie křesťanská* v Praze, za jejíž svědomitou i obětovnou činnost ve službách Církve drahně let věrně osvědčovanou, vyslovuje česko-slovanský sjezd vroucný dík i zasloužené uznání, poroučeje ji přízni a podpoře veškerých kruhů katolických.

Románské exkurse. (111.)

Filiální chrám v Psářích.

Napsal a nakreslil Václav J. Krch.

Na rozlehlé vysoké planině krabatiny česko-moravské rozkládá se ves s troskami někdy pevné tvrze Psářské. Jedinou upomínkou na malebnost a bohatost dávno zašlé již tvrze Psářské jest důkladně postavený dvůr panský s některými zbytky dřívějšího panského sídla a stará hluboká studna, odvádějící stálý pramen ze tvrze pro potřebu dvorského lidu. Nedaleko dvoru stojí ještě jeden svědek dávné slávy pánů tvrze Psářské, starý to románský kostel, zasvěcený Nejsvětější Trojici. Až na malé změny, kterým do dnešního dne byl podroben, zůstal hřbitovem jsa obehnán hrdě v středu děděny státi. Jedině stará zvonice dřevěná co dávný jeho druh z let nepamětných pro vetchost snesena a zděnou k slohu chrámu nepatřící stavbou nahrazena.

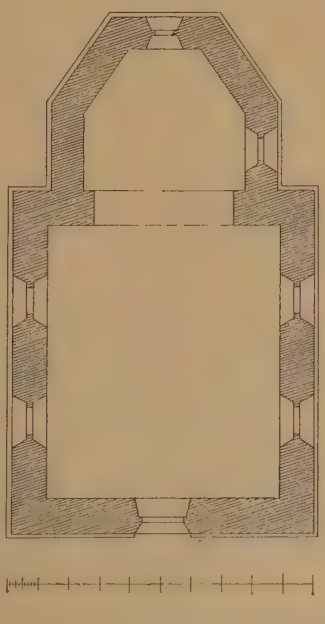

Vstoupivše brankou hřbitovní na svaté pole, octneme se před hlavním vchodem chrámovým, a dříve nežli starý strážce chrámu donese klíč, obejdeme stavbu a rozhlédneme se po jeho nynější úpravě.

Chrám Psářský sestává z lodi a choru zakončeného pěti stranami pravidelného desitiúhelníku. Loď dělena jest obloukem kruhovým od nižšího choru a má v půdorysu tvar obdélníku přerušeného na západní straně hlavním vchodem, na jižní a půlnoční straně okny a na východní vítězným obloukem. O jeden stupeň

výše lodi stojí chor chrámu, překlenutý dosti lehkou klenbou křížovou a opatřený světlem, jež vniká sem jediným pouze oknem na jižní straně umístěném. Až sem pokročiv sklonil jsem šiji před velebným starým obětním stolem, upjav zraků svých na krásný jeho obraz, jakož i památnou nedaleko stojící kazatelnu.

Chrám Psářský má ve světlosti 8·80 *m* délky a 7·59 *m* šířky. Vzdálenost okna od podlahy v lodi měří 2·25 *m*, v choru pouze 2 *m*. Síla její zdiva obnáší 1·5 *m* a v choru 1·15 *m*. Délka pak strany pětiúhelníku rovná se 2·50 *m*.

Okna v lodi i choru jsouc obloukem překlenutá, zachovala tak původní ráz až do dnešní doby, a podivno jest jenom, že v nově postavené zvonici zalíbil sobě stavitel na oknech zakončených obloukem lomeným, maje před

Vnitřek chrámu, jak jsem již výše podotkl, vyzdoben jest hlavním oltářem, kazatelnou a dvěma postranními oltáříky. Hlavní oltář ozdobila r. 1863 mistrovská ruka Hellichova uměleckým dílem, představujícím Nejsvětější Trojici. Jméno umělce obraz nenese, za to ale značka ve způsobě kahance z katakomb prozrazuje nám skromného mistra.

Ano i obrazy menších oltářů lze nazvati dovednou prací, hlavně v koloritu.

Dřevěná kazatelna jest zajímavou památkou kostela Psářského, má na dřevě malované symboly čtyř sv. evangelistů, z nichž pozornost poutá sedící postava sv. Jana, vedle níž s rozpjatými křídly stojí orel, držící v zobáku šňůru s kalamářem a inkoustem. Skupení ono jest zajímavé nejen komposicí, nýbrž i kolloritem a starou malbou na dřevě.

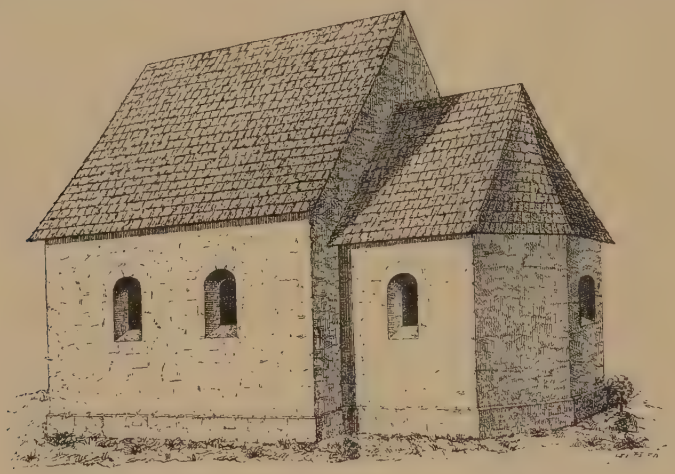

sebou ráz čistě románské stavby. Silně vyšpaletovanými okny, jež pouze v choru 1·73 *m* v šířce měří, vniká hojného světla do vnitř chrámu a obveseluje jeho prázdnotu a nepatrné pouze památky jemu podnes zachované. Rovný rákosový strop starožitné stavbě většího půvabu dodává. Tomu pouze diviti se musíme, že v Psářském kostele, celkovou stavbou tak zajímavém, pouze jednoduchý vchod hlavní nalézáme. Za to krášlí jej vně dosti mocně vystupující trnož, na jehož trhlinách místy poznati možno zdivo chrámové. Jestiť Psářský kostel stavěn z ruly a svoru, ani oblouků nevyjímaje. Za to ale dobré spojivo sceleno jsouc s kamenem v nerozlučný celek, dodává stavbě oné pevnosti a stálosti, jakou se až do dnešního dne honosí.

Na věži visí tři zvony, v různých dobách pro Psářský kostel určené. Malý má nápis v latinských majusculích: »Tento zvon slit jest 1599 v Chotějšanech«.

Větší předešlého zdoben jest minusculemi gotickými následujícího obsahu: »leta 1505 tento zvuon lut jest zkrze mistra Thomasse«.

Největší zvon má nápis: »Anno domini millesimo quingentessimo secundo hec Campana fusa est per Joanem Cant.« Tak jako u většiny zvonů století 15. a 16., tak i Psářské vyznamenávají se líbezným zvukem a pěknou harmonickou toninou.

Psářský kostel připomíná se ve XIV. století mezi plebániemi dekanátu Štěpánovského a měl té doby svého vlastního faráře. Kdy pozbyl vlastního du-

chovního správce, není zaznamenáno. Známo jest, že r. 1391 směnil farář Matiáš faru Psářskou s Jakubem, farářem Buřenickým (okres Dolno-Královický). Patronem chrámu Psářského byl r. 1391 Zdislav ze Šternberka, sídlící na tvrzi Psářské. Pánové ze Šternberka připomínají se již r. 1350 na Psářské tvrzi a drží rozsáhlé statky do dnešní doby na řece Sázavě. Po smrti faráře Jakuba potvrzen byl 14. září 1395 kněz Třebík z Janovic ku kostelu Psářskému a uveden farářem Měchnějovským.*) Ku konci XV. století a začátkem XVI. byl patronem Mikuláš Škopek z Bílých Otradovic, seděním na Psářích. Po něm připomíná se r. 1534 syn jeho Jindřich Škopek.

Majitel panství Psářského od r. 1534 až do r. 1600 není znám. Teprve r. 1629 znám jest pán tvrze. Téhož roku prodal hrabě Jan Oktavian Kinský Kácov a mezi připojenými k němu statky zaznamenány Psáře s filiálním chrámem. Faráři Kácovští řídili kostel a obstarávali bohoslužby až do r. 1785, načež přidělen Zdebuzevskému kostelu a jeho faráři.

Poslední oprava kostela Psářského udála se r. 1864 nákladem císaře Ferdinanda Dobrotivého, kdy také památná zvonice padla za oběť a nahrazena novou, slohem úplně od chrámu se lišící.

*) Lib. confirm., V., 87, 232.

Různé zprávy.

Pečet biskupa Daniela v kostele Nudvojovickém objevena. Při sejímání vrchní plotny oltáře starobylého hřbitovního kostela v Nudvojovicích, bývalé plebánie a nyní filiálky děkanství Turnovského, ležící za nádražím Turnovským uprostřed poplužního dvora J. Exc. svobodného pána z Aehrenthalu, nalezena uprostřed oltářního zdiva silně okysličená cínová podlouhlá krabička, obalená pergamenovou kůží, na níž nalézaly se 4 pečetě s nápisem ještě dobře čitelným: »S. (igillum) D. (ei) G. (ratia) Pragensis Epc. † Daniel.« (Pečeť z Boží milosti Pražského biskupa † Daniele.) Poněvadž mezi Pražskými biskupy toliko dva jméno Daniel nesli a na pečeti číslo řadové se nenalézá, jest pravdě podobno, že starobylá svatyně Nudvojovická, jak i spůsob stavby tomu nasvědčuje, z pozdní doby románské pochází a že byla za Pražského biskupa Daniela I. mezi rokem 1148 až 1167 posvěcena. Měl-li by na pečeti vyznačený biskup Daniel býti toho jména druhý, pak spadla by stavba i posvěcení starobylého kostela do let 1197—1214. V krabičce nalezeno 31 malinkých závitků s ostatky svatých nepojmenovaných, a sice 27 ostatků zavinutých v žluté hedvábí, 3 v červené a 1 ve fialové hedvábí. Příležitě budiž podotknuto, že zmíněný kostel opatrným šetřením původního rázu nákladem občanů Nudvojovických a jiných dobrodinců důkladně se opravuje, a že 4. září t. r. nejdůst. panem biskupem Litoměřickým, Th.-drem Emanuelem Janem Schöblem, slavně posvěcen službám Božím odevzdán bude.

Starobylý chrám křesťanský objeven v Alžíru. Z města Tigzirtu v Alžíru se sděluje: V poslední době byly k rozkazu francouzského ministra osvěty konány v Tigzirtu práce za účelem odkrytí zasypaného starobylého křesťanského kostela. Práce ty setkaly se se skvělým zdarem. Odkryta byla nádherná budova chrámová, zcela zachovaná. Sestává ze tří lodí, které obsahují jedenáct gallerií s dvojím sloupovím. Dvé spojovacích dveří mezi kůrem a sakristií se také zachovalo. Stěny byly opatřeny skvostnou ornamentikou, nápisy a biblickými výjevy. Z posledních zachován jeden, a sice »oběť Abrahamova«. Dle mínění znalců pochází chrám ten z pátého století po Kristu, i byl částečně zničen požárem, jejž Arabové ve středověku založili.

Falešné kartony Rafaelovy. Kensingtonské museum v Londýně honosí se drahocennou sbírkou Rafaelových kartonů. Nyní je však tato pýcha londýnského musea považlivě ohrožena, neboť, jak oznamuje římský dopisovatel »Daily Chronicle«, jsou tyto kartony falešné. Dosud panovalo přesvědčení, že kartony ty pocházejí z ruky Rafaelovy, jenž dle nich maloval své dávné fresky ve Vatikáně. Před nedávnem bylo však nalezeno v jistém městě ruském několik kartonů, jež jsou znalci prohlášeny za pravá díla Rafaelova, kdežto londýnské kartony jsou prý pouze dobrými kopiemi. Aby byla rozřešena otázka pravosti těch obrazů, budou ruské kartony zaslány do Vatikánu k porovnání s freskami.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc srpen.

Jeho Veličenstvo císař pán věnoval k účelům spolkovým jako každý rok i letos 100 zl.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich bohatě ozdobený: pro vdp. Aur. Gardavského, ředitele škol v Praze. — Pozlacení v ohni: kalicha: pro dp. Jos. Bartáka, faráře v Uh. Ostravě; monstrance: pro dp. Fr. Snopka, faráře v Blažicích na Moravě, a pacifikalu: pro dp. Václ. Regála, faráře ve Lhotě. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vp. Jos. Komedu, kaplana v Ruprechticích a pro dp. Jos. Gürlicha, faráře v Jiřetíně. — Nádobky na sv. oleje: pro vp. Jos. Komedu, kaplana v Ruprechticích, pro důst. farní úřad v Řetovicích a pro dp. dra Fr. Srbeckého, faráře v Blánsku na Moravě. — Dva relikviáře: pro vdp. Al. Mayera, převora ve Lnářích. — Lampa oltářní: pro J. Excell. paní hraběnku Thun-Hohensteinovou v Praze. — Kaditelnice: pro blahorodou sl. Annu Mádrovou v Praze, pro sl. patronátní úřad ve Zbraslavi a pro dp. Jos. Gürticha, faráře v Jiřetíně. — Mešní konvičky: pro vdp. Fr. Passauera, kníž.-arcib. vikáře v Schönwaldě, pro dp. Jiřího Vaňka, faráře v Třeboraticích, 4 páry pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi a pro dp. dra Fr. Srbeckého, faráře v Blansku na Moravě. — Kanonické tabulky: pro blahorodého pana V. Štěpánka, malíře v Praze. — Umyvadlo pro sákristii: pro vdp. Al. Mayera, převora ve Lnářích.

Rozličné. Missaly: pro vdp. Václ. Kosmáka, děkana v Prostoměřicích a pro důst. farní úřad v Lidicích. — Pulty pod mešní knihy: pro důst. farní úřad v Rabštýně, pro blahorodého p. dra Heinricha, lékaře v Příbrami a pro vysokorodou paní baronku Hrubou v Červ. Pečkách. — Kříže: pro sl. místní školní radu v Hradišťsku a pro důst. farní úřad v Modré Hůrce. — Harmonický zvonek: pro dp. Jos. Rydvana, faráře v Kostomlatech.

Paramenty. Kasule: bílá: pro blahorodého pana Kleinrechra v Praze a pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; bílá, červená a černá: pro důst. farní úřad ve Vodolce; dvě červené a bílá: pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku; bílá: pro blahorodou paní N. N. v Praze a pro dp. Jana Staňka, faráře v Krašovicích. — Pluvialy černé: pro důst. farní úřad ve Chvalech a v Lidicích. — Štoly: bílé a fialové: pro důst. farní úřad ve Vodolce, pro vp. Jana Tomo, kaplana v Novosedlicích a pro vp. J. Kotka, kaplana v Marianském Chlumu; fialová vyšívaná: pro vysokorodou paní hraběnku Kaunicovou na Nových Zámkách. — Bursy k zaopatřování nemocných: dvě pro vdp. Jana Bergra, děkana v Hnojicích na Moravě, pro blahorodou sl. Zdychyncovu ve Val. Kloboucích na Moravě, pro veledůst. děkanský úřad v Rakovníku a pro dp. Al. Červenku, administr. v Děpoltovicích. — Vela: pro důst. farní úřad ve Vodolce, ve Vraném a pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou v Rabštýně. — Antipendia: pro ctih. milosrdné sestry v Jiřetíně, pro blahorodého pana dra Heinricha, lékaře v Příbrami, pro blahorodou paní Hudcovou v Praze a pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Pláštíky na ciborium: pro důst. farní úřad ve Vraném, pro blahorodého pana Fuka v Praze a pro dp. J. Vlka, učitele na ústavu hluchoněmých v Praze. — Červená korouhev s bohatou úpravou: pro dp. Tom. Bláhu, českého kazatele ve Vídni; dvě fialové: pro vp. J. Kotka, kaplana v Marianském Chlumu; červená: pro důst. farní úřad ve Vraném. — Stuhy s vyšitými zlatými nápisy: pro vysokorodou paní baronku Hildprandtovou v Blatné. — Pytlíčky fialové pro nádobky na sv. olej: pro dp. Ant. Zemana, konsist. revisora v Litoměřicích, pro důst. farní úřad v Bětovicích, pro vp. Jos. Komedu, kaplana v Ruprechticích a pro dp. dra Fr. Srbeckého, faráře v Blansku. — Birety: pro vp. Jos. Komedu, kaplana v Ruprechticích, pro dp. Karla Vodičku, minoritu v Č. Krumlově, tři pro vp. Karla Fibigra, kaplana ve Warnsdorfě, tři pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi, pro vysokorodou paní baronku Zessnerovou v Dobřičanech, pro vp. Jana Toma, kaplana v Novosedlicích a 2 pro dp. Čapka, katechetu ve Fischern.

Prádlo kostelní. Alba a 2 humerale: pro sl. patronátní úřad na Zbraslavi; cingulum a 2 humerale: pro dp. Jos. Jandu, faráře v Hlavnu Kostelním; alba, rocheta a plachta oltářní: pro důst. farní úřad ve Vodolce; rocheta: pro dp. Karla Vodičku, minoritu v Česk. Krumlově; 12 humeralií, 12 purifikatorií a 12 ručníčků: pro dp. J. Vlka, učitele na ústavu hluchoněmých v Praze; 6 alb, 6 rochet, 20 plachet oltářních, 12 pall, 24 purifikatorií, 12 korporalií a 12 ručníčků: pro vdp. Fr. Matošovského, kníž.-arcib. vikáře na Zbraslavi; 12 tobalií, 12 korporalií, 24 purifikatorií a 12 ručníčků: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze; 2 plachty oltářní a 1 cingulum: pro dp. Jindř. Stürzenhofra, faráře v Kateřinkách (rak. Slezsko); 3 cingula: pro vdp. A. Baselta, děkana v Bosně; rocheta: pro vp. Jos. Kořínka, kaplana v Habrech; alba, rocheta, humerale, 2 korporale, 2 pally a 2 purifikatoria: pro blahorodou paní baronku Hrubou v Červ. Pečkách; 20 purifikatorií a 6 ručníčků: pro dp. Fr. Blažka, faráře v Krásné Hoře.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

„METHOD“ vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 9. **V Praze, dne 30. září 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Umění Církvi sloužící. — Románské exkurse. (112.) Farní kostel sv. Bartoloměje, apoštola, v Kondratcích. — Kostely, církve a chrámy v Čechách. (Pokračování a dokončení.) — Chrámy dekanátu Turnovského a Mnichovohradišťského. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc září.

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

»Církev kráčela v čele umění a věrně je vždycky střežila.« Těmito slovy vyslovuje zmíněná synoda v úvodní stati přátelský svazek, v jakém žila Církev s uměním po všecky věky. A ukázaly-li se blahodárné účinky na všem všude, cokoliv jen s Církví ve styk vešlo, neméně pocítilo jich i umění, jež sloužilo jejím ideám. Není divu. Umění, nesouc se svojí povahou k tomu, aby odívalo vznešené myšlénky krásným rouchem (tonů, barev, tvarů), kdež jinde mohlo nalézti rozsáhlejšího pole a příhodnějšího ku své činnosti než v Církvi, která seznámila lidstvo s pojmy tak vznešenými a ušlechtilými, že toto nemělo původně ani slov, jak je vyjádřiti.

V umění dále vedle rozumu pracuje obrazotvornost a srdce. A i tyto mohutnosti lidské katolické náboženství povzneslo a zdokonalilo, poskytujíc jim v zevnější bohoslužbě vznešenou látku k vývoji.

»Katolická bohoslužba«, dí v této příčině básník Mamiani *), »prokazujíc božskou úctu kterékoliv cnosti bohatýrské, otvírá uměním hojné a nevyčerpatelné zřídlo básnické.«

Aniž tu mohu zamlčeti chválu, jakou poctil Canova, jeden z nejslavnějších sochařů nového věku, Církev katolickou. Rozmlouvaje totiž s Napoleonem I. v Paříži, vybízel jej, aby vrátil Římu bývalou jeho slávu, protože tehdá papež Pius VII. dlel uvězněn v Savoně. Mezi jiným pravil: »Všecka náboženství jsou sice umění příznivá, zvláštní však matkou a ochráňkyní jest mu náboženství římsko-katolické. Protestanté spokojí se s prostou kaplí a s křížem, a nedají ani člověku příležitosť postaviti dílo umělecké. Budovy, které mají v moci, byly vystavěny od jiných.« A císař obrátiv se k Marii Ludvice zvolal »Má pravdu.«*)

Otáže-li se kdo, jak vůbec Církev s uměním vešla ve styk, odpovíme mu, že k tomu dal příčinu sám člověk svou povahou.

Rozumem k věcem božským se vznášeje stránkou tělesnou jest poután ku zemi — k věcem smyslným. Tudíž přirozeno jest, že to, čeho se dopátral

*) Mamiani dedica del' inno a S. Giorgio.

*) Artaud: Histoire du Pape Pie VII.

v nadhvězdných výšinách, znázorňoval si smyslně — myšlénku vetkával ve hmotu, kterou umělecky zpracovával.

Tentoť jest základ symbolů, vůbec tedy i těch, kterých užívá církev katolická při své bohoslužbě, a tato okolnosť právě to byla, pro kterou Církev hned od počátku s uměním se setkala a s ním nerozlučně kráčí až po dnes.

Bude však dobře, povšimneme-li si hned na počátku jedné věci, která nám přítomnou otázku postaví v pravé světlo.

Tážeme-li se po původu obřadů, obřadních ustanovení a zařízení v Církvi katolické, dostaneme dvě odpovědi.

De Werdt, francouzský benediktin VIII. stol., chce dokázati, že příčinu všech obřadů, obřadních zařízení a ustanovení sluší hledati jen v potřebě a pohodlí. A nalezl stoupenců, kteří pro svůj příliš přirozený výklad obřadů v liturgice nazývají se školou naturalistickou — mohli bychom snad říci materialistickou. Jim nesloužilo světlo v chrámě než k zapuzení tmy, kadidlo k zamezení nelibých páchní, berla v ruce biskupově byla jen podporou biskupa — vetchého starce.

Pravili jsme, že de Werdt toto své mínění chtěl dokázati, ale nedokázal.

Vždyť sami pohané a židé při svých náboženských obřadech neb i jiných slavnostech užívali na př. světla na znamení radosti a j. v. A Církev katolická přejala přemnohé obřady od synagony. Tak alespoň svědčí sv. Jeronym[1]), Řehoř Nazianský[2]), Justin[3]) a j. v. Ano i od samých pohanů převzala Církev některé obřady, jako na př.: průvod se svícemi o Hromnicích dle Benedikta XIV. jest původu pohanského.

Ovšem že Církev přejímajíc některý obřadní úkon ať od synagogy, ať od pohanů, dala mu jiný význam a tak jej posvětila. Tak na př. obřady, jež v synagoze ukazovaly na Mesiáše budoucího, v Církvi hlásají, že již přišel. Obřadům, které u pohanů měly smysl čistě světský neb nanejvýše pohansko-náboženský, v Církvi dán smysl zcela jiný, aby tím právě byl lid přiveden k jinému smýšlení a tak bez násilí přijal sv. víru Kristovu.

Kdyby bylo pravdivé mínění této školy, již dávno by se byly ukázaly zhoubné následky tohoto liturgického materialismu. — Takové učení nebylo by s to povznésti umění k oné dokonalosti, jakého dostoupilo umění křesťanské.

Ovšem nezatajujeme ani mínění školy zcela opačné, která zašla až na protivný kraj, učíc, že podkladem každého obřadu, obřadního ustanovení a zařízení hned od počátku bylo nějaké tajemství — mysterium.

Tuto školu mystickou, již zastával Durandus, biskup Mimatenský, vyvrací sama fakta. Tak na př. víme jistě, že manipul kněžský původně byl jen postním rouchem, tedy původně jen z potřeby užíván a nikoliv k vyznačení nějakého tajemství. Mystického významu dostalo se manipulu teprve od té doby, kdy podjáhenství čítá se k svěcením vyšším.

Právem tedy jdeme střední cestou zlatou proti oběma školám, jak naturalistické tak mystické, a tvrdíme proti prvním, že většina obřadů, obřadních ustanovení a zařízení byla přijata k naznačení tajemství; proti druhým pak vyznáváme, že některé obřady, obřadní ustanovení a zařízení opravdu byly zavedeny z počátku jen z pouhé potřeby a pohodlí, jimžto teprve později během času dostalo se významu mystického.

Z toho jest tedy výsledno, že není podstatnějšího obřadu, důležitějšího ustanovení neb zařízení obřadního, který by nebyl provázen nějakou vznešenou myšlénkou mystickou.[1]) Důkazy o tom podává liturgika, kdež jsou na svém místě. Nám pak v dalším pojednání udá se častěji příležitost k tomu poukázati.

Řekl jsem na počátku, že tato úvaha nám poskytne potřebného světla v přítomné otázce. Je-li pravdivé naše mínění, jakož předpokládáme, že totiž každý obřad, každé obřadní ustanovení a zařízení jest provázeno nějakou myšlénkou mystickou, pak shledáváme v každém obřadu dva živly. Jedním jest úkon neb věc sama o sobě, a ta jest jakýmsi podkladem, látkou (materií); druhým pak prvkem jest myšlénka, která ten úkon provází, neb kterou ona věc

[1]) »Quod Aaron et filii eius atque levitae in templo fecerunt, hoc sibi episcopi, presbyteri et diaconi vindicant in ecclesia.« (Hieronymus ep. ad Euagrium.)

[2]) »Multos hebraicos ritus observamus.« (Gregorius Naz. in orat. in Pentecosten.)

[3]) »Ad exprimendam pacem et charitatem, quae fidelium cordibus inesse debet, ad significandam munditiem acceptam per baptismum neobaptizati vestibus candidis induebantur.« (Justinus M.)

[1]) »Liturgicae praelectiones«, Stephanus Stephanopoli, professor liturgiky na Propagandě v Římě.

znázorňuje — a tato myšlénka jest jakousi zdobou (formou) oné látky (úkonu, věci), jíž provází.

Tyto dva živly pak dohromady, látka (materie) se zdobou (formou), úkon neb věc s myšlénkou, dávají teprve obřad, obřadní ustanovení neb zařízení v pravém smyslu slova. Jest tudíž obřad jakousi složeninou (compositum) z látky a zdoby, jako každá jiná věc v přírodě; alespoň za takovou ji můžeme zcela správně považovati. A dále, platí-li mezi úkonem neb věcí a mystickou ideou, která je provází, taková obdoba, jako mezi látkou a zdobou u věcí přirozených, pak budou o nich platiti i pravidla a zákony tytéž, jako platí o látce a zdobě věcí přirozených.

Jedním z těchto zákonů pak jest, že každá forma (zdoba) žádá materii (látku) sobě upravenou. Na př.: Forma byliny žádá hmotu organicky rozčleněnou; ale ne tak forma kamene.

Tak podobně idea mystická, již spojiti chceme s nějakým úkonem, s nějakou věcí, vyžaduje, aby tato věc byla jí přiměřena, upravena.

Prostý člověk této rozpravě neporozumí, — nerozuměje významům slov — ale věc samu cítí a postřehne.

Postavte mu místo uměleckého obrazu karikaturu před oči, — asi takovou, jaké se tu a tam o poutích prodávají, — on vám řekne, že se před tím obrazem, sochou nemůže modliti. Co jest to jiného, nežli, že přese veškeru dobrou vůli a snad i při všem přemáhání se nelze spojiti ideu vznešenou s věcí (hmotou) neupravenou — neaesthetickou.

Neupíráme, že četné starobylé památky, mnohdy ne právě aestheticky krásné, dovedeme dobře spojiti s ideou i nejvznešenější. Ano, ale tu jde mnoho na účet právě té starobylosti. Podejte někomu takový předmět nový, a uvidíte, doděláte-li se téhož účinku. Podobně živá víra prvních věků a takřka proudy milosti Boží dovedly oživiti několik čar snad více, nežli dovede víra a zbožnosť našeho věku i při předmětech krásnějších.

Ty časy však minuly; nám jest ohlížeti se po poměrech přítomných.

Pokročilý náš věk jest sám sebou oku i uchu školou. Do chrámu přicházejí lidé se zrakem a sluchem ve světě vytříbeným. Není tedy divu, že ta neb ona socha nevkusná, neaesthetická neb cosi podobného by více odpuzovalo, než ku zbožnosti vybízelo.

To, co dostačuje některým jednotlivcům, s čím spokojily se některé doby, nevyhoví všem lidem a všem dobám.

A ponechává-li Církev náboženské předměty, pokud slouží pobožnosti soukromé, na vůli každému jednotlivci, podrobuje přísným předpisům devotionalie, jichž se užívá v chrámě, k bohoslužbě veřejné, a to z té příčiny, aby vedle zákonů liturgických věc odpovídala i předpisům aesthetickým.[1])

To jest tedy úkolem církevního umění, aby upravovalo a připravovalo látku tak, aby byla co nejvíce schopna sloužiti za podklad ideám náboženským, jež ji mají provázeti a oživovati.

Ovšem, že sama mystická idea, která má látku oživovati, jest umělci zároveň vůdčí myšlénkou při upravování látky té. Z toho pak vysvítá a vždy více potvrzuje se pravdivosť slov, jež jsme uvedli na počátku, že »Církev kráčela v čele umění«, ano jest pravda, že umění prokázalo Církvi služeb velikých, ale také jest pravda, že umění bez Církve těch a takových služeb by nebylo nikdy vykonalo.[2])

Setkala se tedy Církev s uměním jako paní se služkou, a stala se uměním nerozlučitelnou družkou. Proto jest svatou povinností všech věrných synů Církve, aby nerozlučovali, co spojila jejich matka. Naše matka Církev žila a žije v nerozlučném přátelství s uměním, bez jehož služeb by se neobešla; zachovejme to přátelství i my, varujíce se především, abychom snad — byť i bezděčně — nehřešili proti požadavkům se strany umění zcela oprávněným. Tomu však i při veškeré dobré vůli se neubráníme, neosvojíme-li si alespoň nejpotřebnější znalosť zákonů umění církevního.

Odtud lze si vysvětliti vroucí přání svrchu uvedené synody, jež vřele přimlouvá se za to, aby všichni kněží dokonale seznámili se se zásadami umění

---

[1]) »Statuit S. Synodus, nemini licere ullo in loco vel ecclesia etiam quomodo — libet exempta ullam insolitam ponere imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit.« Conc. Trid. Sess. XXV. — »Nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cum domum dei deceat sanctitudo.« Tamtéž.

[2]) »Umění, které Církvi slouží, umění církevní jest umění nejvyšší, opravdu hodno svého jména.« Jacob, »Die Kunst im Dienste der Kirche.« Einleitung.

křesťanského.[1]) Neznalosť může míti v této věci někdy dosti smutné následky. Kéž bychom nebyli svědky tolikerých smutných zkušeností!

Provinciální synoda Pražská chce, aby svrchu uvedená hlava V. byla jakousi rukojetí knězi ve věci, o které jednáme. Ustanovení téže synody, přihlížejíce v první řadě ku kněžím, osobám církevním, bedlivě všímají si a podávají platné předpisy liturgické a k požadavkům uměleckým takřka mimochodem odkazují. Přítomné pojednání, určené širším kruhům, bude se dekrety synodálními doplňovati v ten smysl, že především bude si hleděti ve chrámě požadavků uměleckých, šetříc ovšem při tom předpisů liturgických, k nimž neopomeneme na svém místě poukázati.

V pojednání svém přidržíme se pořádku, který zachovává řečená synoda sama. Bude tedy rozvrh v hlavních rysech asi tento: 1. O chrámu; 2. o oltáři; 3. o ostatním nářadí a náčiní chrámovém. Opětně opakujeme, že o všech těchto věcech chceme jednati dle zásady svrchu vytčené, t. j. jak po stránce umělecké, tak po stránce liturgické, či jinak řečeno, ukážeme, jak kráčí Církev svými předpisy ruku v ruce s uměním a jeho zásadami, jak umění slouží Církvi.

[1]) »Optamus ardenter, ut parochi omnesque universim sacerdotes ... subtile de artis christianae principiis et ministeriis iudicium acquirant, ne sinistro eorum arbitrio deficiente siquidem scientia et dexteritate conservanda tollantur, abolenda retineantur et instauranda sumptuose potius deformata quam reformata vituperentur.« (Acta et decreta, str. 173.)

Románské exkurse. (112.)

Farní kostel sv. Bartoloměje, apoštola, v Kondratcích.

Napsal F. J. Lehner.

Věže kostelní budovaly se z pravidla čtverhranné, také však kulaté. Kostel sv. Bartoloměje v Kondratcích jest v Čechách jediný, který zachoval původní a to dvě průčelní věže kulaté. Z příčiny té jest v řadě kostelů románských dvojnásobně památným.

Vesnice Kondratce, hodinu od Vlašimi vzdálená, leží na silnici z Vlašimi ku Louňovicům v krajince pouze k západu otevřené, do které památný Blaník vážně zírá. Jméno své odvozuje od Kondrata, jinak neznámého zakladatele.

Farní kostel sv. Bartoloměje, apoštola, zvedá se uprostřed návsi a jest vřaděn do vikariátu Vlašimského. Z doby románské zachovala se pouze loď. (Obr. 1.) Byla-li na východ za vítězným obloukem zakončena polokruhovou apsidou anebo chorem čtvercovým, nyní určiti nelze. Již v době gotické přetvořen jest bývalý polokruhový oblouk vítězný v oblouk lomený, jehož článkování se skládá z dvou žlábků a oblounů, z nichž uprostřed rázovitý tvar hruškovitý vyniká. Za vítězným obloukem rozkládá se v podobě obdélníku prostorný chor goticky sestrojený, téměř tak dlouhý, jako románská loď kostela bez podkruchtí, o metr však užší. Délka choru obnáší 9·19 *m*, šířka 5·85 *m*. Jest překlenut krásnou klenbou žebrovou, skládající se z jednoho pole křížovou klenbou opatřeného, k němuž druží se jakožto závěrek pole druhé, skládající se ze sedmi sférických trojúhelníků klenbových, jejichž žebra do tří svorníků se sbíhají. Klenba výtečně sestrojená opírá se ve přesné konstrukci o opěráky zvenčí pravidelně rozestavené. Litovati dlužno, že bývalá okna krásné této stavby zmizela a znetvořeným ustoupila. Ku levému boku choru přistavěna jest rovněž ušlechtilá kaple, 6·87 *m* dlouhá a 4·2 *m* široká, jejíž žebrová klenba skládá se ze dvou polí křížově sklenutých se svorníky, která nyní za sakristii slouží.

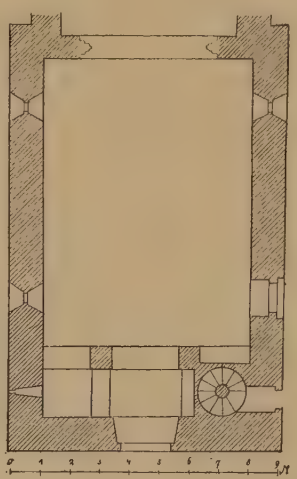

Obr. 1.

Stará románská loď tvoří obdélník

9·63 *m* dlouhý a 6·98 *m* široký. Má dosud strop a jest osvětlena z každého obou boků dvěma okny, bohužel rovněž přetvořenými. Za to vchod se strany jižní, kterým se do kostela vcházelo, zachoval dosud kamenné obložení diamantovým řezem vyzdobené, jako se ochránila v sakristii kamenná křtitelna románská, tvaru prostě polygonálního, úplně Olbramovské podobná.

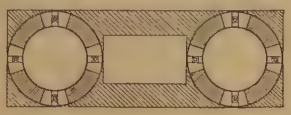

Obr. 2.

Ku západní straně prodlužuje se loď věží, přidružující se k lodi celou šířkou kostela, jako v Kyjském kostele rovněž sv. Bartoloměji zasvěceném dosud se spatřuje a u kostela sv. Jiljí v Milevsku bývalo, jak ukazuje věž ještě stávající. Věž Kondratecká spočívá na obdélníku vnitř 6·98 *m* dlouhém a 2·31 *m* širokém, jehož tři zevní stěny z výtečně zpracovaného zdiva 1·12 *m* mohutného jsou zbudovány, kdežto čtvrtá strana dovnitř kostela čelící sestrojena jest z dvojnásobných arkád, z nichž spodní podkruchtí, vrchní pak kruchtu tvoří. Dva svobodně stojící čtverhranné pilíře 70 *cm* mohutné nesou polokruhové oblouky, přepínající se od pilíře k pilíři, jakož i ku stěnám. Oblouky střední, jelikož širší, jsou přirozenou měrou též vyšší oněch z obou stran, v pravo i v levo stojících. Mohutnými pásy utvořená pole klenbová sklenuta jsou klenbou křížovou, a to i v podkruchtí i na kruchtě. Na pilířích zachovaly se dosud staré římsy románské, skládající se z desky, žlábku a oblounu v průvodu proužků, jakých ve 12. století se užívalo. Římsy na stěnách jim odpovídající jsou však jednodušší, majíce pouze desku

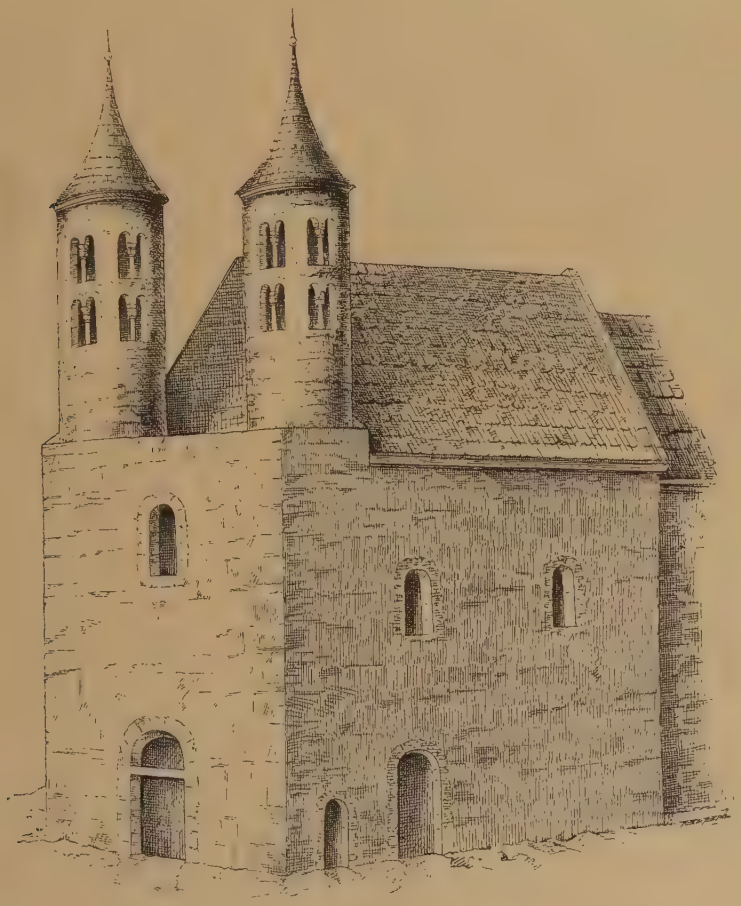

Obr. 3.

šikmo podříznutou. Jihozápadní čtverec podkruchtí vyplněn jest šnekem, kterým se zvenčí úzkým vchodem vystupuje na kruchtu. Mám za to, že nepochází z doby románské, nýbrž že na kruchtu

vystupovalo se po dřevěných schodech zvenčí přistavěných ku dveřím ve výši kruchty prolomeným, jako věž kostela sv. Jiljí v Milevsku dosud má a na věži kostela Kyjského se spatřuje. Jelikož románské zdivo věže Kondratecké novou maltou jest ovrženo, nelze se o tom přesvědčiti. Mohutný spodek věže vystupuje bez všelikého článkování do výše bývalé římsy kostelní. V minulém století však prorazili do průčelí obrovský vchod čtverhranný a ku osvětlení kruchty rovněž veliké a nemotorné okno, čímž starožitný ráz stavby románské značně se porušil, a to tím více, když krásné zdivo z bílých tesaných kamenů vyvedené, v nárožích červeným pískovcem olemované, obmítkou se zakrylo.

Z mohutného spodku vystupují z obou boků hmotného obdélníku spanilé a vzdušné věže okrouhlé (Obr. 2.), vyzdobené dvojnásobnou řadou podvojných oken ku čtvero stranám čelících, jimiž svršek věže oživuje se tou měrou, jako na žádné jiné stavbě románské (Obr. 3.) v zemích koruny české se nespatřuje. Úzkým šnekem v mohutném zdivu upraveným vystupuje se z kruchty do věže jihozápadní, odtud pak přístupna jest i druhá věž protější. Každá z obou věží má po osmi podvojných oknech, mile oživujících zevnějšek kostela. Sestrojení architektonické jest přesné, sloupky zejména (Obr. 4.), jimiž okna se dělí, jsou zručně a s podrobnou správností slohovou provedeny. Na čtverhranné desce nacházejí se attické patky románsky přetvořené tím způsobem, že spodní válec značně vysoký má nárožní patníčky, vrchní pak válec jest silně zmenšen. Žlábek mezi oběma oblouny jest mělký a vysoký, spodním a vrchním proužkem s nimi spojený. Kulatého dříku svrchu značně na síle ubývá, kde utáhnut jest prstenem. Hlavice jsou krychlové s hladkou zapuštěnou náplní, spodní zaokrouhlený lalok jest rozpůlen. Jedna z hlavic jest ornamentálně vyzdobena dvěma stonky, na způsob volut vrchní desku podpírajících. Sedlo na hlavici sedící jest rovnočarně sříznuto. Vnější strana jednoho ze sedel jest krásnou palmetou ozdobena, ojedinělý to případ, jaký v celých Čechách se vyskytuje. Na sedle leží deska, odkud teprv počínají se pnouti polokruhy podvojných oken. Přesné a řemeslné provedení, nárožní patníčky, krychlové hlavice ve spodním laločku rozpůlené, hlavice listová a palmeta na sedle udávají s veškerou určitostí, že kostel sv. Bartoloměje v Kondratcích zbudován byl v pokročilejší době 12. věku.

Obr. 4.

Znamenitý dojem, jakým obě kulaté věže průzračnou vzdušností a jemnou ztepilostí působí, ničí nemotorná, prkny pobitá zvonice, kterou do prázdné prostory mezi obě věže bezpochyby v minulém století postavili. Vyplňuje veškerou prázdnou prostoru, zakrývajíc spanilá čtyři okna podvojná a převyšuje značně obě románské věže. Kdo by nestvůru odstranil, měl by velkou zásluhu o umění české.

Kterak druhdy tato část mezi oběma kulatými věžemi kryta byla, nelze povědeti. Štít střechy nad lodí kostela nachází se za nimi.

Zpráv historických z doby románské o Kondratcích postrádáme. Patronové kostela uvádějí se teprve ve 14. věku, kdy v knihách konfirmačních mezi farními v dekanátu Štěpánovském se jmenuje. Před rokem 1546 postoupili rytíři z Věžník pánům Vlašimským ves Kondratce i s právem patronátním, která napotom s panstvím zůstala spojena. Ve válce třicetileté, po jejíž skončení z 31 statků pouze 18 usedlých, 13 pak pustých zůstalo, pozbyl kostel svého duchovního správce a spravován jest děkanem Vlašimským. Roku 1665 koupila panství Vlašimské Božena Ben. kněžna z Porcie, jejíž dcera Františka, provdaná hraběnka z Weisenwolfu, se svolením konsistorním roku 1684 po šedesáti letech opětně vlastním farářem opatřila kostel Kondratecký, který do roku 1735 podržel původní sloh svůj. Byl však dle pamětní knihy »tak sešlý a chatrný, že nevyhnutelně jak vnitř tak také zevnitř k opravení přijíti musel.« Že v architektonické stránce tomu tak nebylo, dokazují podnes obě věže i s okny podvojnými a jejich sloupky výtečně zachovanými. Bylo bezpochyby za příčinou chatrnosti střech pouze vrchní zdivo poškozeno. Vítané příležitosti uchopila se tehdejší manie novotářská, která před pořizováním nové střechy

zdivo lodi snížila a novým stropem opatřila. A jelikož úzká okna dle tehdejších názorů dosti světla nepropouštěla, jsou vylámána a ohavně rozšířena i znetvořena, v průčelní věži prolomen obrovský vchod s podobným oknem průčelním, krásné vrstvy tesaného kamene zakryty jsou obmítkou a pod novou střechou nová římsa protáhnuta a valná část starobylosti takovou měrou pochována. Doufejme, že památný kostel dočká se obnovy důstojné a slohové, jaké právem zasluhuje.

Kostely, církve a chrámy v Čechách.

Podává Frant. Vacek. (Pokračování a dokončení).

Štědrou přízní krále Přemysla I. uveden byl do Čech řád německých rytířů nedlouho před r. 1204. Listina tomu svědčící[1]) vešla u nás teprv nedávno ve známosť, kdežto před tím první zmínku o německých rytířích v Praze měli jsme k r. 1215.[2]) Osadníci německé farnosti u sv. Petra na Poříčí postoupili jim kostel, aby při něm zříditi mohli kommendu. K témuž konci získán také dvůr poblíž chrámu sv. Petra.[3]) V původní kommendě na Poříčí setrvali němečtí rytíři asi do r. 1233.[4])

Toho času totiž zamyslila sobě Konstancie, vdova po králi Přemyslovi I., vzdělati v Praze klášter cisterciátek. Němečtí rytíři byli ochotni prodati jí kostel sv. Petra i dvůr se vším příslušenstvím ve prospěch nového domu jeptišského. Ale když trh takový skutkem se stal,[5]) změnila královna úmysl svůj vzhledem ke chrámu sv. Petra na Poříčí, poznávajíc, jak se dí, že by při něm nemohly panny klášterní pohodlně přebývati. Založila pak pro ně klášter v Tišnově na Moravě.

Němečtí rytíři opustivše kostel sv. Petra, zřídili sobě nepochybně hned potom pro kommendu Pražskou nový příbytek vedle farního kostela sv. Benedikta ve Starém městě Pražském.[1]) Král Václav I. (r. 1230—53) daroval jim chrám právě řečený i se vším příslušenstvím, chtěje tomu, aby po smrti dosavadního plebána Ekkarda († r. 1272) měl řád německý plné právo ke kostelu.[2]) Rytířům náležela potom fara, škola, špitál a řada domů vystavěných vůkol kommendy jejich.[3]) V kostele sv. Benedikta připomíná se kaple, kterou před r. 1409 založil Hanek Brunonův, kancléř krále Václava IV. Z venku přistavěna byla ke chrámu kaple s oltářem sv. apoštolů Petra a Pavla i sv. Anežky, vzdělaným r. 1395.[4]) Ze staveb kostela sv. Benedikta a rytířské kommendy při něm v místech nynějšího ústavu šlechtičen v Eliščině třídě nedochovalo se k době naší ani skrovné památky.

R. 1232 uvedeni jsou menší bratří sv. Františka (minorité) do Prahy, kdež na Starém městě podle dvoru Týn-

[1]) Potvrzovací list papeže Innocentia III. z r. 1204: »Magistro et fratribus hospitalis s. Mariae Teutonicorum Pragae.« Emlerova Regesta; IV., č. 1772, str. 710.

[2]) Listina kláštera Tepelského asi z roku 1215: »Fratres domus congregationis de Tepla... et fratres congregationis s. Mariae de Praga (t. j. johannité)... fratribus de vico Teutonicorum vendunt quandam villam nomine Gradsco.« Erbenova Regesta; č. 557, str. 259.

[3]) List královny Konstancie z r. 1235: »Emimus a fratribus hospitalis s. Mariae domus Teutonicorum... ecclesiam sancti Petri cum curia.« Erbenova Regesta; č. 869, str. 410.

[4]) List královny Konstancie z r. 1233: »Pragae in ecclesia, quae dicitur sancti Petri, in qua fratres hospitalis s. Mariae de domo teutonica morabantur.« Erbenova Regesta; č. 801, str. 376.

[5]) List krále Václava I. z r. 1233: »Mater nostra Constantia... circuitum Withsin... vendidit hereditario jure possidendum, ut coenobium s. Petri Pragae in vico Tevptonicorum a fratribus domus tevptonicae pro mille quingentis marcis argenti comparatum posset exsolvere.« Erbenova Regesta; č. 802, str. 377.

[1]) Tomkův Dějepis m. Prahy; I. (vyd. z roku 1892), str. 167.

[2]) Listina biskupa Jana III. z r. 1272: »Constat ecclesiam sancti Benedicti prefatam cum omnibus suis pertinentiis eis (fratribus domus Tetonicorum) per ipsum dominum et felicissime recordacionis Wenceslaum regem, patrem ejus, esse collatam ab ipsis, magistro et fratribus, post obitum Ekardi, qui fuit plebanus ibidem, pleno jure in perpetuum possidendam.« Emlerova Regesta; IV., č. 1830, str. 730.

[3]) Listina Jana z Waldeseru, generála německých rytířů, z r. 1306: »Nobis et hominibus circa curiam nostram in Praga sitam apud s. Benedictum nostris residentibus et aliis hominibus nostris de locis aliis supervenientibus.« Emlerova Regesta; II., č. 2098, str. 905 n.

[4]) Tomkův Dějepis m. Prahy; II., str. 153.

ského poskytnut jim byl příbytek.[1]) I počali tam stavěti klášter[2]) a kostel. Když pak stavba svatyně byla dokonána, posvětil r. 1244 trvám biskup Pražský Mikuláš (r. 1240—58) klášterní chrám jejich k poctivosti sv. Jakuba Většího.[3]) O prvotní podobě kostela toho nejsme zpraveni. Budovy klášterní přistupovaly k němu od severu, zůstavujíce uprostřed místo hřbitovu ambitem otočené. Prostrannou síní klášterní byl refektář, kdež dály se někdy sněmy zemské a korunovační hostiny.[4]) Po velikém ohni v Praze r. 1316 třeba bylo přestavovati klášter i kostel. Zámožný měšťan Pražský Konrád z Litoměřic zbudoval svým nákladem kapli při chrámě sv. Jakuba, načež závětí z roku 1335 poručil něco peněz ke stavbě choru kostelního a na věčnou lampu v kapli nedávno řečené.[5]) Stavby u sv. Jakuba dály se slohem gothickým a dokončeny jsou ve druhé polovici 14. století. Dne 16. července r. 1374 posvětil arcibiskup Pražský Jan Očko z Vlašimi nový chrám a celou budovu kláštera minoritského.[6]) Z osob rodem slovutných pohřbu došly u sv. Jakuba: Kateřina, dcera císaře Karla IV., vdova po Otě, markrabí brandenburském, zemřevši r. 1386; Kateřina († r. 1368), sestra arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi; Markéta, manželka Pavla z Jenštýna.[1])

Roku 1233 připomínají se po prvé: farní chrám sv. Jakuba Většího ve Vidžíně (vikariátu Teplského), farní chrám sv. Jana Křtitele v Úterém (vikariátu Teplského)[2]) a chrám sv. Václava v Sušici (vikariátu Sušického).[3])

V srpnu téhož roku 1233 meškal král Václav I. v klášteře Kladrubském, přítomen jsa svěcení opatské basiliky P. Marie. Posvátný úkon ten podnikal biskup Pražský Jan II., maje po boku Roberta, biskupa Olomuckého.[4])

R. 1233 činí se také zmínka o hospitále sv. Františka v Praze. Královna Konstancie darovala mu statky koupené od německých rytířů u sv. Petra na Poříčí.[5]) Byl pak řečený hospitál zřízen nejspíše r. 1228 při kanonisaci sv. Františka z Assisi a umístěn poblíž kostela sv. Haštala.[6]) Správu jeho zastávalo duchovní bratrstvo s mistrem špitálním v čele.[7]) Sestra krále Václava I., blahosl. Anežka, nakloňujíc se

[1]) Letopisy české k r. 1232: »Fratres Minores receperunt domum Pragae.« Prameny d. č., II., str. 284.

[2]) Příběhy krále Václava I.: »Sub ejus etiam regni temporibus plures domus religiosorum fabricatae sunt in civitate pragensi, videlicet ... fratrum Minorum ad sanctum Jacobum.« Prameny d. č., II., str. 304.

[3]) Letopisy české k r. 1244: »Ecclesiam sancti Jacobi fratrum Minorum consecravit« (nepraví se, kdo). Prameny d. č., II., str. 285.

[4]) Kronyka Petra Žitavského k r. 1311: »In refectorio autem Minorum fratrum opere mirifico sedilia et mense parate erant pro convivio regis.« Prameny d. č., IV., str. 177.

[5]) Závěť měšťana Pražského Konráda z Litoměřic z r. 1335: »Danoch bescheyde ich sechs schok zu dem coere ze Sent Jacob... Donoch bescheide ich sechczig schok czu der capelle, dy ich ze Sent Jacob gebuewet habe; do sal man umme kaufen sechs mark ewiges geldes, der sullen alle jar czwue mark gegeben werden den sichen bruedern, mit dreyn marken soll man alle jar arme bruder cleyden und mit der sechsten mark geldes schal man eyne lampe froemen, die ewiclich in der selben capellen burne.« Emlerova Regesta; IV., č. 754, str. 294.

[6]) Kronyka Beneše z Veitmile k roku 1374: »Eodem anno die XVI. mensis Julii venerabilis pater dominus Johannes, archiepiscopus pragensis, apostolice sedis legatus, dedicavit monasterium fratrum Minorum ad sanctum Jacobum in Praga.« Prameny d. č., IV., str. 548.

[1]) Tomkův Dějepis m. Prahy; II., str. 148.

[2]) Listina z r. 1233: »Rudgerus cum universis fratribus, in terra Bohemiae commendator domus teutonicae, vendit domui de Tepla parochiam in Witshin et aliam in Utheri.« Emlerova Regesta; II., č. 2645, str. 1160.

[3]) Darovací listina Alberta z Bogenu z r. 1233: »Windbergensi ecclesiae testamento suo confert ecclesiam Viehta (v Bavorsku) et alteram in terra Bohemorum, quae dicitur Schutenhoven, cum villa adjacente Podmvokel dicta.« Erbenova Regesta; č. 807, str. 379.

[4]) List krále Václava I. ze dne 25. srpna r. 1233: »Facta est autem haec confirmatio ... in capella Omnium sanctorum aput Cladorub coram testibus infra scriptis: Johanne pragensi, Roberto olomucensi episcopis.« Erbenova Regesta; č. 812, str. 382. Nadační list krále Václava z r. 1233: »Addidimus etiam, cum saepe dictae ecclesiae interfuimus venerandae consecrationi, firmiter statuentes, ut in civitate cladorubensi singulis annis in dedicatione monasterii annuale forum sive nundinae fiant.« Erbenova Regesta; čís. 813, str. 384.

[5]) Listina královny Konstancie z r. 1233: »Verum quia in ecclesia s. Petri Pragae dominae religiosae ordinis cisterciensis commode non poterant commorari, ipsis in Moravia in loco, qui Tusnowic dicitur, competentem constituimus mansionem; bona vero, quae a praedictis hospitalariis emeramus, videlicet Glupetin cum suis pertinentiis s. Francisci contulimus hospitali.« Erbenova Regesta; č. 801, str. 376 n.

[6]) Listina krále Václava I. z roku 1234: »Claustrum Pragae in honore s. Francisci constructum et hospitale ad idem pertinens situm apud s. Castulum.« Erbenova Regesta; č. 829, str. 390.

[7]) Listina papežská z r. 1237: »Gregorius IX. papa literis magistro hospitalis s. Francisci Pragae ejusque fratribus datis hospitale eorum

k životu klášternímu podle pravidla sv. Františka, vyžádala si na bratru svém místo podle hospitálu, aby tam založila panenský klášter s kostelem sv. Františka. Potom r. 1234 připojen jest hospitál ke klášteru chudých panen klarisek.[1]) Stalo se to nejspíše proto, že oba ústavy duchovní měly jednu a touž zakladatelku, blahosl. Anežku,[2]) první abatyši kláštera sv. Františka. Však již r. 1238 odřekla se Anežka za sebe i jménem konventu všelikého práva nad hospitálem a nadáním jeho, složivši je do rukou papeže Řehoře IX. Ten pak hned odevzdal hospitál a statky mistru a bratřím špitálním nového řádu (křižovníkům s červenou hvězdou), aby jimi vládli sami pod bezprostřednou jeho ochranou.[3])

O stavbě panenského kláštera a kostela sv. Františka došlo nás písemných zpráv velmi málo a nad míru stručných. Mluví-li se již z počátku r. 1234 o kláštěře k poctivosti sv. Františka »vystavěném«,[4]) nesmíme tím rozuměti celý klášter hotový, než toliko dům k obývání pro jeptišky (clausura). Tak mohla v něm Anežka hned na podzim toho roku státi se abatyší.[5]) Když zemřel bezdětek pan Svatobor z Přestic (živ byl ještě r. 1235; zemřelý připomíná se nejprve r. 1238), daroval král Václav I. majetek jeho, to jest újezd Přestický, klášteru sv. Františka, spolu svolení dávaje, aby zboží to prodáno bylo ke stavbám kostela a k vyzdvižení kláštera panenského i všech potřeb jeho.[1]) Abatyše Anežka prodala újezd Přestický klášteru Kladrubskému, trvám před r. 1239,[2]) a peníze za něj přijaté (1200 hřiven stříbra) obrátila na stavbu domu sv. Františka.[3]) R. 1245 byl kostel klášterní venkoncem dostavěn a král Václav I. obmyslil jej skvostnými dary, jež koupeny jsou od cisterciátek v Oslavanech, to jest posvátný obraz jakýsi, zlatý kalich s drahými perlami a dvé konviček z křišťálu.[4]) Týž král dobyv r. 1249 města Prahy na odbojném synu svém Přemyslu II., vítán byl biskupem Mikulášem a ve slavném processí veden do kostela sv. Františka.[5]) Tam také konaly se dne 16. srpna toho roku veliké služby Boží na poděkovanou[6]) a při hodech slaveno smíření krále s kralevicem.

Ve skupině budov zbývajících z kláštera Anežčina v Praze nejstarší jest tak zvaná kaple sv. Vavřince (nyní nádvoří). Tu pokládáme za loď kostela sv. Františka. Presbytář jeho, to jest

---

in jus et proprietatem sedis apostolicae suscipit.« Erbenova Regesta; č. 917, str. 427.

[1]) List papeže Řehoře IX. z r. 1234: »Illustris rex Bohemiae, germanus tuus, ... fundum ad construendum monasterium cum hospitali apud Pragam in honorem beati Francisci, in quo te cum aliis sororibus claudere statuisti, ecclesiae romanae concessit. Erbenova Regesta; č. 846, str. 397. Srovn. svrchu pozn. 6., str. 104, col. 2.

[2]) List Přemysla, markrabí Moravského, z r. 1234: »Villam Raksice... quam retroactis temporibus dederamus illustri sorori nostrae Agneti virgini, que se Deo statuit dicare, ex ejus petitione contulimus hospitali ab ea fundato Pragae ad usus pauperum ibi commorantium necessarios.« Erbenova Regesta; č. 858, str. 401.

[3]) Tomkův Dějepis m. Prahy; I. (vyd. z roku 1892), str. 455. Erbenova Regesta; č. 943, str. 439.

[4]) List krále Václava I. ze dne 21. března r. 1234: »claustrum Pragae in honore s. Francisci constructum.« Erbenova Regesta; č. 829, str. 390.

[5]) List papeže Řehoře IX. ze dne 31. srpna r. 1234: »Per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus auctoritate nostra in abbatissam ejusdem monasterii praeficiatis eandem (Agnetem).« Erbenova Regesta; č. 847, str. 398.

[1]) List královny Kunhuty z r. 1245: »Cum Suatobor, nobilis suppanus, carens heredibus decessisset... omnia praedia sua... Wenczelaus, Dei gratia illustris rex ejusdem regni, carissimae sorori suae et aliis sororibus ad s. Franciscum Domino Deo famulantibus contulit cum licentia vendendi ad structuras ecclesiae et ad claustri et quaevis necessaria elevanda.« Erbenova Regesta; č. 1133, str. 534.

[2]) List krále Václava I. z r. 1239; v Erbenových Regestech; č. 978, str. 453.

[3]) List abatyše Anežky z r. 1245: »Circuitum quemdam nomine Prestycz, qui a fratre meo d. Wenczelao, rege Bohemorum, ad aedificationem domus s. Francisci, in qua ipsa constituta sum, collatus erat liberaliter, ... vendidi pro mille ducentis marcis, ... per quam pecuniam praedictam domus s. Francisci aedificata consistit.« Erbenova Regesta; č. 1119, str. 529.

[4]) List krále Václava I. z r. 1245: »Villam Potech (odevzdal král cisterciátkám v Oslavanech) ... pro quibusdam rebus sacris, videlicet quadam tabula, aureo calice, qui gemmis nobilibus est ornatus, duabus etiam ampullis de lapide cristallino, quas emimus ad usus et utilitates monasterii carissimae sororis nostrae Agnetis, ancillae Jesu Christi, quod in civitate Pragensi ad honorem s. Francisci ... situm est.« Erbenova Regesta; č. 1121, str. 530.

[5]) Příběhy krále Václava I. k r. 1249: »Cui episcopus Nicolaus cum fratribus Minoribus solemniter occurrit ac eum cum processione et magna utriusque sexus turba signis per omnes ecclesias civitatis sonantibus honorifice suscepit et in ecclesiam s. Francisci cum magno populi gaudio deduxit.« Prameny d. č., II., str. 305.

[6]) Příběhy krále Václava I. k roku 1249: »Rex... omnibus indutus ornamentis regalibus ad ecclesiam sancti Francisci venit et... sacra missarum solemnia ecclesiam intravit auditurus.« Prameny d. č., II., str. 307.

chor pro mnišky,[1]) kterému říká se nyní chrám sv. Františka, stavěn byl o něco později, trvám zároveň s pobočnou lodí kostela, jež sluje nám kaplí P. Marie. Ve 14. století vystavěli pro sbor mnišek emporu před vítězným obloukem chrámu sv. Františka. Podle presbytéře na straně severní vzdělána byla konventní síň. Z ní dále na sever vcházelo se do kaple sv. Máří Magdalény. K pobočné lodi kostela (jinak kapli P. Marie) přiléhala na jihu kaple sv. Michala.[2]) Vlastní stavení klášterní ochozem (ambitem) do dvora otevřené, spoléhalo s polovic na severní zeď hlavní lodi kostela sv. Františka a chodbou na východ spojeno bylo s konventní síní. O jihozápadní roh ochozu opírala se klášterní kuchyň. Věž přistavěná do kouta mezi ochoz a průčelní zeď chrámu sv. Františka jakož i kaple sv. Michala projevují stavební ráz 14 století. Ve svatyních kláštera Anežčina pohřbeny jsou znamenité osoby: král Václav I. († r. 1253), blahosl. Anežka Přemyslovna († r. 1282), královna Kunhuta († r. 1285), Anežka, sestra krále Václava II. († r. 1296). Na západ od stavení klášterního prostírala se zahrada jeptišek;[1]) na jih od kostela sv. Františka podle kaple sv. Michala byl hřbitov.[2])

K panenskému klášteru sv. Františka přistavěn byl v polovici 13. století klášter minoritů s chrámem sv. Barbory, aspoň později tak nazývaným. Stalo se to proto, aby mniši příbuzného řádu mohli bez přetržení konati službu Boží a duchovní správu u chudých panen. Příbytek menších bratří zdvihal se na severu od kostela sv. Barbory; pročež i zván byl klášterem sv. Barbory.[3])

Starší budovy kláštera sv. Františka vykazují sloh přechodní.

Nemajíce zatím úmyslu přiváděti historické paměti o budovách takového slohu, přestáváme při r. 1234, abychom, dá-li Bůh, časem šířeji pojednali o kostelních stavbách skladu gothického.

[1]) Desky dvorské (kvatern trhový k roku 1415); č. I., str. 146: »In claustro monasterii s. Francisci in majori civitate pragensi in choro ante cancellum ante majus altare.«

[2]) Acta consistorii k r. 1394: »In capella s. Michaelis sita in eodem monasterio (s. Francisci)«. Fol. 41.

[1]) Městské knihy pražské z let 1404-40: »Ortus monialium s. Francisci.« Tomkovy Základy starého místopisu Pražského; I., str. 201, 206.

[2]) Höfler: Chronicon universitatis pragensis k r. 1359: »Cujus (t. j. vysokého učení v Praze) locus primus fuit in domo (nyn. č. 808) contigua cimiterio s. Francisci.« Str. 13.

[3]) Libri erectionum k r. 1416: »Monasterium s. Barbarae in Praga « X. K. 14. Knihy úřadu viničného k r. 1493: »In monte Letne ex opposito monasterii s. Barbarae.« R. fol. 29.

Chrámy dekanátů Turnovského a Mnichovohradištského.

Sděluje J. V. Šimák. (Pokračování.)

Vlastibořice.

Nejstarší paměť o historii své Vlastibořice podávají samy svou polohou a jménem. Okolí, jakž ukazuje název potoka Mohelky, bylo osazeno již za časů pohanských různými rody kmene Charvátů, kteří přiléhali tu k samému hvozdu pohraničnímu. I jména sousedních osad, většinou rodová a polohová, upomínají na dobu pradávnou.[1])

Lze tedy míti za to, že již v prvotních dobách vzniklo zde sídlo čeledi Vlastiborovy, Vlastibořice.

Druhou stopou dějinnou je založení chrámku zdejšího, zasvěceného sv. Kateřině, někdy ku konci periody románské as ve 12. století. Ovšem listinných pamětí nemáme.

[1]) Radvanovice, Soběslavice, Vitanovice, Radimovice atd. — Jména ta mohou býti ovšem i původu novějšího — jakož na jisto ukazuje název Havlovic, zv. pak Albrechtic, Vorklebic (pův. Archlebic), které svědčí o německém vlivu století XIII. — přece však shodují se s jinými jmény prastarými. — Zdá se, že někde tudy vedla stezka zemská k Milčanům, nač upomínají jména Střížovice (lze-li odvoditi je od významu střežiti), Hradčany, Hodkovic (pův. Chodkovice; v latinských pramenech 14. věku »in Chodonibus«, v Chodech). — Je zajímavo, že jméno Vlastibořic a několika vsí sousedních ozývá se o něco dále k severovýchodu, v obvodí říčky Kamenice, Vlastiboř, Penčov, Zásada, Jilov na Kamenici, odpovídají Vlastibořicům, Penčinu, Zásadce a Jilovému v okolí našem. Svůdná fantasie vyvozovala by tu, že osady na Kamenici založeny byly asi jinou části rodů Vlastibořiců, ale důvody z pouhých jmen neostojí. I zde svědčí vrch Strážník o starodávném strážišti při cestě zemské.

Jen o blízké končině zdejší vyskytá se r. 1155 zmínka v listu, jímž král Ladislav daroval novému klášteru Kladrubskému ves Sezemice.[1])

Darování to, spolu s državou vsí sousedních Radvanovic, Sovenic a Kobyl, klášteru stvrdil papež Řehoř IX. kolem r. 1230.

Roku 1237 směnil opat Kladrubský, Regner, ves Sezemice s Havlem, synem Markvartovým, erbu lva, jehož rod nabyl koncem 12. století panství nad rozlehlými krajinami v Podještědí.[2])

O širší krajině, či spíše pánech jejich Markvarticích, měli bychom zpráv poměrně dosti, ke Vlastibořicům však samým máme paměť až o sto let později. Država Markvarticů byla tu již rozdělena v několik panství, mezi nimiž potrvaly neb tvořily se menší statečky vladycké. Někdy v ten čas vznikla ve vsi zdejší tvrz.

Roku 1357, 27. října, Slavibor z Vlastibořic spolu s Petrem ze Semčic, Janem z Pečic a Kunšem z Ohnišťan svolili ku směně farářů v Osojnicích u Libáně a Ohnišťanech. Svědčí to, že vladykové Vlastibořičtí mívali zboží i v odlehlé oné krajině, které však, nevíme.[3])

Roku 1379 Anežka z Vlastibořic, vdova po Ježkovi z Vartemberka na Děčíně, prodala dědictví své, které připadalo ji ve Vlastibořicích na dvoru s tvrzí, s platem 2 kop a polnostech k tomu příslušných, v Jivině na dvoru a pozemcích, s právem podacím při kostele sv. Kateřiny a majetek nějaký ve Třtí za 490 kop Hanuši Pancéři ze Smojna a jeho dětem.[4])

Starý rod seděl na tvrzi zdejší ještě několik let potom.

Známe z roku 1393 a 1397 Ctibora Hrádka z Vlastibořic jakožto patrona kostela sv. Kateřiny.[5])

Zdá se, že podací právo střídalo se mezi oběma rody, neboť hned r. 1398 v lednu podával kněze plebána Hanuš Pancíř, píšící se již z Vlastibořic. Některé právo měl při tom i pan Petr z Vartemberka, v květnu však byl pánem podacím již Hanuš sám.[6])

[1]) Erben, Regesta, 89.

[2]) Tamže, 455, 456. Na některého Havla Markvartice upomíná jméno Havlovic.

[3]) Knihy konfirmační, I., 38.

[4]) Pozůstatky desk zemských, I., 457.

[5]) Kniha konfirmační, V., 161, 279.

[6]) Tamže, V., 299, 307.

Faráři zdejšími byli do roku 1393 Albert, r. 1393 Václav, dříve plebán Úchočanský, r. 1397 Hánek, dříve farář v Žatci, r. 1398 Jan, dříve plebán v Brniši, téhož roku od května Martin, plebán Drchlavský.[1])

Roku 1412 měnil plebán Mikuláš faru svou za oltářnictví v Žatci, r. 1417 plebán Jan šel odtud do Žandova a tamější Petr ujal Vlastibořice. Potom známe Václava, jenž pobyl tu do r. 1424, Urbana z roku 1425 a téhož roku Jana, faráře někdy Kovaňského. Posledně připomíná se plebán odtudž, ač neznámý, r. 1435.[2])

Roku 1407 zemřel Chval z Vlastibořic a Hanuš Pancíř prokázal, že má právo dědičné na jeho zboží.[3])

Neumíme pověděti, kterak Vlastibořice se potom dostaly na čas ke zboží Fridštejnskému.

Roku 1417 sídlil na tvrzi Fricek, rodu sice neznámého, nikoli však pán Fridštejnský.

Ale již roku 1424 byl patronem chrámu a tudíž asi i držitelem celého zboží Václav z Doubravan seděním na Fridštejně, a roku 1425 Jan z Doubravice na Fridštejně, snad téhož rodu.[4])

Jak dlouho statek někdy Pancéřův trval při Fridštejně, byl-li vlastnictvím Bohuše z Kovaně a jeho potomků, není známo. Roku 1483 zemřeli ve Vlastibořicích bratři Michal a Zdislav z Lúčenic. Zboží jejich, Vlastibořice s tvrzí pustou s podacím, dvorem, ve Třtí dvory kmetcí, v Jivíně 3 dvory kmetcí s mlýnem, ospy atd., dal král Šťastnému z Valdštejna.[5]) Na počátku 16. stol. byl již spojen s panstvím Rohozeckým a zbožím Svijanským,[6]) jež Šťastný též obdržel od krále.

Tvrz spustla již asi v 15. století.

(Pokračování.)

[1]) Knihy konfirmační již citované.

[2]) Kniha konfirmační, VII., 66, 219; IX., 85, 103; X., 216, 246.

[3]) Desky dvorské, liber proclamationum, 14, 69. Hanuš pocházel z rodu vladyk ze Smojna, k němuž náležel i známý násilník za Karla IV. Jan ze Žampachu. Osedli byli též v krajině Mladoboleslavské. Roku 1454 byl tu Mikeš Pancíř ze Sloupna a po roku 1475 Jan Pancíř z Kosořic, purkrabí na Boleslavi. (Pozůst. desk, I., 137. Nejstarší kniha Mladoboleslavská.) Snad i rytíři Seletičtí ze Snojma byli jich pěstounky.

[4]) Kniha konfirmační, VII., 219; IX., 85, 103.

[5]) Desky zemské, kvatern bílý trhový, VIII., F. 22, tamže 94, B. 18.

[6]) D. D., XVII., 3.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc září.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: hladký a ozdobený: pro ředitelství c. a k. privátních a rodinných statků v Praze; stříbrný, bohatě ozdobený: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalicha: pro dp. Jana Nováka, faráře v Brumovicích na Moravě; kalicha, pacifikalu a lampy: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné; hostiaria: pro dp. Ad. Rückera, faráře v Haesselsdorfu; dvou kalichů: pro Jeho Osvícenost vysokorodého pana Jana hraběte Harracha v Praze. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro vp. Víta Rýdla, kaplana v Metličanech a pro dp. Jos. Rumla, duchovn. správce v ústavu choromyslných. — Patenky k zaopatřování nemocných: pro vp. Víta Rýdla, kaplana v Metličanech, pro důst. farní úřad ve Vraném, pro dp. Ondř. Wagnera, faráře v Nohořeticích; stříbrné semailovaným beránkem: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné. — Dva pacifikaly: pro vp. Jos. Hammeršmída, kaplana v Praze. — Lampy oltářní: pro vysokorodou paní baronku Malovcovou ve Velk. Měcholupech, pro blahorodého pana Jos. Mockra, architekta v Praze a pro blahorodou paní Malvínu Jeriovou ve Vrchlabí. — Svícny oltářní: 4 pro vysokorodou pí. bar. Malovcovou v Měcholupech, 18 pro blahorodého p. Jos. Mockra, architekta v Praze a 4 pro blahorodou paní Malvínu Jeriovou ve Vrchlabí. — Kaditelnice: pro dp. Fr. Zigmunda, faráře v Piškovicích. — Mešní konvičky: pro dp. Jana Žáčka, faráře ve Hvozdné. — Kanonické tabulky: pro vp. Fr. Pospíšila, kaplana ve Vel. Jesenici. — Umyvadlo pro sákristii: pro důst. farní úřad ve Vraném. — Stroj na pečení hostií: pro dp. Jana Šoukala, faráře v Radkovicích.

Rozličné. Pultíky pod mešní knihu: pro blahorodého p. Jos. Mockra, architekta v Praze, pro vdp. Fr. Tesařika, děkana na Moravě, a dva pro vys. dp. Jana Havlů, kanovníka a faráře v Praze. — Zvonky oltářní: dva: pro Jeho Eminenci nejd. pana kardinála, kníže-arcibiskupa hrab. Fr. Schönborna v Praze. — Kříže: pro vp. Jana Schlenze, kaplana v Děčíně, pro vp. Al. Jedličku, kooper. v Lanžhotě a pro vys. dp. Fr. Rošického, probošta v Roudnici.

Paramenty. Kasule: bílá, červená a fialová: pro sl. ředitelství vyššího realného gymnasia v Teplicích; bílá: pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích a pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze; čtyry červené: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála, kníže-arcibiskupa hrab. Frant. Schönborna v Praze; dvě bílé: pro důst. farní úřad ve Stodůlkách a pro nejdůst. p. dra Ed. Tersche, kapit. probošta v Praze; červená: pro vysokorodou paní baronku z Korb-Weidenheimů ve Verneřovicích a pro dp. Frant. Blažka, faráře v Krásné Hoře; bílá s křížem, zlatem bohatě vyšitým: pro vdp. Fr. Tesařika, děkana v Židlochovicích na Moravě. — Pluvialy: bílý a červený: pro veledůst. děkanský úřad v Karlových Varech; bílý: pro vysokorodou paní hraběnku Lažanskou a pro důst. farní úřad v Tuchoměřicích. — Stoly: 4 pro důst. farní úřad v Král. Chlumu a pro vdp. Jos. Kandlera, děkana ve Slaném. — Vela: pro Jeho Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně; zlatem vyšité: pro blahorodou paní Františku Čepelákovou v Praze. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro důst. farní úřad v Král. Chlumu, pro vp. Víta Rýdla, kaplana v Metličanech, pro vysokorodou paní baronesku Helversohnovou v Praze a pro dp. Tom. Coufala, faráře ve Veltrusích. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Ad. Straku, expositu ve Větrném Jeníkově a pro nejd. probošství v Marianském Chlumu. — Antipendia: pro důst. farní úřad v Podsrpu, pro blahorodého pana Fr. Richtra, c. k. revidenta u místodržitelství v Praze a pro blahorodou paní Malvínu Jeriovou ve Vrchlabí. — Dvě fialové korouhve: pro dp. Aug. Formana, faráře ve Vel. Byteši na Moravě. — Birety: pro dp. dra Ed. Knoblocha, faráře v Praze a pro vp. Leop. Koláře, neomistu v Litoměřicích. — Koberec na stupně oltářní: pro blahorodou pí. Malvínu Jeriovou ve Vrchlabí.

Prádlo kostelní. Plachta oltářní: pro důst. farní úřad v Ouřiněvsi; 2 pally: pro důst. farní úřad ve Vraném; alba: pro vysokorodého pana rytíře Lva Stanglera, velkostatkáře v Marýži na Moravě; 12 rochet: pro dp. Fr. Čermáka, faráře u sv. Víta v Praze; rocheta: pro blahorodou paní Terezii Achillesovou v Lichtensteinu; alba a rocheta: pro důst. lužický seminář v Praze; plachta oltářní: pro blahorodou paní Malvínu Jeriovou ve Vrchlabí; 3 cingula: pro dp. dra Riebra v Praze; rocheta: pro blahorodou sl. Antonii Mákovou v Praze; cingulum: pro dp. Karla Krále, faráře v Dublovicích; dvě plachty oltářní: pro dp. Fr. Kolínka, faráře v Roubaníně na Moravě.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné,** které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.,** přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 10. **V Praze, dne 31. října 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Románské exkurse v Čechách. (113.) Filiální kostel sv. Michala v Soběšíně. — Románské exkurse na Moravě. 11. Bývalý kostel sv. Markéty na Topanově u Moravského Krumlova 12. Filiální kostel Všech Svatých v Přeskači. — Osada Frantole u Prachatic. — Různé zprávy — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc říjen.

Románské exkurse v Čechách. (113.)

Filiální kostel sv. Michala v Soběšíně.

Napsal F. J. Lehner.

Knejjednodušším kostelům slohu románského v Čechách náleží kostel sv. Michala v Soběšíně, druhdy farní, nyní filiální ve farnosti Zdebuzeveské, vikariátu Vlašimského, skládající se z věže, lodi a apsidy. Nevysoká, ale mohutná kamenná věž v průčelí měla ještě roku 1855, když A. N. Vlasák stavení popisoval (Pam. archaeol., I., 264) románská okna sloupkem dělená. Jest dosud kryta nízkou střechou, jakou původně mívala. Loď 7·75 *m* dlouhá a 5·90 *m* široká ukazuje poměry u vesnických kostelů románských obvyklé. K lodi přidružuje se dosti prostorná apsida, jejíž hrubé sklenutí prastarý původ kostela oznamuje; bývalá úzká okénka ustoupila velikým, nemotorně prolomeným oknům. Při veškeré prostotě účinkuje prastarý kostel poměry svými dojmem vážným.

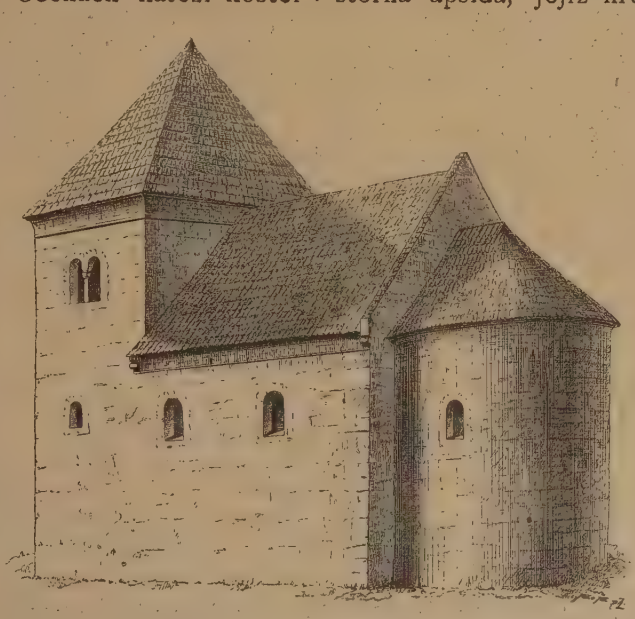

Roku 1350 uvádí se kostel svat. Michala, archanděla, mezi farními v děkanství Štěpánovském. Když za věků bouřlivých vlastního faráře pozbyl, přidělil se nejprve k faře Divišovské, od r. 1787 pak jakožto filiální k faře Zdebuzeveské. V 15. století jmenují se pá-

nové ze Soběšína několikrát; Markvart ze Soběšína, který účastnil se r. 1421 velkého sněmu Čáslavského, r. 1420 a 1454 Prokop, r. 1456 Jan a Zbyněk ze Soběšína.

Románské exkurse na Moravě.

Napsal **F. J. Lehner.**

11. Bývalý kostel sv. Markéty na Topanově u Moravského Krumlova.

Dr. Řehoř Volný upozornil v církevní topografii Moravy (II. oddělení, I. díl, str. 273, vydané r. 1856) na prastarý kostel sv. Markéty, tehdáž již značně zašlý, jemuž i nebezpečí hrozilo, že bude zbořen.

Dvě léta na to uveřejnil Karel Vladislav Zap v Památkách archaeologických (díl III., str. 227) stať tuto s vyobrazením kostela v článku nadepsaném: »Tři spustlé památky na zemi Moravské.« Bylyť to: Kaple knížecího hradu Znojemského, tak zvaná Svatocyrillská kaple na Velehradě a kostel sv. Markéty na Topanově, dovolávaje se usilovně obnovy tří památníků, z nichž nejstarší byl dojista kostel na Topanově. První dva památníkové jsou bohudík slohově obnoveny a zachovány, třetí však stal se obětí hlouposti lidské. Aby alespoň paměť na kostel sv. Markéty se zachovala, uvádí se zde, co tehdejší archaeologové, K. V. Zap a Mauric Trapp, o něm napsali, zároveň s vyobrazením dle Památek zhotoveným.

Karel Vladislav Zap napsal:

»Asi čtvrt hodiny východně ode vsi Rybníku stojí na otevřené, trochu vyvýšené pláni, pastevníku, osamotnělý prastarý polospustlý kostel filiální fary ve městě Moravském Krumlově, uprostřed hřbitova, nízkou rozpadlou zdí ohraženého. Jest to jediný pozůstatek z bývalé vsi Topanova čili Tupanova, která již před r. 1625 v tehdejších vojnách zašla. Kromě kostela vyskytuje se jen zde onde po pastevníku zbytek rozvalin, jméno Topanov ale přikládá se celé poloze. Kostel, jak patrně z jeho románské výstavnosti vysvítá, pochází ještě z 12. neb 13. stol., skládá se z lodi, z presbyteria pod hmotnou čtverhrannou věží a z polokruhové apsidy. Pozdější časové asi málo na tom skrovném staveníčku změnily. Okna ještě zcela původní málo světla propouštějí, loď má jen rákosový strop. Vnitř stojí dva oltáře. Na postranním oltáři nalézá se ještě pěkný, na dřevě malovaný obraz asi z druhé polovice 15. století, který korunování Panny Marie Bohem Otcem a Synem představuje, a patrně někdy středním kusem skládacího oltáře býval, ale již mnoho utrpěl. Kromě toho spatřují se tu ještě jiné, na dřevěných deskách na zlaté půdě malované obrazy stejného stáří, totiž apoštolův Petra, Pavla, Jana a Bartoloměje. Věž jest na jednom rohu silně vylomena, nicméně visí v ní ještě dva zvony s nečitelnými, jak se praví gotickými nápisy. Chatrné šindelové střechy byly teprv r. 1835 položeny, i ačkoliv ten kostel tak osamělý mnohokráte již okraden byl, má jmění 501 zl. stř. v jistinách a 4 jitra 946° polí. Osadníci Rybničtí nechali jej však z úmyslu tak spustnouti, protože si z jeho nadání větší kapli v samé vsi vystavěti chtěli. Pošetilost takového úmyslu jest ale tak patrná, že bohdá k tomu nepřijde, a ctihodná starožitnost kostela toho přátel a rozumných lidí povzbudí, kteří o jeho zachování péči povedou.« *)

Roku 1862 popsal v Památkách (díl V., str. 186) Mauric Trapp budovu, jakož i památky zde se vyskytující obšírněji:

»Opuštěný kostelíček můžeme již z dálky viděti a za nejmalebnější předmět této krajinky k východu pahorky ohraničené považovati. Bohužel schází tento dům Páně více a více ode dne ke dni, doba, že jen zříceniny místo kostela viděti budeme, nedá na sebe dlouho čekati. A přece se mohlo od nedbalé obce

*) Volný, Kirchl. Topogr., II. Abth., Band I., 273.

anebo patrona nepatrným vydáním pomoci!

Pravá příčina rozpadávání kostela byla, že obec zamýšlela jej úplně opustiti a za to si větší kapli v Rybníku vystavěti.

Rybník leží asi hodinu jihozápadně od Krumlova v úzkém údolí na potoce Jaroměřici a má 91 stavení.

Jdeme-li přes hřbitov k starožitnému kostelíčku, jehož temné zdi na nás laskavě pohlížejí a zelené traviny vybízejí, aby naše oči oživly, zpomínáme si na minulost, v které posvátný dům povstal, o němž mluviti chceme.

Nejdříve přijdem k předsíni, která 7′ 4″ z průčelní části kostela povystupuje. Jest pokryta dřevěnou střechou, pod níž jest gotické okno téměř až po kružbu zazděné. Hlavní vchod pod tímto oknem, i v nynějším stavu dosti pěkném, má vodorovnou podvoj, kamennou, lištovím ozdobenou pažbu. Průčelní zeď končí se obyčejným, ostrým štítem. Loď má 38′ délky a 25′ šířky, $17\frac{3}{4}$′ výšky až k dřevěnému bíle obarvenému stropu, který již zcela zetlelý jest. Hmotná zeď s nízkým obloukem, jímž se z předsíně do lodi kráčí, jest podporou kruchty. Na tu se leze po žebříkovitých schodech v chrámové prostoře stojících.

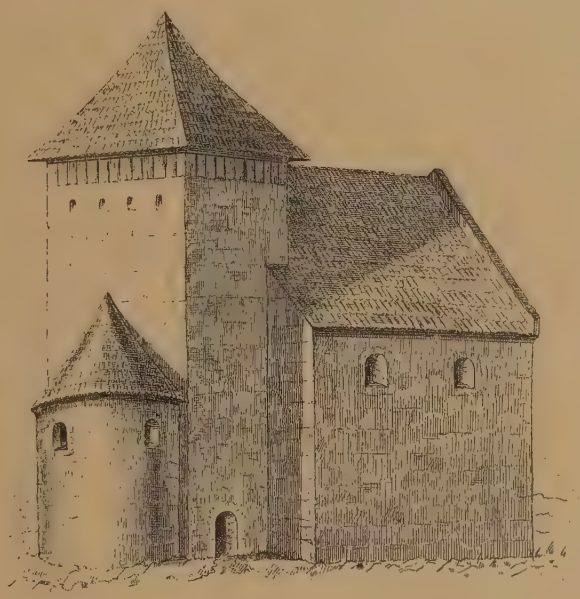

Zábradlí nebo lépe popředí kruchty ozdobeno jest řadou obrazů svatých 14 pomocníkův, které dosti umělecky na černé dřevěné půdě olejovými barvami vymalovány a jmény těchto svatých dole opatřeny jsou. Varhánky úplně rozlámané stojí v prostřed kruchty, z níž se po dřevěných, ztrouchnivělých schodech chodívalo na chatrnou půdu kostela. Kulatým okénkem nyní zazděným dostávala kruchta dosti světla.

Několik na polo rozlámaných lavic naplňuje prostoru chrámové lodi. Na obou stranách zdí jsou postranní vchody do kostela, z nichž levý maje tvar špičatě obloukovitý zazděn jest; pravý pak až posud účelu svému slouží. Vedle něho jest do zdi vpuštěná jednoduchá kropenice. V levém úhlu v té lodi blíže presbyteria stojí na sloupcích zcela rozpadlá kazatelna, a nad ní visí výtečný obraz v zlatém rámci, představující Pannu Marii s děťátkem a sv. Josefa s malým sv. Janem Křtitelem. Malba obrazu jest podobna malbě školy Tizianovy. I jest ten obraz úplně zachovalý, byv před několika roky kostelu darován za jiný představující korunování Panny Marie, jejž prof. a dr. Řehoř Volný s povolením patrona a faráře odtud vzal, očistiti, řádně a dobře obnoviti dal a v klášteře Rajhradském chová. Byl to střední obraz čtyřdílného, skládacího oltáře z r. 1480. Uspořádání a vyvedení toho obrazu jest tak výborné, že mezi mistrovská díla našeho domácího umění 15. století náleží a nyní podivení všech znatelů vzbuzuje.

V pravém úhlu lodi u presbyteria jest malý oltář s olejovým obrazem prostřední ceny, představující Marii Pannu v oblacích a u ní svaté slovanské apoštoly Cyrilla a Methodia. Pod obrazem tím visí 2 staré obrazy na dřevě s křídovou půdou a zlatem výborně malované. Jsou 1′ 9″ zšíří a 3′ zvýší, i představují sv. Jana a sv. Bartoloměje, a náležely někdy k dotčenému čtyřdílnému oltáři. Na hořejších částech rámů jest gotická řezba nyní pohříchu velmi porušená. Jiný obraz na stěně představuje Pannu Marii Montseratskou. Oltářní kámen byl r. 1840 posvěcen od biskupa Gindla ke cti ss. Valentina, Celsa a Felicissima. Pokryvku na oltáři zdobí na plátně uměle hedvábím vyšívané květiny.

Ve zdech lodi jsou nízká, polokruhová okna, tři po pravé, dvě po levé straně. V pozadí lodi začíná vlastní presbyterium, nad kterým čtyřhranná věž stojí.

Klenutým obloukem vcházíme do něho; podlaha jest o stupeň vyvýšena, klenba do lomeného oblouku, avšak nepravidelná. Na levo jsou nízké gotické dvéře, jimiž se druhdy do sakristie vcházelo, v pravo stojí rozbitá zpovědnice.

Před druhým obloukem u apsidy visí zase dva staré obrazy z dotčeného čtyřdílového oltáře, na dřevě malované, na křídovém podkladu a se zlatou půdou. Na zemi leží zde náhrobek z r. 1755 na znamení, že i sem do tohoto staromoravského, vesnického kostelíčka nalezla němčina přístupu, neboť čtou se na tomto kameně slova: Allhier ruhet der Wohledle... avšak ostatek jest ošlapán a nedá se více čísti.

V polokruhové, báňovitě sklenuté a o stupeň vyvýšené apsidě stojí zcela svobodně hlavní oltář, dřevěná to řezba zlatem a černou barvou ozdobená, slohu renaissančního.

Podlouhlý obraz, opatřený pozlaceným rámcem arabeskami ozdobeným, představuje sv. Markétu, a jest dosti zdařile na plátně barvami olejovými vyveden.

Okno v pozadí apsidy jest úzké, malé, gotické, obě postranní okna jsou však polokruhová, původní románská. V pravo viděti lze čtyřhranný výklenek ve zdi apsidy. Celá apsida jest 14′ dlouhá, 12′ široká.

Kostel jest cihlami vydlážděn, i byl v 16. století zevnitř ozdoben kreslenou rustikou, t. j. na způsob stavby ze samých tesaných kamenů. Stavivo jest dobré. Nad pravým vchodem jest zevnitř do zdi vpuštěn kulatý kámen s vytesaným na něm křížem.

Věž není vysoká, nahoře má prkny obedněnou zvonici, nad kterou teprv šindelová střecha leží. Nyní stojí jen tři stěny věže, neboť čtvrtá spadla a kamení prorazilo a zkazilo také sakristii pod ní. Na zvonici jdoucí dřevěné schody vznášejí se nyní volně v povětří. Pro uvarování nebezpečí převezli osadníci zvony odtud do Rybníka a pověsili je na návsi na dřevěné hranici.

Menší zvon má 2′ v průměru, a čte se na něm pod vyobrazením kříže nápis v minuskulích:

Leta pane M°CCCC°XLIX° tento zwon gest slit ke czti a chwale panv bohv i geho matcze.

Druhý zvon má v průměru 2′ 6″, a jeho nápis též v minuskulích zní takto:

Leta x bozieho M x CCCCCIII x tento x zwon vdielan x bochek x konwarz x ztrebicze x do x rybnyku.

Za apsidou jest na hřbitově starý náhrobek s českým nápisem v minuskulích, který povětřím tolik utrpěl, že nemožno ho čísti.

Na hřbitově stojí málo křížů, starší náhrobky a kříže jsou polámány a leží semotam.

O kostele se nám žádných zápisků nezachovalo, vyjímaje několik nepatrných zaznamenání v Krumlovské farní památní knize.

Od XIII. až do polovice XV. věku bývala v Krumlově komenda řádu německých rytířů; z r. 1469 jest znám co majitel nejvyšší maršálek český Jindřich z Lípy.

R. 1426 přepadli Táboři zdejší okolí a o tři léta dříve byla pod Bohuslavem ze Švamberka v Krumlově husitská posádka.

R. 1625 prodal císař Ferdinand II. knížeti Gundakarovi z Lichtenšteina panství Krumlovské za 300.000 zl.

Až do r. 1626 bylo okolí toto nekatolické, ač se Jesuité častými missiemi o obnovení katolického náboženství přičiňovali. Proto měl první farář Villicus, uvedený r. 1633 na faru Krumlovskou, mnoho práce s filiálními kostely, jichž mu sedm přiděleno bylo, takže ještě r. 1653 jen jednou v roce v každém mše čtena býti mohla. Filiálky tyto byly v Petrovicích, Rybníce, Dobřinsku, Rokytné, Jamolicích, Rakšicích a Dolejších Dubňanech. Farář Budišovský měl v Rybnické filiálce farní dům, půl lánu a tři louky. Tenkráte měl Rybnický kostel dva oltáře, pozlacený stříbrný kalich, louku a pole o devíti měrách.

R. 1777 19. listopadu dostalo se kostelu papežským brevem práva na plnomocné odpustky vždy v sedmi letech o sv. Markétě jednou.

R. 1805 a 1809 měli zde Francouzi ležení a způsobili na panství Krumlovském škod na 892.279 zl. v. č.

R. 1835 byl kostel šindelem pokryt a má nyní jmění 501 zl. stř. a 4 jitra 946 □° role.«

Z vyobrazení zde uvedeného, jakož i z popisu Trappova lze snadno představiti si a sestrojiti i půdorys bývalého, skutečně památného kostela, skládajícího se z lodi, věže a apsidy. Loď dřevěným stropem krytá, do níž se vcházelo dveřmi v západním průčelí prolomenými, byla 12 *m* dlouhá, 7·91 *m*

široká, 5·62 *m* vysoká. Kruchta na západní straně spočívala na valené klenbě; zábradlí kruchty bylo pěkně vyzdobeno obrazy svatých 14 pomocníkův. Kruchta byla osvětlena kulatým okénkem románským, loď okny polokruhově zakončenými a v původní podobě zachovanými, z nichž tři v pravé, dvě v levé stěně se nacházela. Na východní stranu přidružuje se k lodi chor klenutý, nad nímž čtverhranná věž se vypíná. Klenba bývala do lomeného oblouku, avšak nepravidelně provedená, a povstala v této podobě bezpochyby při některé z obnov, když i dvéře odtud do sakristie vedoucí se sgotisovaly, čímž vysvětluje se její nepravidelnost. Pro věž v tomto místě nad chorem zbudovanou byl kostel Topanovský zvláště důležitým, jelikož jsou dosud známy jen tři kostely a to různých soustav, u nichž věž nad chorem se vyskytuje, přidružujíc se ve Zborově k rotundě, v Mouřenci k lodi obdélné, v Proseku ku trojlodnímu kostelu. Jako u tří jmenovaných kostelů zakončoval se i zde chor polokruhovou, báňovitě sklenutou apsidou, osvětlenou třemi okny, z nichž dvě postranní roku 1862 měla původní tvar románský, prostřední pak přetvořeno jest goticky v době, kdy i klenba choru pod věží a dvéře přeměňovány jsou. Střecha apsidy opírala se o průčelní stranu věže nevysoké, nahoře za příčinou zvonice prkny obedněné a šindelovou střechou kryté. Malá nízká okna, jakož celý způsob stavby prvotnou prostotu ukazující, zařaďují původ kostela do 11. věku. Byl zbudován najednou, nikoli ve dvou dobách, jak svrchu se uvádělo, a to v prvotní době románské. Ve 13. věku se však stavělo slohem zcela jiným, jak při vypsání slohu přechodního se objeví.

12. Filiální kostel Všech Svatých v Přeskači.

Filiální, hřbitovní kostel Všech Svatých v Přeskači (ve farnosti Běhařovické, děkanství Jevišovického, biskupství Brněnského) stojí o samotě na výšině za vesnicí a obklopen jest hřbitovem ohraženým. Skládá se z lodi a apsidy. Loď tvoří téměř pravidelný čtverec 6·64 *m* dlouhý a 6·45 *m* široký při výšce 4·68 *m*, a jest kryta prkenným stropem. Vchází se do ní od jižní strany, odkud osvětlena jest dvěma okny, vyskytujícími se sice dosud v původním místě, která však nyní jsou rozšířena, tvoříce pouhý polokruh. Za vítězným obloukem polokruhově sklenutým otvírá se apsida valně prodloužená, jejíž klenba předělávaná nyní osvětlena jest jen jediným oknem původní podoby.

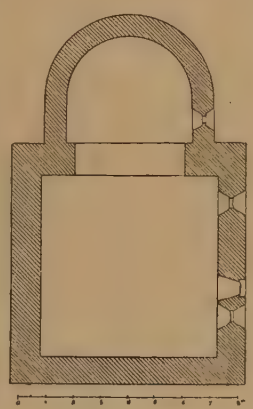

Zvenčí jest však neporušeně zachována, jsouc nižší než loď, o jejíž stěnu se vlastní střechou opírá. Zdivo lodi jest 1 *m*, apsidy 0·85 *m* silné. Kostel skromných rozměrů zachoval jak v půdorysu, tak v pohledu celkem původní tvářnost. Dva opěráky ku průčelní stěně západní postavené byly při některé z oprav ku staré budově postaveny.

Kostel býval druhdy farním. R. 1279 prodal Martin z Přeskače kromě svého podílu v Přeskači též dva díly zdejšího patronátu farního.*) Dokladů z následujícího století uvádí Volný v Církevní topografii Moravy více.**)

*) Cod. dpl. IV., p. 222.

**) Brněnská diecése, IV., 279.

Osada Frantole u Prachatic.

Napsal **Karel Geringer**, farář v Modré Hůrce.

Na svahu hory tak zvané »Freiberg« v romantickém, granulitovém údolí »Zlatého potoku«, asi 1½ hodiny jihovýchodně od starožitných Prachatic rozprostírá se německá farní vesnice »Frantole«, čítající i se samotami 40 domů se 188 obyvateli a s farním chrámem Páně ku poctě sv.

Filipa a Jakuba. Frantole, jak z písemných památek vysvítá, založena byla před r. 1315 od bratří Vernera, Racka a Přibíka z Vitějic na Vosuli, ale v lesích, patřících cisterciatskému klášteru Zlaté Koruny, jichž se s panstvím Boletickým Zlaté Koruně od krále Přemysla Otakara II. r. 1263 dostalo. Následkem porušení hranic nastaly dotčeným bratřím z Vitějic tuhé spory s klášterem Zlatokorunským.

Opat Dětřich vznesl za tou příčinou žalobu na krále Jana Lucemburského proti bratřím z Vitějic. Král Jan celou rozepři postoupil Petrovi z Rožmberka k urovnání. Tento listinou datovanou v Příběnicích ze dne 23. dubna 1315 v dobrotě spor ten uklidil a sice takovým způsobem, že Frantole i s pozemky a lesy Zlaté Koruně co majetek přiřčena byla, užívání jich však bratřím z Vitějic až do smrti ponecháno býti mělo, nikoli však jejich dědicům. V listině té děje se poprvé zmínka o Frantole a sluje tam »nova plantatio, sic dicta Wreudenthal.«

Stav tento ale dlouho nepotrval. Již r. 1317, 4. září zbožný Bavor III. z Bavorova, takřka druhý zakladatel a velký dobrodinec Zlaté Koruny, chtěje klášteru pomoci, učinil s bratřími z Vitějic, svými erbovními strýci, takovou záměnu, že převzal od nich hrad »Vitějice« a dal jim směnou za ně hrad svůj »Pořešín« u Kaplice nad Malší, od které doby psali a nazývali se páni z Pořešína, užívajíce jako páni z Bavorova stejného znaku »střely«.

Listinou z r. 1317, 2. září, datovanou z Blánice, zříká se Bavor III. všeho užitku a všech práv na vsi Frantoli ve prospěch kláštera Zlato-Korunského, jehožto velkým dobrodincem až do smrti zůstal. Brzy na to, r. 1318, zemřel a pochován jest ve Zlaté Koruně, kdež mu poslední opat Zlato-Korunský Bohumír Bylanský nádherný pomník zřídil.

Roku 1320 dostala se ves Frantole od opata Dětřicha jakémusi Předvojovi z Lhotky Ratiborovy u Lhenic k doživotnímu užívání za jistý roční plat a 1 srnce k vánocům. Po jeho smrti, roku 1344, byl v držení Frantole a farních vesnic Klenovice-Malovína (Pleschen), samoty Žlína (Schönhof) a samoty »u Uhelníka« (Koller) jeho syn Wetsel ze Lhotky a jeho nejstarší syn neznámého jména.

Po smrti obou, otce i syna, zdá se, že zůstala Zlatá Koruna v pokojném držení Frantole až do r. 1360, v kterémžto roce ves Frantole ještě s jinými vesnicemi (22 vesnic), mezi nimiž i Zbytiny (Oberhaid) i s právem podacím jak na Frantoli tak v Zbytinách od Dětřicha z Kugelwaidu,*) biskupa Mindenského a probošta Vyšehradského od Zlaté Koruny násilně a bezprávně — »violenter« — odtržena a k panství probošta Vyšehradského k Prachaticům připojena byla.**) Násilné a bezprávné odtržení Frantole od zboží Zlaté Koruny a připojení k Vyšehradu mělo v zápětí tuhý spor Zlaté Koruny s Vyšehradem, který téměř po půl věku až do r. 1395 trval a teprv v tomto roce ve prospěch Zlaté Koruny rozhodnut a ukončen byl. Probošt Vyšehradský Jan Benešův z Dubé i s kapitulou vzdáti se musil na vždy bezprávně r. 1360 odtržených vsí i práva podacího na Frantolích a ve Zbytinách, a útraty soudní, jakožto odsouzená strana Zlaté Koruně nahraditi a zaplatiti, a sice: 200 zl. uherských — boni ponderis — ve 2 lhůtách r. 1396.

Roku 1483 tvořila ves Frantole se sousedními Chroboly (Chrobold) zvláštní tak zvané rychtářství (judicionatus) a odváděla důchodů pánům z Rožmberka r. 1513 a sice: o Jiří: 16 kop grošů, 16 grošů a 5 denárů, a na Havla: 17 kop grošů, 7 grošů a 4 denáry.

Ves Frantole byla spolu s Malonínem (Pleschen), Leptáčem (Rohn), Lazištkem (Oberschlag) r. 1581 od Viléma z Rožmberka od úmrtě osvobozeny, kteréž osvobození jim na jejich žádost poslední Vítkovec Petr z Rožmberka roku 1594 potvrdil listem českým s překladem německým.

Od r. 1395 zůstala ves Frantole v pokojném držení při Zlaté Koruně, jejížto osudy sdílela až do vyzdvižení Zlaté Koruny r. 1785 dne 10. listopadu.

Po vyzdvižení Zlaté Koruny dostal se klášter tento se vším zbožím, vyjma Brandlín, Kvasejovice, Přehorov a Dvorce knížecímu rodu Švarzenberků a připojena k panství Česko-Krumlovskému, má však v deskách zemských zvláštní svůj vklad. V nynější době tvoří Frantole

*) Dětřich či Theodoricus z Kugelwaidu zemřel dne 16. prosince 1367 co arcibiskup Děvínský (Magdeburg) a tamtéž pochován.

**) »Theodoricus eadem bona, totiž Zlaté Koruny, (22 villas) violenter abstulit et ipsi praeposituae Vyšehradensi — totiž k panství Prachatickému — adjunxit.«

s Klenovicemi-Malonínem a Lazištkem katastrální obec, příslušnou k okresu a hejtmanství Prachatickému.

Brzy asi po založení Frantole vystavěn chrám Páně a založena tam plebánie. Plebánie Frantolská přináležela v tehdejší době do arcidiecése Pražské, archidiakonátu Bechyňského, a jako téměř všecky Zlatokorunské plebánie do diakonátu Doudlebského, později okolo r. 1574 po novém rozdělení diakonátů či děkanství, do dekanátu Volyňského. »Zlatý potok«, v starých listinách psaný »Cesschin« či též »Tysschin«, činil, jak se zdá, s přítokem »Dubleboň« a se sousední »Stráži« nad Lhenicemi rozhraní mezi diakonátem Doudlebským, Volyňským a Bechyňským. Mnoholi plebánie Frantolská odváděla desátku papežského není poznamenáno. Plebánie udržela se až do 30leté války, pak připojena pro malý počet osadníků a ještě menší počet katolického duchovenstva (čítá nyní pouze 900 duší) k sousedním Chrobolům, při nichž až do roku 1797 zůstala; r. 1797 byla zde zřízena lokalie, která r. 1862, 16. července na faru povýšena byla. K osadě Frantolské náleží jako za dob starých mimo Frantole Klenovice, Malonín, Lažištěk, Lažištky, Královice, samoty Pobočí a Plzel. Poslední dvě vesnice a samoty jsou české, ostatní německé.

Posloupnost plebánů a duchovních správců, pokud známo, jest následující:

1. Mikuláš † r. 1360.

2. Michael, syn Fridla z Prachatic; podával jej výše zmíněný probošt Vyšehradský, biskup Mindenský Dětřich z Kugelwaidu a uváděl plebán sousední Prachatický r. 1360, 31. prosince.

3. Hostislav r. 1395. Presentoval jej též probošt Vyšehradský Dětřich z Kugelwaidu. Tento plebán musil po ukončeném sporu Zlaté Koruny s proboštem Vyšehradským dobrovolně na své beneficium resignovati, dle erekčních knih »ex eo, quod D. Hostislaus plebaniam dictam indebite et injuste occupavit« — byl ale ihned opět od opata konventu Zlatokorunského za plebána jmenován a ustanoven.

4. Theodoricus ustanoven r. 1401, 10. ledna; přichází r. 1411, 26. března co svědek na jedné listině v archivu Krumlovském. Podával jej opat Zlatokorunský.

5. Achatius Cäsar roku 1574 již v dekanátu Volyňském; podávali jej páni z Rožmberka.

Roku 1637 byla již osada Frantolská k osadě Chrobolské připojena a sice za faráře

6. Vendelína Wágnera, jak z relací kanceláře arcibiskupské z let 1637 až 1642 vysvítá. Farář tento byl ve Würzburku od suffragána Eucheria Sanga na kněze vysvěcen a r. 1635 za faráře Chrobolského dosazen. Osada Frantolská připojena již k Chrobolům, odváděla mu desátkem 20 měřic žita a 7 měřic ovsa. Patron obou těchto spojených beneficií byl toho času Jan Oldřich kníže z Eggenberka. Byltě muž podivný, zaneprazdňoval (dle Sborníku historického od Vacka) Prachatického děkana a vikáře Jana Blovského z Neuštejna často a dosti nepříjemně. Měltě ve zvyku oddávati snoubence z cizích farností, psal matriky na lístky, nepřiučoval mládež katechismu, zlehčoval nadávkami počestné ženy. Kdykoli zavítal vikář do Chrobol, býval žalobami věřících takřka zahrnut, ba jedenkráte shlukly se před ním ženy na faráře a pěstmi na něj dorážely. Při schůzi duchovenské domlouval mu vikář, proč obeslán byv vícekráte do Prachatic se nedostavil. Farář měl odpověď již hotovou: »Dvě nohy mně nositi nechtějí a čtvernožce si nemohu pořídit.« Ke knihám zapovězeným, které postiženy byly v knihovně jeho, se znal, dokládaje, že v nich nikdy nečítá. Katechismu neučil, protože ho posud neměl. Vikář dotazoval se dále, zdali není nevrlý a nereptá, maje platiti daň na seminář. »Reptal bych,« pravil, »kdyby to prospělo, ale neprospívá.« Kostel Chrobolský Narození P. Marie nemaje důchodu, zachováván byl v dobrém způsobu štědrostí osadníkův. Pozemky farní zůstávaly ladem, vodotoče (rivuli) nepřinášely hrubě užitku. Za oddavky dostával 30 kr. až 3 zlaté.

7. Andreas Dyonisius Ulrich a

8. Daniel Münzer r. 1647. Za něho obnovena smlouva s osadníky českými ohledně štoly.

9. O. Michael Ganorai (1659).

10. P. Joanes Alexius Durban (1660).

11. Vitus Joanes Massauer (1663).

12. Laurentius Mall (1666).

13. Simon Adam Massauer (1671).

14. Georg Franz Kuschl (1685).

15. Joanes Zavadil (1703).

16. Joanes Jac. Elsner (1705).

17. Joañes Jos. Eder (1709).
18. Alexander Jos. Dancinger (1718).
19. Carolus Reidinger (4. Sept. 1722).
20. Jos. Aug. Heubner (1722).
21. Jos. Braun (1729).
22. Joanes Handl S. J. (1729).
23. Fr. Visinger S. J. (1729).
24. Ant. Suppauer (1731).
25. Adalbert Liebenwein (1737).
26. Carolus Palentin (1747).
27. Adalb. Lud. Gebhart (1748).
28. Franz Šubarský (1752).
29. Filip Scheindl (1754).
30. Carolus Metze (1767).
31. Joanes Gerndt (1785).
32. Andreas Neumann (1785).
33. Georgius Jecho (1791).
34. Bernard Ortner (1798).

Posloupnost lokalistů a farářů jest:

1. Dominik Hostlovský z Prachatic r. 1797—1802.
2. Finger Jakub z Lukavice roku 1802—1806.
3. Reuer Filip ze Strakonic roku 1806—1810.
4. Žižka Alois z Mírovic r. 1810 až 1814.
5. Ledecký Karel z Písku roku 1814—1815.
6. Podaný Václav z Král. Hradce r. 1815—1823.
7. Ortner Jakub z Netolic r. 1823 až 1830.
8. Šťastný Karel z Prachatic roku 1830—1836.
9. Kohout Kašpar z Lhenic roku 1836—1850.
10. Dušek Antonín z Choustníka r. 1850—1862.
11. Brunner Josef, první farář z Prachatic r. 1862—1865.
12. Roztočil Petr z Budějovic r. 1865—1868.
13. Zwettler Šimon ze Střížova r. 1868—1879.
14. Geringer Karel z Březnice r. 1879—1887.

Nyní spravuje osadu tuto 15. František Šílený od r. 1887.

Původní chrám Páně sv. Filipa a Jakuba, menší nynějšího, vyhořel se vším příslušenstvím dne 5. července 1754, a téhož ještě roku a sice dne 9. září byl k nynějšímu novému chrámu Páně slavnostně základní kámen Prachatickým vikářem a děkanem Janem Kfellerem ze Sachsengrünu položen a roku 1756 na neděli po sv. Martinu od téhož vikáře za velikého účastenství jak kněžstva tak lidu benedikován. Slavnostní řeč proslovil farář z Ondřejova (Andreasberg).

Nynější chrám Páně uprostřed hřbitova, obklopeného vysokou zdí, obrácen chorem k východu, v renaissančním stylu zbudovaný (obdélník), skládá se ze tří oddělení, z věže na straně západní, báňovité, z lodi a choru s rovnoúhlým zakončením. Má rákosový strop a je vymalovaný, světlý, čistý, prostranný. Hlavní oltář s krásným obrazem sv. Filipa a Jakuba pochází ze Zlaté Koruny a byl roku 1879 obnoven, nový tabernákl a ambity pořízeny taktéž r. 1879. Mimo hlavní oltář nachází se malý obětný oltář sv. Vendelína v choru na straně epištolní s krásně řezaným rámem obrazu sv. Vendelína; byl taktéž r. 1879 obnoven. V lodi nachází se na straně epištolní vkusný oltář sv. panny Barbory (socha) se sochami sv. Floriana a sv. Jana Nep., a na straně evangelia oltář Panny Marie dobré rady (socha od samouka), se sochami sv. Isidora a sv. panny Notburgy, nad sochou hlavní P. Marie relief sv. Linharta. Oba tyto oltáře byly péčí dp. faráře Zwettlera vkusně obnoveny.

Na věži zavěšeny jsou 3 zvony. Největší z nich nese nápis: »Tento zvon jest slit ke cti a chvále Pánu Bohu a sv. Filipu a Jakubu leta 1556 ode mne Jošta konvářez Vodňan. Jiných památek tento nový chrám nemá.

V kobce pod věží nachází se stará kamenná žulová křtitelnice s gotickými ornamenty, jediný to zbytek po ohni ze starého kostela.

Nad chorem jest věžička štíhlá s umíráčkem a sanktusníčkem bez nápisu.

Různé zprávy.

Obnova dvou starých kostelů na Hruštici a v Nadvojovicích. Dne 2. a 4. září t. r. konalo se slavné posvěcení dvou filiálních chrámů Páně v děkanské osadě turnovské. Již 1. září o 11. hod. dopol. přijel nejd. p. biskup litoměřický Emanuel Jan Schöbel do Turnova. V neděli dne 2. září

ubíral se z chrámu děkanského průvod se svatými ostatky sv. Donáta a Maxima k chrámu Hruštickému s čestnou stráží sboru střeleckého, kde ihned k posvátnému obřadu posvěcení přikročeno, kteréž o 10. hod. posvěcením sv. kříže na hřbitově bylo ukončeno za asistence 12 kněží, načež slavná pontifikální mše sv. se sloužila, jíž zástupce pana patrona i hodnostáři města byli přítomni. Se stejnou oslavou církevní dělo se dne 4. září posvěcení památného kostelíčka v Nudvojovicích. Osudy posledních dvou chrámů filiálních jsou zvláště povšimnutí hodny. Chrám Páně na Hruštici ze dne 3. na 4. srpna 1890 bleskem zapálen, stal se obětí zhoubného požáru i s věží a krásnými melodickými zvony. Dlouho trvalo, než opět znova zbudován byl. Jen obětavé, záslužné energii duch. správce vdp. Jos. Svobody, děkana turnovského, jest co děkovati, že chrám ten bohoslužbě již opět vrácen byl. — Jeho zvláštnímu, nevšednímu přičinění také přičísti dlužno, že kostelíček Nudvojovický znova zbudován jest. Tento starý, historický památník našeho okolí již tak sešel, že hrozil sesutím a z rozkazu úředního zavřen býti musil. Nemaje jmění, stál tu jako sirotek. Avšak vdp. děkan s horlivostí příkladnou za přispění ochotných osadníků a dobrodinců, stavbu chrámu ku kýženému cíli přivedl.

Vnitřní obnova chrámu Páně nad Týnem v Praze. Patronátní komise konala prohlídku hlavního farního chrámu v Týně, aby zjistila, které další opravy bude nutno ještě vykonati. Na opravě chrámu ve vnitř pracuje se již delší dobu. Vrchní dozor v příčině té mají pp. architekti Mocker a Wiehl. Levá loď jest již úplně upravena a nyní opravuje se hlavní loď střední, po níž přijde na řadu loď pravá. Komise měla hlavně vyšetřiti, jaké opravy měly by se uvnitř chrámu provésti příštím rokem. Především uznáno, že hlavní oltář potřebuje nutně opravy a sice úplné, což vyžadovati bude nákladu asi 3000 zl. Postranní oltáře všechny mají se prozatím vyčistiti. Dále odporučila komise, aby obnoveny byly staré fresky, jež vyskytly se při odstraňování omítky v levé lodi chrámové. Mimo to má se vziti v úvahu, jakým způsobem nejvhodněji by se ochránil relief nad portálem na straně Týnské uličky, a konečně doporučí komise, aby opraveny byly i obrazy v chrámě visící. Co se tkne již provedených oprav, sluší připomenouti, že všechny náhrobní kameny, jež v podlaze chrámové byly zazděny, byly vyzdviženy a zasazeny po stranách vedlejších lodí do zdí; aby však i pro budoucnost původní podoba vnitřku chrámového byla zaznamenána, vyhotoven plán chrámu, v němž původní poloha náhrobních kamenů zakreslena. Sloupy byly olakovány a hlavice vyčistěny. Pan arch. Mocker vyslovil náhled, aby vedlejší oltáře byly z chrámu odstraněny, poněvadž jsou červotočí úplně prožrány a — což hlavní — ve slohu barokovém, jenž do gotického chrámu naprosto se nehodí. Rovněž klenba hlavní lodi měla by se znova upraviti, poněvadž jest rovněž ve slohu barokovém, avšak náklad, jaký vyžadovala by přeměna tato, byl by příliš značný, takže úpravu tu nelze ani doporučiti. Chrám Týnský nebyl již opravován 96 let.

Obnova fresek v kostele sv. Jiří na hradě Pražském. Ve schůzi městské rady bylo usneseno, aby starobylé fresky v kostele sv. Jiří byly nákladem obce pražské obnoveny a studiemi doplněny a práce ta aby svěřena byla p. Janu Heřmanovi, akad. malíři, za dozoru architekta pana Mockra. Potřebný náklad, rozvržený na tři roční lhůty, má býti předložen sboru obecních starších.

Výzdoba musea národního. Na uměleckou výzdobu Pantheonu v nové budově musejní pracemi malířskými, sochami a poprsími, dále na malby historických krajin ve hlavním schodišti a ve schodisti do II. patra, pak na pořízení poprsí do hlavního schodiště povolil sněm zásadně sumu až do 152.000 zl., uloživ zemskému výboru, aby ihned podnikl potřebné přípravné kroky v příčině opatření skiz pro malby figurální v Pantheonu omezenou soutěží vynikajících malířů domácích. Na opatření těchto skiz povolila se maximální suma 6000 zl., ze které umělci, kteří skizy podají, obdrží honorář minimální 1000 zl. První dvě sochy, totiž Komenského a Palackého, mají býti příštím rokem pro Pantheon nové budovy musejní pořízeny. Zemskému výboru se ukládá, aby při vypracování programu umělecké výzdoby Pantheonu vzal zřetel také na brzké postavení sochy zasloužilého presidenta musea království českého hraběte Jindřicha Clama Martinice.

Socha sv. Václava. Záležitost důstojného pomníku sv. Václava na Svatováclavském náměstí Pražském letošního roku utěšeně pokročila. Na opatření modelu povolil sněm království českého na rok 1894 10.000 zl. z peněz zemských. Známý mecenáš nejmenovaný složil za tímže účelem 20.000 zl. Město Praha vykázala a darovala místo na náměstí Svatováclavském v ose Marianské ulice. Dočkáme se tudíž bohdá přece radosti, že královská Praha stkvíti se bude velkolepým pomníkem světce a dědice země české.

Objevené sochy z doby Karla IV. V klášteře poustevníků sv. Augustina v Ročově, založeném roku 1373 Albrechtem z Kolovrat, učiněn byl velice zajímavý a pro naše dějiny umění důležitý nález. Ačkoli klášter roku 1424 Husity a roku 1631 Švédy vyloupen a spustošen byl, zachovala se na hlavním oltáři opuková socha Panny Marie, pocházející ze 14. století. Při pátrání po zprávách o této soše nalezl PhDr. Boh. Matějka v pamětní knize zaznamenáno, že Albrecht z Kolovrat při založení kláštera r. 1373 postaviti dal na hlavní oltář kostela stejně velké kamenné sochy Panny Marie, sv. Barbory a sv. Kateřiny. Po spustošení kláštera zůstaly tyto sochy pohozeny, až roku 1641 v tro-

skách chrámu nalezeny a v r. 1654 opět na oltář postaveny byly. Když roku 1746—47 slavný architekt Kilian Ignác Dienzenhofer kostel ročovský od základů znova vystavěl, byla pouze socha Panny Marie, v celém kraji veliké vážnosti požívající, opět na hlavní oltář postavena, kde podnes pomalovaná a vyšívanými rouškami zahalená, ostatně však neporušená se zachovala. Sochy sv. Barbory a sv. Kateřiny však Dienzenhofrem v kostele více postaveny nebyly. Teprve nyní nalezeny ve sklepě v uhlí plesnivinou zcela pokryty; hořejší části podivuhodnou náhodou zcela se zachovaly, kdežto spodní části působením vlhka a mrazu na mnoho kusů se rozpadly; jsou z opuky, asi 120 *cm* vysoké a náleží k vzácným památkám našeho umění plastického slavné doby Karlovy. Z nařízení provinciála P. Alipia Tondera a převora ročovského budou obě sochy povolanou rukou opraveny a opět v kostele postaveny.

Pomník Řehoře Volného v Příboře. Město Příbor konalo v neděli 23. září domácí slavnost odhalení pomníku svého rodáka dra Řehoře Tomáše Volného, bývalého benediktina kláštera rajhradského. V předvečer v sobotu dojeli dva zástupcové kláštera rajhradského, aby se slavnosti na počest svého bývalého spolubratra súčastnili, dp. P. Sarkander Navrátil, podpřevor a dp. Maurus Kinter, archivář a bibliothekář. V kázaní poukázal vdp. děkan na význam slavnosti. Po službách Božích hnul se s hudbou nepřehledný průvod s prapory náměstím i ulicemi pěkně vyzdobenými ku pomníku, jenž stojí v městském parku mezi bývalým kostelem piaristským sv. Valentina a novou měšťanskou školou. Okolo pomníku seřadily se družičky s věnci a kytičkami; v levo usadili se církevní hodnostáři a vynikající hosté; v pravo stál četný zpěváckÝ sbor. Na řečniště vystoupil neunavný předseda komitétu, pan lékárník Pokorný, jenž uvítav shromáždění srdečnými slovy a vylíčiv stručně význam slavnosti, odevzdal pomník do ochrany městského zastupitelstva. Na pokyn předsedův padl závoj s pomníku. Družičky uložily věnce a obsypaly pomník kvítím. Na to zapěn překrásný sbor. Pomník jest obelisk ze syenitu s poprsím v medalionu a nápisem: P. Řehoř Volný 1793—1893 na východní straně; na opačné straně jsou slova: Rodáku příborskému jeho ctitelé. 1894. — Teď vystoupil na řečniště ředitel českého gymnasia v Opavě pan Vincenc Prasek, jenž vylíčiv mládí oslavencovo, jal se pak mistrným způsobem ukazovati, jakých mu bylo podnikati překážek, přes to, že měl po ruce nepatrnou topografii Schwoyovu, kteráž mu byla jen vodítkem; kterak se musil teprv sám domáhati pramenů v deskách zemských; kterak si musil sám snášeti písek, stavivo, býti pak sám dělníkem, zedníkem, stavitelem, aby mimo menší spisy tak veliká díla vykonal, jako jsou: topografie světská a církevní! — Na to ujav se slova P. Navrátil vyslovil jménem kláštera rajhradského městu Příboru a jeho měšťanstvu srdečný pozdrav a dík za tak znamenitého rodáka, jenž padesát tři léta ve svazku klášterním byl strávil, i poukázal, jakým způsobem se tak znamenitým byl stal: bystrým duchem, neúmornou pilností, vytrvalostí, ba houževnatostí; podotknul dále, že ten muž není toliko vzorem řeholníka-kněze, nýbrž příkladem pro muže všech stavů, zvláště mládeže.

Konvent Plasský vyhořel. Požárem, který v pondělí dne 27. srpna t. r. okolo 3.—4. hodiny odpolední v blízkosti jeho povstal a při silném severo-západním větru jím zachvácen byl, obrácen v rum a popel. Když klášter plasský mnichů Cisterciáků r. 1785 zrušen byl a vládní komise pod vedením Severina de Langendorfa, praefekta okresu rakovnického dne 9. listopadu o 9. hodině ranní téhož roku v zimním refektáři shromážděným mnichům zrušovací dekret předčítala, napsal tehdejší žebnický farář, Christophorus Weiss, v pamětní knize žebnické o této události: »Infelix mensis; infausta hora; funesta dies, invisus annus, quibus cassatum fuit celeberrimum monasterium S. Ordinis Cisterciensis, inclytum Regium de Plassis!« Nyní lze opět těchto slov o 27. srpnu roku 1894 upotřebiti jen s tou změnou: »quibus per incendium deletum est!« Plasský konvent jest kolossální imposantní budova, kterou stavěli mniši Cisterciáci v letech 1711—1736. Jest to ohromný čtverhran budov na dubových jehlách vystavěný, a v předních dvou rozích jsou dvě mohutné rotundy (rondelly) poněkud z objemu konventu vybíhající. Budova pozůstává z přízemí a dvou pater. Dvoje široké a nádherné schody vedou až do II. patra. Mimo tyto schody jsou v konventě ještě dvoje důmyslně sestavené hlemýždovité schody. Uprostřed konventu jest zahrada. Chodby v prvém patře zdobeny jsou krásnými malbami; v druhém patře malby sice na chodbách nejsou, avšak nad oněmi nádhernými schody nalézaly se krásné malby, představující děje ze St. Zákona (oběť Noemovu po potopě a oběť Abrahamovu). V prvém patře v konventu nalézá se na severní straně (co oheň povstal) překrásná kapitolní kaple sv. Benedikta, krásnými malbami ozdobená. V II. patře nalézaly se ponejvíce byty knížecích úředníků; v I. patře knížecí úřady, beseda pro úředníky, knížecí divadlo a škola. V přízemí opět byty. Oheň povstal na severní straně v tak zvaném »Gruntu«, kde se nalézaly zásoby prken a jiných hospodářských potřeb. S úžasnou rychlostí se zde rozšířil, ztráviv sladovnu se všemi zásobami sladu a ječmene, které tam uloženy byly. Severní strana konventu jest prodloužena k západu, tvořic tak o sobě křídlo též pod dvě patra; v prvém patře tohoto křídla nalézá se fara a v druhém byt p. lesního inženýra Ballinga. Sem šlehaly plameny nejdříve a zničily okna a okny 3 pokoje se vším nábytkem v II. patře. Fara byla zatím ušetřena. Na neštěstí chytila

lednice u samé kapitolní kaple se nalézající, plameny zachvátily prkenné podstřeší na kapli plechem pokryté a nyní již již dostával se zhoubný živel do střechy konventní. Pro první okamžik bylo i málo stříkaček po ruce i málo lidstva a při ohromné výši budovy nedalo se ničeho dělati. Okolo půl 6. hodiny večerní stál již celý konvent v plamenech. Divadlo to hrůzokrásné. Srdce bolestí se chvělo, dech v prsou se tajil při pohledu, jak ta krásná budova stává se obětí hrozného živlu, při vzpomínce, kolik stavitelských krás, uměleckých děl obráceno v nivec! Na zachránění konventu nebylo více ani pomyšlení. Okolo půl 8. hodiny večerní počal oheň zuřiti nad oním křídlem, které okolo 4. hodiny již ohněm do oken se vedravším utrpělo a druhé patro shořelo úplně. Fara v I. patře tohoto křídla od požáru ušetřena, jelikož vše jest klenuto, ale není pochyby, že jest velice poškozena. Však ve velkém nebezpečí nalézal se farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, poněvadž se nalézá v bezprostřední blízkosti konventu tak, že jeden roh jeho visí nad střechou pravé lodi kostelní. Sem soustředili hasiči plasští za řízení pánů úředníků svou činnosť a skutečně po namáhavé a vytrvalé práci podařilo se jim kostel zachrániti a tím i knížecí zámek — dřívější to prelátství — který u samého kostela stojí. — Když oheň ztrávil ohromné střechy konventní, počal zle řáditi v II. patře. Všecky stropy zde prohořely a za ohromných ran padaly hořící trámy na první patro. Druhé patro úplně zničeno. Smutný pohled byl na nádherné dříve schody, které požárem zcela zničeny jsou. Spousty ohořelých trámů a rumu leží na nich, umělecky provedené železné zábradlí při nich zohýbáno a zpřeráženo. Kdo znal plasský konvent uvnitř před ohněm a nyní tam nahlédne, musí plakati. Celkem zuřil oheň na konventě po 3 dny. Škoda požárem na konventu způsobená jest ohromná; neboť uvésti konvent po požáru do jeho původní podoby, obnoviti všecky ty malby a umělecké ozdoby, vyžadovalo by ohromných obětí na čase i penězích, což při nízkém pojištění konventu sotva se může pomysliti. Důležitý archiv plasský však energickou činností knížecích úředníků v čas vynesen a tak zachráněn.

Pohřeb Rossiho. Malé město Castel-Gandolfo na tichém, malebném jezeře albánském bylo dne 23. m. m. jevištěm skvělého průvodu pohřebního. Byl to pohřební průvod cavaliera Rossiho, kterýž právem považuje se za knížete badatelů křesťanského starověku a jehož mrtvola dopravena býti měla na hřbitov Campo Verano v Římě. Mrtvola velkého učence nesena byla do chrámu z papežského paláce, ve kterém de Rossi zemřel, uložena jsouc do železné rakve, na ramenou papežských sluhů ve velké smuteční livreji. Rakev pod množstvím věnců, kteréž byly věnovány památce Rossiho, zrovna mizela. Akademie francouzská, ústav německý a na 100 učených a dobročinných společností, ba i římská municipalita zaslaly věnce. Po zádušních službách Božích hnul se za hlaholu všech zvonů pohřební průvod, který provázeli civilní gardisté municipality ve velké livreji, kolem 2. hod. odpol. do Říma, kam přibyl o hodině 6. Tělesná schránka uložena pak v rodinné hrobce rodu de Rossi na Campo Verano na blízku Pia IX. Zemřel u věku 73 let.

Nálezy v římských katakombách. Prof. Marbucchi podal právě zprávu o posledních svých výzkumech v římských katakombách, jimiž učiněno několik důležitých objevů pro historii křesťanského umění. V katakombě San Ermete, jedné z nejstarších a nejpozději prozkoumaných, dobré půl hodiny před Porta Pinciane na staré via Salaria, vyklizena podzemní basilika a nalezeno několik hrobových galerií. Tato katakomba povstala pohřbením ostatků mučedníka Herma, jedné z obětí pronásledovaných křesťanů za Hadriana, a ve 2. a 3. století byla značně rozšířena. Hrob světcův, od něhož má katakomba svoje jméno, nebyl dosud nalezen, jen zlomek nápisu se jménem Herme..., jehož písmo pochází z doby papeže Damasa. Nyní konečně v pravo od apsidy basiliky nalezena pravoúhlá komora, jež patrně jest starší a má mramorovou mosaikovou podlahu; zde nalézají se zbytky hrobu rovněž mramorového blíže zadní stěny. Zdá se, že na hrobě zřízen byl oltář. Různé úvahy, zejména pak poloha hrobu potvrzují domněnku, že tu byl hrob onoho mučedníka. Bezpečněji je to zjištěno o hrobech dvou jiných mučedníků, Protha a Hyacintha. Nad vchodem jedné hrobky nalezena totiž freska ze 6. století, představující oba tyto mučedníky, z nichž jeden označen nesprávně psaným jmenem Jaquintus. Když malá komora, pocházející bezpochyby z doby císaře Valeriana, vyklizena, nalezeny v ní zlomky básně, kterou presbyter Theodorus vytesal do mramoru a nápis oznamující, že jakýs Felix nad touto hrobkou zřídil posvěcený stánek. V jiné části téže katakomby nalezena hrobová komora s obrazy ze 3. století, zejména historie z evangelia, jako rozmnožení chlebů, oběť Abrahamova, tři mládenci v peci ohnivé a Daniel ve lví jámě. Nad vchodem namalována žena modlící se, zastřená závojem, jako symbol duše. Pozoruhodné jsou na jednom obraze tři ryby, známá to připomínka monogramu Kristova, zde však skupeny způsobem dosud neznámým na starokřesťanských obrazech. Gallerie nalezené v této katakombě pocházejí ze 3. a 4. století a poskytly velký počet nápisů. Některé nové nástěnné malby nalezeny v tak zvané řecké kapli v katakombě sv. Priscilly, jež jest mnohem starší než katakomba sv. Herma a obsahuje hrob konsula Acilia Glabria, mučedníka z 1. století. Malby ty, jež nalezl monsignore Wiepert, náležejí první polovině 2. století a jsou stejného stáří se známými již freskami historie cudné Zuzany. Mimo oblíbené látky, jako jsou

oběť Abrahamova a Daniel ve lví jámě, spatřujeme tu vzkříšení Lazara a »agapu«, čili hody lásky prvních křesťanů, jež podávají zajímavé doklady o způsobu tehdejšího pohošťování.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc říjen.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalichy: pro sl. správu císařských statků v Praze a pro blahorodého pana Jana Starcka v Kázňově. — Pozlacení a postříbření v ohni: kalichů: pro dp. J. Bernáta, faráře v Hlavici, pro vp. Fr. Grydila, kaplana v Brušperku a pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobrověličích na Moravě; lampy oltářní: pro dp. Jana Cvrka, faráře v Chocni; relikviáře: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Hostiaria: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně a pro sl. správu císařských statků v Praze. — Nádobky na sv. oleje: 2 stříbrné: pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Nové Vsi na Moravě a pro sl. správu císařských statků v Praze. — Patenky k zaopatřování nemocných: dvě stříbrné: pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Nové Vsi a pro sl. správu císařských statků v Praze. — Dva gotické relikviáře: pro vdp. M. Hubra, ředitele kníž.-arcib. semináře v Celovci, a stříbrný: pro vp. Fr. Grydila, kaplana v Brušperku. — Kropáčky: pro sl. správu císařských statků v Praze a pro vp. Ant. Maňoura, kaplana v Malé Chýšce. — Pacifikál: pro blahorodou paní Františku Čejkovou v Detenicích. — Lampy oltářní: dvě v gotickém slohu: pro vdp. Fr. Soukupa, děkana v Rakovníku. — Svícny oltářní: šest pro blahorodou paní Malvínu Jerieovou, choť továrníka ve Vrchlabí; 6 pro sl. městskou radu v Žižkově a 12 pro sl. správu císařských statků v Praze. — Kanonické tabulky: pro sl. správu císařských statků v Praze a pro důst. farní úřad v Hředle. — Mešní konvičky: pro důst. farní úřad v Hředle. — Umyvadlo pro sakristii: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Stroj na pečení hostií: pro důst. biskupský sekretariát v Chrasti.

Rozličné. Socha P. Marie: pro dp. Jana Janků, faráře u sv. Jindřicha. — Pultík pod missal: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Kříž školní: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově na Moravě. — Harmonický zvonek k sakristii: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Dva harmonické zvonky oltářní: pro vp. Fr. Porazila, kooper. v Mostkovicích na Moravě.

Paramenty. Celé ornáty (kasule, 2 dalmatiky a pluvial) se skvostnou úpravou: dva bílé, černý, fialový a červený: pro sl. městskou radu v Praze; červený: pro chrám Páně u sv. Ducha v Praze. — Kasule: pět bílých, dvě červené a fialová: pro slavn. městskou radu v Praze; bílá s bohatou úpravou: pro J. Milost nejd. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně; černá: pro důst. farní úřad v Dublovicích a pro vys. dp. Mich. Smetiško, kanovníka v Záhřebě; fialová: pro sl. správu císařských statků v Praze; bílá: pro dp. J. Hüttnera, faráře v Ojstrici v Korutansku; bílá sváteční: pro blahorodého pana Starcka v Kázňově; dvě bílé: pro veledůst. děkanský úřad ve Vltavotýně. — Pluvialy: bílý a fialový: pro sl. městskou radu v Praze; bílý: pro důst. farní úřad v Dublovicích; červený a fialový: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Štoly: pro dp. Rud. Hrdličku, faráře v Dobrověličích, pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Nové Vsi a pro dp. Pavla Mudrocha v Praze. — Okrasa do tabernaklu: pro dp. Ondř. Köstlera, faráře v Andělské Hoře. — Vela: pro sl. městskou radu v Praze, pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Nové Vsi, pro vp. Jos. Hammeršmída, kaplana u Panny Marie Vítězné v Praze, pro vp. Stanisl. Hlínu, kaplana ve Chvalkovicích a pro sl. městskou radu na Žižkově. — Pláštíky na ciboř: tři pro sl. městskou radu v Praze, pro blahorodou paní Františku Skálovou v Chlumu a pro sl. městskou radu na Žižkově. — Bursy k zaopatřování nemocných: tři pro dp. Bartol. Martinů, faráře v Nové Vsi, pro blahorodého p. Jindřicha Grünfelda, stříbrníka v Praze, pro sl. správu císařských statků v Praze a pro vp. Ant. Maňoura, kaplana v Malé Chýšce. — Korouhve: pro sl. městskou radu v Praze. — Antipendia: pro blahorodého pana Jana Starcka v Kázňově, pro blahorodou paní Františku Heroutovou na Vinohradech a pro sl. školní ředitelství na Karlově. — Birety: pro vdp. J. Roškota, kníž.-arcib. vikáře a děkana v Podčepicích, 5 pro ctih. pana Jos. Vítka, bohoslovce v Litoměřicích, 6 pro ctih. pana Václ. Korandu, bohoslovce v Litoměřicích, pro vdp. dra Ludv. Škrdu, kvardiana a faráře v Praze a 3 pro kapli zemské nemocnice v Praze. — Komže pro kostelníka a pro ministranty: pro sl. správu císařských statků v Praze. — Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově.

Prádlo kostelní. Alba, 3 plachty oltářní, humerale a cingulum: pro slavnou městskou radu na Žižkově; alba, humerale, cingulum, korporale a 6 purifikatorií: pro vys. dp. Mich. Smetiško, kanovníka v Záhřebě; 6 purifikatorií, 6 ručníčků, humerale, korporale a 3 plachty oltářní: pro dp. Jana Vlka, učitele na ústavu hluchoněmých v Praze; 4 rochetky pro ministranty: pro sl. správu císařských statků v Praze; 3 cingula a rocheta: pro vdp. L. Kaschku, děkana v Tuškově; alba: pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově; 6 purifikatorií a 2 korporale: pro dp. Fr. Brtníka, administr. v Brtnici; 2 plachty oltářní: pro sl. školní ředitelství na Karlově.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** buďtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 11. **V Praze, dne 30. listopadu 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Z chrámových inventářů. — Románské exkurse v Čechách. (114.) Hřbitovní kostel sv. Martina ve Všerubech. — Románské exkurse na Moravě. 13. Bývalý kostel sv. Bartoloměje v Krumsíně. 14. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Plavči. — Umění Církvi sloužící. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc listopad.

Z chrámových inventářů.

Vypsal dr. Zikmund Winter.

Jsou jen drobty, které podávám lásce pana redaktora, ale mám za to, že i těch drobtů nutno střádati, aby na konec přispěly k zbudování a doplnění celkového obrazu o chrámovém umění našich předků. I po těch drobtech znáti leckdy vkus, ideje a zvláště ovšem zbožnost bývalých našich lidí. Mají na všechen způsob zprávičky o chrámových věcech umělecký i kulturní význam.

V inventáři královské kaple v Kutné Hoře z r. 1497 čteme, že tu na hotově k službám božím ornát nový bílý, jiný zelený; dva jiné jsou staré, prý z nich modrý je »de Zamcha«, tedy z hedbáví zvláštního a druhý starec mezi královskými ornáty »non bonus« je černý a tolikéž z hedbáví. Na konci inventáře poznamenáno, že koupen nový ornát černý, tedy nebylo lze starého užiti, za to v postě patrně bral kněz onen starý »de Zamcha«. Kalichy jsou zapsány dva stříbrné, pixis pro svátost stříbrná a kříž též takový. Naproti tomu monstranci měli v královské kapli mosaznou, při níž poznámka »nihil valens«; ta královské kapli ani stříbrnému městu pochvaly nepřidává. Sedm svícnů a kadidelnice také z mosazi. Jiných sedm z cínu. Korporály počítají se tří, pall desatero, pět z nich na krytí oltářů byly černé barvy. K tomu ubrusy dva, tři antipendia; duo žejdliny, šest ampulek, tři kněžské komže (superpelicia). Toť vše. Nekrálovsky málo! Ostatek jsou knihy. V nich norimberská biblí tištěná, tři mšály, z nichž dva pražské rubriky, jeden basilejské; agenda nová dle rubriky pražské, tedy přísně katolická; dva žaltáře a antifonář na pergameně.*)

Inventář sv. Martina v Praze, kostela maličkého, jest daleko pestřejší. Za faráře Rubriciusa r. 1629 páni radní a kostelníci (t. j. úředníci kostela) se zlatníkem pořídili ho. Nalezli, že veliká stříbrná monstrance »pěkného díla« váží 18 hřiven a 2 loty; ale zapsali i mosaznou druhou. Kalichů spočítali 25 stříbrných, pozlacených a jeden nepozlacený; dva z nich byly se »řápkem«, to jest kalichy pro přijímání pod obojí. Kotlík od »Platejsa« darovaný je zapsán při kalíších. Platejs je zajisté onen soused kostela sv.-Martinského, jenž byl kanovník. Jiný kotlíček okrouhlý stříbrný

*) Opis inventáře toho je v archivu zemském v Kutnohorských listinách.

jest »pro ablutione communicantibus«, k tomu pět lžiček. Ablucí, víme, že zakazoval arcibiskup Harrach. Na oleje a hostie jsou tu dvě krabičky okrouhlé stříbrné. Ciboř vážila 28 lotů. Dále zaznamenává inventář mramorné portatile a z nádobí oltářního a vůbec bohoslužebného šál s cejnovými konvičkami, nádobu tříhrannou cejnovou k olejům, svícen veliký cínový před oltářem a tři menší, mosazných svícnů 24, cínových malých 8; »na reštu, kde stojí krucifix«, svícnů cínových 9, 13 svícnů uvozuje seznam též na kruchtě literátské. Dále zapsána kadidelnice mosazná, cínový kotlík »při křtu«, »půl kadidelnice, která jest připravena k lampě«.

Poslední záznam zajímavý. Vídal jsem leckde lampu řečenou věčnou toho způsobu, že se mi podobala jako spodek kadidelnice, spodek více méně maskovaný, tu je na to archivní dokument, že se tak dělo. Také v inventáři »forma pro pečení oplatkův« za důkaz, že si při kostele hostie pekli sami.

Dali jsme na jiném místě výraz své nechuti, že umělecká díla, jako byly sochy, oltáře, kazatelnice již v XVI. věku bývala všelijakými látkami přikrývána. Ten zvyk stával se čím dál hojnějším. O slavnosti se všecko všudy krylo. Má tedy také inventář sv.-Martinský své přikrývky všelijaké. Je tu osmero »antipendií« na pulpity, na kazatelnici a j. Jedno z nich je »rozynové« barvy, sítkové a červeným plátnem podšité, a v něm karmazinové »štrychy« červené a zelené. Jedno také kožené se zlatými květy, jiné s ptákem. Též zapsán »šátek krumplovaný, vůkol s kroužky«. Co do mešních a jiných paramentů byla u sv. Martina bída. Je tu sic jeden šátek na kalich s vyšitým sv. Martinem, jiný »šátek« s květy, jiný krumplovaný, ale jen dvě alby, starých ornátů osm, staré kápě (pluvialy) tři, pět ornátů lepších. Co do barvy byly dva žluté, červený, bílý a černý.

Co dělal pan farář, když bylo obléci barvu modrou, nevíme. Ovšem víme, že v postě mohl sloužívati černě a nemusil se shánětí po barvě modré. Zajímavý kousek inventáře dotčeného jsou dva »kříže, někdy z vornátů spárané«. Ukázal jsem jinde již, že kříž na ornátě někteří pod obojí, až příliš zbytečně pečliví, pokládali za znamení katolické a proto ho odparovali. Proč nezamítli raději všecek ornát? A jak vypadal ornát se spáraným křížem? co tam všili? Či nechávali tak? Je těžko vždy vmysliti se v ideje našich starých lidíček a neusmívati se.

Kdo chce čísti a studovati Martinský inventář zevrubněji, najde ho v pražském archivě v zádušní knize sv. Martina.

Z hojného inventáře kostela Panny Marie před Týnem z r. 1653 jenom něco vytkneme zajímavějšího. Jsou tu ještě tenkráte k službám božím humerály »krumplované a s perlami«. Šest kusů. Mají tu kotlíky »pro ablucí«. Mají tu »sukně na Pannu Marii«, deset kusů a »pláštky na děťátko«. Kromě toho věšeli na Pannu Marii i »felcaichy«. Dále jsou tu pláště na ciborium. Monstranci popisuje inventář, že veliká, díla starožitného, »na níž psáno Deo et diuae in laeta Curia ob deuictum in Boemia haeresim trophaeum hocce dicatum 1629.« Na postávníku je erb městský a erb, na němž kotva a biřýt kardinálský.

Také zajímavá zpráva, že měli tehda »džbánky pro kvítí cínové« na oltář; r. 1670 čteme v zádušní knize Týnské, že měli džbánky dřevěné a že do nich koupili čtyři kytky. To by svědčilo snad, že do prvních dávány u vodu květy rostlé, do druhých vraženy květy umělé z papíru, o jichž přítomnosti na oltáři před tím nikde jsme nečetli. Dnes je to ozdoba obyčejná, a neváháme zase vyznati, kryje-li se umělými hroznými květinami křiklavých barev a nemotorných forem umělecká řezba na oltářích, pěkné staré a řemeslně řezané rámy obrazův, že v tom vždy vidíme nevkus a naivnost.

O paramentech týnských něco položili jsme do svého díla jiného, zde dotkneme se jen toho, co se nehodilo tam. Připomíná se v zádušní knize ornát barchanový černý s bílými umrlčími hlavami. Divný dessain! Starých ornátů krumplovaných tu měli několik. O jednom »pobožně se věří«, že ho »svejma rukama krumplovala sv. Ludmila«. Jeden pluvial z polohedbávného ceyku byl červený s bílými květy, předky tracounovými, kalouny též takovými, střapec a francle okolo floretové (hedbávné). Jiný starý pluvial damaškový, barvy papouškové (t. j. zelené), měl při »obojku« měděnou pozlacenou kouli a střapec, okolo něho francle byly a plátěná podšívka »aurorafarb«. A zase jiný pluvial měl předky s rozličnými figurami krum-

plovanými; naposled jeden byl černý damaškový s bílým vyložením, okolo francle bílé a černé, uvnitř černé »čapraky« a »takový též obojek«.

Při albách té doby již zhusta jsou vysoké krajky, sítkové mřížky zdobné, čehož za stára taky nebývalo. Na konec zajímaly nás ještě tři zápisy v zádušní knize týnské: nejprv »šest fěrtoušků, které se někdy užívaly pro pontifice, když na sesli sedal a se strojival«. Fěrtoušek v řeči liturgické slove gremiale.

Druhé, že ministranté a zvoníci bývali v Týně oblečeni žlutě a modře. Třetí, že provozovali v Týně »pašije« s figurami, jež na to oblékali do zvláštních šatů. R. 1672 čteme totiž, že tu mají »červené tykytové pláště na sochy pašije, modrý na Pannu Marii pod křížem«. Figurované jesle a Boží hroby ovšem tehdá nebyly nic vzácny.

Dnes skončíme zprávou ještě o nějakých příkrývkách kostelních, které pro vzácnost textilního materialu a pro umělecké vyšívání nebo krumplování vysoce ceníme ve sbírkách, v depositářích anebo když kryjí v kostele nějaké místo bolavé, neumělou zděnou mensu a podobné holé věci, ale nenávidíme, kryjí-li umělecká, krásná díla práce řezbářské.

O příkrývkách takových z chrámu sv. Víta položíme zprávu. V kšaftě Oldřicha Felixa z Lobkovic na Bílině*) r. 1604 odkazuje se 1000 kop míšenských, tedy veliký dost peníz, »na deky sv. patronů českých Víta, Václava, Vojtěcha, Zikmunda, Prokopa, Ludmily«. Na každý hrob měla býti jedna deka zlatohlavová, na ní obraz toho svatého krumplovaný a text, obsahující jméno světcovo, ora pro nobis a monogram W. F. (Voldřich Felix).

*) Archiv místodrž., L. 39, 31.

Románské exkurse v Čechách. (114.)

Hřbitovní kostel sv. Martina ve Všerubech.

Napsal F. J. Lehner.

Na západním konci města Všerub (ve vikariatě Plzeňském) vystupuje ostroh, na jehož temeně stojí hřbitovní kostel sv. Martina, který na první pohled již z venčí jeví se býti budovou slohu románského. Skládá se z lodi 9·4 *m* dlouhé a 5·25 *m* široké, k níž přidružuje se chor 5·8 *m* dlouhý a polygonálně zakončený. (Obr. 1.).

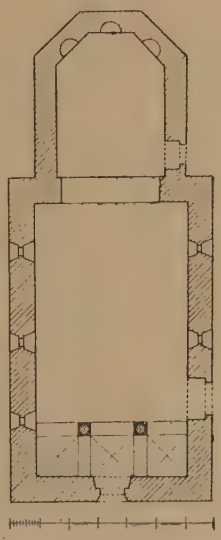

Obr. 1.

Do lodi vchází se původním vchodem se strany jižní, kdež nad nadpražím dosud znatelný polokruh oznamuje, že tympanon nebýval bez ozdoby. Západní stranu vnitřku vyplňuje kruchta (obr. 2.) spočívající na dvou sloupech slohově provedených. Deska pateční schází a jest bezpochyby podlahou kryta. Z patky nárožními patničky opatřené zvedá se dřík 1·20 *m* vysoký, dole i svrchu silným prstenem utáhnutý, vezpod silný, svrchu užší. Hlavice jest krychlová s polokruhovými náplněmi na všech čtyř stranách, náběžníkovou římsou a deskou pokryta, což i na stěnách se opakuje, kam polokruhové oblouky se přepínají. Tři čtvercová pole takto vzniklá sklenuta jsou klenbou křížovou. Nahoře na kruchtě pozoruje se ve zdi oblouk podobný obloukům pod kruchtou a pod ním dlouhý kámen jako trám přitesaný; na témž místě z venčí přestává stavba z tesaného kamene na celé zadní zdi kostelní provedená a ostatní zeď jest maltou zabílena, z čehož souditi lze, že tudy druhdy vcházelo se na kruchtu, jako při četných jiných kostelích bývalo. A jelikož zde druhdy stával hrad, lze míti za to, že panstvo krytou chodbou přímo z hradu vcházelo na kruchtu kostelní. Loď osvětlena jest okny v původní podobě dosud zachovanými, blízko stropu prolomenými v obou stěnách bočních po

třech s obou stran. Jsou úzká s ostěním silně vybočujícím.

K lodi dřevěným stropem kryté připojuje se klenutý chor polygonální. V závěrečných třech stěnách spatřují se výklenky polokruhově sklenuté. Také

Obr. 2.

klenba choru jest polokruhová. Pouze okna poněkud širší oněch v lodi jsou svrchu zakončena mírným obloukem lomeným, jaký se vyskytuje v počátcích

slohu přechodného. Mám za to, že jsou přetvořena. Ale kdyby i byla původní, nasvědčovala by přece, že pocházejí z konce 12. století. Jelikož patníčky na patkách sloupových odkazují loď do téhož věku, okna lodi, výklenky, klenba

choru zbudovaného bez opěrných pilířů sloh románský nade vší pochybnost zjišťují, lze s veškerou určitostí tvrditi, že kostel Všerubský zbudován byl nejdéle na sklonku doby románské v třetí čtvrti 12. věku. Stukatura na stropě a klenbě pochází ze 17. neb 18. století, kdy kostel obnovován byl, jak nasvědčuje letopočet 1684. Všeruby jsou stará osada, neboť k roku 1212 uvádí se Hrdibor a r. 1232 Vicemil z Všerub. Od 15. století pak lze sledovati zevrubně rody, které v držení Všerub se střídaly. Komu hrad Všerubský ve 12. věku náležel, s jistotou říci nelze.

Románské exkurse na Moravě.

13. Bývalý kostel sv. Bartoloměje v Krumsíně.

Napsal Josef Grmela, farář v Krumsíně.

Ve ctěném listu ze dne 7. října 1894 vyjádřené žádosti týkající se starého kostela v Krumsíně (v děkanství Prostějovském, arcidiecési Olomoucké), mohu jen částečně vyhověti, an onoho kostela, dle Volného prý přes 1000 roků starého, již více není. Třetí neděli po velikonoci, t. j. 7. května 1865, posledně služby Boží v něm se konaly, načež 10. května téhož roku začalo se s bouráním. Co současný, nyní již zemřelý pan farář Krumsíňský, František Chytil, ze stavebních protokolů shotovených c. k. inženýrem krajským v Olomouci p. Schierem do pamětní farní knihy vepsal a čeho jsem se od pamětníků onoho kostela dověděl, milerád sděluji, abyste sobě patřičný úsudek o onom kostelu utvořiti mohl.

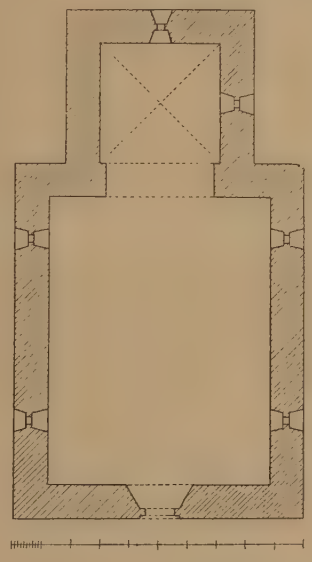

Předně zůstavil snímek starého kostela, který zasýlám, a sice pohled na severní stranu. Půdorys jsem sestavil z udaných číslic pamětní knihy na základě katastrální mapy obce Krumsína z r. 1834 a výpovědí pamětníků, zvláště inženýra Antonína Janečka, jenž r. 1860 při opravě toho kostela zvláštně a vydatně působil.

Pak píše: »Kostel Krumsínský skládá se z presbytáře, lodi a věže k západní straně kostela přistavěné.

Presbytář 2^0 1′ 3″ široký a 2^0 1′ 1″ dlouhý má křížovou klenbu z lámaného kamene, loď pak kostelní 5^0 1′ 3″ dlouhá a 4^0 široká kryta jest pouhým stropem prkenným.

Síla zdiva obnáší u obou prostor jmenovaných 4′.

Výška presbyteria od cihlové podlahy k závěrku klenby obnáší 2^0 4′ 7″, výška pak lodi od podlahy ku stropu 3^0 1′.

V přistavěné věži nachází se předsíň 2^0 0′ 3″ dlouhá a 1^0 5′ 5″ široká, kterou do kostela se vchází. Zdivo věže jest od podlahy do svrchu 4^0 2′ 8″ vysoké, nad nímž zbudována jest dřevěná zvonice jehlancovou střechou zakončená... Střecha jest kryta šindelem. Zdivo věže zděláno jest z lámaného kamení bez náležitého spojení a bez vápna... Z podobného zdiva jest i loď. Zdi presbytáře posléze jsou velmi dobře zachovány, jakož i klenba křížová z lámaného kamene...«

Tolik zaznamenáno o starém kostelu, z něhož se zachovalo pouze hořejší paženi kamenné hlavní a jediné brány kostela, které tvořilo polokruh z pískovce hladce vytesaný s hranou vnější přitupělou. Jest nyní na více kusů rozbito a vroubí náspa rolníka Josefa Hrubana z Prostějoviček.

Z celého popisu, vyobrazení a výpovědí pamětníků vysvítá, že to byl prastarý kostelík jednoduše, chudičce ano neuměle vystavěný, k němuž teprve později sakristie a věž přistavěny byly. Vznešený patron Jeho Jasnost Alois kníže Liechtenstein chtěje ze záliby k této starožitné památce kostel zachovati, napsal ve svém nařízení k patronátúřadu na Plumlově 1. prosince 1856, č. 10.669: »Nachdem es scheint, dass nur der neuere Theil besonders schadhaft ist (a to byla věž na spadnutí) und wenn nicht Geld verschwendet werden will, für jeden, der vom Kirchenstyle einen Begriff hat, gewiss das neue Gebäude dem älteren zurückstehen wird, richtige Ansichten über diesen Styl aber doch nach und nach allgemeiner werden...« Byl to tedy kostelík věku ctihodného, rázu v celém širošírém okolí ojedinělého a slohu románského, a sice z prvních dob jeho, s presbytářem pravoúhlým, klenutím křížovým bez žeber a svorníku z lámaného kamene zhotoveným, jemuž v presbytáři na východní straně zachovalo se původní okno románské s ostěním do vnitř a na venek se rozšiřujícím, jež oltářním obrazem sv. Bartoloměje na zdi východní zavěšeným přikryto a takto za-

chráněno bylo. Druhé severní okno románské později zbudovanou sakristií bylo zakryto a proto zazděno, a pod ním dvéře do sakristie vybořeny. Obrysy téhož okna i po zazdění zůstaly patrny. Třetí jižní okno pak k docílení větší světlosti vzalo za své a nemotorně rozšířeno. Když roku 1860 kostel se líčil a presbytář maloval, pod odchlípou vrstvou vápenou objeveny zbytky starožitných maleb, představujících ozbrojené jezdce; co by znamenaly, nepoznalo se.

Loď chrámová se stropem deštěným nezachovala oken původních. Na jižní straně měla 2 okna, na severní pak jedno okno rozšířené. Poněvadž kostelík byl malý a lidnatost vzrůstala, zbudovány uvnitř zmíněné 2 galerie, každá na dubovém sloupě spočívajíc druhým koncem do průčelní zdi zapuštěna byla zároveň s kůrem, jenž nad vchodem do lodi chrámové měl varhany, ve věži pak měchy. Věž, sakristie a přestavba oken provedeny, jak se podobá, po bouřích Husitských, když jednota bratrská zde i v okolí se rozmohla, poněvadž i v blízkých Mostkovicích čeští bratří podobnou přeměnu původně románského kostela provedli. Podobu, jakou kostel roku 1865 před rozbouráním měl, přijal po roku 1643, když Švédové celé okolí, zvláště pevný hrad Plumlov půl hodiny vzdálený poplenili a vypálili. Tehdáž přistavěny i 2 podpěráky při presbytáři, z nichž jeden, jižní, r. 1865 byl již rozbořen, druhý severní při sakristii zachován. Ze starého kostela přešly do nového jen dva náhrobníky krásně z pískovce jemného provedené, jeden až dosud úplně zachovaný, a jako dříve po obou stranách lodi chrámové poblíže hlavní brány zazděné, 206 *cm* vysoké, 91 *cm* široké. Na severní straně zazděný představuje paní se složenýma rukama v oděvu svého věku a má kolem nápis: »Letha Panie 1571 w pátek po sv. trojiczi · vmrziela gest vrozena pan · Anna Walkavnowa · z ssarowa · kteraz · tvto gest · pochowana. Buoh racz dvssy gegi · milostiw byti.« Druhý valně otřený nese štít, po nápisu nikde stopy. Též křtitelnice ze starého kostela zůstala, však ani vkusem ani stářím nevyniká.

Podotýkám ještě, že stará fara nedostatkem knéží zašla a r. 1672 poslední zbytek majetku farního les »Kněží hora« kníže Liechtenstein pro panství Plumlov zabral a Krumsín do hodinu vzdálených Mostkovic kommendován byl.*) Toť vše, co o starém kostele mohl v úctě podepsaný shledati.

*) Dekan. matr. Prostějovská, str. 30., odst. 5.

14. Kostel Nanebevzetí Marie Panny v Plavči.

Napsal **F. J. Lehner.**

Staročeská rotunda jest nyní zámeckou kaplí a zároveň hrobkou majitele velkostatku a co taková přifařena k farnosti Únanovské (v děkanství Jevišovickém, biskupství Brněnského). Bývalý farní kostel Marianský změnil i titul svůj a jest nyní zasvěcen sv. Františku Xav. Původní podobu svou však zachoval přes nepřízeň věků. Architektonickou úpravou i rozměry svými řadí se k ostatním kostelům okrouhlým, zde zejména k blízké rotundě Znojemské, v jejíž sousedství se vyskytuje. K okrouhlé lodi klenutou bání kryté přidružuje se k východní straně apsida sestrojená z menšího, nadpolovičného polokruhu sklenutého pravidelnou conchou. Průměr lodi obnáší 6·86 *m*, délka prodlouženého polokruhu 3·14 *m*. Mohutnost zdiva jest pravidelná. Klenba nemající žádného otvoru vzdělána jest z lámaného kamene vápenou maltou výborně spojeného. Do lodí vcházívalo se z jižní strany, jak tomu zazděné veřeje kamenné dosud nasvědčují.

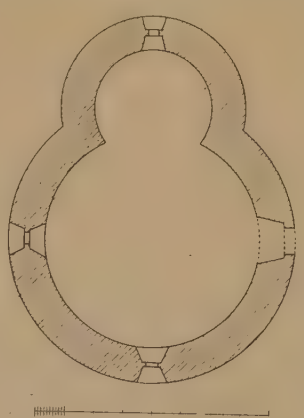

Jako vnitřek jest v podstatě i vnější šek dosti neporušeně zachován, jelikož přístavky z venčí k rotundě přilepené jsou tak různorodé, že románská budova v prosté ušlechtilosti své jimi vlastně dotknuta není. Z prostředku rotundy vystupuje nad střechu lucerna téhož tvaru, jako při okrouhlých kostelích staročeských pravidlem bývá,

čímž památník tento vyniká nad rotundu Znojemskou, kde lucerna bývalá se nezachovala.

Filiální kaple Plavečská bývala kostelem farním, jako větší část českých rotund, k němuž Volný *) uvádí doklady, jak následují: V roce 1216 daroval pán statku v Dolním Plavči, Oldřich z Lutic, patronat i s kostelem Nanebevzetí Panny Marie řádu Cisterciackému, v létech pak 1335 a 1339 jmenuje se farářem Mikuláš, který byl zároveň děkanem Znojemským. V roce 1348 držel obročí Beringer, 1410 opětně Mikuláš. O patronatu ku statku náležejícímu činí se zmínka v létech 1351, 1390, 1448, 1495 a 1512. Fara zanikla v bouřích a zmatcích tehdejších věků. Roku 1657 stál sice prastarý kostel Marianský, jelikož však malý, uvádí se co »kaple« pustá, postrádající všelikých paramentů, která se měla právě obnoviti. Že však i po opravě zachovala starobylý ráz svůj stavební, poznati lze z úsudku děkana Znojemského, který o visitací tam konané v 17. věku poznamenal: »fabrica hujus capellae demonstrat olim fuisse ethnicam«. Tehdáž vůbec se ničeho nevědělo o bývalé faře, vlastník panství vybíral všechen desátek církevní a když akatolici odtud se vystěhovali, ničeho nebylo podniknuto ku opětnému zřízení farnosti. »A tempore emigrationis haereticorum nihil adhuc actum fuit quoad parochiam«.

*) II. odděl., 4. svazek, str. 307.

Prastarý a věkový památník hlásí se po dlouhém zapomenutí, že jest ještě na živu a že pamatuje první doby víry křesťanské na Moravě. Nelze pochybovati, že jest podobných památníků téhož tvaru, jakož i jiných soustav stavebních slohu románského roztroušeno po zapomenutých končinách družné Moravy dosti hojně. Není však badatelů, kteří by po nich pátrali. Není očí, které by je hledaly. Není srdcí, které by je milovaly. Kdyby Moravané chtěli »Methoda« čísti, našlo by se dojista dosti hojně románských svatyň. Dovolával jsem se pomoci na sjezdu Brněnském, na němž i resoluce badání archaeologickému příznivá přijata byla. »Methodu« však ani jediného čtenáře nepřibylo, tak že dosud zůstává pravdou, co v Brně jsem pronesl, že po celé zemi není ani tolik čtenářů, kolik v obou diecésích děkanství se čitá. Mezi odběratelstvem není ani jediného učitele, ani jediného světského profesora, tak jakoby historická archaeologie postrádala veškeré kulturní důležitosti pro dějiny vzdělanosti české. Nechať objevená rotunda v Plavči vyvolá hojně přátel a spolupracovníků na vděčném i úrodném poli umělecké a archaeologické vlastivědy.

Vroucné díky vzdávám dp. faráři Únanovskému, Janu Sedláčkovi, za opětné zprávy, oběma pak milým krajanům, p. Janu Vonáskovi, správci velkostatku v Plavči, jakož i p. učiteli Václavu Šatavovi za fotografii a půdorys.

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

Do předcházející předmluvě chceme se jaksi v úvodě zmíniti o některých věcech obecných, aby nám nebylo později vícekráte jich opakovati, a tak zajisté předpokládajícím je za známé volněji bude lze pokračovati ku předu.

Jsou to poznámky týkající se dějin umění církevního. O jeho počátcích, vývoji, rozkvětu, vadnutí i úpadku. Tyto věci byly podrobně podány v předcházejících ročnících našeho »Methoda«, kde laskavý čtenář důkladně může o tom všem poučiti se. Než i zde chceme se jich alespoň letmo dotknouti z příčin svrchu uvedených, aby pojednání naše nebylo kusé.

U každého organismu lze rozeznávati: 1. jádro se silou životní; 2. život v jednotlivých stupních, pokračující od méně dokonalého k dokonalejšímu, ano až k úplnému rozkvětu; 3. po tomto následující ochablosť, za níž jde byť někdy znenáhla ale neuprosně nutný a jistý úpádek. To vidíme ve všemíru vůbec, v každém pak jednotlivém organismu zvláště.

Církev jest také organismem, ne-li fysickým, alespoň morálním; její údové,

byť nadpřirozenou věrou osvícení a milostí posvěceni nepřestávají býti lidmi, jelikož řádem nadpřirozeným přirozený řád neruší se, nýbrž zdokonaluje.

Tedy také v tomto morálním organismu — v církvi — alespoň po stránce lidské lze rozeznávati dobu mládí, dorostu a rozkvětu, dobu jakéhos vadnutí, které nám věští doby ještě smutnější, t. j. ony, o nichž sám její zakladatel řekl, že nenajde víry na zemi.[1])

Je-li tomu tak v církvi samé s vírou, pak z toho nutnou důsledností vyplývá, že s tímže úkazem potkáme se i v umění, jež církvi slouží a jehož duší jest duch a víra církve samé.

V prvním stadiu života církevního vidíme v dějinách símě víry Kristovy jako kvas vržený do masy lidstva. Z počátku takřka zastíněný spoustou vrstev, jež mělo nakysati, jimiž se mělo prodrati na světlo Boží. (Církev v začátcích.)

A to sémě, tento kvas z počátku jako dušený ponenáhlu klíčil, kvasil víc a více, až zkysaly vrstvy člověčenstva všecky tak, jak v podobenství pověděl Kristus[2]) sám. (Církev v dorostu a rozkvětu.)

Jaká radost, jaké podívání bylo as na tuto roli, kdež naseto bylo sémě dobré. Ký div, že ti, jimž bdíti bylo nad polem Páně, v spokojené bezstarostnosti zesnuli, takže mohl přijíti nepřítel, nasiti koukole,[3]) kterýž brzy ukázal se a pšenici hubil. (Církev v úpadku.)

Tato tři stadia, jak jsme svrchu pověděli, bude snadno nalézti i v církevním umění. Čím byla víra a láska Kristova lidstvu, tím jest umění církevní hmotě. Řekli jsme, že z počátku sémě víry Kristovy takořka zastíněno bylo spoustami lidstva, jimiž se mělo prodrati a rozšířiti, nejinak i umění církevní z počátku jakoby nebylo s to opanovati hmotné spousty, jichž užívalo ku svým účelům.

Ve stadiu druhém, kdy víra a láska Kristova zjednavše si volný průchod, počaly růsti a zkvétati, podobně i umění církevní ponenáhlu čím dál tím více hmotu jaksi opanovávalo, až tu v době rozkvětu, kdy ve světě jeden druha jako bratr bratra láskou křesťanskou objímal a tak společnost lidská spíše andělské byla podobna, stála tu i hmota církevním uměním takřka úplně oduševněna (zespiritualisována).

Sotva však ukázal se koukol v církvi, kterýž bylinu dobrou hubil, nutně ukázaly se stopy toho i v umění. Počala mizeti víra a láska v srdcích lidských, člověk andělům čím dál tím více se odcizoval a tím samým přibližoval se k němé tváři (s níž má tělo společné). Podobně i hmota, již umění křesťanské na vrch přivedlo, musila klesati čím dál tím více do své přirozené polohy původní.

Známky těchto tří stadií umění církevního prozrazují se takřka v každé čáře, tím více v ploše a ještě více ve tvarech tělesných.

Charakteristickou známkou doby první jsou klidné, nesmělé čáry vodorovné, klidné, nesmělé plochy, masivní tvary tělesné. (Známky slohu basilikového.)

V době druhé, době rozvoje, prozrazuje se tento vývoj v čáře obloukem, v ploše klenbou, v tělese jakous menší masivností. (Známky slohu románského.) Jako v každé ze zmíněných fásí umění církevního nelze snad s matematickou přesností určiti mezní body, nýbrž v každé z nich lze znamenati jakýs nenáhlý organický pohyb, tak jest tomu i v této době druhé.

Sloh románský (s plným obloukem, plnou klenbou a třeba již s jakousi menší masivností než u basilik) nestrnul, ať tak dím, na tvaru jednom, nýbrž vyvíjel se; oblouk přímce vodorovné, z níž se vynořil, dál a dál se odcizoval, až se zlomil, přibližuje se tak více a více ku přímce svislé.

Podobně i klenba dříve tak plná a a těžká lomením stala se vydutější, a tak nese ráz jakés větší smělosti.

Konečně stěnám čím dál tím více ubylo masivnosti. (Známky slohu gothického.) Tak tu ve XIV. věku stojí před námi křesťanský chrám, více živé bytosti podoben než mrtvé hmotě.

Jak svrchu řečeno s koukolem v církvi ukázal se i koukol v umění církevním. Tímto koukolem byla protestantská reformace. Podivné soudy Boží! Téměř současně,[1]) když na západě počal ukazovati se tento koukol na roli Páně, na východě padl Konstantinopol a s ním říše byzantská.[2]) Rozprášení učenci a umělci řečtí utíkajíce před osmanským

[1]) Luk. XVIII., 8.
[2]) Mat. XIII., 32—34.
[3]) Mat. XIII., 24—26.

[1]) Počátek reformace, 1517.
[2]) Pád Konstantinopole, 1453.

půlměsícem, zanesli zbytky mus do Italie a na západ vůbec, kdež dali podnět k novému nebývalému proudu v literatuře a umění. Jest to horečný zápal ku antickému klasicismu, známý u nás pod jménem humanismu.

Tento nový proud nazval jsem »horečným« a to vším právem; neboť dle hodnověrných svědků studovali tehdá více Platona než Písmo. Ano kardinál Bembo, sekretář papeže Lva, psal kardinálu Sadoletovi, rovněž papežskému tajemníku, aby zanechal studia listů sv. Pavla, aby jejich barbarským slohem nepokazil si své krasochuti v psaní.[1]) Jako v literatuře objevil se přirozeně týž obrat i v uměních. Vše, co nebylo anticky klasickým, zdálo se jim býti barbarským. Tímto způsobem snadno lze vysvětliti si, proč opouští umění církevní v XV. věku dosavadní druh stavby a sahá po vzorech nových anticko-klasických jako znovuzrozených. (Sloh renaissanční.)

Jest pravda, že idea křesťanská dovedla velmi dobře využitkovati, cokoliv krásného nalezla na stavbách starých Řeků v Římanův. Krásy svého druhu ani renaissanci neupíráme. A jako dříve viděli jsme umění pokračovati a organicky se vyvíjeti, tak ani renaissance nezůstala utkvělou, nýbrž ukázala se v nové fási, již přezdělí barokem či slohem barokčním, jenž nese sice na sobě stopy renaissance, od níž však liší se především svými nepokojnými čarami křivými (charakteristická známka baroku) a líbuje si v bohaté výzdobě. I barok má své rázovité krásy.

Mezi tím ponenáhlu v církvi ubývalo víry a lásky, a církevnímu umění bylo při tom, jako kdyby žilou pouštěl. Tak se stalo, že umění, jemuž ztratil se duch, utkvělo konečně na pouhé zevnější formě, již přesycovalo čím dál více i tvary nepěknými, takže v dějinách utržilo si nepěkného jména — copařství.

Všude jinde, kde jsme viděli začátek, vzrůst, rozkvět a vadnutí, byli jsme i svědky neodvratitelného úpadku.

Tak by tomu bylo a muselo býti i v církvi, kdyby tato byla dílem lidským. Sledovali-li jsme tuto s dějinami církve dějiny církevního umění, měli jsme na mysli stále jen církev po stránce lidské, jak jsme také hned na počátku podotkli, — lépe řečeno, sledovali jsme osudy člověčenstva v církvi. Církev však sama po stránce Božské, nadpřirozené, stála tu i po přestálých změnách tak mladá a svěží jako první den, když ji Kristus na kříži, na tomto lůžku bolestném zplodil.[1])

Odtud zase lze si vysvětliti, že jako víra a láska v jedněch zemích (protestantských) utrpěvší počala se rozmáhati jinde (v zemích počátkem nového věku objevených), tak také církevní umění ve psí přišlé nezahynulo úplně. Již mnozí jednotlivci vidouce bídný stav slohu copařského počali klásti meze dalšímu rozkladu, kterýchžto šlechetných snah ponenáhlu ujaly se i vrstvy širší, a dnes platil by za barbara, kdo by dopustil se hříchu proti přikázaním stavebních slohův křesťansko-klasických.

Po těchto obecných poznámkách přecházíme ku statím podrobnějším, řídíce se pořádkem zmíněné provinciální synody Pražské z r. 1860.

Chrám.

I.

Čeho hleděti při stavbě a opravě chrámu.

1. Provinciální synoda[2]) v této příčině všímá si nejprve umístění či polohy chrámu.

Chrám jako místo obětní připomíná nám horu Kalvarii a jest obrazem obce křesťanské, obce na hoře položené.[3])

Jest tudíž hleděti, aby pokud možno chrámy nové stavěly se na návrší, na místě, jež nad okolí vyčnívá a jemu jaksi vévodí. Není-li možno vyhověti tomuto požadavku, odpomáhá se nesnázi tím, že úroveň podlahy chrámové zvyšuje se alespoň o několik stupňů, počtem lichých.

Pravím počtem lichých, a to z příčin mystických. Číslo 3 připomíná Božské osoby; 5 patero ran Kristových; 7 sedmero svěcení, sedmero svátostí, sedmero darů Ducha sv.; 9 devatero kůrů andělských.

Bude-li dle přání synody chrám na místě vyvýšeném postaven, tím nejen že bude okolí vévoditi, on bude zároveň od sousedstva jaksi osamocen, a tím

[1]) Viz: »La vita di S. Filippo Neri, di Alfonso Capecelatro, arco. e card.« Roma, 1889.

[1]) S. Augustinus L. I. de symb. c. 6.

[2]) Rozuměj: Pražská z r. 1860, jíž se držíme jako textu.

[3]) Mat., V., 14. Apocal., XXI., 10.

opět získá na úctě, jaká přísluší domu Božímu.

Synoda totiž žádá, aby místo chrámové tvořilo jakýs ostrov, odloučený nejen od míst a stavení špinavých, od takových, kde stálý hluk a lomoz jest domovem; nýbrž dle přání jejího má býti vzdálen i od slušných příbytků lidských.

Příbytky kostelníků a jiných osob, jichž stálého dohledu potřeba vyžaduje, buďtež umístěny tak, jak sama povaha věci káže. Osoby ty jsou služebníky při chrámu, tedy i příbytky jejich buďtež postaveny vždy jaksi do pozadí a nikoliv snad, aby bily do oka dříve a více než stánek Boží sám.

Prvního tohoto požadavku vzhledem k umístění chrámu jest pilně šetřiti. Hle, oč lépe nesou se starobylé kapličky a chrámečky přilepené na vrších, než mnohé snad stavbou dosti cenné ale polohou utopené chrámy.

Jest pravda, že návrší větší zimního času jest velmi nepohodlné. Ale není třeba, aby vyvýšenina ta byla tuze veliká. I zde platí: »In medio virtus«.

Ostatně nebude nikdy velikým pokleskem vyvýšiti chrám na úkor naší veliké pohodlnosti a někdy až přepjaté choulostivosti, zvláště ne tam, kde se jedná o kostel poutnický (votivní), kam scházívá se lid více ze soukromé pobožnosti a za počasí pohodlného.

Jak majestátně nese se náš dóm sv.-Vítský! Ten dojem neučiní na vás ani nejnádhernější basilika na světě sv.-Pavelská, ani dóm Vídeňský, ani Milánský. Čím to? Svojí polohou. A k některému vesnickému chrámečku, jenž mívá tak málo přátel, byli bychom tak necitelni, že bychom mu nedali ani důstojné polohy — pokud lze — za kterou nedáme nic? Starobylým chrámečkem Budečským se vychloubají okolní ovečky, že jedouce drahou ač třikrát jej s očí ztratí, třikrát se jim zase ukáže. To je ovšem spíše možno říci o chrámě na návrší vyvýšeném, než v hloubi utopeném.

2. Ustanoveno-li místo, přichází na řadu tvar, jaký má býti dán chrámu. Z předeslaného rozhledu po dějinách církevního umění jest viděti, že může být chrám postaven ve slohu basilikovém, románském, gothickém, renaissančním neb barokčním. Ať si v tom či v onom slohu, vždy bude možno zachovati půdorys posvátného kříže, nad nímž zbudovaný chrám sám sebou prozradí se, že jest křesťanský — tudíž ani synogoga — ani mešita — ani pagoda.

Čeho si v této příčině synoda přeje, totiž, aby biskup prozíral ku tvaru a slohu chrámu, tak aby nic nedůstojného postaveno nebylo, o to postaráno jest nejnovějšími zákony. Každý plán totiž jest předložiti cestou c. k. hejtmanství ku schválení církevnímu i státnímu.

Dle tradice apoštolské bývaly stavěny chrámy tak, aby kněz slouže u oltáře (hlavního), tváří byl obrácen k východu (u nás spíše k jihovýchodu).

»K ráji, z něhož jsme vyšli, k staré domovině a vlasti hledmě a za to Boha prosme, aby nás ráčil zpět uvésti tam, odkud jsme jako psanci byli vyhnáni.«[1])

Synoda chce, aby i tento chvalitebný zvyk jakožto chrámu velmi příhodný byl zachováván, vyjma ovšem tam, kde by tomu místní okolnosti nedovolovaly.

3. Majíce v duchu chrám před sebou postavený dle údajů posud naznačených, všimněme si nyní blíže jednotlivostí napřed zevnitřních, po těch vnitřních.

Předkové naši prý si dávali záležeti na výzdobě přední čelné strany chrámové (façady), tak aby tato již z daleka hlásala, že dům tento jest domem Božím a branou nebeskou. I tohoto zvyku zanedbávati bylo by hříšno. Proto připomíná synoda biskupům, aby pečovali o slušnou výzdobu chrámového průčelí.

Každý z uvedených slohů stavitelských nese svou výzdobu rázovitou; což vysvětluje se snadno tím, že každý stavitel především dal si práci s touto částí stavby, která nejdříve do očí bije a jest takořka nejlepší reklamou jeho dovednosti.

Charakteristické jest v průčelí umístění vchodů a nad nimi otvírajících se oken, kteráž mívají při chrámech slohu románského a gothického podobu kruhových růžic. Vchodů u větších staveb bývá tré, a to z důvodů jak praktických tak mystických.

Ve jménu Nejsvětější Trojice pokřtěni stáváme se údy církve, trojím také vcházejíce vchodem přidružujme se k zástupu v chrámě shromážděnému. Dva pobočni vchody s obou stran portálu hlavního dobře slouží též k rozdělení věřících dle pohlaví, čehož bylo hlavně v církvi prvotní bedlivě šetřeno. Myslím, že i v zájmu mravnosti tím více jest si přáti, aby tímto způsobem upravo-

[1]) S. Isidor, Originum lib. XV., cap. 4.

vány byly vchody i do chrámů našich, kdekoliv toho lze jen poněkud dosíci.

Jako celému průčelí vůbec tak i jednotlivým jeho částem bývá věnována veliká pozornost. Odtud se potkáváme s tolika okrasami portálů samých. Jednak jsou to ozdoby čistě architektonické (obyčejně sloupy, římsy a t. p. různé dle povahy slohu); jednak více obsahu mystického. K těmto posledním čítáme vhodné nápisy, po nichž synoda vyjádřila svou nejvroucnější touhu. Tak na př.: »Já jsem dvéře«, což dí Kristus o sobě u sv. Jana.[1]) Křesťanu vcházejícímu do chrámu mimoděk připadne na mysl pokračování těchže slov: »Skrze mne vejde-li kdo, spasen bude; vejde i vyjde a pastvy nalezne« atd.

Zdá se, že tento nápis bude míti někdy větší účinek než dlouhá lekce v katechismu o tom, jak chovati se jest v kostele — jsouť nejbližší přípravou duše vcházející do chrámu. Jinde zase vítá ano volá věřící Pán slovy nade dveřmi napsanými: »Pojďtež ke mně všickni, kteříž pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím«.[2])

S jakou důvěrou vejde as duše, jejíž oko utkvělo při vchodu do chrámu na těchto slovech plných útrpnosti k člověčenstvu, jež v tomto slzavém údolí nenalezne pravé útěchy nikde mimo chrám.

Přání starobylé synody Pražské z roku 1605[3]) obnovuje i synoda naše, abychom totiž po vůli sv. Karla Bor. vchody chrámové zdobili posvátnými obrazy.

O výběr není zle. Uprostřed zajisté nejvhodnější místo bude dáno Spasiteli neb Královně všech Svatých s Kristem v náručí; po pravici může státi světec nebo světice, jimž chrám jest věnován, a po straně levé světec neb svatí, jež v místě před ostatními ve zvláštní jsou úctě. Při chrámě menším o portále jednom stačí obraz světce titulára samotného. Starobylé basiliky římské: sv. Vavřince, sv. Pavla, P. Marie v Zátibeří a j. předvádějí zrakům našim na svém průčelí celé historie z Apokalypsy, řady světců a světic, palmy, květiny a jiné ozdoby toho druhu.

I na našich chrámech nesmíme zaponouti na P. Marii Týnskou, která čím výše umístěna v průčelí chrámovém, tím hlouběji zasahá do pověstí lidových.

V Emausích spatřujeme takto Krista s dvěma učenníky jdoucíma do Emaus, oděnými v řízy benediktinské.

Jinde v téže příčině potkáváme se s obrazy vypuklými (reliefy) nebo dokonce i se sochami. Tak na př.: u Panny Marie v Týně, u sv. Václava na Smíchově, u sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně, u sv. Ludmily na Král. Vinohradech a j.

Duch církevní prodchnul umění tak, že toto ozdobovalo chrám obrazy, vypuklinami a sochami nejen z předu, ale i na stranách odlehlejších, jako by se řídilo radou a vůlí Kristovou, že jest činiti dobré skutky pokud možno ne před lidmi, ale raději v skrytě.

Synoda si přeje, abychom z této horlivosti uchovali si alespoň částečku, t. j. abychom obrázkem zdobili na vnější straně chrámu onu stěnu (obyčejně odlehlou), na kterou uvnitř přiléhá oltář se svatostánkem, a to ani ne tak ku ozdobě, jako spíše k povzbuzení zbožnosti kolemjdoucích věřících.

Těchto věcí si všímá synoda při pohledu na zevnějšek chrámu; nyní několik slov povšechných o zařízení vnitřním.

4. Jako chrám — typus církve — rozkládá a staví se nad půdorysem kříže, tak i antityp, t. j. církev sama — shromáždění věřící — mají dle přání synody před tváří Hospodinovou státi rozestaveni na způsob kříže. Proto nejen chce ale přísně nařizuje se tamže, aby presbytář, jako druhdy Sancta Sanctorum, místo třikrát Svaté, nejen mříží byl oddělen od ostatního chrámu, ale i byl vyvýšen nad úroveň chrámové podlahy o několik stupňů počtem lichých (z příčiny svrchu uvedené).

Jest jisto, že dopustí-li se přes zákony církevní laikům kdykoliv vstoupiti do presbytáře, že tím toto místo přesvaté velikou újmu na úctě utrpí. A tak se stane, že mnohým, u nichž ostatní prostora chrámová nádech posvátnosti téměř ztratila, ponenáhlu přenesou tuto všední lhostejnost ještě dále až do presbytáře. Horribile dictu!

Ovšem může se státi, že duchovní správce chrámu pro nedostatek místa bude někdy nucen vpustiti věřící i za mřížky, dělící loď od presbytáře. Stane-li se to jednou z pravé nutnosti, která zákonů nezná, lze věc prominouti, protože věřící v tomto případě bude se cítiti sám v presbytáři nevolným.

Kdyby však se toto nutné zlo opa-

[1]) Jan, X., 7.
[2]) Mat., XI., 28.
[3]) De eccl. cultu.

kovalo častěji, tu by zajisté bylo lépe, uskrovniti se s presbytářem a spokojiti se s místečkem kolem oltáře sebe menším, ale aspoň toto houževnatě chrániti a sem nikomu bez důležité příčiny přístupu nepovolovati.

Konečně již z tradice apoštolské odvozuje synoda rozdělení míst jednotlivým pohlavím; a sice tak, aby strana evangelní (severní) popřána byla ženám, strana pak epištolní (jižní) mužům. Myslím, že nikoho není tajná příčina, proč v mnohých chrámech buď málo neb téměř nic tohoto prastarého zvyku se nedbá.

Ne bez příčiny zove sama církev ve svých modlitbách pokolení ženské »zbožným«. Ký div, že ženy tu a tam posedávají v chrámech na místa vlastně mužům vykázaná, ale od těchto pohříchu opuštěná! V chrámech malých, v kaplích, kde tohoto opatření vůbec vždycky jen stěží bylo lze zachovati, věc se snadno přehlédne. Za to však v chrámech velkých, chudých spíše na vše ostatní než na prostoru, jest i toho nařízení bedlivě šetřiti. Ovšem že v těchto věcech často pro zakořenělé zlozvyky choulostivých mírná ale vytrvalá horlivosť více pořídí než neústupné pedantství.

(Pokračování.)

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc listopad.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. Kalich stříbrný, bohatě tepanou prací ozdobený: pro dp. Fr. Pallu, faráře v Otrokovicích na Moravě. — Pozlacení a postříbření v ohni: dvou kalichů: pro důst. klášter v Oseku; kalicha: pro dp. Ondř. Doštíka, kooper. v Postřelmově; kropenky: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích; monstrance a tří nádobek na sv. oleje: pro dp. Innoc. Střelce, faráře ve Stráni na Moravě; kalicha: pro vdp. Ant. Nývlta, děkana v Ústí n. Orl. — Nádobky na sv. oleje: tři pohromadě, stříbrné: pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Palavě; dvě pohromadě: pro dp. Jos. Röttiga, expositu ve Všestudech. — Náčiní k zaopatřování nemocných: pro důst. duchovní správu v ústavu choromyslných v Dobřanech. — Mešní konvičky: pro dp. Loh. Schmidta, člena řádu premonstrátů v Hradisku, pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli a pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích. — Náčiní ke křtu: pro vp. Jos. Bláhu, kaplana v Lanzu a pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Palavě. — Mramorová křtitelnice: pro dp. dra Jindř. Kubáta, faráře ve Verměřicích. — Svícny oltářní: pro vp. Fr. Mimru, kaplana v Chroustovicích a pro dp. Mor. Surmu, faráře v Kostelci.

Rozličné. Kříže: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze a pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Missaly: pro sl. patronátní úřad v Richenburku a pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech. — Harmonický zvonek: pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech. — Kanonické tabulky: pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě a pro vys. dp. dra Klem. Borového, preláta na Hradčanech.

Paramenty. Celý červený ornát (kasule, dalmatiky a pluviál): pro dp. Jos. Stiftera, faráře v Ostružně. — Kasule: dvě červené, jedna bílá a černá ze zlatého brokátu: pro nejd. p. generálního opata Sigm. Starého na Strahově; tři bílé: pro J. Eminenci nejd. pana kardinála kníže-arcibiskupa Frant. de Paula hrab. ze Schönbornů v Praze; fialová: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze; červená s křížem bohatě vyšitým: pro důst. duch. správu v ústavu choromyslných v Dobřanech; černá: pro dp. Josefa Stiftera, faráře v Ostružně. — Štoly: pro vp. Ferd. Schmida, kaplana v Boru, pro vysoce uroz. paní hraběnku Schönbornovou v Praze, pro vp. Jos. Navrátila, kooper. v Brušperku, pro dp. Al. Ličmana, faráře v Popovicích a pro vp. Jos. Bláhu, kapl. v Lanzu. — Vela: dvě pro blahorodou sl. Annu Mádlovu v Praze; jedno: pro dp. Josefa Stiftera, faráře v Ostružně a pro blahorodou paní Klotildu Meisnerovou v Karlíně. — Pláštíky na ciborium: pro dp. Jos. Stiftera, faráře v Ostružně. — Antipendium: pro dp. Václ. Kudrnu, faráře v Kunětičích. — Korouhve: fialové: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře v Slavoňově a pro dp. Fr. Mazoura, faráře v Palavě; dvě bílé, dvě červené a dvě fialové s bohatou úpravou: pro vdp. Jana Schuha, děkana v Chebu. — Pytlíčky hedvábné fialové na nádobky pro sv. oleje: pro dp. Fr. Kašťáka, faráře ve Slavoňově, pro vp. Jos. Navrátila, kooperatora v Brunšperku a pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Zlaté třapečky ku klíčku od tabernaklu: pro dp. Dominika Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě. — Pytlíčky se zvonečkem: pro dp. Karla Vosyku, faráře v Sebranicích a pro dp. Leop. Hrubého, faráře v Kdousově. — Biret: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze. — Komže pro kostelníka: pro dp. Fr. Hoppea, faráře ve Vrbně u Mělníka. — Koberec na stupně oltářní: pro dp. Dom. Brázdu, faráře v Drahno-Újezdě.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

METHOD.

ČASOPIS VĚNOVANÝ UMĚNÍ KŘESŤANSKÉMU.

Zároveň

orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii

Akademie křesťanské v Praze.

Majitel, vydavatel a redaktor:

FERDINAND J. LEHNER.

Číslo 12. **V Praze, dne 31. prosince 1894.** **Ročník XX.**

OBSAH: Románské exkurse. (115.) Farní kostel sv. Václava v Chřenovicích. — Umění Církvi sloužící. (Pokračování.) — Z Akademie křesťanské: Zpráva za měsíc prosinec. — Seznam předplatitelů »Methoda« r. 1894.

Románské exkurse. (115.)

Farní kostel sv. Václava v Chřenovicích.

Napsal F. J. Lehner.

Farní kostel sv. Václava v Chřenovicích (ve vikariátě Ledečském) jest budova kromě několika změněných oken v původním slohu zcela zachovaná. Skládá se z lodi, k níž na východní stranu přistavěn jest polygonální chor, k západu pak mohutná věž. (Obr. 1.)

Do lodi vchází se od půlnoční strany, což v Čechách jen výminečně přicházívá, jelikož portály venkovských kostelíků menších rozměrů vyskytují se nejčastěji na straně jižní. Portálek chřenovický při veškeré skromnosti jest přece úhledný (Obr. 2.) Ostrá hrana ustoupila jednoduchému článkování žlábkem a oblounem v průvodu proužků; polokruhový oblouk pak oživen jest rovnými čarami trojúhelníkovými, rázovitý to způsob románské ornamentiky, který u nás nevyskytuje se tak často jako ve vůkolních zemích v době románské. Loď 9·82 *m* dlouhá a 5·60 *m* široká pokryta jest stropem a má k západní stěně věžní přistavěnou kruchtu, jejíž klenba spočívá na čtverhranném pilíři, z něhož přepínají se k stěnám pásy podepřené na prostých římsách na způsob podříznuté desky utvořených, což i na pilíři se spatřuje. Světlo vnikalo do lodi malými okny románskými po třech v obou bočních stěnách přímo pod stropem prolomenými, z nichž prostřední na jižní straně venkovské dosud neporušeně v původním tvaru se zachovalo, z venčí viditelné, vnitř zazděné, kdežto ostatní částečně jsou pozměněna, jedno přílišným prodloužením, druhé odstraněním vnitřního ostění, třetí snížením, takže nyní každé jinak vypadá. Kruchta zaujímá přes třetinu délky (3·48 *m*) lodi, na níž pouze 6·43 *m* v dolejší prostoře zbývá. Polokruhový

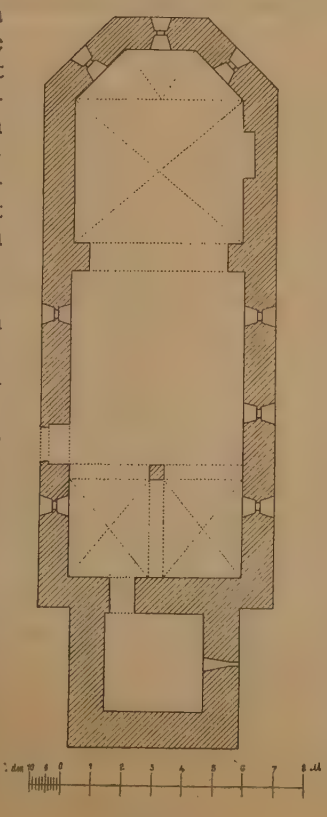

Obr. 1.

oblouk vítězný odděluje loď od choru. Chor třemi stranicemi zakončený, jehož značná délka obnáší 6·92 *m*, jest sklenut jedním polem křížovým, k němuž se přidružuje klenba závěrku ve společném bodu se sbíhající. Za příčinou klenby jest zdivo, které v lodi obnášelo 1 *m*, zde 1·5 *m* mohutné a postrádá opěráků. Okna závěrku sklenuta obloukem polokruhovým, jsou poněkud zvětšená, střední pak zazděno. Pouze na jižní stranici prolomili stěnu novým, velikým oknem gotickým, prostředním prutem na dvé rozvrženým a čtverlistem svrchu zakončeným, které sem zasazeno jest v době gotiky valně pokročilé. Když pak zdivo přílišným prolomením stěny povolovati počalo, opřeli je nejapným opěrákem z venkovské strany proti vítěznému oblouku. Největší zajímavostí choru jsou románské sedilie (Obr. 3.) právě v této stěně z kamene řemeslně provedené, které jsem dosud v žádném jiném kostele románském nenalezl. Zabezpečují nezvratně románský původ choru polygonálního a to tím více, že nejsou zbudovány uprostřed, nýbrž na východním sklonku dotčené stěny boční, čímž vylučuje se možnost, že by zde byl býval chor zakončen rovnou stěnou. Kamenné sedilie dvěma krakorci na tři oddělení rozvržené a polokruhově spojené jsou 1·50 *m* vysoké, 1·80 *m* široké a 0·37 *m* hluboké, postrádajíce všelikých ozdob; jen ostrá hrana jest vesměs sražena. Na protější straně evangelní zachovalo se ve zdi rovněž kamenné sanktuarium. (Obr. 4.) Na této straně nachází se nyní sakristie k boční stěně choru přistavěná, z níž nově prolomenými dveřmi k oltáři se vchází. Jedinými sediliemi slohu románského dosud u nás objevenými, jakož i sanktuariem dostává se polygonálnímu choru kostela Chřenovického zvláštní důležitosti i zajímavosti, na jehož vnějšku se nezachovalo ani nejmenší stopy architektonické výzdoby, jíž druhdy dojista nepostrádal, jak kromě portálku, sedilií a sanktuaria ukazuje zejména věž, kterou dlužno připočísti k nejrázovitějším a nejpěknějším zvonicím, které v zemích koruny české z doby románské vůbec se zachovaly.

Obr. 2.

Věž Chřenovická (Obr. 5.) má dosud veškerou původní úpravu i výzdobu architektonickou, jakými kostelní věže české se vyznačovaly. Jsouc přistavěna k západnímu průčelí kostelnímu, tvoří pravidelný čtverec, jehož vnitřní stranice 3·24 *m* obnáší. Spodní zdivo jest 1·19 *m* mohutné. Sklenutý přízemek jest přístupný z podkruchtí kostela prostým otvorem v mohutném zdivu prolomeným, který pevnými dveřmi se uzavíral a bezpečný sklípek poskytoval jak pro roucha a poklady kostelní, tak pro úkryt věcí cenných v dobách válečných. Za tou příčinou jest osvětlen pouhou střílnou z venčí zcela úzkou, do vnitř však na 0·52 *m* se rozšiřující, jíž za dne dostatečného světla do vnitř vniká, tak že bývalá sakristie i bez rozžaté svíce osvětlení nepostrádala. Za příčinou bezpečnosti z venčí přístupnou nebyla. Do vnitř věže na zvonici vystupovalo se od západní strany po dřevěných schodech, anebo po žebříku ku dveřím v levém rohu prolomeným ve výši 3 *m*, nyní zazděným, avšak zcela patrně viditelným. Jakmile žebřík se odstranil, byla i zvonice nad sklípkem nepřístupna a nad to pevnými dveřmi hájena. Věž jest velmi pevně stavěna, v nároží z velkých kamenů tesaných, ohraničujících stěny,

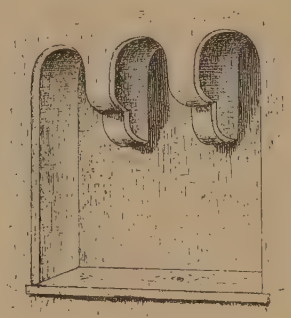

Obr. 3.

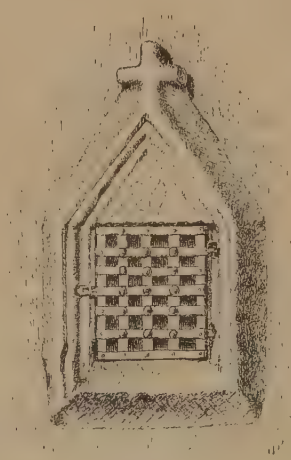

Obr. 4.

které z menšího kamene v pravidelných vrstvách kladeného zbudovány jsou. Veškeré čtyři stranice oživeny jsou nad střechou kostelní trojnásobnými o k n y združenými nad sebou tím způsobem, že nejspodnější jedním sloupkem na dvé, prostřední dvěma sloupky na tré, vrchní pak třemi sloupky na čtvero otvorů se dělí, čímž hmotné věži neobyčejné spanilosti architektonické se dostalo, zvonům pak přiměřené vzdušné zvonice, odkud zpěv kovový volně do všech úhlův dědiny zaznival a osadu svolával. Postupný rythmus architektonický i v detailu se objevuje střídáním se sloupků s dříky kulatými a polygonálními dle pater vystupujících. (Obr. 6.) Jednotlivé články sloupků, patky, dříky i krychlové hlavice jsou provedeny s podrobnou znalostí slohovou a s nevšední zručností řemeslnou. Kameník pracoval nejen zručně, nýbrž i jemně, docíliv onoho dojmu, který po tolika stoletích

Obr. 5.

věž Chřenovickou, která jsouc dosud šindelem kryta v celé neporušenosti své poskytuje nám celistvý obraz, kterak staří Čechové ozdobné věže kostelů svých budovali. A právě pro tuto vzácnosť jest kostel sv. Václava v Chřenovicich zvláště důležitým i památným.

K architektonické důležitosti druží se nemenší důležitost h i s t o r i c k á, jelikož nalezená zde p e č e ť b i s k u p a J a n a zjišťuje dobu stavby kostela s veškerou určitostí. Poněvadž biskup Jan II. (1226 až 1236) panoval v době, kdy ve vlasti naší stavělo se již v nejpokročilejším slohu přechodním, o němž na kostele Chřenovickém ani nejmenší stopy se nespatřuje, zbývá pouze J a n I. (1134—1139), za něhož kostel sv. Václava dokonán jest což s povahou architektury naprosto se, shoduje. Máme tudíž o jeden d a t o v a n ý kostel románský více, který ve 14. věku uvádí se mezi farními. Po bouřích válečných stal se filiálním Ledečského, roku 1784 zřízena lokalie, roku 1857 pak opětně za farní povýšen jest.

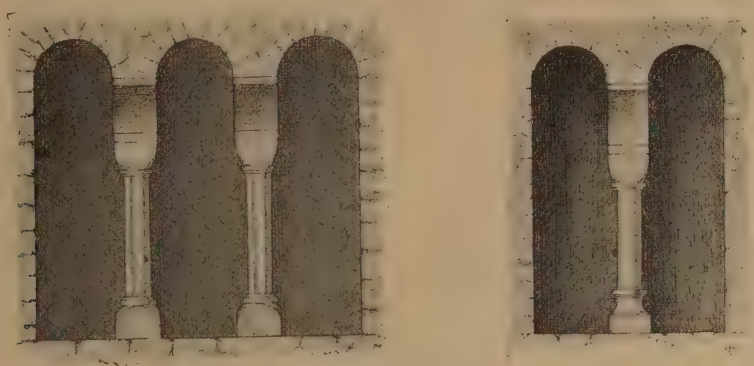

Obr. 6.

pozorovatele potěšuje. Nad vrchní řadou oken podpírají trámoví sedlové střechy dubové krákorce pěkně článkované, jichž z doby románské tak málo se zachovalo, že nyní mezi vzácnosti archaeologické se čítají, vnadně zakončujíce mohutnou

Někdejší hrad, jehož zbytky blíže vsi při Sázavě se spatřují, byl rodinným sídlem rytířského rodu z Chřenovic, jehož předkové památný kostel zbudovali.

Milota z Chřenovic zvolen sněmem Čáslavským r. 1421 do sboru dvaceti mužů, kteří ku poklidu a k obraně zemí Českou vlásti měli.

Exkurse Chřenovická byla jednou z nejpříjemnějších a nejsnadnější, kterou jsem za posledních let konal. J. M. nejdůstojnější pan opat Želivský, Ferdinand Bursík, dal mne tam ze Želivského kláštera pohodlně dovésti vlastní příležitostí, milými průvodčími byli dp. P. provisor, strýc dp. faráře Chřenovického, Vojtěcha Kameše, který pro mne již měl přichystané krásné fotografie kostela a bratr páně farářův Vincenc, učitel Humpolecký, který dokonale nakreslil a provedl architektonický detail tuto podaný, jimž všem vzdávám opětné a vroucí díky. Exkurse takové zůstávají archaeologu milou upomínkou života.

Umění Církvi sloužící.

(Theoreticko-praktické poznámky k V. hlavě provinciální synody Pražské z roku 1860.)

Podává Josef Vajs, kaplan v Hostivaři.

A. Chrám.

I. Čeho dlužno šetřiti při stavbě a opravě chrámu.

(Pokračování.)

Naznačivše alespoň z hruba, k čemu přihlíží synoda při stavbě chrámu, zastavíme se krátce u těch věcí, k nimž se nésti má péče správce chrámu při jeho opravě; vždyť ne menší obezřelosti vyžaduje někdy oprava než stavba sama.

Dlouho se zachová chrám v dobrém stavu pod dobrou střechou. Především tedy k této pečlivě jest přihlížeti, aby veškerým svým zařízením chrám před vlhkem s hůry chránila, dobře odvádějíc vodu dešťovou. Proto po radě sv. Karla Borom. stavitelé a pokrývači všemožně přičiniti se mají o dobré odkapy. Ovšem nebude tu jen hleděti k tomu, aby se odkapem voda odváděla; jesti zde spojiti »utile cum dulci«, t. j. užitečné s krásným, nezapomínati na slušný tvar, jaký dáti rourám vodu odvádějícím.

Pravda, jest to jaksi poslední službou při chrámu odváděti vodu dešťovou, proto umění křesťanské zahalilo nepěkné holé roury rouchem vzatým ze zvířeny, kteráž má sloužiti člověku; ať slouží tedy i tímto způsobem.

Na chrámech provedených klassickými slohy křesťanskými shledáváme, jak divoké potvory chrlí z tlam jed — dešťovou vodu, která jest pravým jedem základům a vůbec veškeré stavbě chrámové.

Mluvě o taškách, jimiž střecha bývá kryta, ovšem nejprv hledím, aby byly důkladné, ať jsou již kovové, břidlicové nebo pálené; ale i tu, pokud bude možná, postarám se o to, aby i svršek chrámu prozrazoval, jakou budovu kryje. Barevnými taškami bývají vykládány pěkné obruby, ba i lahodné tvary měřické (hvězdy a p.), jimiž větší plochy střech pozbudou jednotvárnosti a zvýší celkový dojem, jaký činí chrám na oko. Okrasy toho druhu lze viděti na střeše domu Vídeňského a i na strmé věži chrámu Sancta Maria del Anima v Římě a j. v.

Jakmile střecha utrpěla nějaké škody, jest postarati se o brzkou správu, protože i sebe menšími skulinami voda proniká a zdivo hlodá. Zde platí proslulé pořekadlo »gutta cavat lapidem«, t. j. kapka i kámen hlodá, v pravém slova smyslu.

Rovněž přihlížeti jest k tomu, aby na střeše neusazovaly se nánosy bláta a smetí, protože do nich větrem zanesená seménka klíčí, tráva roste, ano někdy i větší rostliny, jež pak svými kořínky stěny rozžírají a drtí. Ani z aesthetického hlediska posouzeno neneslo by se pěkně, kdyby střecha chrámová podobala se polní mezi nebo dokonce úhorem ležícímu poli.

Vedle dobrých odkapů chrániti lze základy a stěny chrámové před vlhkem dobře dlážděnými odkapy, aby voda na stěny narážející a od nich odrážející se co nejdříve mohla odtéci a netáhla se do půdy.

Na tyto věci upozorňuje synoda, mluvíc o opatřeních a opravách chrámových zevně.

Uvnitř pak přední věnuje péči oknům.

Ta budtež přiměřena tvarem i velikostí slohu i rozměrům chrámu. Nejapné prolamování a znetvořování oken bývá nejčastějším barbarismem, s nímž potkáváme se na starých vzácných památkách. Nejvíce utrpěla rázovitá okénka slohu románského a gothického v smutné době copařské. Mnozí snad slabšího zraku vymlouvají se a obviňují okna toho druhu z nedostatečnosti; že prý nevyhovují potřebám, propouštějíce nedostatečné množství světla.

Nelze upříti, že sama povaha věci toho vymahá, aby okna chrámová byla poněkud jiného tvaru a rázu nežli snad okna našich příbytků.

Různost jeví se v tvaru, a to tak rozmanitém, že každý sloh vypěstoval si okna svého zvláštního tvaru. Vedle toho různost provedena byla i vzhledem na sklo neb jinou látku průhlednou či průsvitnou, která má propouštěti světlo. Sloh románský a gothický libuje si v oknech, opatřených malbou na skle. Ta ovšem nepropouští tolik světla jako sklo obyčejné. Komu by nebylo vhod velebné pološero (nikoliv tma!) chrámové, ten může spokojiti se, dá-li oknům alespoň sebe tenčí obrubu z malebného skla. Tak docílí žádaného světla v chrámu a okna přec budou slušeti domu Božímu.

Dlužno okna tak zaříditi, aby bez obtíže bylo lze otevříti je v čas potřeby, když častěji chrám zkaženým vzduchem naplněný jest, záhodno provětrávati a hlavně za jarních suchých dnův zimní vlhkost vysušovati.

Neméně třeba přihlížeti k tomu, aby okna dobře přiléhala a chráněna byla nejlépe drátěnou sítí proti všemožným škůdcům z venčí. Ovšem že tato síť ochranná nesmí snad okno hyzditi, ale pokud možná shodná svým tvarem s oknem samým aby spíše k okrase sloužila.

O podlaze poznamenává synoda, aby snad nebyla nechána půda přirozená, ničím nepokrytá. Tím zabrání se stálému vlhku, jež jest největším škůdcem našich chrámů, a dodá se vždy většího lesku chrámu, čím vkusnější podlahou bude opatřen. Nejpříhodnější podlahou chrámovou ovšem jest dlažba mosaiková, která svými drobnými a malebnými kaménky dovoluje provésti na podlaze překrásné umělecké ozdoby. S takovouto dlažbou shledáváme se téměř ve všech starobylých basilikách římských. Květiny, hrozny, ryby, holubičky, jeleni atd. bývají vytkáni v malebnou okrasu, nikdy však kříž neb obrazy svatých, aby chůze po nich nebyla jakýmsi zneuctěním.

Zajisté nebude možné všude tolik vynakládati na podlahu, která jest jaksi poslední věcí v chrámě, přece však i při menších výlohách bude lze srovnati dlažební kameny neb desky ve vkusné tvary měřické, byť sebe jednodušší, a tak alespoň poněkud přispěti k okrase domu Božího i ze spodu.

Již stará synoda z r. 1605 nařizuje, aby chrám skvěl se čistotou. To připomíná i synoda naše, žádajíc, aby alespoň každý týden v chrámu metlo se nebo i častěji dle potřeby, prach byl stírán s oltářů, obrazů, oken, stěn a ostatního nářadí pozorně měkkou látkou, košťátkem nebo lépe brkovím, a pavučiny pečlivě smítány.

Podobně jako při stavbě i při podstatnější nějaké opravě nemá správce kostela o své újmě ničeho podniknouti, ale dle plánu biskupem schváleného říditi se a práci svěřiti mužům dovedným. Každá oprava a přestavba souhlasiž ve slohu se stavbou původní. K tomu ovšem má-li přihlížeti správce kostela sám, jest třeba, aby si osvojil alespoň nejnutnější vědomosti pravidel a požadavků jednotlivých slohů, jakž sama synoda na tomto místě klade všem kněžím na srdce.

Synoda dodává ještě: co tuto praveno o péči celku, že platí i o péči, správě a opravě i jednotlivých částí chrámových, tedy také o věžích. Připomenouti toliko sluší, aby i věže pokud možná souhlasily co do tvaru svým slohem s ostatní stavbou, kdyžtě nikde snad protiva z různosti slohů vzniklá křiklavější býti nemůže, protože věž, ne-li předem, jistě vždycky mocně bije do očí.

Jest postarati se o snadný přístup ku zvonům a věžním hodinám, a ne snad, jako leckde, aby každé zvonění a natahování hodin bylo spojeno s nebezpečenstvím života. Okna mají býti opatřena důkladnými okenicemi a závorami a stále uzavřena, vyjma, když se zvoní. Okenice vyžadují slušného přiměřeného nátěru, a nebudiž tu nic, co by z daleka dům Boží zostuzovalo.

Kaple.

Jako dodatečně lze zkrátka opakovati o kaplích to, co svrchu bylo řečeno o chrámě.

I má-li kaple býti postavena, potřebí jest k tomu dříve svolení biskupova,

kteréhož nelze obdržeti, dokud nebyl předložen plán stavby a zároveň potřebná kauce, jež by zaručovala dostatečného jmění na správu a opravu, bude-li jich kdy třeba.

Rovněž jako kostel má býti i kaple postavena vždy pokud možno na místě odlehlejším od cest, kde by jí častokrát vozy a j. v. byly ku škodě.

Proto budiž vyhledáno stavební místo, dovolují-li tomu okolnosti, poněkud zvýšené, kam by nevnikala nečistota hromadící se na cestách, bláto, kaluže a p.

Kaple, kteréž stávají na rozcestích, vydané na pospas větrům, deštům, bouřím a p. tím více potřebují důkladné střechy, aby obrazy, sochy a p. v nich ukryté netrpěly pohromy.

Uvnitř buďtež slušně ozdobeny, avšak na správci osady jest, aby bděl nad tím, aby snad z převrácené horlivosti náboženské nebylo tam nahromaděno věcí, které k sobě nijak se nehodí, neb do konce víře katolické se příčí.

Okna nechť jsou opatřena sklem a mříží, ano, možno-li, celá kaple jakýmsi zábradlím budiž ohraničena.

Může-li v které kapli s dovolením biskupským sloužena býti mše sv., postarati jest se především o slušnou mensu a ostatní potřebné náčiní.

Touž péči, jako kaplím sluší, aby správce duchovní věnoval i křížům, sochám, jež tu a tam se vyskytuje.

Konečně zamlouvá se, aby věřící hlavně zámožnější rodiny, doma k společným modlitbám kaple zřizovali, chudší pak alespoň posvátnými obrazy ve svých příbitcích víru svou na jevo dávali a ji v sobě vzbuzovali.

(Pokračování.)

Literatura.

Historická mapa Čech, rozdělených na archidiakonáty a dekanáty 14. století, v nížto jsou poznamenány fary 14. věku, hrady, mnohé tvrze a j. v. R. 1847 navrhl František Palacký, r. 1874 doplnil Josef Kalousek. Nákladem Král. Č. Učené Společnosti v Praze. Vydání druhé.

Historikové, archaeologové, jakož i přátelé vlastivědy s radostí uvítají druhé vydání Kalouskovy »Historické mapy Čech«, která právě vyšla tiskem dra Edv. Grégra, v kommissi u Fr. Řivnáče.

Na objasněnou sepsal učený badatel »Výklad k historické mapě Čech«, zahrnující na málo stránkách mnoho poučení.

O vzniku mapy, o jejím doplnění a prvním vydání, jakož i o její opravě a druhém vydání poučuje nás »Úvod«, jak následuje:

»Historická mapa království Českého, která nyní podruhé na světlo vychází, měla také své osudy, kteréž opozdily první vydání její netoliko o devět, ale o třikrát devět let. Jest potřebí povědět napřed něco o těchto příhodách, dříve než přikročím k vysvětlování mapy dokonané.

Již roku 1847 Královská Česká Společnost Náuk usnesla se, že k oslavě pětistyleté památky založení university Pražské vydá mapu Čech, navrženou od Františka Palackého, která by ukazovala onen stav tohoto království, ve kterém kvetlo za panování Karla IV. blahé paměti; spolu měl k ní býti vydán vysvětlující text.[1]) Palacký sice tehdáž vykonal tuto práci, pokud na něm záleželo, a navrženou mapu svěřil známému českému kartografovi Václavu Merklasovi, aby ji do mědi ryl; tento však vyryl toliko asi dvě třetiny mapy, potom pak díla nedokonaného, nevím proč, zanechal navždy.

Mapa nedodělaná nemohla se vydati; několik exemplářů bylo však přece vytištěno, které jsouce soukromě rozdány některým členům Společnosti Náuk, milujícím vlastenskou historii, byly jim k nemalému užitku a vzbuzovaly v nich slušné přání, aby tento historický zeměvid byl doplněn a vydán. Konečně Společnost Náuk v řádné schůzi, držané dne 8. dubna 1874, za předsednictví Františka Palackého po návrhu p. V. V. Tomka tu věc uvážila, a poručila mapu mně k doplnění.[1]) Archaeologický Sbor Musea království Českého, zvěděv o tomto záměru, žádal, aby jemu byl přepuštěn dostatečný počet výtisků mapy, které by se přiložiti mohly ku Památkám Archaeologickým a Místopisným od něho vydávaným; žádosti této Společnost Náuk ochotně vyhověla. A tak přítomná mapa byla potom roku 1876 vydána na dvou místech, totiž v Pojednáních Královské České Společnosti Náuk (čili Učené Společnosti, jakž se jí od prvopočátku vůbec říkává), kdež tento vysvětlující text vytištěn byl v jazyce latinském,[2]) a zároveň při 3. ročníku X. dílu Pa-

[1]) Viz Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, V. Folge, 5. Band, 1847, str. 4.

[1]) Zprávy o sezeních Kr. Č. Společnosti Náuk 1874, str. 73.

[2]) De regni Bohemiae mappa historica commentarius. Auctore Ph. Dre. Josepho Kalousek. Ex Actis Regiae Scientiarum Societatis Bohemicae serie VI. tomo 8. Pragae 1876, pp. 39 in 4°.

mátek Archaeologických s výkladem českým (sl. 410—424).

Uvázav se roku 1874 v práci mně svěřenou, shledal jsem, že mapa potřebuje býti dílem doplněna, dílem opravena. Neboť staré výtisky, před více než 25 lety zhotovené, byly předně toliko uvnitř nynějších hranic země České vyplněny horami, vodotočinami a osadami, a všechna prostora vně těchto hranic byla docela prázdna. Muselo se tedy nově kresliti celé hrabství Kladské, kteréž, jak vědomo, až do roku 1742 bylo částkou země České; rovněž musela se připojiti krajina Žitavská, která v dobách předhusitských náležela k severné končině Čech, hraničíc s Budyšínskem, nyní pak jest částkou království Saského; nedaleko odtamtud, na levém břehu Labe, bylo potřeba dodati Králův Kámen a město Perno s okolními osadami; mimo to dodal jsem po třech farách v severných končinách bývalých dekanátů Dvorského a Broumovského (Valbeřice, Bertelsdorf, Schömberg; Friedland, Trautliebersdorf, Waltersdorf); konečně připojil jsem krajinu hradu Boršenšteina a města Zavidova v horách Krušných, která byvši sporná mezi Čechami a Míšní, naposledy byla k Čechám vykoupena skrze krále Václava II.[1]) To vše muselo se doplniti, aby hranice Čech byly uvedeny na míru 14. století; naproti tomu a z též příčiny muselo zase Chebsko z týchž hranic býti vyloučeno, poněvadž ta krajina tehdáž byla sice s korunou království Českého spojena právem zástavným, avšak se samou zemí Českou nebyla sjednocena žádnými zvláštními svazky společné správy veřejné.

Též jsem nakreslil částky zemí sousedních, jež se dotýkaly Čech, tak aby bylo viděti stará jména a vzájemné hranice všech krajin, které s královstvím Českým kolkolem mezovaly, i osady jejich k hranicím českým přiléhající, jež tu a tam vyskytají se v dějinách českých; v této pak věci zvláště na tom dával jsem sobě záležeti, aby na naší mapě objevila se co největší část markrabství Moravského se svými místy historickými.

Starý výtisk mapy ani uvnitř nynějších hranic českých nebyl dokonalý. Ve velké části Šumavy u hranic bavorských scházel terrain; tyto hory jakož i všechnu ostatní pevnou povrchnost půdy ve hrabství Kladském a v jiných krajinách ode mne přidaných překreslil r. 1875 Antonín Knore ve Vídni.

Avšak stará rytina potřebovala nejenom doplňků, nýbrž i oprav rozličných. Když totiž hory, toky vod a osady v ní vytknuté s mapou generálního štábu jsem srovnával a je ku poledníkům a rovnoběžkám přikládal, nalezl jsem nemálo odchylek od polohy pravé; největší takovéto odchylky, jež jsem postihl, hleděl jsem opraviti, avšak větší část drobných poklesků — zvláště kde celé skupiny vsí a měst jsou z pravé polohy své poněkud pošinuty — nemohl jsem napraviti, neměla-li značná část staré rytby se vymazati.

Ježto přední hodnota tohoto historického zeměvidu záleží v plném výčtu far 14. století, proto vnesl jsem do něho všechny fary vynechané ve staré rytině, kolik jich ze kterýchkoli souvěkých pramenů do té doby objeveno a v literatuře oznámeno bylo. Z též příčiny vyšetřil a nakreslil jsem také hranice archidiakonátů a dekanátů, jakož mi usnesením Společnosti Náuk uloženo bylo. Mimo to přidal jsem některé opominuté hrady a města; a kde u vyrytých již jmen scházela znaménka vesnic, tvrzí a tomu podobné, to vše jsem doplnil, jakž se rozumí samo sebou.

Ačkoli přítomná mapa představuje hlavně stav věcí bývalý ve věku 14., přece také obsahuje leccos jiného jak z dob dřívějších tak i pozdějších, takže nemůže se nazvati prostě historickou mapou Čech ve 14. věku. Tato stránka vysvětlí se snadno z původu té mapy. První původce její, slavný historiograf český, dříve než tuto mapu navrhl, lopotil se skrze plná tři leta (1845—1847) hroznou prací na prozkoumání starého místopisu českého; částkou ovoce těchto studií byl zevrubný seznam míst, který vyšel tiskem pod názvem Popisu království Českého,[1]) a kterým pěstitelé historického místopisu jako hlavním pravidlem podnes se spravují a zajisté ještě dlouho spravovati se budou. Aby pak povšechný výsledek badání svého, aspoň pokud se týká čelnějších míst, také v obraze před oči postavil, za tím účelem sestavil Palacký tuto mapu, která tudy vlastně měla by se nadepsati: Mapa ku Palackého Popisu království Českého. Fary v onom Popise poznamenané sice všecky, až na několik málo, náležejí do doby předhusitské; avšak města královská, městečka, hrady a tvrze, které nacházejí se v knize Palackého, nevztahují se všechny ku onomu věku, nýbrž »označují vůbec stav dávný, aspoň před bitvou Bělohorskou bývalý« (viz tam v předmluvě str. VII.); což jedno i druhé také o naší mapě platí.

Když tomu jest tak, budu snad omluven z titulu trochu rozvláčného, jejž jsem na mapu položil. Též ovšem se slušelo, abych i v doplňcích na

[1]) H. Jireček, Codex juris Bohemici I., str. 262; srovnej téhož spisovatele Základy zřízení zemského za Karla IV., 1—3, 10—12, kdež šíře jedná o hranicích Čech ve 14. století. Nynější hranice mezi Čechami a Míšní jest ustanovena smlouvou Chebskou r. 1459, když obojí krajina, jak u Kamene tak i u Zavidova, byla již dříve mocí od Čech odtržena; Palackého Dějiny, IV. 2., str. 81. Město Žitava počalo zemi České odcizovati se již ve 14. století spolkem šesti měst hornolužických, mezi kterýmiž vždy mělo místo.

[1]) Popis królowstwí Českého, čili podrobné poznamenání wšech dosawadních krajůw, panstwí, statkůw, měst a městeček a wesnic, někdejších hradůw a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České. Wydal František Palacky. W Praze 1848, str. 648 v 8°.

mapě všude zachoval starší pravopis (*au*, *w* místo *ou*, *v*).

Do horního pravého úhlu položil jsem dvě měřítka, totiž míle zeměpisné, kterých jde 15 na jeden stupeň rovníka, a míle staročeské, v čemž přidržel jsem se obyčeje vlastenských zeměpisců minulého století, kteří počítali 12 českých mil (dvouhodinových) na jeden stupeň rovníkový.[1])

Poněvadž v Praze na onen čas nemohl býti nalezen žádný mědirytec, který by rytbu mapové desky dokonal, byla ta práce r. 1875 svěřena krajanovi našemu Antonínu Knorovi, officiálovi v c. k. rakouském vojenském ustavě zeměpisném; tento, ač spokojil se mírnou odměnou, vykonal své dílo výtečně, a vše, co se mělo doplniti nebo opraviti, vyryl úhledněji nežli první rytec mapy této.

První vydání přítomné mapy historické, dokonané r. 1876, bylo brzo rozebráno; poptávka po ní při Společnosti Náuk byla větší, nežli bývá u jiných spisů, a trvala stále. Pročež k opětovanému návrhu p. J. Emlera Společnost požádala mne letos (1894), abych obstaral nové vydání. Věc měla opět své nesnáze, poněvadž bylo potřebí provésti v mapě opravy a doplňky, k čemuž není v Praze mědirytce, ba nikdo zde nemá ani tak velkého měditiskařského lisu, na němž by naše mapa mohla se tisknouti. Našel se však ve Vídni měditiskař pan Robert Aust, rodilý Čech z Moravy, kterýž ochotně uvázal se v tisk mapy a zjednal ve Vídni také rytce úplně způsobilé. Pročež mohly do nového vydání vpraviti se všechny opravy a doplňky, jichž potřeba se ukázala; zejména na severu pošinul jsem částku hranice zemské, ježto podle nového badání Sedláčkova krajina od dosavadního výběžku Šluknovského na západ k Labi náležela v době předhusitské k zemi České; hranici krajiny Chebské upravil jsem v ten způsob, jak se nacházela v letech 1322—1400 podle podrobných zkoumání Gradlových.[1]) Ostatní doplňky a opravy, které jsem uvedl do přítomného druhého vydání mapy na rozdíl od vydání prvního, budou níže zpomenuty při farách (str. 9) a při rozdělení v archidiakonáty a dekanáty (str. 18).«

Po obecném úvodu o původu a povaze našeho zeměvidu následuje výklad předmětů v něm obsažených:

»O f a r á c h: Prameny k jich poznání str. 7; fary vyhledané Palackým a jeho následovníky str. 9. Kolik bylo far v Čechách okolo r. 1400 a r. 1869 str. 10, okolo r. 1610 str. 11, r. 1677 str. 12.

O a r c h i d i a k o n á t e c h a d e k a n á t e c h: Archidiakonáty v dávných Čechách str. 12. O původě dekanátů v Čechách str. 14, poznámky o některých dekanátech str. 16. Končiny země České vně dioecése Pražské str. 18. Dekanáty v době pohusitské str. 19. Nejistoty v starém rozdělení země na dekanáty str. 20.

O k l á š t e ř í c h str. 21.

O h r a d e c h a t v r z í c h: Rozdíl starých hradů veřejných a pozdějších panských str. 21. O tvrzích str. 21.

O m ě s t e c h a m ě s t e č k á c h str. 22. O doplňcích k Palackého Popisu království Českého str. 23.«

Jménem svým vlastním, jakož i jiných badatelů, jimž historická mapa Čech jest vezdejším chlebem a nezbytnou pomůckou, dlužno vzdáti tvůrci mapy díky nejvroucnější. *Lehner.*

[1]) Tak zejmena také učinil výtečný Jan Kr. Müller. Ostatně nikdo nepochybuje, že tento počet nemůže se rozuměti na vlas. Skutečně velice od něho se liší oboje ustanovení o měrách českých, jak ono, které čteme v Kronice Hájkově k roku 1268, tak i to, které roku 1400 bylo za zákon vepsáno do desk zemských (Emler, Reliq. I., 586), a které r. 1617 Simeon Podolský z Podolí, měřič zemský království Českého, prohlašoval za pravidlo tehdáž ještě obecně platné (v Knížce o měrách zemských, vydané r. 1683 a 1828). Podle onoho prvního ustanovení obsahovala by míle česká 12.000 loket čili 7468 metrů, podle druhého rovnala by se 18.980 loktům čili 11.250 metrům; a tak by šlo českých mil na jeden stupeň buď 14·904 anebo 9·894.

[1]) Aug. Sedláček, O ustálení hranic mezi Čechami a Lužicí, v Časopise Č. Musea, 1892, str. 245 sl. — Heinrich Gradl, Monumenta Egrana, Bd. I., v Chebě 1886 s mapou.

Z Akademie křesťanské.

Zpráva za měsíc prosinec.

Vyřízené záležitosti.

Práce kovové. K a l i c h s t ř í b r n ý, b o h a t ě o z d o b e n ý: pro dp. Jos. Lužného, faráře v Prusinovicích (rak. Slezsko). — C i b o r i u m: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově. — M o n s t r a n c e s t ř í b r n á: pro dp. Fr. Trnku, faráře v Piňovicích. — P o z l a c e n í a p o s t ř í b ř e n í v o h n i: l a m p y o l t á ř n í: pro dp. Jos. Jurka, faráře v Archlebích; d v o u k a l i c h ů: pro dp. Fr. Fučíka, faráře v Měřovicích na Moravě. — N á d o b k y n a s v. o l e j: pro dp. Fr. Košuta, faráře v Lodenicích a pro důst. farní úřad v Rapicích. — P a c i f i k á l y: pro dp. Ant. Willa, faráře v Mutěnicích, pro dp. Fr. Klímu, faráře v Křepicích a pro blahorodého p. Fr. Davida, stavitele v Lounech. — K r o p e n k y m r a m o v ě: d v ě: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově. — K r o p e n k a s k r o p á č k e m: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově. — L a m p y o l t á ř n í: pro dp. Fr. Šujanského, faráře v Selci v Uhrách a pro blahorodého pana Fr. Davida, stavitele v Lounech. — V e l k ý l u s t r

bronzový: pro blahorodou paní Barboru Skalickou v Černém Kostelci a pro důst. farní úřad v Petrovicích u Rakovníka. — Svícnů oltářních 14: pro blahorodého p. Fr. Davida, stavitele v Lounech. — Mešní konvičky: pro blahorodého pana Jos. Velasa v Dol. Hbytech. — Stroj na pečení hostií: pro dp. J. Prskavce, faráře ve Volešce. — Schránka na hostie: pro dp. J. Prskavce, faráře ve Volešce.

Rozličné. Čtyry sošky svatých: pro J. Milost nejdp. pana biskupa dra Fr. Bauera v Brně. — Missaly: pro dp. Jana Petra, faráře v Květově a pro vdp. Ant. Stejskala, děkana v Lounech. — Pulty pod missaly: pro důst. farní úřad v Rapicích a v Pcherách. — Harmonické zvonky: pro blahorodou pí. Annu Dvořákovou, majitelku panství v Únanově, pro důst. farní úřad v Mutějovicích a pro J. Jasnost paní kněžnu Idu Lobkovicovou v Dol. Beřkovicích.

Paramenty. Celý černý ornát (kasule, dalmatiky a pluvial): pro nejd. pana velmistra ryt. řádu křížovnického dra Václ. Horáka v Praze. — Kasule: dvě bílé: pro vdp. Aur. Láblera, převora a faráře u sv. Tomáše v Praze, fialová: pro důst. farní úřad v Roztokách; bílá skvostná: pro ctih. sestry křesťanské lásky v Nelahozevsi; bílá: pro blahorodou paní Barboru Wagenknechtovou v Bělohradě; bílá s bohatou aplikací: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; červená a zelená: pro důst. farní úřad v Unhošti; bílá a červená: pro důst. farní úřad v Bělé; bílá: pro důst. farní úřad v Pcherách; bílá a červená: pro důst. farní úřad v Hostivařích. — Pluvial fialový: pro veledůst. děkanský úřad v Benešově. — Tunicelly červené: pro vys. dp. Al. Frýdka, kanovníka v Král. Hradci. — Mitry: pro nejd. pana kapitolního děkana Ant. Horu na Hradčanech a pro vys. dp. Al. Frýdka, kanovníka v Král. Hradci. — Pontifikální rukavičky a střevíce: pro vys. dp. Al. Frýdka, kanovníka v Král. Hradci. — Štoly: pro dp. Mat. Šacha, faráře v Michli, pro důst. farní úřad v Pcherách a pro dp. Václava Lachmanna, faráře v Borovnici. — Plášťik na ciborium: pro J. Osvícenost paní hraběnku Annu Waldštýnovou v Praze. — Vela: pro dp. Jos. Všetečku, voj. kuráta v c. k. invalidovně v Karlíně, pro vp. K. Lisku, kaplana v Dobříši, pro vysokorodou pí. hraběnku Huynovou v Praze, pro vysoce dp. Al. Frýdka, kanovníka v Král Hradci a pro důst. farní úřad v Klecanech. — Antipendia: pro důst. farní úřad v Kunětičích, pro vp. K. Lisku, kaplana v Dobříši a pro důst. farní úřad v Pcherách. — Bursy k zaopatřování nemocných: pro ctih. angl. panny v Praze, pro dp Fr. Košuta, faráře v Lodenicích, pro důst. farní úřad v Unhošti a v Rapicích. — Korouhve: pro důst. farní úřad v Pcherách. — Zlatem vyšitá okrasa na kazatelnu: pro dp. Jos. Kašpara, faráře v Rudoměři na Moravě. — Příkrov: pro důst. farní úřad v Sedlci. — Pokryvky na pultíky: pro vysokorodou pí. z Adlersfeldu v Praze. — Birety: pro vdp. dra Al. Soldáta, vicerektora kníž.-arcib. semináře v Praze a pro důst. farní úřad v Sedlci. — Komže pro kostelníky a pro ministranty: dvě pro sl. správu c. k. privátních statků v Praze a 8 pro vdp. Fil. Burgersteina, děkana v Benešově. — Pytlíček se zvonečkem: pro dp. Fr. Hocha, faráře v Hor. Újezdě na Moravě.

Prádlo kostelní. 5 alb, 5 rochet, 6 cingulí a 12 humeralií: pro sl. správu c. k. privátních statků v Praze; alba, 4 Plachty oltářní, 6 purifikatorií a 2 ručníky: pro dp. Fr. Patáka, faráře v Uhřiněvsi; alba: pro dp. Ed. Šittlera, provisora kníž.-arcib. semináře v Praze; 4 alby, 6 rochet, 6 korporalií a 6 purifikatorií: pro nejd. pana dra Václ. Horáka, velmistra ryt. řádu křížovnického v Praze; 2 plachty oltářní: pro důst. seminář lužický v Praze; pokryvka na oltář: pro dp. Drag. Hüttnera, faráře v Ojstrici v Korutanech; 2 alby a 4 plachty oltářní: pro důst. farní úřad v Rapicích; 2 pally, 2 korporale a 2 purifikatoria: pro důst. farní úřad v Pcherách; 3 humerale, 3 pally, 6 purifikatorií a 3 korporale: pro vdp. Jos. Kandlera, kníž.-arcib. vikáře a děkana v Slaném.

Chyba tisku. V článku »Z chrámových inventářů« od dra Zikmunda Wintera v minulém čísle uveřejněném čti »Camcha« (Kamcha) na místo »Zamcha«.

Seznam předplatitelů „METHODA“ roku 1894.

Čechy.

Archidiecése Pražská.

Praha.

	Počet výtisků
J. Em. kardinál a kníže-arcibiskup, František de Paula hrabě Schönborn	1
Alumnové semináře	1
Barvitius A. V., architekt	1
Binder Josef, vicerektor semináře	1
Borový Klement, Dr., kanovník	1
Bursík a Kohout, knihkupectví	2
Cyrillo-Methodějské knihkupectví	2
Dědictví Sv.-Václavské	1
Sneseno	10
Přeneseno	10
Doubrava Jos., Dr., rektor semináře	1
Drozd J., profesor	1
Ekert Fr., farář	1
Gýra Ferdinand, sazeč písma	1
Hammerschmied Josef, kooperátor	1
Havlů J., kanovník a farář	1
Honejsek Václav, farář	1
Hora Ant., kapitolní děkan	1
Houžvička Jos., duch. správce v Žižkově	1
Hůlek J., kněz na odpočinku	1
Kačer Jan, duchovní správce	1
Kalousek Jos., Dr., c. k. prof. univ.	1
Karlach Mik., Dr., kanovník	1
Sneseno	23

Přeneseno . . 23

Kautsch Ed., zlatník 1
Kebrle Ant., vikarista 1
Konrád Karel, c. k. profesor 1
Knihosklad školní c. k. v Praze 1
Knihovna historického klubu 1
Krejčík Josef, závod sochařský 1
Kryštůfek Fr., Dr., prof. theologie 1
Kuchynka Josef, kanovník na Vyšehradě 1
Labler Aurel., P., farář 1
Matějka Bohumil, Dr., sekretář 1
Mocker Jos., architekt 1
Museum umělecko-průmyslové 1
Münzberger Bedř., architekt 1
Nykles Václav, farář 1
Pecenka Ad., c. k. místodrž. vrchní inženýr na Král. Vinohradech 1
Podlaha Antonín, adjunkt fakulty bohoslovecké . 1
Prochazka Karel, spirituál kat. tovaryšů 1
Rektorát kongregace Redemptoristů 1
Residence Tovaryšstva Ježišova 1
Řivnáč Fr., kněhkupectví 1
Ředitelství c. k. akad. gymnasia 1
Ředitelství c. k. české reálky v Karlíně 1
Ředitelství městské střední školy 1
Sedlák Jan, Dr., kancléř kons. a kanovník . . . 1
Sequens Fr., prof. akademie malířské 1
Schmidt Lohel, P., sekretář na Strahově 1
Schwarz Viktor, architekt na Smíchově 1
Schwarzenberg Karel, J. J., kníže 5
Společnost přátel starožitností českých . . . 1
Staněk Bohumil, ingenieur na Král. Vinohradech . 1
Starý Sigmund, P., generální opat 1
Šittler Eduard, provisor semináře 1
Švehla Vinc., kanovník a farář na Smíchově . . 1
Teisingrová Anna, majitelka domu v Karlíně . . 1
Tengler Jan, stříbrník 1
Topič F., kněhkupec 1
Vacarda Josef, katecheta na Smíchově 1
Vacek Fr., gymn. katecheta 1
Valečka Eduard, knihkupec 1
Vlček Václav, redaktor »Osvěty« 1
Vondruška Karel, Dr., kaplan 1
Warter F., P., inf. převor maltézský 1
Zbejval Josef, duchovní správce v Praze 1
Žák Frant., kooperator na Vinohradech 1

71

V arcidiecési:

Appel Karel, farář v Plané 1
Bejvl Š., farář ve Vinoři 1
Biedermann Maxm., katecheta v Příbrami 1
Bořický Ferd., farář na Proseku 1
Brázda Dominik, farář v Drahno-Újezdě 1
Čermák Václav, kaplan v Slivici 1
Černohouz Jan, děkan v Hostivaři 1
Chalupecký Fr., farář v St. Kolíně 1
Charvát Jos., farář ve Velk. Popovicích 1
Chlupáč Jan, farář v Sánech 1
Dvořáček Josef, stavitel v Kolíně 1
Dvořák Jan, kaplan v Unhošti 1
Dušek M., farář v Charvaticích 1
Eybl J. Ev., farář v Křečhoři 1
Faustus Jiří, knihkupec v Plzni 1
Handrejch Fr., kaplan v Kouřimi 1
Himmer Josef, kaplan na Peruci 1
Holý Prokop, kaplan v Příbrami 1
Hoppe Fr., farář v Boroticích 1
Ibl Kašpar, kaplan v Radnicích 1
Ječmen Jan, vikář v Budyni n. O. 1
Johanna baronessa z Hrubí-Jelení v Pečkách . . 1
Kandler Josef, děkan a vikář v Slaném 1

Sneseno . . 23

Přeneseno . . 23

Karlík Hugo, P., převor v Teplé 1
Kebrle Josef, farář v Přistoupimi 1
Klášter františkánský v Hájku 1
Kořan Fr., kanovník v Staré Boleslavi 1
Kotrch Václav, kooperator v Roudnici 1
Kratochvíl Václav, farář ve Vraném 1
Krotký Matěj, farář v Třebetově 1
Kubr Václav, farář v Unhošti 1
Lhotský Josef, farář v Jirčanech 1
Ludvík Jakub, farář v Ounětících 1
Malec H., farář v Ovenci 1
Martinovský Bohumír, učitel v Staré Boleslavi . 1
Meloun Josef, vikář v Postupicích 1
Museum městské v Plzni 1
Müller Václav, katecheta v Roudnici 1
Ondok Jan, farář v Jinonicích 1
Opp Josef, farář a vikář na Peruci 1
Petráš Josef, děkan v Kostelci n. L. 1
Pilát Pavel, kanovník v St. Boleslavi 1
Pohl František, farář na Sázavě 1
Prskavec Josef, farář ve Volešce 1
Přecechtěl Jakub, farář v St. Přerově 1
Průša Ant., farář ve Vrbně 1
Ráž Jan, hraběcí správce v Slavětíně 1
Rošický Fr., probošt v Roudnici 1
Ředitelství c. k. českého gymnasia v Plzni . . . 1
Roškot Jan, vikář v Počepicích 1
Sládek Josef, farář v Svojšicích 1
Starosta K., farář v Stolmíři 1
Šoulavý Karel, farář v Tejnci n. S. 1
Špale Ant., farář v Cerhovicích 1
Štědrý Fr., farář ve Slavětíně 1
Vaněk Ferd., prof. v Klatovech 1
Valenta Jan, farář v Kladrubech 1
Vávra Prokop, katecheta v Libni 1
Vojáček Fr., farář v Janovicích 1
Wagner Adolf, farář v Ouhonicích 1
Žaček Fr., farář v Hluboči 1

Úhrnem 132. 61

Diecése Litoměřická.

Litoměřice.

J. M. biskup Dr. Emanuel Schöbl 1
Alumnové semináře 1
Sitte Václav, protokolista kons. 1

3

Diecése:

Buchta Ant., administr. v Řitonicích 1
Hartmann Fr., kaplan v Dobrovici 1
Hladík Fr., farář v Březině 1
Klement V., kněhkupec v Ml. Boleslavi 1
Kondelík Fr., farář ve Mšeně 1
Mikolášek Václav, farář v Markvarticích 1
Němeček Josef, Msgr., papežský komoří, vikář v Loukově 1
Nevečeřel Čeněk ve Všebořicích 1
Novotný Jan, knihkupectví v Ml. Boleslavi . . . 1
Oplt Václav, děkan v Libochovicích 1
Rydvan Jos., Dr., farář v Kostomlatech 1
Ředitelství c. k. vyš. gymnasia v Ml. Boleslavi . 1
Svoboda Josef, děkan v Turnově 1
Štolc Fr., farář v Brozanech 1
Veselý Fr., farář v Řepíně 1
Zuklín Fr., farář v Bořislavi 1

Úhrnem 19. 16

Diecése Královéhradecká.

Hradec Králové.

Biskupský seminář 1
Frýdek Ant., kanovník 1

Sneseno . . 2

Přeneseno . . 2
Kerner Fr., protokolista 1
Mrštík Josef, Dr., profesor 1
Musil Matěj, kanovník 1
Pospíšil J., knihkupectví 1
Pour, vicerektor 1
Ruth Vinc., Dr., prof. theologie 1
Sekera Vladislav, katecheta 1
Suchánek Antonín, rektor semináře 1
Šrůtek Josef, inful. arcijáhen 1
Tondl Fr., c. k. profesor 1
12

Diecése:

Archaeologický a musejní spolek v Hořicích . . 1
Beseda měšťanská v Kutné Hoře 1
Bezděka Viktor P., archivář v Želivě 1
Bouchal A., děkan v Chlebích 1
Bursík Ferdinand, P., opat v Želivě 1
Danielis Otto, farář v Litomyšli 1
Dvořák Ant., farář v Nebovidech 1
Dvořák Št., farář na Rychmburku 1
Götschner Jan, kaplan ve Veliši 1
Hakl Bohumil, děkan a vikář v Hořicích . . . 1
Hejtmánek Jan, vikář v Německé Bělé 1
Illem F. A., děkan v Zbraslavicích 1
Jelínek Václav, kaplan v Hořiněvsi 1
Klein Jan, pap. protonotář v Čiňovsi 1
Krátký Čeněk, farář a vikář v Lovčicích . . . 1
Krunert Blažej, farář ve Velimi 1
Louvar Leop., sochař v Něm. Brodě 1
Městské museum ve Vysokém Mýtě 1
Nechvíle Jan, farář v Dašicích 1
Nejedlý Ludvík, malíř v Novém Bydžově 1
Nývlt Method, P., převor v Želivě 1
Pašek J., knihkupectví v Jičíně 1
z Pelhřimovských Eduard, farář v Úpici 1
Pilný Čeněk, učitel v Kostelci 1
Pohl Josef, farář v Borohrádku 1
Preclík Karel, farář v Cirkvici 1
Přibyl Josef, gymn. profesor v Jičíně 1
Reálné vyšší školy v Kutné Hoře 1
Růžička F. J., obchodník v Kutné Hoře 1
Ryzner Frant., farář ve Vápně 1
Spěvák A., knihkupec v Hoře Kutně 2
Sucharda Ant., sochař v Nové Pace 1
Svoboda Josef, farář v Čihošti 1
Vančura Ant., děkan v Něm. Brodě 1
»Včela«, archaeol. spolek v Čáslavi 1
»Vocel«, archaeol. spolek v Kutné Hoře 1
Vokál J. v České Třebové 1
Úhrnem 49. 37

Diecése Budějovická.

Budějovice

J. M. biskup dr. Martin Říha 1
Knihovna bohoslovců 1
Pešl Arnošt, kněhkupec 1
Rodler Adolf, Msgr., kanovník 1
Skočdopole Ant., Dr., prof. theol. a kanovník . 1
5

Diecése:

Adámek Mansvet, převor v Č. Krumlově 1
Bezděka Václav, farář v Dobrži 1
Buchtele Jan, farář v Těchnicích 1
Duben Jan, emer. děkan v Horažďovicích 1
Formánek Josef, arcikněz, vikář na Týnci . . . 1
Geringer Karel, farář v Modré Hůrce 1
Hašek Václav, farář v Hluboké 1
Hejna Josef, farář v Drahově 1
Sneseno . . 8

Přeneseno . . 8
Hille Jan, farář v Kádově 1
Hlinka Vojtěch, bisk. notář na Hrádku 1
Hofmann Josef, probošt v Jindř. Hradci 1
Hůlka Fr., farář v Nové Cerekvi 1
Chochole Jan, farář v Krasilově 1
Kamarýt Bedřich, děkan v Deštné 1
Kolář Martin, profesor v Táboře 1
Kovář Josef, farář ve Svojšicích 1
Kuchynka R., statkář v Albrechtci 1
Majer Antonín v Čížové 1
Mařík Jos., farář v Strunkovicích 1
Městské museum v Klatovech 1
Mocker Adolf, stavitel v Petrodvoře 1
Němec Karel, kaplan v Chrasticích 1
Pauli Hugo de, farář v Těchomicích 1
Pavel Rafael, P., ve Vyšším Brodě 1
Sedláček Aug., profesor v Táboře 1
Sedláček J., kníž. švarc. stavební inženýr v Hluboké 1
Spiess Julius, kníž. stavitel v Č. Krumlově . . . 1
Stiller Er., vikář v Planici 1
Toberny Ad., prof. v Soběslavi 1
Toušek Fr., děkan v Třeboni 1
Vondráček Pavel, farář v Hodušíně 1
Wildmann Frant., farář v Sudoměřicích 1
Zbonek Vendelín, farář v Štěkni 1
Zwettler Šim., farář v Nakří 1
Úhrnem 39. 34

Čechy úhrnem: 239.

Morava.

Arcidiecése Olomoucká.

Olomouc.

J. M. kníže-arcibiskup Dr. Theodor Kohn . . . 1
Kachník Josef, Dr., vicesuperior semináře . . . 1
Knihovna bohoslovců československých 1
Knihovna seminářská 1
Promberger R., knihkupec 1
Vlastenecký musejní spolek 1
Vyvlečka Josef, vikář na dómě 1
6

Arcidiecése:

Bátěk, kooperator v Boršově 1
Bílčík Karel, farář v Roketnici 1
Blažek Vilém, Msgr., kanovník, řed. sem. v Kroměříži 1
Břečka Jan, kaplan v Mor. Ostravě 1
Čech Jan, farář v Hranicích 1
Daněk J., farář v Hovězí 1
Domluvil E., prof. náboženství v Meziříčí 1
Harna Ferd., farář v Chvalkovicích 1
Hoch Fr., farář v Horním Újezdě 1
Hradil Jan, farář v Kašavě 1
Jeřábek Fr., c. k. okr. ingenieur v Uh. Hradišti . 1
Kašpar Josef, farář v Radiměři 1
Klemš Jos., farář v Cotkytli 1
Levý Frant., c. k. telegr. úředník v Přerově . . 1
Malota Fr., kooperator ve Velké 1
Mrázek Florián, farář v Belotíně 1
Novák Filip, kooperator ve Vlčňově 1
Porazil František, farář v Moskovicích 1
Ředitelství myslivecké školy v Sovinci 1
Sauer Ig. V., farář v Napajedlích 1
Sedláček Jan, farář ve Špičkách 1
Snopek Fr., exposita ve Svébohově 1
Strouhal Jan, farář v Kladkách 1
Strouhal Ig., farář v Dolanech 1
Suchánek Ant., kooper. ve Velkých Karlovicích . 1
Sneseno . . 25

Přeneseno	25
Věrný Fabian, farář v Dřevohosticích	1
Vychodil Jan, farář v Želechovicích	1
Vytopil Josef, farář ve Val. Meziříčí	1
Úhrnem 34	28

Diecése Brněnská.

Brno.

J. M. biskup Dr. František Sal. Bauer	1
Adamec Ant., spirituál semináře	1
Alumnové semináře	12
Hodr Jakub, Dr., profesor bohosloví	1
Knihovna chlapeckého semináře	1
Kutter Fr., kaplan	1
Museum průmyslové	1
Pospíšil Josef, Dr., kanovník	1
Rambousek Anselm, P., opat	1
Šťastný Vladimír, redaktor »Obzoru«	1
Šuderla Robert, kanovník	1
Winiker C., knihkupectví	1
Winkler Karel, knihkupec	2
Zeibert Fr., Msgr. Dr., kapitolní děkan	1
	26

Diecése:

Beránek Karel, Dr., kanovník, děkan v Újezdě	1
Bezděk Václav, farář v Običtově	1
Eichler Karel, farář ve Vev. Bytišce	1
Florián František, farář v Tasově	1
Chudáček Fr., farář ve Velkém Ořechově	1
Klíma Frant., farář v Strachotíně	1
Korčian Benedikt, P., opat v Rajhradě	1
Korec Fr., farář v Řeznovicích	1
Koubek Julius, farář ve Zbejšově	1
Kubín Jos., admin. v Židlochovicích	1
Křivý Jan, farář v Letonicích	1
Miča František, farář ve Zhoři	1
Michálek Fr., farář v Čebíně	1
Moc Josef, děkan a farář v Malešovicích	1
Mrázek Jan, farář v Třešti	1
Načeradský Josef, farář v Radostíně	1
Nešpor Jan, farář v Kloboucích	1
Oharek Václav, farář v Doln. Dubňanech	1
Sneseno	18

Přeneseno	18
Pátek Bernard, farář ve Křtinách	1
Pavelka J., kooperator v Rudíkově	1
Pavelka Pavel, farář na odp. v Líšni	1
Spálenka Anselm, P., kvardián v Dašicích	1
Stojan Ant. Cyr. farář v Dražovicích	1
Vlk Josef, katecheta v Třešti	1
Vlček Arnošt, farář v Novém Veselí	1
Wolf Al., farář ve Valči	1
Zineker František, farář v Beneticích	1
Úhrnem 53.	27

Morava úhrnem: 87.

Slezsko.

Pospíšil Gerard, farář v Orlově	1
Štoček Jindřich, farář v Dittersdorfé	1
Zítek Jan, Dr., prof. česk. gymn. v Opavě	1
	3

Jiné země.

Cipín A., kněz v Kellnerťville v Americe	1
Dítko Ant., Msgr., pap. komoří a farář v Langenlois	1
Graus Jan, předseda spolku pro církevní umění v Štyrském Hradci	1
Houdek Vítězslav, c. k. ministerní sekretář ve Vídni	1
Jaeger Jan Nep. O. S. B. Chicago (Amerika)	1
Konrád Eberhard, farář v Singhartingu (Horní Rakousy)	1
J. O. Anna svobodná paní Gudenusová, roz. hr. Schönbornova	1
Molitor Josef, farář v Chicago (v Americe)	1
	8

V Čechách	239 předplatitelů
Na Moravě	87 »
Ve Slezsku	3 »
Jinde	8 »
Úhrnem	337 předplatitelů.

V Pánu zesnulí předplatitelé:

Egbert hrabě Belcredi v Líšni. — Antonín Dlask, kanovník a vikář v Kouřimi. — Karel Konrád, prof. v Praze.

„METHOD“,

ročník XXI., vycházeti bude roku příštího jako dosud

každého měsíce.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redakce na Král. Vinohradech.

Veškeré dřívější ročníky „Methoda“ má na skladě redakce „Methoda“ na Král. Vinohradech.

»METHOD« vychází vždy 30. každého měsíce. **Předplatné**, které činí poštovní poukázkou na celý rok **2 zl. 20 kr.**, přijímá **redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech. Reklamace** budtež zasílány do **expedice v Akademii křesťanské v Praze** (Řetězová ulice č. 223).

Knihtiskárna »Politiky« v Praze. — Nákladem vydavatele.

GTU Library
3 2400 00340 1704

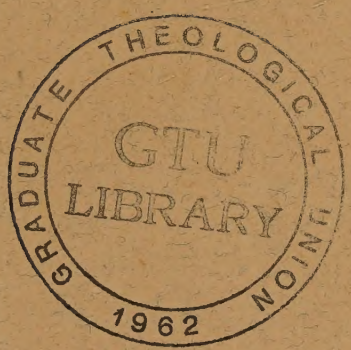

Státní vědecká knihovna Dr Zd. Nejedlého
v Českých Budějovicích
ČB 484/20
1894